

สุยามรณจสุส เตปิฏกํ

๑๗

สุตตนตปิฏเก
สํยุตตนิกายสุส
ชนธวารวคโค

ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ

สํยตตนิกาโย

๒๙๔.๓๑
๗ ๙๗ ๙
ค. ๑๗ ค. ๓

สยามรัฐสัสด์ เทนิฏกั

สัตุตตตตปีฏเก สัตุตตตตนิกายสัสด์

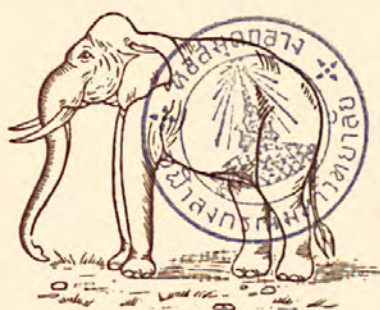
ชนชวาววคโค

อหังคคคเกเรน เมชชมมเรน อาโท สัชิต

อคคตตคคเกเรน ชมมโกธัจเรน

ปุน สัชิต

ราชปมมุเจน สัยามรัฐสวตินา มหาชเนน มุทุทตปีโต

สยามรัฐสัสด์ ราชธานี

มหามกุฏราชวิทยาลัยเบน ปกาสิต

พุทธปรินิพพานา ๒๔๗๐

๓๔๔๘๓

มักรรตตตตตามพระราชบัญญัติ

กรุงเทพ ฯ

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ถนนสามเสน

กิตฺตฺนปตฺตํ

ขณฺธํยุตฺตํ	อํกุเ	ค
มุตฺตปณฺณาสกํ	„	„
นกุตฺตํวคฺโค	„	„
อนิจุจวคฺโค	„	๒๗
ภารวคฺโค	„	๓๒
นตฺตุมุหาวคฺโค	„	๔๒
อตุตฺตํปวคฺโค	„	๕๓
มชฺฌิมปณฺณาสกํ	„	๖๖
อฺปปายวคฺโค	„	„
อวหนุตวคฺโค	„	๘๙
วชฺชชฌนียวคฺโค	„	๑๐๐
เกรวคฺโค	„	๑๒๘
ปฺปญฺญวคฺโค	„	๑๖๘
จตุตฺตปณฺณาสกํ	„	๑๘๒
อนุตวคฺโค	„	„
ชมฺมกถิกวคฺโค	„	๑๘๘
อวิชฺชาวคฺโค	„	๒๐๘
กุกฺกพวคฺโค	„	๒๑๗
ทิมฺมจิวคฺโค	„	๒๒๓

รารสํยฺยตฺตํ	ขงฺเก ๒๓๓
ปจํมวคฺโค	„ „
ทุคฺยวคฺโค	„ ๒๓๘
อายาจนวคฺโค	„ ๒๔๓
อุนฺนิสํมวคฺโค	„ ๒๔๖
ทญฺจิสํยฺยตฺตํ	„ ๒๔๘
โสตาปตฺตวคฺโค	„ „
ทุคฺยเปยฺยาโถ	„ ๒๖๖
คคฺยเปยฺยาโถ	„ ๒๗๓
จตุคฺคเปยฺยาโถ	„ ๒๗๔
โอยกฺกนตสํยฺยตฺตํ	„ ๒๗๘
อุนฺปาทสํยฺยตฺตํ	„ ๒๘๓
กิเตสํยฺยตฺตํ	„ ๒๘๘
สํวํปตฺตสํยฺยตฺตํ	„ ๒๘๙
นาคสํยฺยตฺตํ	„ ๒๘๘
สํปนฺณสํยฺยตฺตํ	„ ๓๐๕
คณฺรพฺพกายสํยฺยตฺตํ	„ ๓๐๘
วลาหกสํยฺยตฺตํ	„ ๓๑๔
วจฺจนโคคตฺตสํยฺยตฺตํ	„ ๓๑๘
สํมาธิสํยฺยตฺตํ	„ ๓๒๗

กิตติคุณปดุง

๓

ปทานุกุมโม

ขงเก ๓๔๓

อสังฆารณนามานิ

” ๓๕๘

คาถานิ ปจิมปาทา

” ๓๖๒

ปทตถุปปะเทโท

” ๓๖๓

ไธชนปคตํ

อสุทฺธปาไซ	สุทฺธปาไซ	
อนิจฺจนฺติ	อนิจฺจนฺติ	องฺเก ๖๔
นิพฺพิณฺทติ ๑	นิพฺพิณฺทติ	„ „
ฐมฺมายิตฺตํ	ฐมฺมายิตฺตํ	„ ๓๕๓
๒๗๖	๓๗๖	„ ๓๗๖

สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิภายสุต
ตติโย ภาค

ชนธวารวคโค

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ชนธสํยุตฺตํ

มุลปณฺณาสก นกฺคปิตวคฺโค ปจิม

[๑] เอวมฺเม สุตํ เอกํ สมฺมํ ภควา ภคฺเชสุ จิหฺรติ
สํสุมารคิเร เกสฺสพาวเน มิกฺขทาเย ฯ เป ฯ อถ ไช นกฺคมีตา
คหปติ เยน ภควา เคนฺปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิ
วาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีติ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน ไช นกฺคมีตา
คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ อหฺมสฺมิ ภนฺเต ชินฺโน ณฺฑุโณ
มฺหตฺตโก อทฺธคโค วโยนฺนุปฺปตฺโต อาตุรกาโย อภิกฺขณาตฺตโก
อนิจุทฺธสํวํ ไช ปนาหํ ภนฺเต ภควโต มโนภาวนํยานณฺจ ภิกฺขุณฺ
โหวทฺตุ มํ ภนฺเต ภควา อนุสํสคฺ มํ ภนฺเต ภควา ยํ มม
อสฺสํ ทิฆมคฺคํ ทิตาย สฺขายาติ ฯ เอวเมตํ คหปติ เอวเมตํ
คหปติ อาตุโร หายํ คหปติ กาโย อณฺฑาทฺโต ปรีโยนฺทฺโข

โย หิ คหปติ อิมํ กายํ ปริหรนฺโต มุหุคฺคํปึ อาโรคฺยํ ปฏิชาเนยฺย
 กิมนฺนคฺคฺร พาดฺยา คตฺตมา ติหฺ เต คหปติ เหวํ สิกฺขิตพฺพํ
 อาตุรกายสฺส เม สโต จิตฺตํ อนาตุรํ ภวิสฺสํตํติ เหวํ หิ เต
 คหปติ สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ

[๒] อถ โข นกฺขบิฑา คหปติ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
 อนฺโนมิตฺตฺวา อญฺจํสาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
 เยนายสฺมา สํวรัปฺตฺโต เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา อายสฺมนฺตํ
 สํวรัปฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีถิ ฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข
 นกฺขบิฑํ คหปติ อายสฺมา สํวรัปฺตฺโต เอตทโวจ วิปฺปสฺสนฺนาหิ
 โข เต คหปติ อิททฺริยานิ ปริสฺสทฺโฆ มฺหฺวณฺโณ ปริโยทาโต
 อตฺตถ โน อชฺช ภควโต สมนฺนฺชา ชมฺมํ กถํ สวณฺยาติ ฯ กิณฺหิ
 โน สียา ภนฺเต อิทานาหํ ภนฺเต ภควตา ชมฺมียา กถาย อมเตน
 อภิสิตฺโตติ ฯ ยถากถํ ปน ตฺวํ คหปติ ภควตา ชมฺมียา กถาย
 อมเตน อภิสิตฺโตติ ฯ อิทาหํ ภนฺเต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
 อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีถิ ฯ เอกมฺนฺตํ
 นิสินฺโน โขหํ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตทโวจ อหฺมสฺมิ ภนฺเต
 ชินฺโณ วุทฺโธ มหฺตถโก อทฺทคฺโค วโยอนฺนุปฺตฺโต อาตุรกาโย
 อภิกฺขณฺดาจโก อนิจฺจุทสฺสํวํ โข ปนาหํ ภนฺเต ภควโต มโน-
 ภาวนฺนฺยานญฺจ ภิกฺขุณฺโณ โยวตฺตํ มํ ภนฺเต ภควา อนุสํสํคฺคํ มํ
 ภนฺเต ภควา ยํ มม อสฺสํ ทสฺสํคฺคํ หิตาย สฺวณฺยาติ ฯ เหวํ

๔] ขนุชชัยคุตตัสส มุตตปณฺเณสสเก นกุตมิตวคฺโค ปจโม ๓

วุตฺเต มํ ภนฺเต ภควา เอตทโวจ เอวเมตํ คหปติ เอวเมตํ
คหปติ อาตุโร หายํ คหปติ กาโย อณฺทภูโต ปริโยนทฺโ
โย หิ คหปติ อิมํ กายํ ปริหรนฺโต มุหุคฺคํปํ อาโรคฺยํ ปฏิชาเนยฺย
กิมณฺเณศฺร พาทฺยา ตสฺมา ติห เต คหปติ เอวํ ลิกฺขิตพฺพหิ
อาตุรกายสฺส เม สโต จิตฺตํ อนาตุรํ ภวิสฺสํตํติ เอวํ หิ เต
คหปติ ลิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ เอวํ ขวฺหาณํ ภนฺเต ภควา รมฺมียา กถา
อมเตน อภิสฺสโตติ ฯ

[๓] น หิ ปน คฺวํ คหปติ ปฏิภาสี ภควนฺตํ อุตฺตรํ ปฏิปฺจุจฺฉิ
กิตฺตาวตฺตา นฺ ไซ ภนฺเต อาตุรกายเ จว โหติ อาตุรจิตฺโต จ
กิตฺตาวตฺตา จ ปน อาตุรกายเ ไซ โหติ โน จ อาตุรจิตฺโตติ ฯ
ทฺวโรตฺตํ ไซ มยํ ภนฺเต อากฺขณฺเญยฺยา มายสฺมโต สํวํปฺตฺตสฺส
สํนฺติเก เอตสฺส ภาสีตสฺส อคฺคณฺณณฺณตํ สํจ วตฺตสฺมนฺตํ
เยว สํวํปฺตํ ปฏิภาตุ เอตสฺส ภาสีตสฺส อคฺคโถติ ฯ เตนหิ
คหปติ สฺสณฺหา สํจกํ มนฺสิกวโรหิ ภาสีสฺสํมํติ ฯ เอวํ ภนฺเต
ไซ นกุตมิตฺตา คหปติ มายสฺมโต สํวํปฺตฺตสฺส ปจฺจสฺสํสํสิ ฯ
มายสฺมา สํวํปฺตฺโต เอตทโวจ

[๔] กถณฺจ คหปติ อาตุรกายเ จว โหติ อาตุรจิตฺโต จ ฯ
อิห คหปติ อสฺสํสฺสว ปุณฺณชฺโช อริยํ อทฺธสํวํ อริยธมฺมสฺส
อโกวิโท อริยธมฺเม อวินํโต สํปฺปฺริสํนํ อทฺธสํวํ สํปฺปฺริสธมฺมสฺส
อโกวิโท สํปฺปฺริสธมฺเม อวินํโต รุปํ อคฺคโต สมนุสฺสํติ รุป-

๕] ขนฺธตัณฺณํ มุทฺตํ มุทฺตํ มุทฺตํ มุทฺตํ มุทฺตํ มุทฺตํ มุทฺตํ มุทฺตํ มุทฺตํ มุทฺตํ ๕

วิปริณมฺหติ อญฺเณนา โหติ ตสฺส สงฺฆารานํ วิปริณามญฺเณนา
ภาวา อปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสํ ปายาสํ ฯ วิณฺญาณํ
อตุตฺตโต สมนุสฺสํ วิณฺญาณวณฺทํ วา อตุตฺตํ อตุตฺตนิ วา
วิณฺญาณํ วิณฺญาณสฺมํ วา อตุตฺตํ อหํ วิณฺญาณํ มม
วิณฺญาณนฺติ ปริยฺยจฺจุจํ โหติ ฯ ตสฺส อหํ วิณฺญาณํ มม
วิณฺญาณนฺติ ปริยฺยจฺจุจํ โหติ ตํ วิณฺญาณํ วิปริณเมติ อญฺเณนา
โหติ ตสฺส วิณฺญาณวิปริณามญฺเณนาภาวา อปฺปชฺชนฺติ โสภ-
ปริเทวทุกฺขโทมนสฺสํ ปายาสํ ฯ เอวํ โห คหปติ อาตุรกาโย เจว
โหติ อาตุรจิตฺโต จ ฯ

[๕] กถญฺจ คหปติ อาตุรกาโยมี โห โหติ โน จ อาตุรจิตฺโต ฯ
อิธ คหปติ สุตฺวา อริยสํวโก อริยานํ ทสฺสํวํ อริยมมฺสํ โกวิโท
อริยมมฺเม สฺวณฺโต สํปริสํวํ ทสฺสํวํ สํปริสํมมฺสํ โกวิโท
สํปริสํมมฺเม สฺวณฺโต น รุปํ อตุตฺตโต สมนุสฺสํ น รุปวณฺทํ
วา อตุตฺตํ น อตุตฺตนิ วา รุปํ น รุปสฺมํ วา อตุตฺตํ อหํ
รูปํ มม รุปนฺติ น ปริยฺยจฺจุจํ โหติ ฯ ตสฺส อหํ รูปํ
มม รุปนฺติ น ปริยฺยจฺจุจํ โหติ ตํ รูปํ วิปริณเมติ อญฺเณนา
โหติ ตสฺส รูปวิปริณามญฺเณนาภาวา” อปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทว-
ทุกฺขโทมนสฺสํ ปายาสํ ฯ น เวทํ อตุตฺตโต สมนุสฺสํ น เวทนา-
วณฺทํ วา อตุตฺตํ น อตุตฺตนิ วา เวทํ น เวทนาย วา

๓ ขณฺฑวตฺเตน เวทิตพฺพํ ฯ จตุสฺสํ เวทนาทิสฺสํ ตถา ฯ

หอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๗] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มุตฺตปณฺณาสเก นกฺขตบีคฺวคฺโค ปจฺจโม ๗

โหติ ตสฺส วิญฺญาณวิปริณามณฺณตภาววา นุปฺปชฺชนฺติ โสก-
ปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ๑ เอวํ โห คหปติ อาศฺวราโยบี
โห โหติ โน ๑ อาศฺวราจิตฺโตติ ๑

อิตมฺโวจ อายสฺมา สํวรัปฺตฺโต ชฺชตมโน นกฺขตบีคฺว คหปติ
อายสฺมโต สํวรัปฺตฺตสฺส ภาสิตํ อภินนฺทิตี ๑

[๖] เอวมฺเม สฺสํ เภกํ สมนํ ภควา สกฺกเกสฺส วิหริตี
เทวทฺหํ นาม สกฺกยานํ นิคโม ๑

อถ โห สมนฺพหฺตา ปจฺจนาฏมฺคามิกา ภิกฺขุ เยน ภควา เทนุ-
ปสงฺกมมฺสํ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสํทิสฺสํ ๑
เอกมฺนฺตํ นิสฺสํหา โห เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ อิจฺฉาม
มยํ ภนฺเต ปจฺจนาฏมํ ชนฺปทํ คนฺตํ ปจฺจนาฏเม ชนฺปเท นีวาสํ
กมฺเปตฺตุนฺติ ๑ อุปโลกโต ปน โว ภิกฺขเว สํวรัปฺตฺโตติ ๑ น โห
โน ภนฺเต อุปโลกโต อายสฺมา สํวรัปฺตฺโตติ อุปโลเกถ ภิกฺขเว
สํวรัปฺตํ ๑ สํวรัปฺตฺโต ภิกฺขเว ปณฺชิตโต ภิกฺขุณฺ อนฺนคฺคาหโก
สํพฺรหฺมจารณฺนฺติ ๑ เอวํ ภนฺเตติ โห เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสํสฺสํ ๑

[๗] เตน โห ปน สมนฺเยน อายสฺมา สํวรัปฺตฺโต ภควโต
ชฺชิตฺตเร อณฺณตฺรสมฺมํ เอตคฺคตาคุมฺเพ นิสฺสํโน โหติ ๑ อถ โห เต
ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนฺโมทิตฺวา อญฺจายาสฺนา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เยนายสฺมา สํวรัปฺตฺโต เทนุปสงฺกมมฺสํ
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา สํวรัปฺตฺเตน สกฺกํ สมนฺโมทิสฺสํ สมนฺโมทณฺม

กถิ สํวณนํ วิตติสํวณนํ เอกมณฺโ ตํ นิสํสํ ๑ เอกมณฺโ ตํ นิสํสนา
 โส เต ภิกขุ อายสฺมณฺโ ตํ สํวปฺปตฺตํ เอตทโวจํ อิจฺจาม มยํ
 อากุโส สํวปฺปตฺตํ ปจฺฉาณมํ ชนปทํ คนฺทํ ปจฺฉาณเม ชนปเท
 นินาถํ กปฺเปตฺตุนฺติ ๑ อปฺปโลกิต โน สตฺถาติ ๑ สมนฺติ หากุโส
 นานาเวรชชคตํ ภิกขุ ปณฺหํ ปุจฺฉิตาโร ชคฺคิยปณฺชิตาปํ พฺรหฺมณ-
 ปณฺชิตาปํ คหปติปณฺชิตาปํ สมนปณฺชิตาปํ ปณฺชิตา หากุโส
 มนุสฺสํ วมฺมํ ตกา กิํวาทายสฺมณฺตานํ สตฺถา กิํมกฺขายิตี ๑ กจฺจิ
 โว อายสฺมณฺตานํ ธมฺมา สุตฺตํ สุตฺตํ สุตฺตํ สุตฺตํ สุตฺตํ สุตฺตํ
 อาริตา สุปฺปปฏิวิทฺธา ปณฺณาย ยถา พฺยากรมํนา อายสฺมณฺโต
 อุตฺตวาทีโน เจว ภควโต อสฺสํ น จ ภควนฺทํ อฏฺเฐน
 อพฺภาจิกฺเขยฺยาถ ธมฺมํ จานุสมํ พฺยากรเมยฺยาถ น จ
 โกจํ สหสมฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหํ จํนํ อากฺขฺญเยยฺยาติ ๑
 ทฺวโรตฺตํ โส มยํ อากุโส อากฺขฺญเยยฺยาม อายสฺมณฺโต สํวปฺปตฺตํ
 สมนฺติเต เอตสฺส ภาสิคสฺส อตฺถมณฺเฑาตุํ สํว วตฺตาสฺมณฺทํ
 เยว สํวปฺปตฺตํ ปฏิภาตฺตํ เอตสฺส ภาสิคสฺส อตฺถโลกิ ๑

[๘] เตนหาจุโส สุธนถ สาธุกั มนสิกรโธ ภาสิธัสมาติ ฯ
 เหวมาจุโสติ โห เต ภิกขุ อายสุมโต สารีปุตตสัส ปจจุโสโสสุ ฯ
 อายสุมมา สารีปุตโต เขตทโวจ สันติ หาจุโส นานาเวรชชคต
 ภิกขุ ปญหิ ปุจฉิตาโร ชคตियปณชิตาบี พุราหมณปณชิตาบี
 คหปติปณชิตาบี สมนณปณชิตาบี ปณชิตา หาจุโส มนุสสา

10

ภาวา อุปปชฺชนติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสํปายาสํ ๑ วิญฺญาเน
 อวิตฺตวาทสฺส อวิตฺตนุทสฺส อวิตฺตเปมสฺส อวิตฺตมีปาสสฺส อวิต-
 ติพฺพาหสฺส อวิตฺตคณฺหสฺส คสฺส วิญฺญาณสฺส วิปริณามณฺณตา-
 ภาวา อุปปชฺชนติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสํปายาสํ ๑ อิทํ ไช
 โน อาวุโส อาทั้นวํ ทิสฺวา รุเป ฌนฺทวาทวินยฺกฺขายี สคฺคา ๑
 เวทนาย ๑ สณฺณาย ๑ สงฺฆาเรสุ ๑ วิญฺญาเน ฌนฺทวาท-
 วินยฺกฺขายี สคฺคาติ ๑ เอวํ พฺยาคเตม ไช อาวุโส อสฺสํ เยว
 อุกฺคิรี ปณฺหํ ปุจฺฉิตาโร ชคฺคิยปณฺหิตาบี พฺราหฺมณปณฺหิตาบี
 คหปติปณฺหิตาบี สมนฺณปณฺหิตาบี ปณฺหิตา อาวุโส มนุสฺสํ
 อมฺสกา กิ ปณายสฺมมฺหานํ อานิสฺสํ ทิสฺวา รุเป ฌนฺทวาท-
 วินยฺกฺขายี สคฺคา ๑ เวทนาย ๑ สณฺณาย ๑ สงฺฆาเรสุ ๑ วิญฺญาเน
 ฌนฺทวาทวินยฺกฺขายี สคฺคาติ ๑ เอวํ ปุญฺจา คุมฺเห อาวุโส เอวํ
 พฺยาคเรยฺยาถ รุเป ไช อาวุโส อวิตฺตวาทสฺส อวิตฺตนุทสฺส อวิตฺตเปมสฺส
 อวิตฺตมีปาสสฺส อวิตฺตติพฺพาหสฺส อวิตฺตคณฺหสฺส คสฺส รุปสฺส วิปริ-
 ณามณฺณตาภาวา อุปปชฺชนติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสํปายาสํ ๑
 เวทนาย ๑ สณฺณาย ๑ สงฺฆาเรสุ อวิตฺตวาทสฺส อวิตฺตนุทสฺส อวิต-
 ติพฺพาหสฺส อวิตฺตคณฺหสฺส คสฺส สงฺฆารานํ
 วิปริณามณฺณตาภาวา อุปปชฺชนติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสํปายาสํ ๑
 วิญฺญาเน อวิตฺตวาทสฺส อวิตฺตนุทสฺส อวิตฺตเปมสฺส อวิตฺตมีปาสสฺส อวิต-
 ติพฺพาหสฺส อวิตฺตคณฺหสฺส คสฺส วิญฺญาณสฺส วิปริณามณฺณตาภาวา

๓๐] ขนขณฺ์ขุคฺคตฺตํ มฺหปณฺณาสเก นกฺคตฺตวคฺคโค ปจฺโม ๓๓

นุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทฺทฺชโทมนสฺสํปายาสํ ๑ อิทํ ไช โน อากุโส
อานิสฺสํ ทิสฺสวา รุเป ฌนฺทราภวณฺยทฺทฺชํ สํตฺถา ๑ เวทนาย ๑
สณฺณาย ๑ สํชารสฺ ๑ วิญฺเฌาณ ฌนฺทราภวณฺยทฺทฺชํ สํตฺถาติ ๑

[๔] อกฺขเต จากุโส ฌมฺเม อฺปสฺมมฺปชฺช วิหโรโต ทิฏฺฐเ จเ
ฌมฺเม สฺสฺช วิหาโร อภวิสฺสํ สฺวิสาโต อนุปายาสํ อปฺริพาโ
กายสฺสํ ๑ เกทา ปรี มรณา สฺสคฺติ ปาฏิกงฺขา น ยิทํ ภควา
อกฺขตานิ ฌมฺมานํ ปหานํ วณฺณเณยฺ ๑ ยสฺมา ๑ ไช อากุโส
อกฺขเต ฌมฺเม อฺปสฺมมฺปชฺช วิหโรโต ทิฏฺฐเ จเ ฌมฺเม ทฺทฺช
วิหาโร สฺวิสาโต สฺอุปายาสํ สฺปฺริพาโ กายสฺสํ ๑ เกทา
ปรี มรณา ทฺทฺคฺติ ปาฏิกงฺขา ตสฺมา ภควา อกฺขตานิ ฌมฺมานํ
ปหานํ วณฺณเณติ ๑

[๓๐] กฺขเต จากุโส ฌมฺเม อฺปสฺมมฺปชฺช วิหโรโต ทิฏฺฐเ จเ
ฌมฺเม ทฺทฺช วิหาโร อภวิสฺสํ สฺวิสาโต สฺอุปายาสํ สฺปฺริพาโ
กายสฺสํ ๑ เกทา ปรี มรณา ทฺทฺคฺติ ปาฏิกงฺขา น ยิทํ ภควา
กฺขตานิ ฌมฺมานํ อฺปสฺมมฺปทํ วณฺณเณยฺ ๑ ยสฺมา ๑ ไช อากุโส กฺขเต
ฌมฺเม อฺปสฺมมฺปชฺช วิหโรโต ทิฏฺฐเ จเ ฌมฺเม สฺสฺช วิหาโร อภวิสาโต
อนุปายาสํ อปฺริพาโ กายสฺสํ ๑ เกทา ปรี มรณา สฺสคฺติ ปาฏิกง-
กฺขา ตสฺมา ภควา กฺขตานิ ฌมฺมานํ อฺปสฺมมฺปทํ วณฺณเณตฺติ ๑

อิตมฺโวจ อายสฺมา สํวรีปฺคฺโค ๑ อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ อายสฺมาโต
สํวรีปฺคฺคตฺตํ ภาสิคํ อภินนฺทฺนฺติ ๑

[๑๑] เอวมุเม สุตํ เอกํ สมยํ อายสฺมา มหากัจจโน
 อวนต์สุ วิหริติ กุรวรเว ปปาเต ปพฺพเต ฯ อถ ไช หตฺถิกทานิ
 คหปติ เยนายสฺมา มหากัจจโน เตนุปลงฺกมิ อุปสงฺกมิทฺวา
 อายสฺมนตํ มหากัจจัน อภิวาเทตฺวา เอกมนตํ นิสีติ ฯ เอกมนตํ
 นิสีนโน ไช หตฺถิกทานิ คหปติ อายสฺมนตํ มหากัจจัน เอตทวโจ
 วุคฺคตฺมิทํ ฆนฺเต ฆกฺวตา อญฺจกฺวคฺคิเย มาคณฺฐิยปณฺเห

โสกํ ปหาย อนิเกตสํวํ

คามเ อกฺขฬํ มฺหิ สนฺถวานิ

กามเห วิคฺโค อปฺรกฺขราโน

กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กยิราติ ฯ

อิมสฺส น ไช ฆนฺเต ฆกฺวตา สงฺฆิกฺคเตน ภาสีตสฺส กถํ
 วิคฺคทาเรน อคฺโค ทญฺสฬุโพติ ฯ

[๑๒] รูปธาตุ ไช คหปติ วิญฺญาณสฺส โอโก รูปธาตุ-
 รากวินิพนฺธมฺจ ปน วิญฺญาณํ โสกสํวํติ วุจฺจติ ฯ เวทนา-
 ธาตุ ไช คหปติ วิญฺญาณสฺส โอโก เวทนาธาตุรากวินิพนฺธมฺจ
 ปน วิญฺญาณํ โสกสํวํติ วุจฺจติ ฯ สงฺขารธาตุ ไช คหปติ
 วิญฺญาณสฺส โอโก สงฺขารธาตุรากวินิพนฺธมฺจ ปน วิญฺญาณํ
 โสกสํวํติ วุจฺจติ ฯ สงฺขารธาตุ ไช คหปติ วิญฺญาณสฺส โอโก
 สงฺขารธาตุรากวินิพนฺธมฺจ ปน วิญฺญาณํ โสกสํวํติ วุจฺจติ ฯ

๑ ส. พ. หาดิทธิกานิ ฯ

๑๕] ขนุสยัตตัสส มุฏปนณณาสเก นกุกมิตตวโค ปจโม ๑๓

เอวံ โห คหปติ โกกธาร์ โหติ ฯ

[๑๓] กถญจ คหปติ อโนกธาร์ โหติ ฯ รูปชาตยา โห คหปติ โย ฌนุโท โย วาโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ये อุปายูปาทานา เจตโส อธิญฺจํานาภินิเวसानุสฺสา เต ตถาคตัสส ปหีนา อฺจุณฺณมฺมูตา ตาถาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา อายตฺติ อนุปฺปาทมฺมา ตสฺมา ตถาคโต อโนกธาร์วติ อฺจุจติ ฯ เวทนาชาตยา โห คหปติ ฯ สญฺเญนาชาตยา โห คหปติ ฯ สงฺฆารชาตยา โห คหปติ ฯ วิญฺเญนาชาตยา โห คหปติ โย ฌนุโท โย วาโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ये อุปายูปาทานา เจตโส อธิญฺจํานาภินิเวसानุสฺสา เต ตถาคตัสส ปหีนา อฺจุณฺณมฺมูตา ตาถาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา อายตฺติ อนุปฺปาทมฺมา ตสฺมา ตถาคโต อโนกธาร์วติ อฺจุจติ ฯ เอวံ โห คหปติ อโนกธาร์ โหติ ฯ

[๑๔] กถญจ คหปติ นิเกตธาร์ โหติ ฯ รูปนิมิคฺตนิเกตวิธาร์-
วินิพฺพชา โห คหปติ นิเกตธาร์วติ อฺจุจติ ฯ สทฺทนิมิคฺต ฯ เป ฯ
คณฺชนิมิคฺต... รัสสนิมิคฺต... โฉฏฺฐพฺพนิมิคฺต... ฆมฺมนิมิคฺตนิเก-
ตวิธาร์วินิพฺพชา โห คหปติ นิเกตธาร์วติ อฺจุจติ ฯ เอวံ โห
คหปติ นิเกตธาร์ โหติ ฯ

[๑๕] กถญจ คหปติ อนิเกตธาร์ โหติ ฯ รูปนิมิคฺตนิเกตวิธาร์-
วินิพฺพชา โห คหปติ ตถาคตัสส ปหีนา อฺจุณฺณมฺมูตา ตาถาวตฺถุกตา
อนภาวงฺกตา อายตฺติ อนุปฺปาทมฺมา ตสฺมา ตถาคโต อนิเกต-

๓๕ สุกตุนตบิฏเก สักตุนิกายสัส ฆนธวารวคโค [๓๖

สาร์วติ อุกุจติ ๑ สัททนิमितต ๑ เป ๑ คนุณนิमितต... รสณนิमितต...
โณฏจพพนิमितต... ฆมมณนิमितตนิเกตวิสารวณิพนุชา ไซ คหปติ ตถา-
คตสัส ปัทนา อุกุณินมูตา ตาถาตถกตา อนภาวณกตา อายคิ
อนุปาททมา ตสมา ตถาคโต อนิเกตสาร์วติ อุกุจติ ๑ เอว
ไซ คหปติ อนิเกตสาร์ว โหติ ๑

[๓๖] กถญจ คหปติ คามะ สันถวธาโต โหติ ๑ อธิ คหปติ
เอกจโจ คิหิหิ สัสสจโจ วิหริติ สันนุท สหโสถิ สุขิตะสุ สุขิตो
ทุกุขิตะสุ ทุกุขิตो อุปปนเนสุ กิจจกรณเษสุ อตตนา เตสุ โยค
อาปชชติ ๑ เอว ไซ คหปติ คามะ สันถวธาโต โหติ ๑

[๓๗] กถญจ คหปติ คามะ น สันถวธาโต โหติ ๑ อธิ คหปติ
ภิกขุ คิหิหิ สัสสจโจ วิหริติ น สันนุท น สหโสถิ น สุขิตะสุ
สุขิตो น ทุกุขิตะสุ ทุกุขิตो อุปปนเนสุ กิจจกรณเษสุ น อตตนา
เตสุ โยค อาปชชติ ๑ เอว ไซ คหปติ คามะ น สันถวธาโต โหติ ๑

[๓๘] กถญจ คหปติ กามะหิ น วิตุโต โหติ ๑ อธิ คหปติ
เอกจโจ กามะสุ อวัตตราโค โหติ อวัตตณโท อวัตเปโม อวัต-
บีปาโส อวัตตปริพาโห อวัตตณโห ๑ เอว ไซ คหปติ กามะหิ
น วิตุโต โหติ ๑

[๓๙] กถญจ คหปติ กามะหิ วิตุโต โหติ ๑ อธิ คหปติ เอกจโจ
กามะสุ วัตตราโค โหติ วัตตณโท วัตเปโม วัตบีปาโส วัตตปริพาโห

๓ กถญจ อวัตตราโคคยาหิ ปาโส ทิสัสติ ๑

๒๒] ขนุชสัยุตตสัส มุตปนณเวสเถ นกุตบีตวคโค ปจโม ๑๕

วัตตณโห ๑ เอวံ โห คหปติ กาเมหิ วิตุโต โหติ ๑

[๒๐] กถญจ คหปติ ปุรกุชราโน โหติ ๑ อธิ คหปติ เอกจจุสัส
เอวံ โหติ เอวรูโป สียํ อนาคตมทุชานํ เอวเวทโน สียํ อนาคต-
มทุชานํ เอวสณฺโณ สียํ อนาคตมทุชานํ เอวสงฺฆาโร สียํ อนาคต-
มทุชานํ เอววิญญาโน สียํ อนาคตมทุชานนฺติ ๑ เอวံ โห คหปติ
ปุรกุชราโน โหติ ๑

[๒๑] กถญจ คหปติ อปุรกุชราโน โหติ ๑ อธิ คหปติ เอกจจุสัส
น เอวံ โหติ เอวรูโป สียํ อนาคตมทุชานํ เอวเวทโน สียํ
อนาคตมทุชานํ เอวสณฺโณ สียํ อนาคตมทุชานํ เอวสงฺฆาโร
สียํ อนาคตมทุชานํ เอววิญญาโน สียํ อนาคตมทุชานนฺติ ๑
เอวံ โห คหปติ อปุรกุชราโน โหติ ๑

[๒๒] กถญจ คหปติ กถํ วิคฺคยฺห ชเนน กตุตา โหติ ๑ อธิ
คหปติ เอกจจุสัส เอวรูปํ กถํ กตุตา โหติ น ตวํ อิมํ ชมฺมุวณฺณํ
อาชานาสี อหํ อิมํ ชมฺมุวณฺณํ อาชานามิ ก็ ตวํ อิมํ ชมฺมุวณฺณํ
อาชานิสฺสัสสี มิจฺฉาปฏิปนฺโน ตวมสึ อหมสฺมิ สมฺมาปฏิปนฺโน
ปุเร จณฺเฑ ปจฺฉา อวจ ปจฺฉา จณฺเฑ ปุเร อวจ สหิตมฺเม
อสฺสทิตฺตเต อธิจฺฉิตฺตเต วิปววตฺตํ อาโรหิตเต เต วาโท จร
วาทปฺปโมกฺขาย นิกฺคหิตาสี นินฺนุเพเชหิ วา สเจ ปาโหสฺสตี ๑
เอวံ โห คหปติ กถํ วิคฺคยฺห ชเนน กตุตา โหติ ๑

๑ นินฺนุเพเชหิตี วา ปาโห ๑

[๒๓] กถณฺจ คหปติ กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา โหติ ฯ
 อธิ คหปติ ภิกฺขุ น เหวรูปิ กถํ กตฺตา โหติ น ตฺวํ อิมํ
 รมฺมวณฺณํ อาชานาสิ อหํ อิมํ รมฺมวณฺณํ อาชานามิ ก็ ตฺวํ อิมํ
 รมฺมวณฺณํ อาชานิสฺสสฺสี มิจฺฉาปฺปิณฺโณ ตวมสฺสี อหมสฺสํ สมฺมา-
 ปฺปิณฺโณ ปุเร วณฺณํ ปจฺฉา อวจ ปจฺฉา วณฺณํ ปุเร อวจ
 สหิตมฺเม อสฺสทฺตเต อธิจฺฉนฺตเต วิปราวคฺคํ อาโรปีโต เต
 วาโท จร วาทปฺปโมกฺขาย นิคฺคหิโตสฺสี นิพฺเพเชหิ वा สเจ
 ปโหสฺสตี ฯ เหวํ โส คหปติ กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา โหติ ฯ

[๒๔] อิติ โส คหปติ ขนฺทํ วุคฺคํ ภควตา อฏฺฐภควคฺคิเย
 มาคณฺทียปณฺเ

โอกํ ปหาย อนิเกตสํวํ

คาเม อกุพฺพํ มฺหิ สฺนถวานิ

กาเมหิ วิคฺโต อปรกฺขราโน

กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กยิราติ ฯ

อิมสฺส โส คหปติ ภควตา สํวธิคฺเคน ภาสิตสฺส เหวํ วิคฺคทาเรน
 อตฺถโก ทฏฺฐพฺโพติ ฯ

[๒๕] เหวมฺเม สฺคํ เอกํ สมฺมํ อายสฺมา มหาภจฺจาโน อวฺนตฺตํ
 วิหริติ กุรฺรชฺเชว ปปาเต ปพฺพเต ฯ อถ โส หลิตฺทิกานิ คหปติ
 เยนายสฺมา มหาภจฺจาโน เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺทํ
 มหาภจฺจัน อภิวาเทตฺวา เอกมนฺทํ นิสฺสํ ฯ เอกมนฺทํ นิสฺสินฺโน โส

๒๗] ขนุขสัยุตตสัส มุฏปณณาสเก นกตบีตวคโค ปจโม ๓๗

หติทิกานิ คหปติ ขายสุมนตัม มหากัจจันมฺ เอตทโวจ อุตตมิกํ
ภนฺเต ภควตา สกุกปณฺเห เย เต สมนพฺรหฺมณา ตณฺหา-
สังขยวิมุตตา เต อจฺจนฺตนิฏฺฐา อจฺจนฺตโยคกฺเขมิโน อจฺจนฺต-
พฺรหฺมจาริโน อจฺจนฺตปรีโยธานา เสฏฺฐา เทวมนุสฺสํานนฺติ ฯ อิมสฺส
นุ ไช ภนฺเต ภควตา สังขิตฺเตน ภาสิตสฺส กถํ วิตุถาเรน อตุโก
ทญฺชัพฺโพติ ฯ

[๒๖] รูปธาคฺญา ไช คหปติ โย ฌนฺโท โย วาโค ยา นนฺติ
ยา ตณฺหา เย อูปายูปาทานา เจตโส อธิฏฺฐานาภินิเวธํานุสฺยา
เตสํ ขยา วิราคา นิโรธา จาคา ปฏฺฐินสฺสคฺคา จิตฺตํ สํวิมุตฺตนฺติ
ดฺดุจฺติ ฯ เวทนาธาคฺญา ไช คหปติ ฯ เป ฯ สมนฺวาธาคฺญา ไช
คหปติ ฯ สังฆารธาคฺญา ไช คหปติ ฯ วิมฺบณธาคฺญา ไช คหปติ
โย ฌนฺโท โย วาโค ยา นนฺติ ยา ตณฺหา เย อูปายูปาทานา
เจตโส อธิฏฺฐานาภินิเวธํานุสฺยา เตสํ ขยา วิราคา นิโรธา จาคา
ปฏฺฐินสฺสคฺคา จิตฺตํ สํวิมุตฺตนฺติ ดฺดุจฺติ ฯ อิติ ไช คหปติ ยนฺตํ
ดฺดุตํ ภควตา สกุกปณฺเห เย เต สมนพฺรหฺมณา ตณฺหา-
สังขยวิมุตตา เต อจฺจนฺตนิฏฺฐา อจฺจนฺตโยคกฺเขมิโน อจฺจนฺต-
พฺรหฺมจาริโน อจฺจนฺตปรีโยธานา เสฏฺฐา เทวมนุสฺสํานนฺติ ฯ อิมสฺส
ไช คหปติ ภควตา สังขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตุโก
ทญฺชัพฺโพติ ฯ

[๒๗] เอวมนฺเม สุตํ เอกํ สมนํ ภควา สํวคฺคิยํ วิหริติ

เชตวเน อนาถปิณฑิกสูตร อารามे ๑ คตฺร โห ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสึ ภิกฺขโวจิตฺ ๑ ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสโถสฺส ๑
 ภควา เอตทโวจ สฺมาธึ ภิกฺขเว ภาเวถ ๑ สฺมาหิตฺโต ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ รูปสฺส
 สํมูหญฺจ อคฺคณฺคมญฺจ เวทนาย สํมูหญฺจ อคฺคณฺคมญฺจ
 สณฺณาย สํมูหญฺจ อคฺคณฺคมญฺจ สงฺขารานํ สํมูหญฺจ อคฺคณ-
 คมญฺจ วิญฺญาณสฺส สํมูหญฺจ อคฺคณฺคมญฺจ ๑

[๒๘] โก ๑ ภิกฺขเว รูปสฺส สํมูหโย โก เวทนาย สํมูหโย
 โก สณฺณาย สํมูหโย โก สงฺขารานํ สํมูหโย โก วิญฺญาณสฺส
 สํมูหโย ๑ อธิ ภิกฺขเว อภินฺนุทฺติ อภิวทฺติ อชฺโฌสํย คิฏฺฐติ ๑
 ภิกฺขุ อภินฺนุทฺติ อภิวทฺติ อชฺโฌสํย คิฏฺฐติ ๑ รูปํ อภินฺนุทฺติ
 อภิวทฺติ อชฺโฌสํย คิฏฺฐติ ตสฺส รูปํ อภินฺนุทฺโต อภิวทฺโต
 อชฺโฌสํย คิฏฺฐโต อูปฺปชฺชติ นนฺทิ ยถา รูปเ นนฺทิ ตทฺฐปาทานํ
 ตสฺสูปฺปาทานปจฺจุยา ภโว ภวปจฺจุยา ชาติ ชาติปจฺจุยา ชรา-
 มรณโธกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสูปายาสํ สํมูหนฺติ ๑ เอวเมตสฺส
 เกวตสฺส ทุกฺขฏฺฐนฺตสฺส สํมูหโย โหติ ๑ เวทนํ อภินฺนุทฺติ ๑ เป ๑
 สณฺณํ อภินฺนุทฺติ ๑ เป ๑ สงฺขารเ อภินฺนุทฺติ ๑ เป ๑ วิญฺญาณํ
 อภินฺนุทฺติ อภิวทฺติ อชฺโฌสํย คิฏฺฐติ ตสฺส วิญฺญาณํ อภินฺนุทฺโต
 อภิวทฺโต อชฺโฌสํย คิฏฺฐโต อูปฺปชฺชติ นนฺทิ ยถา วิญฺญาณเ
 นนฺทิ ตทฺฐปาทานํ ตสฺสูปฺปาทานปจฺจุยา ภโว ภวปจฺจุยา ชาติ

สํปฺปรีตฺตมฺเม อวีนฺโท ฐปฺปี อตฺตโต สมนุสฺสํติ ฐปฺพนํ ภา
 อตฺตานํ อตฺตนิ ภา ฐปฺปี ฐปฺสํมิ ภา อตฺตานํ ตสฺสํ ตํ ฐปฺปี
 วิปริณมตี อณฺณภา โหตี ตสฺสํ ฐปฺวิปริณามณฺณภาภา ฐปฺ-
 วิปริณามานุปริวตฺติวิณฺณณํ โหตี ตสฺสํ ฐปฺวิปริณามานุปริวตฺติขา
 ปรีตสฺสํนารมฺมสํมฺปฺปาทา จิตฺตํ ปรียาทาย ติญฺจํนฺติ เจตโส ปรียา-
 ทานา อุตฺตาสฺวา จ โหตี วิฆาตฺวา จ อเปกฺขวา จ อุปาทาย
 จ ปรีตสฺสํติ ฯ เวทํ อตฺตโต สมนุสฺสํติ เวทณวณฺตํ ภา
 อตฺตานํ อตฺตนิ ภา เวทํ เวทนาย ภา อตฺตานํ ตสฺสํ สํ
 เวทนา วิปริณมตี อณฺณภา โหตี ตสฺสํ เวทนาวิปริณามณฺณภา-
 ภา เวทนาวิปริณามานุปริวตฺติวิณฺณณํ โหตี ตสฺสํ เวทนา-
 วิปริณามานุปริวตฺติขา ปรีตสฺสํนารมฺมสํมฺปฺปาทา จิตฺตํ ปรียาทาย
 ติญฺจํนฺติ เจตโส ปรียาทานา อุตฺตาสฺวา จ โหตี วิฆาตฺวา จ
 อเปกฺขวา จ อุปาทาย จ ปรีตสฺสํติ ฯ สณฺณํ อตฺตโต สมนุ-
 สฺสํติ ฯ เป ฯ สฺงฺขารอ อตฺตโต สมนุสฺสํติ สฺงฺขารวณฺตํ ภา
 อตฺตานํ อตฺตนิ ภา สฺงฺขารอ สฺงฺขารสฺ ภา อตฺตานํ ตสฺสํ
 เต สฺงฺขารา วิปริณมตี อณฺณภา โหตี ตสฺสํ สฺงฺขารานํ
 วิปริณามณฺณภาภา สฺงฺขารวิปริณามานุปริวตฺติวิณฺณณํ โหตี
 ตสฺสํ สฺงฺขารวิปริณามานุปริวตฺติขา ปรีตสฺสํนารมฺมสํมฺปฺปาทา จิตฺตํ
 ปรียาทาย ติญฺจํนฺติ เจตโส ปรียาทานา อุตฺตาสฺวา จ โหตี
 วิฆาตฺวา จ อเปกฺขวา จ อุปาทาย จ ปรีตสฺสํติ ฯ วิณฺณณํ

หอสมุดกลาง
 จ้างกรณมหาวิทยาลัย

อตุตฺโต สมนุสฺสํติ วิญฺเฒาณวฺหํ วา อตุตฺตานํ อตุตฺตนิ วา
 วิญฺเฒาณํ วิญฺเฒาณสฺมึ วา อตุตฺตานํ ตสฺสํ ตํ วิญฺเฒาณํ
 วิปริณมตี อญฺเฏกา โหติ ตสฺสํ วิญฺเฒาณวิปริณามญฺเฏกาภาวา
 วิญฺเฒาณวิปริณามานุปริวตฺติวิญฺเฒาณํ โหติ ตสฺสํ วิญฺเฒาณวิปริ-
 ณามานุปริวตฺติชา ปริตสฺสํนาชฺมมสฺมปฺปาทา จิตฺตํ ปริยาทาย
 ติญฺจันตฺติ เจตโส ปริยาทานา อตุตฺตาสว จ โหติ วิฆาตวา จ
 อเปกฺขวา จ อฺปปาทาย จ ปริตสฺสํติ ฯ เหวํ โห ภิက္ขเว
 อฺปปาทานปริตสฺสํนา โหติ ฯ

[๓๓] กถญฺจ ภิက္ขเว อฺปปาทานอปริตสฺสํนา โหติ ฯ อธิ
 ภิက္ขเว สุตวา อริยสํวโก อริยานํ ทสฺสํวํ อริยชฺมมสฺสํ โกวิโท
 อริยชฺมเม สฺวีนํโต สบฺบปริสํนํ ทสฺสํวํ สบฺบปริสฺชชฺมมสฺสํ โกวิโท
 สบฺบปริสฺชชฺมเม สฺวีนํโต น รุปํ อตุตฺโต สมนุสฺสํติ น รุปวฺหํ
 วา อตุตฺตานํ น อตุตฺตนิ วา รุปํ น รุปสฺมึ วา อตุตฺตานํ ตสฺสํ
 ตํ รุปํ วิปริณมตี อญฺเฏกา โหติ ตสฺสํ รุปวิปริณามญฺเฏกาภาวา
 น รุปวิปริณามานุปริวตฺติวิญฺเฒาณํ โหติ ตสฺสํ น รุปวิปริณาม-
 นุปริวตฺติชา ปริตสฺสํนาชฺมมสฺมปฺปาทา จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจันตฺติ
 เจตโส อปริยาทานา น เจว อตุตฺตาสว โหติ น วิฆาตวา น
 อเปกฺขวา อฺปปาทาย จ น ปริตสฺสํติ ฯ น เวทํ อตุตฺโต
 สมนุสฺสํติ น เวทนาวฺหํ วา อตุตฺตานํ น อตุตฺตนิ วา เวทํ
 น เวทนาย วา อตุตฺตานํ ตสฺสํ สว เวทนา วิปริณมตี อญฺเฏกา

๓๓] ขนฺธสํยุตฺตสํสํ มุลปนฺณาสเก นกฺขมิตฺตวคฺโค ปจฺจโม ๒๓

โหติ ตสฺส เวทनावิปริณามณฺณถาภาวา น เวทनावิปริณามานุ-
ปฺริวตฺตวิญฺญาณํ โหติ ตสฺส น เวทनावิปริณามานุปฺริวตฺตวิ-
ปฺริตสฺสณารมฺมสํมุปฺปาทา จิตฺตํ ปฺริยาทาย ติญฺจันฺตํ เจตโส
อปฺริยาทานา น เจว อุตฺตาสวฺวา โหติ น วิฆาตวา น อเปกฺขวา
อนุปาทาย จ น ปฺริตสฺสํติ ฯ น สณฺณํ ฯ เป ฯ น สงฺขารे
อตฺตโค สมนุสฺสํติ น สงฺขารวณฺตํ วา อตฺตานิ น อตฺตนิ
วา สงฺขารे น สงฺขารสฺสุ วา อตฺตานิ ตสฺส เต สงฺขาราว
วิปฺริณเมตฺติ อณฺณถา โหณฺติ ตสฺส สงฺขารวิปฺริณามณฺณถาภาวา
น สงฺขารวิปฺริณามานุปฺริวตฺตวิญฺญาณํ โหติ ตสฺส น สงฺขาร-
วิปฺริณามานุปฺริวตฺตวิ- ปฺริตสฺสณารมฺมสํมุปฺปาทา จิตฺตํ ปฺริยาทาย
ติญฺจันฺตํ เจตโส อปฺริยาทานา น เจว อุตฺตาสวฺวา โหติ น
วิฆาตวา น อเปกฺขวา อนุปาทาย จ น ปฺริตสฺสํติ ฯ น วิญฺญาณํ
อตฺตโค สมนุสฺสํติ น วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตานิ น อตฺตนิ
วา วิญฺญาณํ น วิญฺญาณสฺสํมิ วา อตฺตานิ ตสฺส ตํ วิญฺญาณํ
วิปฺริณเมตฺติ อณฺณถา โหติ ตสฺส วิญฺญาณวิปฺริณามณฺณถาภาวา
น วิญฺญาณวิปฺริณามานุปฺริวตฺตวิญฺญาณํ โหติ ตสฺส น วิญฺญาณ-
วิปฺริณามานุปฺริวตฺตวิ- ปฺริตสฺสณารมฺมสํมุปฺปาทา จิตฺตํ ปฺริยาทาย
ติญฺจันฺตํ เจตโส อปฺริยาทานา น เจว อุตฺตาสวฺวา โหติ น
วิฆาตวา น อเปกฺขวา อนุปาทาย จ น ปฺริตสฺสํติ ฯ เอว
โฆ ภิกฺขเว อนุปาทานอปฺริตสฺสณา โหตฺตํติ ฯ

[๓๔] สัจจคฤณิ ๑ ศคฺร โห ๑ เป ๑ อุปาทานปริตสัจจณญ
 โว ภิกฺขเว เทสิสัจจามี อุนุปาทานอปปริตสัจจณญ คํ สัจจนาถ
 ๑ เป ๑ กถณญ ภิกฺขเว อุปาทานปริตสัจจนา โหติ ๑ อธิ ภิกฺขเว
 อสัจจควา ปุณฺณสัจจโน รูปํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม
 อคฺคตาติ สมนุสัจจติ ศสฺส คํ รูปํ วิปริณมติ อญฺเญกา โหติ
 ศสฺส รูปวิปริณามญฺเญกาภาวา อุปฺปชฺชนติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺส
 ปายาสํ ๑ เวทนี เอตํ มม ๑ เป ๑ สญฺญํ เอตํ มม ๑ เป ๑
 สงฺขารํ เอตํ มม ๑ เป ๑ วิญฺญาณํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ
 เอโส เม อคฺคตาติ สมนุสัจจติ ศสฺส คํ วิญฺญาณํ วิปริณมติ
 อญฺเญกา โหติ ศสฺส วิญฺญาณวิปริณามญฺเญกาภาวา อุปฺปชฺชนติ
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺส ปายาสํ ๑ เอวํ โห ภิกฺขเว อุปาทาน-
 ปริตสัจจนา โหติ ๑

[๓๕] กถณญ ภิกฺขเว อุนุปาทานอปปริตสัจจนา โหติ ๑ อธิ
 ภิกฺขเว สัจจวา อริยสัจจโก รูปํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น
 เมโส อคฺคตาติ สมนุสัจจติ ศสฺส คํ รูปํ วิปริณมติ อญฺเญกา
 โหติ ศสฺส รูปวิปริณามญฺเญกาภาวา นุปฺปชฺชนติ โสภปริเทว-
 ทุกฺขโทมนสฺส ปายาสํ ๑ เวทนี เนตํ มม ๑ สญฺญํ เนตํ มม ๑
 สงฺขารํ เนตํ มม ๑ วิญฺญาณํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น
 เมโส อคฺคตาติ สมนุสัจจติ ศสฺส คํ วิญฺญาณํ วิปริณมติ
 อญฺเญกา โหติ ศสฺส วิญฺญาณวิปริณามญฺเญกาภาวา นุปฺปชฺชนติ

วิญญานํ ทุกขํ อตฺตตานาคคํ โโก ปน วาโท ปจฺจุปปนฺนสฺส ฯ
 เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก อตฺตคฺคํ วิญญานสฺมํ
 อนเปกฺโข โหติ อนาคคํ วิญญานํ นามินฺนทติ ปจฺจุปปนฺนสฺส
 วิญญานสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหคฺติ ฯ

[๓๘] สํวคฺติยํ ฯ ตตฺร โข ฯ เป ฯ รุปํ ภิกฺขเว อนตฺตา
 อตฺตตานาคคํ โโก ปน วาโท ปจฺจุปปนฺนสฺส ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว
 สุตฺวา อริยสํวโก อตฺตคฺคํ รุปสฺมํ อนเปกฺโข โหติ อนาคคํ รุปํ
 นามินฺนทติ ปจฺจุปปนฺนสฺส รุปสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย
 ปฏิปนฺโน โหติ ฯ เวทฺหา อนตฺตา ฯ สณฺเฑว อนตฺตา ฯ
 สจฺจวรา อนตฺตา ฯ วิญญานํ อนตฺตา อตฺตตานาคคํ โโก ปน
 วาโท ปจฺจุปปนฺนสฺส ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก
 อตฺตคฺคํ วิญญานสฺมํ อนเปกฺโข โหติ อนาคคํ วิญญานํ
 นามินฺนทติ ปจฺจุปปนฺนสฺส วิญญานสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย
 นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหคฺติ ฯ

นกุลบีตวคโค ปจโม ฯ

คตฺตสฺสทฺทานํ

นกุลบีตา เทวทหา เทวบี หตฺติทิกานิ จ

สํมาธิ ปฏิสตฺถาณํ อูปาทานปรีตสฺสณา ทฺเว

อตฺตตานาคคปจฺจุปปนฺนา วคโค เตน ปวฺจฺจติ ฯ

ชนธสํยุตตสฺส มุลปนฺนนาสเก อนิจฺจวคฺโค ทฺติโย

[๓๙] เอวมุเม สํกํ สํวคฺถิยํ ฯ ตตฺร โห ฯ รุปํ ภิกฺขเว
อนิจฺจํ เวทนา อนิจฺจา สญฺเฆวา อนิจฺจา สงฺขารว อนิจฺจา
วิญฺญาณํ อนิจฺจํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก รูปสํมํปปี
นิพฺพินฺนํ เวทนายมํ นิพฺพินฺนํ สญฺเฆวามํ นิพฺพินฺนํ สงฺขาร-
สํปปี นิพฺพินฺนํ วิญฺญาณสํมํปปี นิพฺพินฺนํ นิพฺพินฺนํ วิรชชติ
วิราคา วิมฺลฺลจติ ฯ วิมุตฺตสํมํ วิมุตฺตมิตฺติ ฌานํ โหติ ฯ ชฺฌนา
ชาติ วุตฺติคํ พุทฺธมจฺริยํ กตํ กวณฺเณ นاپวํ อิตฺถคฺคทายาติ
ปชานาตฺติ ฯ

[๔๐] สํวคฺถิยํ ฯ ตตฺร โห ฯ รุปํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ เวทนา
ทุกฺขา สญฺเฆวา ทุกฺขา สงฺขารว ทุกฺขา วิญฺญาณํ ทุกฺขํ ฯ
เอวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นاپวํ อิตฺถคฺคทายาติ ปชานาตฺติ ฯ

[๔๑] สํวคฺถิยํ ฯ ตตฺร โห ฯ รุปํ ภิกฺขเว อนตฺตา เวทนา
อนตฺตา สญฺเฆวา อนตฺตา สงฺขารว อนตฺตา วิญฺญาณํ
อนตฺตา ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก รูปสํมํปปี
นิพฺพินฺนํ เวทนายมํ นิพฺพินฺนํ สญฺเฆวามํ นิพฺพินฺนํ สงฺขาร-
สํปปี นิพฺพินฺนํ วิญฺญาณสํมํปปี นิพฺพินฺนํ นิพฺพินฺนํ วิรชชติ
วิราคา วิมฺลฺลจติ ฯ วิมุตฺตสํมํ วิมุตฺตมิตฺติ ฌานํ โหติ ฯ ชฺฌนา

๑ วิมุตฺตมํหตฺติ วา ปาไซ ฯ

ชาติ วุสิตํ พุทฺธมฺ จริยํ กตํ กรณํ ยํ นวปรี อิตฺตํ ตายาติ
ปชานาคํติ ฯ

[๔๒] สัจจกถาปิฎก ๑ คตฺร โห ๑ รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ยถา
คํ ทฺวํ ยํ ทฺวํ ตทฺธตฺตา ยถา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ
น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถา ตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฺวํ ๑
เวทนา อนิจฺจา ยถา ตํ ทฺวํ ยํ ทฺวํ ตทฺธตฺตา ยถา
คํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถา
ตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฺวํ ๑ สญฺญา อนิจฺจา ๑ เป ๑ สงฺขาร
อนิจฺจา ๑ เป ๑ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ ยถา ตํ ทฺวํ ยํ ทฺวํ
ตทฺธตฺตา ยถา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ
เอวเมตํ ยถา ตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฺวํ ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑ เป ๑
นวปรี อิตฺตํ ตายาติ ปชานาคํติ ฯ

[๔๓] สัจจกถาปิฎก ๑ คตฺร โห ๑ รูปํ ภิกฺขเว ทฺวํ ยํ ทฺวํ
ตทฺธตฺตา ยถา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ
เอวเมตํ ยถา ตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฺวํ ๑ เวทนา ทฺวํ ๑
สญฺญา ทฺวํ ๑ สงฺขาร ทฺวํ ๑ วิญฺญาณํ ทฺวํ ยํ ทฺวํ
ตทฺธตฺตา ยถา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส
อตฺตาติ เอวเมตํ ยถา ตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฺวํ ๑ เอวํ ปสฺสํ
๑ เป ๑ นวปรี อิตฺตํ ตายาติ ปชานาคํติ ฯ

[๔๔] สัจจกถาปิฎก ๑ คตฺร โห ๑ รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา ตํ เนตํ

๔๖] ขนขตั้งยุดตตัส มุถปนณณาสเก อนิจจวุกโค ทุติโย ๒๘

มม เนโสหมสมิ น เมโส อตตาทิ เหวเมตํ ยถาภูตํ สมนมฺป-
ปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ ។ เป ។ เหวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว ។ เป ។ นามรํ
อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตฺติ ។

[๔๕] สํวตฺถิโย ។ ตตฺร โห ។ ฐปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ โยมี
เหตุ โยมี ปจฺจโย ฐปสฺสํ อปฺปาทาย โสมี อนิจฺโจ ។ อนิจฺจ-
สมฺภูตํ ภิกฺขเว ฐปํ กุโธ นิจฺจํ ภวิสฺสติ ។ เวทนา อนิจฺจา
โยมี เหตุ โยมี ปจฺจโย เวทนาย อปฺปาทาย โสมี อนิจฺโจ ។
อนิจฺจสมฺภูตา ภิกฺขเว เวทนา กุโธ นิจฺจา ภวิสฺสติ ។ สณฺณา
อนิจฺจา ។ สงฺขารา อนิจฺจา โยมี เหตุ โยมี ปจฺจโย สงฺขารานํ
อปฺปาทาย โสมี อนิจฺโจ ។ อนิจฺจสมฺภูตา ภิกฺขเว สงฺขารา
กุโธ นิจฺจา ภวิสฺสติ ។ วิมฺบหานํ อนิจฺจํ โยมี เหตุ โยมี
ปจฺจโย วิมฺบหานสฺส อปฺปาทาย โสมี อนิจฺโจ ។ อนิจฺจสมฺภูตํ
ภิกฺขเว วิมฺบหานํ กุโธ นิจฺจํ ภวิสฺสติ ។ เหวํ ปสฺสํ ។ เป ។
นามรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตฺติ ។

[๔๖] สํวตฺถิโย ។ ตตฺร โห ។ ฐปํ ภิกฺขเว ทฺถขํ โยมี
เหตุ โยมี ปจฺจโย ฐปสฺสํ อปฺปาทาย โสมี ทฺถโข ។ ทฺถข-
สมฺภูตํ ภิกฺขเว ฐปํ กุโธ ทฺถขํ ภวิสฺสติ ។ เวทนา ทฺถขา ។
สณฺณา ทฺถขา ។ สงฺขารา ทฺถขา ។ วิมฺบหานํ ทฺถขํ โยมี
เหตุ โยมี ปจฺจโย วิมฺบหานสฺส อปฺปาทาย โสมี ทฺถโข ។
ทฺถขสมฺภูตํ ภิกฺขเว วิมฺบหานํ กุโธ ทฺถขํ ภวิสฺสติ ។ เหวํ ปสฺสํ

ว เป ๑ นาปรํ อิตฺถตฺตทายาติ ปชานาตฺติ ๑

[๔๗] สํวตฺถิ ๑ ตตฺร โห ๑ ฐปํ ภิกฺขเว อนตฺตา โยมี เหตุ
โยมี ปจฺจโย ฐปตฺถ อูปาทาย โสมี อนตฺตา ๑ อนตฺตสํมฺภูตํ
ภิกฺขเว ฐปํ กุโต อตฺตา ภวิสฺสตี ๑ เวทนา อนตฺตา ๑ สญฺเฆ
อนตฺตา ๑ สงฺขารว อนตฺตา ๑ วิญฺเฒาณํ อนตฺตา โยมี เหตุ
โยมี ปจฺจโย วิญฺเฒาณตฺถ อูปาทาย โสมี อนตฺตา อนตฺต-
สํมฺภูตํ ภิกฺขเว วิญฺเฒาณํ กุโต อตฺตา ภวิสฺสตี ๑ เอวํ ปตฺถ
ว เป ๑ นาปรํ อิตฺถตฺตทายาติ ปชานาตฺติ ๑

[๔๘] สํวตฺถิ ๑ อารามे ๑ อถ โห อายสฺมา อานนฺโท
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมํ อูปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺหตํ นิสฺสีติ ๑ เอกมฺหตํ นิสฺสินฺโห โห อายสฺมา อานนฺโท
ภควนฺตํ เอตทโวจ นโรโร นโรโรติ ภาเน อจฺจุติ กตเมสํ
โห ภาเน ชมฺมานํ นโรโร นโรโรติ อจฺจุตฺติ ๑ ฐปํ โห อานนฺท
อนิจฺจํ สงฺขตํ ปฏิจฺจุตฺตมุปฺปนํ ชยชมฺมํ วยชมฺมํ วิราคชมฺมํ นโรร-
ชมฺมํ ตตฺถ นโรโร นโรโรติ อจฺจุติ ๑ เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา
ปฏิจฺจุตฺตมุปฺปนา ชยชมฺมา วยชมฺมา วิราคชมฺมา นโรรชมฺมา
ตตฺถ นโรโร นโรโรติ อจฺจุติ ๑ สญฺเฆ อนิจฺจา ๑ สงฺขารว
อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจุตฺตมุปฺปนา ชยชมฺมา วยชมฺมา วิราคชมฺมา
นโรรชมฺมา เตสํ นโรโร นโรโรติ อจฺจุติ ๑ วิญฺเฒาณํ อนิจฺจํ
สงฺขตํ ปฏิจฺจุตฺตมุปฺปนํ ชยชมฺมํ วยชมฺมํ วิราคชมฺมํ นโรรชมฺมํ

๔๘] วนฺธํยํคตฺตํ มุถปนฺนาสเก อนิจฺจวคฺโค ทฺติโย ๓๓

คตฺตํ นิโรโห นิโรหติ อจฺจติ ฯ อิมํ โห อานนฺท ฌมฺมานํ
นิโรโห นิโรหติ อจฺจตฺติ ฯ

อนิจฺจวคฺโค ทฺติโย ฯ

ตตฺตฺตฺตานํ

อนิจฺจํ ทฺตฺตํ อนตฺตา ยถนิจฺจาปเร ตโย

เหตุณํปี ตโย อตฺตา อานนฺเทน จ เต ทตฺตาติ ฯ

ขนฺธสํยุตฺตสฺส มุลปณฺณาสเก ภาววคฺโค ตติโย

[๔๘] สํวตฺถิ ๑ ตตฺร โห ๑ ภาวญจ โห ภิกฺขเว เทสํสํมิ
ภาวหาวญจ ภาวนิกฺเขปนญจ ตํ สฺสณาท ๑ เป ๑ เอตทโวจ
กตโม จ ภิกฺขเว ภาวโร ๑ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธาติสฺส วจฺนํ ๑
ภาวราทานญจ อຍံ กตเม ปญฺจ ๑ รุပ္ฺจุปาทานกฺขนฺโห เวทฺหุ-
ปาทานกฺขนฺโห สณฺณูปาทานกฺขนฺโห สงฺขารูปาทานกฺขนฺโห วิญฺญาณู-
ปาทานกฺขนฺโห ๑ อຍံ อฺจุจฺติ ภิกฺขเว ภาวโร ๑

[๔๙] กตโม จ ภิกฺขเว ภาวหาโร ๑ ปุคฺคโตติสฺส วจฺนํ ๑
สฺวายํ อายสฺมา เอวํนาโม เอวํโคตฺโต ๑ อຍံ อฺจุจฺติ ภิกฺขเว
ภาวหาโร ๑

[๕๐] กตมญฺจ ภิกฺขเว ภาวราทานํ ๑ ยายํ ตณฺหา โปโนพฺพวิกา
นฺนํทิวราศฺสหคฺคา ตตฺรตตฺราภินฺนํ ๑ เสยฺยถิํ ๑ กามตณฺหา ภว-
ตณฺหา วิภวตณฺหา ๑ อิทํ อฺจุจฺติ ภิกฺขเว ภาวราทานํ ๑

[๕๑] กตมญฺจ ภิกฺขเว ภาวนิกฺเขปนํ ๑ โย ตสฺสํ ยเว ตณฺหา
อเสสํวิราคนิโรโห จาโค ปญฺนิสฺสคฺโค มุคฺติ อนาถโย ๑ อิทํ อฺจุจฺติ
ภิกฺขเว ภาวนิกฺเขปนํ ๑ อิทมโวจ ภคฺวา อิทํ วตฺถวาน สฺสคโค
อถาปรํ เอตทโวจ สฺสคคา

[๕๒] ภาวา หเว ปญฺจกฺขนฺธา ภาวหาโร จ ปุคฺคโต
ภาวราทานํ ทฺถุขํ โถเก ภาวนิกฺเขปนํ สฺสํ

๕๗] ขนฺธสํยตฺตํ มฺถปณฺณาสเก ภารวคฺโค ตติโย

๓๓

นิฏฺฐิตํวา กรํ ภารํ อณฺณํ ภารํ อนาทิย

สํมุตฺตํ ตณฺหํ อพฺพยุหํ นิจุฉาโต ปรินิพฺพุตติ ๑

[๕๔] สํวตฺถิยํ ๑ ตตฺร ๒ ๑ ปริณฺเวยฺเย ๑ ภิกฺขเว
สมฺเม เทเสสฺสํมิ ปริณฺณเจ ตํ สฺสํนาถ ๑ กตเม ๑ ภิกฺขเว
ปริณฺเวยฺยา สมฺมา ๑ รูปํ ภิกฺขเว ปริณฺเวยฺโย สมฺโม เวทนา
ปริณฺเวยฺโย สมฺโม สฺสณฺนา ปริณฺเวยฺโย สมฺโม สงฺขารรา
ปริณฺเวยฺโย สมฺโม วิญฺญาณํ ปริณฺเวยฺโย สมฺโม ๑ อิม
วฺจุจฺจติ ภิกฺขเว ปริณฺเวยฺยา สมฺมา ๑

[๕๕] กตมา ๑ ภิกฺขเว ปริณฺณ ๑ โย ภิกฺขเว วาคกฺขโย
โทสฺสกฺขโย โมหกฺขโย ๑ อยํ วฺจุจฺจติ ภิกฺขเว ปริณฺณาคิ ๑

[๕๖] สํวตฺถิยํ ๑ ตตฺร ๒ ๑ รูปํ ภิกฺขเว อนภิชานํ
อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทฺถกฺกชฺชาย เวทนํ อนภิชานํ
อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทฺถกฺกชฺชาย สฺสณฺณํ อนภิชานํ
๑ เป ๑ สงฺขารเ อนภิชานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ
ทฺถกฺกชฺชาย วิญฺญาณํ อนภิชานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ
อภพฺโพ ทฺถกฺกชฺชาย ๑

[๕๗] รูปญฺจ ๒ ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ ปชหํ
ภพฺโพ ทฺถกฺกชฺชาย เวทนํ อภิชานํ ๑ สฺสณฺณํ ๑ สงฺขารเ ๑
วิญฺญาณํ อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทฺถกฺกชฺชายาคิ ๑

[๕๘] สํวตฺถิยํ ๑ ตตฺร ๒ ๑ โย ภิกฺขเว รูปสฺมิมิ ฉนฺทราโค

คํ ปชฺหณ เหวํ คํ รุปํ ปหีนํ ภวิสฺสํติ อฺจุฉินฺนํมุตํ ตาตฺถาตฺตํ
อนภาวํกตํ อายตฺติ อนุปฺปาทํมมํ ๑ โย เวทนาย ฉนฺทราโค คํ
ปชฺหณ เหวํ สํ เวทนา ปหีนา ภวิสฺสํติ อฺจุฉินฺนํมุตํ ตาตฺ-
ถาตฺตํ อนภาวํกตํ อายตฺติ อนุปฺปาทํมมา ๑ โย สํญญา
ฉนฺทราโค คํ ปชฺหณ เหวํ สํ สญฺญา ปหีนา ภวิสฺสํติ อฺจุฉินฺ-
นํมุตํ ตาตฺถาตฺตํ อนภาวํกตํ อายตฺติ อนุปฺปาทํมมา ๑ โย
สงฺฆาเรสุ ฉนฺทราโค คํ ปชฺหณ เหวํ เต สงฺฆารํ ปหีนา ภวิสฺสํติ
อฺจุฉินฺนํมุตํ ตาตฺถาตฺตํ อนภาวํกตํ อายตฺติ อนุปฺปาทํมมา ๑
โย วิญฺญาณํสํมิ ฉนฺทราโค คํ ปชฺหณ เหวํ คํ วิญฺญาณํ ปหีนํ
ภวิสฺสํติ อฺจุฉินฺนํมุตํ ตาตฺถาตฺตํ อนภาวํกตํ อายตฺติ อนุปฺปาท-
มมมฺนํติ ๑

[๕๗] สํวคฺคิยํ ๑ ตตฺถ โข ๑ ปุพฺพเพว เม ภิกฺขเว สํมุโพธา
อนภิสํมพุทฺธสฺส โพธิสฺสคฺคสฺสเสว สโค เอตทโหสิ โโก นุ โข
รูปสฺส อสฺสํสาโท โโก อาทันโหว ก็ นิสฺสรณํ ๑ โโก เวทนาย
อสฺสํสาโท โโก อาทันโหว ก็ นิสฺสรณํ ๑ โโก สํญญา อสฺสํสาโท
โก อาทันโหว ก็ นิสฺสรณํ ๑ โโก สงฺฆารํ อสฺสํสาโท โโก อาทันโหว
ก็ นิสฺสรณํ ๑ โโก วิญฺญาณสฺส อสฺสํสาโท โโก อาทันโหว ก็
นิสฺสรณมฺนํติ ๑ คสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ ยํ โข รุปํ ปฏิจฺจ
อุปฺปชฺชติ สฺสํ โสมนสฺสํ อยํ รูปสฺส อสฺสํสาโท ยํ รุปํ อนิฺจจํ
ทุกฺขํ วิปริณามมมํ อยํ รูปสฺส อาทันโหว โย รูปสฺมํ ฉนฺท-

ราควินโย ฉนฺทราคปฺปหํ อิทํ รูปสํสํ นิสฺสํสณฺ ๑ ยํ เวทนี
 ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สํสํ โสมนสฺสํ อยํ เวทนาย อสฺสํสาโท ยา
 เวทนา อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมา อยํ เวทนาย อาทันโหว โย
 เวทนาย ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺปหํ อิทํ เวทนาย นิสฺสํสณฺ ๑
 ยํ สณฺณํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ๑ ยํ สงฺขารํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สํสํ
 โสมนสฺสํ อยํ สงฺขารานํ อสฺสํสาโท เย สงฺขารํ อนิจฺจา ทุกฺขา
 วิปริณามธมฺมา อยํ สงฺขารานํ อาทันโหว โย สงฺขารํสํ ฉนฺท-
 รากวินโย ฉนฺทราคปฺปหํ อิทํ สงฺขารานํ นิสฺสํสณฺ ๑ ยํ
 วิญฺญาณํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สํสํ โสมนสฺสํ อยํ วิญฺญาณสํ
 อสฺสํสาโท ยํ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ อยํ
 วิญฺญาณสํ อาทันโหว โย วิญฺญาณสํ ฉนฺทราควินโย ฉนฺท-
 รากปฺปหํ อิทํ วิญฺญาณสํ นิสฺสํสณฺ ๑

[๖๐] ยาวถวญฺจาหํ ภิกฺขเว อิมํสํ ปณฺจณฺนํ อฺปาทานกฺขณฺณํ
 เอวํ อสฺสํสาทญฺจ อสฺสํสาทโต อาทันวญฺจ อาทันวโต นิสฺสํสณฺญจ
 นิสฺสํสณฺโต ยถาภูตํ น อพฺภวญฺจาหํ เถว ตาวาหํ ภิกฺขเว สํเทวเก
 โถเก สํมารเก สํพฺรหฺมเก สํสํสณฺพฺรหฺมณฺเณยา ปชาย สํเทว-
 มนฺนุสฺสํสา ย อนฺนคฺตวํ สํมมาสํมโฬหิ อภิสํมพฺพุโธ ปจฺจุณฺญาหํ ๑
 ยโต จ ไชหํ ภิกฺขเว อิมํสํ ปณฺจณฺนํ อฺปาทานกฺขณฺณํ เอวํ
 อสฺสํสาทญฺจ อสฺสํสาทโต อาทันวญฺจ อาทันวโต นิสฺสํสณฺญจ นิสฺ-
 สํสณฺโต ยถาภูตํ อพฺภวญฺจาหํ อถาหํ ภิกฺขเว สํเทวเก โถเก

สภารเก สภารหุเม สภารมณพราหฺมณียา ปชาย สภอมนุสฺสํ
อนุคฺตํ สภารมณฺโพนํ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺณาสํ ๑ ฌานณฺณ ปณ
เม ทสฺสํ อุตฺตํ อุตฺตํ เม วิมุตฺติ อมมณฺณิมา ชาติ
นคฺคิทานิ ปณพฺภวติ ๑

[๖๑] สภารคฺคิ ๑ คคฺคิ ๒ ๑ รุสฺสํ สภารํ ภิภฺชเว อสฺสํ
ปรีเยสํ อจฺวี โย รุสฺสํ อสฺสํ ททฺชคฺคิ ยาวตา รุสฺสํ
อสฺสํ ปณณาย เม โส สฺสํ ๑ รุสฺสํ สภารํ ภิภฺชเว อทฺท
ปรีเยสํ อจฺวี โย รุสฺสํ อทฺท ททฺชคฺคิ ยาวตา รุสฺสํ
อทฺท ปณณาย เม โส สฺสํ ๑ รุสฺสํ สภารํ ภิภฺชเว นิสฺสรณ
ปรีเยสํ อจฺวี ยํ รุสฺสํ นิสฺสรณํ ททฺชคฺคิ ยาวตา รุสฺสํ
นิสฺสรณํ ปณณาย เม คํ สฺสํ ๑ เวทนายาห์ ภิภฺชเว ๑
สภารนายาห์ ภิภฺชเว ๑ สภารนายาห์ ภิภฺชเว ๑ วิมฺภณณสฺสํ
ภิภฺชเว อสฺสํ ปรีเยสํ อจฺวี โย วิมฺภณณสฺสํ อสฺสํ ทท
คคฺคิ ยาวตา วิมฺภณณสฺสํ อสฺสํ ปณณาย เม โส สฺสํ ๑
วิมฺภณณสฺสํ สภารํ อทฺท ปรีเยสํ อจฺวี โย วิมฺภณณสฺสํ
อทฺท ททฺชคฺคิ ยาวตา วิมฺภณณสฺสํ อทฺท ปณณาย
เม โส สฺสํ ๑ วิมฺภณณสฺสํ สภารํ นิสฺสรณปรีเยสํ
อจฺวี ยํ วิมฺภณณสฺสํ นิสฺสรณํ ททฺชคฺคิ ยาวตา วิมฺภณณสฺสํ
นิสฺสรณํ ปณณาย เม คํ สฺสํ ๑

ยาวทวิมฺภณณํ ภิภฺชเว อิมํ ปณณณํ อุตฺตํ ภิภฺชเว

ทณฺจ อัสสาทโต อาทันวณฺจ อาทันวโต นิสฺสัรณณฺจ นิสฺสัรณโต
 ยถาภูตํ น อพฺภณณาสํ ๑ เป ๑ ปจฺจณณาสํ ๑ ฌาณณฺจ ปน
 เม ทสฺสํ อุกฺกปาติ อุกฺกปฺปา เม วิมุตฺติ อยมนฺติมา ชาติ
 นตฺถิทานิ ปฺนพฺภวโตติ ๑

[๖๒] สํวคฺคิยํ ๑ คคฺคฺร โช ๑ โน เจทํ ภิกฺขเว รุปสฺส
 อสฺสาโท อภวิสฺสํ น ยิทํ สคฺคา รุปสฺมํ สํวชฺเชยฺยํ ๑ ยสฺมา
 จ โช ภิกฺขเว อคฺคิ รุปสฺส อสฺสาโท คสฺมา สคฺคา รุปสฺมํ
 สํวชฺชนฺติ ๑ โน เจทํ ภิกฺขเว รุปสฺส อาทันโว อภวิสฺสํ น
 ยิทํ สคฺคา รุปสฺมํ นิสฺสัรณฺทฺยํ ๑ ยสฺมา จ โช ภิกฺขเว อคฺคิ
 รุปสฺส อาทันโว คสฺมา สคฺคา รุปสฺมํ นิสฺสัรณฺทฺยํ ๑ โน
 เจทํ ภิกฺขเว รุปสฺส นิสฺสัรณํ อภวิสฺสํ น ยิทํ สคฺคา รุปสฺมา
 นิสฺสัรณฺทฺยํ ๑ ยสฺมา จ โช ภิกฺขเว อคฺคิ รุปสฺส นิสฺสัรณํ
 คสฺมา สคฺคา รุปสฺมา นิสฺสัรณฺทฺยํ ๑ โน เจทํ ภิกฺขเว เวทนาย
 อสฺสาโท อภวิสฺสํ ๑ เป ๑ โน เจทํ ภิกฺขเว สณฺณาย ๑ โน
 เจทํ ภิกฺขเว สงฺฆารานํ อสฺสาโท อภวิสฺสํ น ยิทํ สคฺคา สงฺฆาเรสุ
 สํวชฺเชยฺยํ ๑ ยสฺมา จ โช ภิกฺขเว อคฺคิ สงฺฆารานํ อสฺสาโท
 คสฺมา สคฺคา สงฺฆาเรสุ สํวชฺชนฺติ ๑ โน เจทํ ภิกฺขเว สงฺฆารานํ
 อาทันโว อภวิสฺสํ น ยิทํ สคฺคา สงฺฆาเรสุ นิสฺสัรณฺทฺยํ ๑
 ยสฺมา จ โช ภิกฺขเว อคฺคิ สงฺฆารานํ อาทันโว คสฺมา สคฺคา
 สงฺฆาเรสุ นิสฺสัรณฺทฺยํ ๑ โน เจทํ ภิกฺขเว สงฺฆารานํ นิสฺสัรณํ

สทวณนุสสัย นิสสัย วิสณฺณุตตา วิปฺปนฺตฺตา วิมวียาทิกเตน
เจตสํ วิหรนตํ ๑

[๒๕] โย จ ไซ ภิกขเว รูปํ นาทินนุทติ ทุกฺขํ โส นาทินนุทติ
โย ทุกฺขํ นาทินนุทติ ปริมุตโต โส ทุกฺขสฺส มาติ จนามิ ฯ โย
เจตนํ นาทินนุทติ ฯ โย สณฺณํ นาทินนุทติ ฯ โย สงฺขาร
นาทินนุทติ ฯ โย วิญฺเญานํ นาทินนุทติ ทุกฺขํ โส นาทินนุทติ
โย ทุกฺขํ นาทินนุทติ ปริมุตโต โส ทุกฺขสฺส มาติ จนามิ ฯ

[๒๗] โย ๑ ภิกขเว รุปัสส นีโรโห อุตถนคโม
 ทุกขสเสสส นีโรโห โรคาณ อุตถนคโม ขรามมตเสส อุตถนคโม ฯ โย

เวทนาย ๑ โย สญฺญา ๑ โย สงฺขารานํ ๑ โย วิญฺญาณสฺส
นิโรโห วุปฺสโม อตฺตงฺคโม ทฺวสฺสเสโส นิโรโห โรคาณํ วุปฺสโม
ขรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ ๑

[๖๘] สํวตฺถิ ๑ คตฺร โห ๑ อมฺเญจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสํสามิ
อมฺมุจฺเญจ ตํ สฺสณฺณ ๑ กตฺมฺเญจ ภิกฺขเว อมฺ ๑ รุปํ ภิกฺขเว
อมฺ เวทนา อมฺ สญฺญา อมฺ สงฺขารว อมฺ วิญฺญาณํ
อมฺ ๑ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อมฺ ๑

[๖๙] กตฺมฺเญจ ภิกฺขเว อมฺมุตํ ๑ ยายํ คณฺหา โปโนพฺภิกฺกา
นฺนทิวาสํหคฺคา คตฺรตฺตวาทินนฺทินํ ๑ เสยฺยถํ ๑ กามคณฺหา
ภวคณฺหา วิภวคณฺหา ๑ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อมฺมุตฺตํ ๑

[๗๐] สํวตฺถิ ๑ คตฺร โห ๑ ปภงฺกฺกุภฺจ ภิกฺขเว เทเสสฺสํสามิ
อปฺปภงฺกฺกุภฺจ ตํ สฺสณฺณ ๑ ทิณฺณ ภิกฺขเว ปภงฺกฺ กิ อปฺปภงฺกฺ ๑
รูปํ ภิกฺขเว ปภงฺกฺ โย คสฺสํ นิโรโห วุปฺสโม อตฺตงฺคโม
อิทํ อปฺปภงฺกฺ ๑ เวทนา ปภงฺกฺ โย คสฺสํ นิโรโห วุปฺสโม
อตฺตงฺคโม อิทํ อปฺปภงฺกฺ ๑ สญฺญา ปภงฺกฺ ๑ สงฺขารว
ปภงฺกฺ โย เทสํ นิโรโห วุปฺสโม อตฺตงฺคโม อิทํ อปฺปภงฺกฺ ๑
วิญฺญาณํ ปภงฺกฺ โย คสฺสํ นิโรโห วุปฺสโม อตฺตงฺคโม อิทํ
อปฺปภงฺกฺจติ ๑

ภาววคฺโค คติโย ๑

๗๐] ขนุนขี้ยุดขี้ยุด มุตปณณาสเก ภาววคฺโค ตติโย ๕๓

ตตฺรทฺทานํ

ภาวํ ปริณํ ปริชานํ ฉนฺทวาคํ จคฺคตฺถกํ
อัสสํสาทา จ ตโย วุคฺคา อภินนฺทนนฺนุจํ
อุปฺปาทํ อมมุตํ จ เอกาทสโม ปภงฺกฺคิ ฯ

ขณฺธสํยุตฺตสฺส มุลปณฺณาสเก นคฺคฺมหากวคฺคโค จตุตฺโถ

[๗๑] สํวคฺคิยํ ฯ คตฺร โห ฯ ยํ ภิกฺขเว น คฺคฺมหากํ ตํ
ปชฺหถ ตํ โว ปหฺนํ หิตาย สฺขาย ภวิสฺสตี ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว
น คฺคฺมหากํ ฯ รูปี ภิกฺขเว น คฺคฺมหากํ ตํ ปชฺหถ ตํ โว ปหฺนํ
หิตาย สฺขาย ภวิสฺสตี ฯ เวทนา น คฺคฺมหากํ ตํ ปชฺหถ สํ
โว ปหฺนํ หิตาย สฺขาย ภวิสฺสตี ฯ สญฺเฆน น คฺคฺมหากํ ฯ
สงฺขาราน น คฺคฺมหากํ เต ปชฺหถ เต โว ปหฺนํ หิตาย สฺขาย
ภวิสฺสตี ฯ วิญฺเฒาณํ น คฺคฺมหากํ ตํ ปชฺหถ ตํ โว ปหฺนํ
หิตาย สฺขาย ภวิสฺสตี ฯ

[๗๒] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยํ อิมสฺมิ เชตฺวเน ตินฺนญฺจสาธาปตาสํ
ตํ ชโน หเรยฺย วา ทฺเหยฺย วา ยถาปจฺจุยํ วา กเรยฺย อมฺ
นุ คฺคฺมหากํ เอวมสฺส อมฺเห ชโน หรตี วา ทฺหตี วา ยถา-
ปจฺจุยํ วา กโรตฺตี ฯ โน เหตํ ภนฺเต ฯ ตํ กิสฺสํ เหตุ ฯ น
หิ โน เอตํ ภนฺเต อคฺคฺคา วา อคฺคฺคินิยํ วาติ ฯ เอวเมว โห
ภิกฺขเว รูปี น คฺคฺมหากํ ตํ ปชฺหถ ตํ โว ปหฺนํ หิตาย สฺขาย
ภวิสฺสตี ฯ เวทนา น คฺคฺมหากํ ตํ ปชฺหถ สํ โว ปหฺนํ หิตาย
สฺขาย ภวิสฺสตี ฯ สญฺเฆน น คฺคฺมหากํ ฯ สงฺขาราน น คฺคฺมหากํ ฯ
วิญฺเฒาณํ น คฺคฺมหากํ ตํ ปชฺหถ ตํ โว ปหฺนํ หิตาย สฺขาย
ภวิสฺสตี ฯ

๗๔] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มุตฺตปณฺณาสเก นตฺมฺหากวคฺโค จตฺตโก ๔๓

[๗๓] สํวตฺถิยํ ฯ ตตฺร โห ฯ ยํ ภิกฺขเว น ตฺมฺหากํ ตํ
ปชฺหตํ ตํ โว ปหฺนํ หิตาย สฺขาย ภวิสฺสตี ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว
น ตฺมฺหากํ ฯ รูปํ ภิกฺขเว น ตฺมฺหากํ ตํ ปชฺหตํ ตํ โว
ปหฺนํ หิตาย สฺขาย ภวิสฺสตี ฯ เวทนา น ตฺมฺหากํ ฯ สณฺเฎ
น ตฺมฺหากํ ฯ สงฺฆารว น ตฺมฺหากํ ฯ วิญฺเฎณํ น ตฺมฺหากํ
ตํ ปชฺหตํ ตํ โว ปหฺนํ หิตาย สฺขาย ภวิสฺสตี ฯ ยํ ภิกฺขเว
น ตฺมฺหากํ ตํ ปชฺหตํ ตํ โว ปหฺนํ หิตาย สฺขาย ภวิสฺสตี ฯ

[๗๔] สํวตฺถิยํ ฯ อถ โห อญฺเจตโร ภิกฺขุ เยน ภควา
เตนฺปสงฺกมํ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีติ ฯ
เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโ โห โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เขตฺทวโจ สํว เม
ภนฺเต ภควา สงฺฆิตฺเตน ชมฺมํ เทเสตฺถ ยมํ ภควโต ชมฺมํ
สฺสุตฺวา เยโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตปํ ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ
ยํ โห ภิกฺขุ อนุเสติ เตน สงฺขํ คจฺฉติ ยํ นานุเสติ น เต
สงฺขํ คจฺฉตฺติ ฯ อญฺเฎตํ ภควา อญฺเฎตํ สํคตํ ฯ ยถากถํ
ปนํ ควํ ภิกฺขุ มยา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชา-
นาสฺสีติ ฯ รูปญฺเจ ภนฺเต อนุเสติ เตน สงฺขํ คจฺฉติ ฯ เวทนญฺเจ
อนุเสติ ฯ สณฺเฎญฺเจ อนุเสติ ฯ สงฺฆาเร เจ อนุเสติ ฯ
วิญฺเฎณญฺเจ อนุเสติ เตน สงฺขํ คจฺฉติ ฯ รูปญฺเจ ภนฺเต
นานุเสติ น เตน สงฺขํ คจฺฉติ ฯ เวทนญฺเจ นานุเสติ น เต
สงฺขํ คจฺฉติ ฯ สณฺเฎญฺเจ ฯ สงฺฆาเร เจ ฯ วิญฺเฎณญฺเจ

นํนุเสตฺติ น เตน สงฺขัม คจฺจติ ๑ อิมํสํ ขฺวาทํ ภนฺเต ภควตา
สงฺขิตฺเตน ภาสิตํสํ เหวํ วิตุถาเรน อตฺถํ อชานามํติ ๑

[๗๕] สํขุ สํขุ ภิกฺขุ สํขุ โห คุวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน
ภาสิตํสํ วิตุถาเรน อตฺถํ อชานาสิ ๑ รูปญฺเจ ภิกฺขุ อนุเสตฺติ
เตน สงฺขัม คจฺจติ ๑ เวทญฺเจ ๑ สํญญญฺเจ ๑ สงฺขารเ เจ ๑
วิญฺญาณญฺเจ อนุเสตฺติ เตน สงฺขัม คจฺจติ ๑ รูปญฺเจ ภิกฺขุ
นํนุเสตฺติ น เตน สงฺขัม คจฺจติ ๑ เวทญฺเจ ๑ สํญญญฺเจ ๑
สงฺขารเ เจ ๑ วิญฺญาณญฺเจ นํนุเสตฺติ น เตน สงฺขัม คจฺจติ ๑
อิมํสํ โห ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตํสํ เหวํ วิตุถาเรน
อตฺถํ ทฏฺฐพฺพุติ ๑

[๗๖] อถ โห โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุ-
โมทิตฺวา อญฺจุจายาสํนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปฏกามิ ๑ อถ โห โส ภิกฺขุ เอโก วูปกฏฺโง อปฺปมคฺโค อาตมํ
ปทิตคฺโค วิหรนฺโต นจิรํเสว ยสฺสํสํสํ กตฺวา สํมม เทว
อคารํสมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชติ คตฺถนฺตํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ
ทิจฺจํ ชมเม สยํ อภิญฺญา สจฺจํกตฺวา อปฺปมคฺคํ วิหาสิ
ชฺฌนา ชาติ คุสฺสิตํ พุรฺหมจฺริยํ กตํ กวณฺเณ นํปวํ อิตฺถคฺคตฺวาติ
อพฺภนฺตํ ๑ อณฺณคโร- จ ปน โส ภิกฺขุ อรหํ อโหสิติ ๑

[๗๗] สํวคฺคํ ๑ อถ โห อณฺณคโร ภิกฺขุ เยน ภควา ๑ เป-
เยกนฺตํ นิสฺสินโน โห โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ สํขุ เม

๗๘] ขนฺธสังยุตฺตสฺส มุตฺตปณฺณาสฺสเก นตฺตมฺหากวคฺโค จตฺตโก ๕๕

ภนฺเต ภควา สงฺฆิตฺเตน ขมฺมํ เทเสตุ ยมํ ภาวโต ขมฺมํ
สํสุวา เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตฺตโต วิหเรยฺยนฺติ ๑
ยํ โข ภิกฺขุ อหุเสติ ตํ อหุมิyyติ ยํ อหุมิyyติ เตन สงฺฆํ
คจฺจติ ยํ นานุเสติ น ตํ อหุมิyyติ ยํ นานุมิyyติ น เตน
สงฺฆํ คจฺจตฺติ ๑ อญฺเฑา คํ ภาวตา อญฺเฑา คํ สํสุวา ๑ ยถากถิ
ปนํ ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อาชา-
นาสฺสตี ๑ รูปญฺเญ ภาวเต อหุเสติ ตํ อหุมิyyติ ยํ อหุมิyyติ
เตน สงฺฆํ คจฺจติ ๑ เวทญฺเญ อหุเสติ ๑ สญฺญญฺเญ อหุเสติ ๑
สงฺฆาเร เจ อหุเสติ ๑ วิญฺญาณญฺเญ อหุเสติ ตํ อหุมิyyติ ยํ
อหุมิyyติ เตน สงฺฆํ คจฺจติ ๑ รูปญฺเญ ภาวเต นานุเสติ น ตํ
อหุมิyyติ ยํ นานุมิyyติ น เตน สงฺฆํ คจฺจติ ๑ เวทญฺเญ
นานุเสติ ๑ สญฺญญฺเญ นานุเสติ ๑ สงฺฆาเร เจ นานุเสติ ๑
วิญฺญาณญฺเญ นานุเสติ น ตํ อหุมิyyติ ยํ นานุมิyyติ น เตน
สงฺฆํ คจฺจติ ๑ อิมสฺส ขฺวาหํ ภาวเต ภควตา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส
เอวํ วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานามฺตี ๑

[๗๘] ตํสาธุ ตํสาธุ ภิกฺขุ ตํสาธุ โข ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺฆิตฺเตน
ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานาสิ ๑ รูปญฺเญ ภิกฺขุ อหุเสติ
ตํ อหุมิyyติ ยํ อหุมิyyติ เตน สงฺฆํ คจฺจติ ๑ เวทญฺเญ ๑
สญฺญญฺเญ ๑ สงฺฆาเร เจ ๑ วิญฺญาณญฺเญ อหุเสติ ตํ อหุมิyyติ
ยํ อหุมิyyติ เตน สงฺฆํ คจฺจติ ๑ รูปญฺเญ ภิกฺขุ นานุเสติ น

คํ อหฺมึยฺยติ ยํ นานหฺมึยฺยติ น เตน สงฺขํ คจฺจุตฺติ ฯ เวทณฺณเจ
 นานุเสตฺติ ฯ สณฺณณเจ นานุเสตฺติ ฯ สงฺขารे เจ นานุเสตฺติ ฯ
 วิญฺญาณณฺณเจ นานุเสตฺติ น คํ อหฺมึยฺยติ ยํ นานหฺมึยฺยติ น เตน
 สงฺขํ คจฺจุตฺติ ฯ อิมสูตรํ โข ภิกฺขุ มया สงฺขิตฺตฺเตน ภาสิตํ
 เอวํ วิตุฏฺถาเรน อคฺโค ทฏฺฐพฺพุตฺติ ฯ เป ฯ อณฺณตโร จ ปน ไส
 ภิกฺขุ อรหํ อโหสํติ ฯ

[๗๘] สํวตฺตํ ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สายนฺตฺสํมํ
 ปฏฺฐิตตฺตนา วุฏฺฐิตฺตํ เยน ภควา เตนุปลงฺกมิ อฺปปลงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนคํ นิสํสิ ฯ เอกมฺนคํ นิสินฺนํ โข
 อายสฺมฺนคํ อานนฺทํ ภควา เขตฺทโวจ สเจ คํ อานนฺท เอวํ
 ปุจฺเจยฺยํ กตเมสํ อากุโส อานนฺท ชมฺมานํ อฺปฺปาทิ ปณฺณายติ
 วโย ปณฺณายติ จิตานํ อณฺณตคฺคํ ปณฺณายตฺติ ฯ เอวํ ปุฏฺฐิ
 ตฺวํ อานนฺท กิณฺติ พฺยากรยฺยาสํติ ฯ สเจ มํ ภนฺเต เอวํ
 ปุจฺเจยฺยํ กตเมสํ อากุโส อานนฺท ชมฺมานํ อฺปฺปาทิ ปณฺณายติ
 วโย ปณฺณายติ จิตานํ อณฺณตคฺคํ ปณฺณายตฺติ ฯ เอวํ ปุฏฺฐิ
 อหํ ภนฺเต เอวํ พฺยากรยฺยํ ฐปฺปสฺสํ โข อากุโส อฺปฺปาทิ
 ปณฺณายติ วโย ปณฺณายติ จิตสฺสํ อณฺณตคฺคํ ปณฺณายติ ฯ
 เวทนาย ฯ สณฺณาย ฯ สงฺขารานํ ฯ วิญฺญาณสฺส อฺปฺปาทิ
 ปณฺณายติ วโย ปณฺณายติ จิตสฺสํ อณฺณตคฺคํ ปณฺณายติ ฯ
 อิมสํ โข อากุโส ชมฺมานํ อฺปฺปาทิ ปณฺณายติ วโย ปณฺณายติ

๘๑] ขนฺธยฺยํคฺคํ มฺหปณฺณสํ เณ นตฺตํหํวคฺโค จตฺตํโก ๘๒

จิตฺตานํ อณฺณตฺตํ ปณฺณายตฺติ ฯ เอวํ ปุญฺโง อหํ ภาเน เอวํ
พฺยากรยฺยํนฺติ ฯ

[๘๐] สํสํ สํสํ อานนฺทํ รุปํสํ โข อานนฺทํ อฺปฺปาโท
ปณฺณายติ วโย ปณฺณายติ จิตฺตํ อณฺณตฺตํ ปณฺณายติ ฯ
เวทนาย ฯ สณฺณาย ฯ สํฆารานํ ฯ วิญฺญาณํสํ อฺปฺปาโท
ปณฺณายติ วโย ปณฺณายติ จิตฺตํ อณฺณตฺตํ ปณฺณายติ ฯ
อิมํสํ โข อานนฺทํ ขมฺมานํ อฺปฺปาโท ปณฺณายติ วโย ปณฺณายติ
จิตฺตานํ อณฺณตฺตํ ปณฺณายตฺติ ฯ เอวํ ปุญฺโง ตวํ อานนฺทํ เอวํ
พฺยากรยฺยํสํนฺติ ฯ

[๘๑] สํวตฺถิยํ ฯ เอกมฺหํ นิสินฺนํ โข อายสฺมํสํ อานนฺทํ
ภควา เอตทโวจํ สํเจ ตํ อานนฺทํ เอวํ ปุจฺเจยฺยํ กตเมสํ
อาวุโส อานนฺทํ ขมฺมานํ อฺปฺปาโท ปณฺณายิตฺถ วโย ปณฺณายิตฺถ
จิตฺตานํ อณฺณตฺตํ ปณฺณายิตฺถ ฯ กตเมสํ ขมฺมานํ อฺปฺปาโท
ปณฺณายิตฺถ วโย ปณฺณายิตฺถ จิตฺตานํ อณฺณตฺตํ ปณฺณา-
ยิตฺถ ฯ กตเมสํ ขมฺมานํ อฺปฺปาโท ปณฺณายติ วโย ปณฺณายติ
จิตฺตานํ อณฺณตฺตํ ปณฺณายตฺติ ฯ เอวํ ปุญฺโง ตวํ อานนฺทํ
กีนฺติ พฺยากรยฺยํสํนฺติ ฯ สํเจ มํ ภาเน เอวํ ปุจฺเจยฺยํ กตเมสํ
อาวุโส อานนฺทํ ขมฺมานํ อฺปฺปาโท ปณฺณายิตฺถ วโย ปณฺณายิตฺถ
จิตฺตานํ อณฺณตฺตํ ปณฺณายิตฺถ ฯ กตเมสํ ขมฺมานํ อฺปฺปาโท
ปณฺณายิตฺถ วโย ปณฺณายิตฺถ จิตฺตานํ อณฺณตฺตํ ปณฺณา-

ปรณณายิตฺตํ วโย ปรณณายิตฺตํ จิตฺตํ อณฺเณกคฺคํ ปรณณ-
 ยิตฺตํ ។ อิมํ โห อานนฺท ชมฺมานํ อุပ္ပါโท ปรณณายิตฺตํ
 วโย ปรณณายิตฺตํ จิตฺตํ อณฺเณกคฺคํ ปรณณายิตฺตํ ។ ยํ โห
 อานนฺท รูปํ สาทํ ปาตุกฺคํ ตสฺส อุပ္ပါโท ปรณณายิตํ วโย
 ปรณณายิตํ จิตฺตํ อณฺเณกคฺคํ ปรณณายิตํ ។ ยถา เวทนา สาทา
 ปาตุกฺกตา ។ เป ។ ยถา สณฺณตา ។ เย สงฺขารਾ ។ ยํ วิญฺญาณํ
 สาทํ ปาตุกฺคํ ตสฺส อุပ္ပါโท ปรณณายิตํ วโย ปรณณายิตํ
 จิตฺตํ อณฺเณกคฺคํ ปรณณายิตํ ។ อิมํ โห อานนฺท ชมฺมานํ
 อุပ္ပါโท ปรณณายิตํ วโย ปรณณายิตํ จิตฺตํ อณฺเณกคฺคํ
 ปรณณายิตํ ។ เอวํ ปฺรหฺโล โส อานนฺท เอวํ พยากเรยยาสฺสํ ។

[illegible]

๘๕] ขนขสัณฺฑิตสัณฺฑิต มุตปนณฺณาสกเก นตฺตมฺหากวคฺโค จตฺตโค ๕๑

มุจฺจติ ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ
โทมนสฺสเถหิ อุปายาเสหิ ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺสุมาทิ วทามฺมิติ ฯ

[๘๔] สํวตฺตณฺณิ ฯ ตตฺร โข ฯ ขมฺมานุขมฺมปฏฺิปปนฺนสฺส ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน อยมฺนุขมฺโม โหติ ยํ รูเป อนิจฺจานุปฺสฺส วิหเรยฺย ฯ
เวทนาย ฯ สณฺณาย ฯ สงฺขารេสุ ฯ วิญฺญาเณ อนิจฺจานุปฺสฺส
วิหเรยฺย ฯ โส รูเป อนิจฺจานุปฺสฺส วิหรนฺโต ฯ เวทนาย ฯ
สณฺณาย ฯ สงฺขารេสุ ฯ วิญฺญาเณ อนิจฺจานุปฺสฺส วิหรนฺโต
รูปํ ปริชานาติ ฯ เวทนํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารे ฯ วิญฺญาณํ
ปริชานาติ ฯ โส รูปํ ปริชานํ ฯ เวทนํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารे ฯ
วิญฺญาณํ ปริชานํ ปริมุจฺจติ รูปมฺหา ปริมุจฺจติ เวทนาย ปริ-
มุจฺจติ สณฺณาย ปริมุจฺจติ สงฺขารेหิ ปริมุจฺจติ วิญฺญาณมฺหา
ปริมุจฺจติ ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ
โทมนสฺสเถหิ อุปายาเสหิ ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺสุมาทิ วทามฺมิติ ฯ

[๘๕] สํวตฺตณฺณิ ฯ ตตฺร โข ฯ ขมฺมานุขมฺมปฏฺิปปนฺนสฺส ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน อยมฺนุขมฺโม โหติ ยํ รูเป ทุกฺขานุปฺสฺส วิหเรยฺย ฯ
เวทนาย ฯ สณฺณาย ฯ สงฺขารេสุ ฯ วิญฺญาเณ ทุกฺขานุปฺสฺส
วิหเรยฺย ฯ โส รูเป ทุกฺขานุปฺสฺส วิหรนฺโต ฯ เวทนาย ฯ
สณฺณาย ฯ สงฺขารេสุ ฯ วิญฺญาเณ ทุกฺขานุปฺสฺส วิหรนฺโต
รูปํ ปริชานาติ ฯ เวทนํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารे ฯ วิญฺญาณํ
ปริชานาติ ฯ โส รูปํ ปริชานํ ฯ เวทนํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารे ฯ

๕๒ สุตตบถปิฏเก สัมมุตตนิคายสุตฺต ขนฺธวารวคฺโค [๘๖

วิญฺเฒาณํ ปริชานํ ปริมุจฺจติ รูปมฺหา ปริมุจฺจติ เวทนาย ปริ-
มุจฺจติ สณฺณาย ปริมุจฺจติ สงฺขารเหติ ปริมุจฺจติ วิญฺเฒาณมฺหา
ปริมุจฺจติ ชาติยา ชราย มรณฺเนน โสภเทหิ ปริเทเวหิ ทุกฺขเหติ
โทมนสฺสเหติ อุปายาสฺสเหติ ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามํติ ฯ

[๘๖] สํวคฺคิยํ ฯ ตตฺร โห ฯ ขมฺมานุขมฺมปฏิปนฺนสฺส ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน อยมฺมฺมโม โหติ ยํ รูปํ อนตฺตานุปลฺลสฺส วิหเรยฺย ฯ
เวทนาย ฯ สณฺณาย ฯ สงฺขารสฺส ฯ วิญฺเฒาณํ อนตฺตานุปลฺลสฺส
วิหเรยฺย ฯ โส รูปํ อนตฺตานุปลฺลสฺส วิหรนฺโต ฯ เวทนาย ฯ
สณฺณาย ฯ สงฺขารสฺส ฯ วิญฺเฒาณํ อนตฺตานุปลฺลสฺส วิหรนฺโต
รูปํ ปริชานาติ ฯ เวทนํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารํ ฯ วิญฺเฒาณํ
ปริชานาติ ฯ โส รูปํ ปริชานํ ฯ เวทนํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารํ ฯ
วิญฺเฒาณํ ปริชานํ ปริมุจฺจติ รูปมฺหา ปริมุจฺจติ เวทนาย ปริ-
มุจฺจติ สณฺณาย ปริมุจฺจติ สงฺขารเหติ ปริมุจฺจติ วิญฺเฒาณมฺหา
ปริมุจฺจติ ชาติยา ชราย มรณฺเนน โสภเทหิ ปริเทเวหิ ทุกฺขเหติ
โทมนสฺสเหติ อุปายาสฺสเหติ ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามํติ ฯ

นตฺตุมหากวคฺโค จตฺตโก ฯ

ตตฺรทฺถทานํ

นตฺตุมหาเกณ เทวํ วุตฺตา ภิกฺขุเหติ อปเร เทว

อานนฺเตน จ เทวํ วุตฺตา อนุขมฺเมหิ เทวํ ทฺถาติ ฯ

โหติ คสฺส วิญฺญาณวิปริณามญฺเณถาภาว อูปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทว-
 ทุทฺทโทมนสฺสํปายาสํ ๑

[๘๘] รูปสฺส เควว ภิกฺขเว อนิจฺจุํ วิทิตฺวา วิปริณามํ วิรํคํ
 นิโรธํ ปุพฺเพ เจว รูปํ เอตฺรหิ จ สํพุทฺธํ รูปํ อนิจฺจุํ ทุทฺทํ วิปริณาม-
 ฃมฺมฺนฺติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ปสฺสโต เป โสภปริเทว-
 ทุทฺทโทมนสฺสํปายาสํ เถ ปหิยฺยณฺติ เตสํ ปหานา น ปริตสฺสตี
 อปริตสฺสํ สฺสํ วิหริตี สฺสํวิหารํ ภิกฺขุ ตทฺหฺกนิพฺพุโตติ อจฺจุติ ๑
 เวทนาย เควว ภิกฺขเว อนิจฺจุํ วิทิตฺวา วิปริณามํ วิรํคํ นิโรธํ
 ปุพฺเพ เจว เวทนา เอตฺรหิ จ สํพุทฺธา เวทนา อนิจฺจา ทุทฺทา
 วิปริณามฃมฺมาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ปสฺสโต เป
 โสภปริเทวทุทฺทโทมนสฺสํปายาสํ เถ ปหิยฺยณฺติ เตสํ ปหานา น
 ปริตสฺสตี อปริตสฺสํ สฺสํ วิหริตี สฺสํวิหารํ ภิกฺขุ ตทฺหฺกนิพฺพุโตติ
 อจฺจุติ ๑ สญฺญาย ๑ สจฺจวราณํ เควว ภิกฺขเว อนิจฺจุํ วิทิตฺวา
 วิปริณามํ วิรํคํ นิโรธํ ปุพฺเพ เจว สจฺจวรา เอตฺรหิ จ สํพุทฺ-
 ธี สจฺจวรา อนิจฺจา ทุทฺทา วิปริณามฃมฺมาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺ-
 ปณฺณาย ปสฺสโต เป โสภปริเทวทุทฺทโทมนสฺสํปายาสํ เถ ปหิยฺยณฺติ
 เตสํ ปหานา น ปริตสฺสตี อปริตสฺสํ สฺสํ วิหริตี สฺสํวิหารํ ภิกฺขุ
 ตทฺหฺกนิพฺพุโตติ อจฺจุติ ๑ วิญฺญาณสฺส เควว ภิกฺขเว อนิจฺจุํ
 วิทิตฺวา วิปริณามํ วิรํคํ นิโรธํ ปุพฺเพ เจว วิญฺญาณํ เอตฺรหิ จ
 สํพุทฺธํ วิญฺญาณํ อนิจฺจุํ ทุทฺทํ วิปริณามฃมฺมฺนฺติ เอวเมตํ ยถาภูตํ

สมมุติบัญญัติ ปรตฺตโต เข โสภปริเทวทุฏฐโตนนตฺตฺสฺยาสา เต
 ปหิยฺยนฺติ เตสํ ปหานา น ปริตตฺตติ อปริตตฺตํ ตฺวํ วิหริ
 ตฺวํ วิหารี ภิกฺขุ ตทฺถกนิพฺพุตติ อจฺจุจฺจติ ฯ

[๙๐] กตมา ฯ ภิกฺขเว สกฺกทายนิโรธคามินิ ปฏิปทา ฯ อธิ
 ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวาทอ อริยานํ ทสฺสํวํ อริยธมฺมสฺส โกวิโท
 อริยธมฺเม สฺวีนํโต สํปฺปฺริสํนํ ทสฺสํวํ สํปฺปฺริสธมฺมสฺส โกวิโท
 สํปฺปฺริสธมฺเม สฺวีนํโต น ภูมํ อตฺตโต สมนุสฺสํติ น ภูวนตํ
 วา อตฺตานํ น อตฺตนิ วา ภูมํ น ภูสฺมํ วา อตฺตานํ น

เวทนํ อตฺตโต ฯ น สญฺญํ ฯ น สงฺขารေ ฯ น วิญฺเฌนํ อตฺตโต
 สมฺมปัสสตี น วิญฺเฌนณฺหํ วา อตฺตานํ น อตฺตนิ วา
 วิญฺเฌนํ น วิญฺเฌนสม്മิ วา อตฺตานํ ฯ อຍံ ဝုဇ္ဈတိ ဂစ္ဆာ
 န္ဂုပ္ပာယနိဝ္ဗောဓာမီၤ ပဉ္စပါတိ ၊ ဝိတိ ဟိန္ဒ ဂစ္ဆာ ဝုဇ္ဈတိ တုပ္ပ-
 နိဝ္ဗောဓာမီၤ စမ္မပဿတိ အယမေဝေက ဝတိတိ ၊

[๘๑] สำนวตฺถิยํ ฯ ตตฺถ ไช ฯ ฐปฺปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ยถา นิจฺจํ
 ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทหนตฺตา ยทหนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ
 น เมโส อตฺตาตฺติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ ฯ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ปสฺสโต จิตฺตํ วิรชชติ วิมฺบุจฺจติ
 อนุปาทาย อาสวเวหิ ฯ เวทนา อนิจฺจา ฯ สญฺเญา ฯ สงฺขาราวา ฯ
 วิญฺญาณํ อนิจฺจํ ยทหนจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทหนตฺตา ยทหนตฺตา
 ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาตฺติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
 สํมมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ ฯ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย
 ปสฺสโต จิตฺตํ วิรชชติ วิมฺบุจฺจติ อนุปาทาย อาสวเวหิ ฯ

[๘๒] ฐาปถาญญา เจ ภิกขเว ภิกขุโน จิตฺตํ วิรตฺตํ วิมุตฺตํ
โหติ อนุปาทาย อาสวเวทิตํ ๖ เวทนาฐาญญา เจ ๖ สณฺเณฐาญญา
เจ ๖ สงฺฆารฐาญญา เจ ๖ วิญฺเณณฐาญญา เจ ภิกขเว ภิกขุโน
จิตฺตํ วิรตฺตํ วิมุตฺตํ โหติ อนุปาทาย อาสวเวทิตํ ๖ วิมุตฺตคฺคตา
จิตฺตํ จิตฺตคฺคตา สันตฺตํ สันตฺตคฺคตา น ปริตฺตํ อปริตฺตํ
ปัจจุคคณเณว ปรินิพพายิตํ ๖ ชีวนา ชาติ วุตฺติํ พรหมจริยํ

๘๕] ขนฺธํยฺยํคตฺตํ มฺหปณฺณาสเก อคฺคทํปวคฺโค ปณฺจโม ๕๗

กตํ กรณํยํ นวปรี อิตฺตคฺคตฺตยาติ ปชานาตฺติ ๑

[๘๓] สํวตฺติยํ ๑ คตฺร โห ๑ รุปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ยถนิจฺจํ
คํ ทฺกฺขํ ยํ ทฺกฺขํ ตทณฺตฺตา ยทณฺตฺตา คํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ
น เมโส อคฺคตฺติ เหวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ทฺกฺขจฺพํ ๑
เวทนา อนิจฺจา ๑ สญฺญา อนิจฺจา ๑ สงฺขารว อนิจฺจา ๑ วิญฺญาณํ
อนิจฺจํ ยถนิจฺจํ คํ ทฺกฺขํ ยํ ทฺกฺขํ ตทณฺตฺตา ยทณฺตฺตา คํ
เน็ตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อคฺคตฺติ เหวเมตํ ยถาภูตํ
สํมมปฺปณฺณาย ทฺกฺขจฺพํ ๑ เหวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย
ปสฺสโต ปุพฺพนฺตานุกฺกฺขิโย น โหนฺติ ปุพฺพนฺตานุกฺกฺขิณํ อตฺติ
อปรนฺตานุกฺกฺขิโย น โหนฺติ อปรนฺตานุกฺกฺขิณํ อตฺติ ทามสํ
ปรามาโส น โหติ ๑ ทามสํ ปรามาโส อตฺติ รูปสฺมึ เวทนาย
สญฺญา สงฺขารโส วิญฺญาณโสมี จิตฺตํ วิรชฺชติ วิมฺจุจฺติ อนฺนปาทาย
ธาสฺวเอหิ ๑ วิมฺกฺคตฺตา จิตํ จิตฺตฺตา สํนฺคฺสฺสํ สํนฺคฺสฺสคฺคตฺตา น
ปวิตฺตํสฺสํ อปวิตฺตํสฺสํ ปจฺจคฺคตฺตญฺเวย ปรีนิพฺพายติ ๑ ชฺฌนา ชาติ
วฺฐิตํ พุทฺทมจฺริยํ กตํ กรณํยํ นวปรี อิตฺตคฺคตฺตยาติ ปชานาตฺติ ๑

[๘๔] สํวตฺติยํ ๑ คตฺร โห ๑ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา
วา พุทฺทมณฺนา วา อเนกวิหิตํ อคฺคตํ สมนฺนปสฺสํมานา สมนฺน-
ปสฺสํนฺติ สํพฺเพ เต ปณฺจปาทานกฺขนฺเช สมนฺนปสฺสํนฺติ เอเตสํ วา
อณฺณตฺร ๑ กตเม ปณฺจ ๑ อธิ ภิกฺขเว อตฺตํสฺสวา ปุทฺชฺชโน อริยานํ
อทฺธํสํวํ ๑ เป ๑ สํปฺปรีตฺตมฺเม อวินฺนโต รุปํ อคฺคโต สมนฺนปสฺสํนฺติ

รูปวนํ ๑ อตฺตานํ อคฺคณิ ๑ รูปํ รูปสฺมี ๑ อตฺตานํ ๑
 เวทนี ๑ สณฺณํ ๑ สงฺขาร ๑ วิญฺเฌานํ อตฺตโค สมนุสฺสํติ
 วิญฺเฌานวนํ ๑ อตฺตานํ อคฺคณิ ๑ วิญฺเฌานํ วิญฺเฌานสฺมี
 ๑ อตฺตานํ ๑ อิติ อยฺยเจว สมนุสฺสํนา อสฺมํติ จสฺส อธิคํ
 โหติ ๑ อสฺมํติ โห ปน ภิกฺขเว อธิคเต อถ ปญฺจนํ อินฺทริยานํ
 อวกฺกนฺติ โหติ จกฺขุทฺทริยสฺส โสณฺทริยสฺส ฆานินฺทริยสฺส ชิวฺหิน-
 ทฺทริยสฺส กายินฺทริยสฺส ๑ อตฺถิ ภิกฺขเว มโน อตฺถิ รมฺมา อตฺถิ
 อวิชฺชาจาคู ๑ อวิชฺชาสมฺมสฺสํเสน ภิกฺขเว เวทยิเตน ญฺญสฺส
 อสฺสํตฺวโค ปุทฺทฺชนสฺส อสฺมํติมีสฺส โหติ อยมหฺมสฺมํติมีสฺส โหติ
 ภวิสฺสํนฺติมีสฺส โหติ น ภวิสฺสํนฺติมีสฺส โหติ รูปํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส
 โหติ อรูปํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส โหติ สณฺณํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส โหติ
 อสณฺณํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส โหติ เวนสณฺณนินาสณฺณํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส
 โหติ ๑ ติญฺจณฺติ โห ปน ภิกฺขเว ตตฺถเว ปญฺจินฺทริยานิ อถตฺถ
 สฺสํตฺวโค อริยสํวากสฺส อวิชฺชา ปหฺยติ วิชฺชา อปฺปชฺชติ ตสฺส
 อวิชฺชาวิราจา วิชฺชปฺปาทา อสฺมํติมีสฺส น โหติ อยมหฺมสฺมํติ-
 มีสฺส น โหติ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส น โหติ น ภวิสฺสํนฺติมีสฺส น
 โหติ รูปํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส น โหติ อรูปํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส น โหติ
 สณฺณํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส น โหติ อสณฺณํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส น โหติ
 เวนสณฺณนินาสณฺณํ ภวิสฺสํนฺติมีสฺส น โหตฺติ ๑

[๕๕] สํวตฺถิ ๑ ตตฺถ โห ๑ ปญฺจ จ ภิกฺขเว ชนเช

[illegible]

[๘๐] กตเม จ ภิกขเว ปณฺจุปาทานกฺขนฺโห ฯ ยํภิกฺขเว
 ฐปํ อตีตํ นาคคตปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โธพาริกํ
 วา สฺสํ วา หีนํ วา ปณฺตี วา ยํ ทูเร สํหติเก วา สํสวํ
 อฺปาทานิยํ ฯ อयํ อจฺจุติ ฐปฺปาทานกฺขนฺโห ฯ ยถา กาจิ เวทนา
 ฯ เป ฯ ยถา ทูเร สํหติเก วา สํสวา อฺปาทานิยา ฯ อयํ อจฺจุติ
 เวทฺฐปฺปาทานกฺขนฺโห ฯ ยถา กาจิ สํญฺญา ฯ เป ฯ ยถา ทูเร สํหติเก
 วา สํสวา อฺปาทานิยา ฯ อยํ อจฺจุติ สํญฺญปฺปาทานกฺขนฺโห ฯ ये
 เกจิ สงฺฆารว ฯ เป ฯ สํสวา อฺปาทานิยา ฯ อยํ อจฺจุติ สงฺฆารุ-
 ปฺปาทานกฺขนฺโห ฯ ยํภิกฺขเว วิมฺบฺधानํ อตีตํ นาคคตปจฺจุปฺปนํ ฯ เป ฯ

ยํ ทูเร สันติเก วา สาสวํ อุปาทานิยํ ฯ อयํ วุจฺจติ วิญฺญาณุ-
 ปาทานกฺขนฺโธ ฯ อิมเ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ปณฺจอุปาทานกฺขนฺธาติ ฯ

[๘๗] เอวมนเ สุตํ เอกํ สมนํ ภคฺวา ราชคฺเห วิหฺรติ
 เวฬุวนเ กถนฺนทกนิวาเป ฯ อถ โห โสโณ คหปติปฺตฺโต เยน
 ภคฺวา เทนุปลสฺสํกมิ อุปสฺสํกมิตฺวา ฯ เป ฯ เอกมนุตํ นิสินฺนํ โห
 โสณํ คหปติปฺตฺตํ ภคฺวา เขตฺทโวจ เย หิ เกจิ โสณ สมนเ
 วา พุราหฺมณา วา อนิจุเจน รูปเณ ทุกฺเขน วิปริณามชฺมุเมณ
 เสยฺโยหฺมสฺมํติ วา สมนุปลสฺสํนฺติ สติโสหฺมสฺมํติ วา สมนุปลสฺสํนฺติ
 ทิโนหฺมสฺมํติ วา สมนุปลสฺสํนฺติ กิมนฺนตฺตํ ยถาภูตสฺสํ อทสฺสํนา ฯ
 อนิจุจาย เวทนาย ทุกฺขาย วิปริณามชฺมุมาย เสยฺโยหฺมสฺมํติ วา
 สมนุปลสฺสํนฺติ สติโสหฺมสฺมํติ วา สมนุปลสฺสํนฺติ ทิโนหฺมสฺมํติ
 วา สมนุปลสฺสํนฺติ กิมนฺนตฺตํ ยถาภูตสฺสํ อทสฺสํนา ฯ อนิจุจาย
 สญฺญาย ฯ อนิจุเจหิ สงฺขารเหหิ ทุกฺเขหิ วิปริณามชฺมุเมหิ เสยฺโย-
 หฺมสฺมํติ วา สมนุปลสฺสํนฺติ สติโสหฺมสฺมํติ วา สมนุปลสฺสํนฺติ ทิโน-
 หฺมสฺมํติ วา สมนุปลสฺสํนฺติ กิมนฺนตฺตํ ยถาภูตสฺสํ อทสฺสํนา ฯ
 อนิจุเจน วิญฺญาเนน ทุกฺเขน วิปริณามชฺมุเมณ เสยฺโยหฺมสฺมํติ วา
 สมนุปลสฺสํนฺติ สติโสหฺมสฺมํติ วา สมนุปลสฺสํนฺติ ทิโนหฺมสฺมํติ วา
 สมนุปลสฺสํนฺติ กิมนฺนตฺตํ ยถาภูตสฺสํ อทสฺสํนา ฯ

[๘๘] เย จ โห เกจิ โสณ สมนเ วา พุราหฺมณา วา
 อนิจุเจน รูปเณ ทุกฺเขน วิปริณามชฺมุเมณ เสยฺโยหฺมสฺมํติปิ น

ขงฺกิณฺจ วิณฺญาณํ อตฺตํคานาคคปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา
 วา โธพาริกํ วา สฺสุมํ วา หีนํ วา ปณฺตํ วา ยํ ทูเร สํนฺติเก
 วา สํพฬํ วิณฺญาณํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาคิ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ ฯ

เอวํ ปสฺสํ โสณํ สุตฺวา อริยสํวโก รูปสํมึปํ นิพฺพินฺทติ
 เวทนายปํ นิพฺพินฺทติ สณฺณายปํ นิพฺพินฺทติ สํขารสํมึปํ นิพฺพินฺทติ
 วิณฺญาณสํมึปํ นิพฺพินฺทติ นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ วิราคา
 วิมฺบฺบจฺติ วิมุตฺตสํมึปํ วิมุตฺตมิตฺติ ญาณํ โหติ ฯ ชีณา ชาติ
 วุสฺสิตํ พุทฺทมจฺริยํ กตํ ภรณํ ยํ นاپรํ อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตฺติ ฯ

[๓๐๓] เอวเมวํ สุตฺวา เอกํ สมนํ ภควา ราชคฺเห วิหริติ เวฬุ
 วเน กถนฺตกนิวาเป ฯ อถ โส โสโณ คหปติปฺตฺโต เยน ภควา
 เทนุปลสงฺกมิ อฺปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสํติ ฯ
 เอกมฺนตํ นิสฺสนฺนํ โส โสณํ คหปติปฺตฺตํ ภควา เอตทโวจ เย หิ
 เกจิ โสณํ สมนฺนา วา พุทฺทมมฺนา วา รูปํ นปฺปชานนฺติ รูป-
 สํมูหํ นปฺปชานนฺติ รูปนิโรธํ นปฺปชานนฺติ รูปนิโรธคามินํปฺปชานนฺติ
 นปฺปชานนฺติ ฯ เวทนํ นปฺปชานนฺติ เวทนายสํมูหํ นปฺปชานนฺติ
 เวทนายนิโรธํ นปฺปชานนฺติ เวทนายนิโรธคามินํปฺปชานนฺติ นปฺปชานนฺติ ฯ
 สณฺณํ นปฺปชานนฺติ ฯ เปฯ สํขารํ นปฺปชานนฺติ สํขารสํมูหํ
 นปฺปชานนฺติ สํขารนิโรธํ นปฺปชานนฺติ สํขารนิโรธคามินํปฺปชานนฺติ
 นปฺปชานนฺติ ฯ วิณฺญาณํ นปฺปชานนฺติ วิณฺญาณสํมูหํ นปฺปชานนฺติ

๓๐๓] ขนฺธสํยุตตฺถ มฺถปณฺณาสเก อตฺตทํปวคฺโค ปณฺจโม ๖๓

วิญฺญาณนิโรธํ นปฺปชานนฺติ วิญฺญาณนิโรธคามินํปฺปฺปทํ นปฺปชานนฺติ ฯ นเมเต โสธณ สํมณา วา พฺราหฺมณา วา สมนฺเณสุ วา สมนฺตมฺมตา พฺราหฺมณฺเณสุ วา พฺราหฺมณตมฺมตา น จ ปน เต อายสฺสมนฺโต สํมณฺณตฺถํ วา พฺราหฺมณตฺถํ วา ทิฏฺฐเวยวชฺสมเม สยํ อภิญฺเญา สจฺจํคิณฺตวํ อปฺสํปชฺช วิหรนฺติ ฯ

[๓๐๔] เป จ ไช เกจิ โสธณ สํมณา วา พฺราหฺมณา วา รุปํ ปชานนฺติ รุปสํมุตฺถํ ปชานนฺติ รุปนิโรธํ ปชานนฺติ รุปนิโรธคามินํปฺปฺปทํ ปชานนฺติ ฯ เวทนํ ปชานนฺติ ฯ เป ฯ สณฺณํ ปชานนฺติ ฯ สงฺขารํ ปชานนฺติ ฯ วิญฺญาณํ ปชานนฺติ วิญฺญาณสํมุตฺถํ ปชานนฺติ วิญฺญาณนิโรธํ ปชานนฺติ วิญฺญาณนิโรธคามินํปฺปฺปทํ ปชานนฺติ ฯ เต ไชเม โสธณ สํมณา วา พฺราหฺมณา วา สมนฺเณสุ เจว สมนฺตมฺมตา พฺราหฺมณฺเณสุ จ พฺราหฺมณตมฺมตา เต จ ปนายสฺสมนฺโต สํมณฺณตฺถญฺจ พฺราหฺมณตฺถญฺจ ทิฏฺฐเวยวชฺสมเม สยํ อภิญฺเญา สจฺจํคิณฺตวํ อปฺสํปชฺช วิหรนฺตํติ ฯ

[๓๐๕] สํวตฺถิยํ ฯ ตตฺถ ไช ฯ เป ฯ เขตฺทโวจ อนิจุจฺฉเบว ภิกฺขเว ภิกฺขุ รูปํ อนิจุจฺฉนฺติ ปสฺสํติ สํสํสํ โหติ สํมมาทิฏฺฐิ สํมมา ปสฺสํ นิพฺพิณฺนํติ ฯ นนฺทิกฺขยา รากฺกขโย รากฺกขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทिरากฺกขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ สํวิมุตฺตนฺติ อจฺจุจฺติ ฯ อนิจุจฺฉเบว ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนํ อนิจุจฺฉนฺติ ปสฺสํติ สํสํสํ โหติ สํมมาทิฏฺฐิ สํมมา ปสฺสํ นิพฺพิณฺนํติ ฯ นนฺทิกฺขยา รากฺกขโย

รคกฺขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทิรคกฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ สุตฺตมุตฺตนฺติ
 อจฺจุตติ ๑ อนิจฺจณฺเณว ภิกฺขเว ภิกฺขุ สณฺณํ อนิจฺจาติ ปสฺสตี
 ๑ เป ๑ อนิจฺเจ เยว ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺฆาเร อนิจฺจาติ ปสฺสตี
 สาสฺสํ โหติ สมฺมาทิฏฺฐิํ สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺนํ ๑ นนฺทิกฺขยา
 รคกฺขโย รคกฺขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทิรคกฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ
 สุตฺตมุตฺตนฺติ อจฺจุตติ ๑ อนิจฺจณฺเณว ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิญฺญาณํ
 อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี สาสฺสํ โหติ สมฺมาทิฏฺฐิํ สมฺมา ปสฺสํ
 นิพฺพินฺนํ ๑ นนฺทิกฺขยา รคกฺขโย รคกฺขยา นนฺทิกฺขโย
 นนฺทิรคกฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ สุตฺตมุตฺตนฺติ อจฺจุตฺตี ๑

[๓๐๔] สํวคฺคิยํ ๑ คตฺว โห ๑ เป ๑ เอตทโวจํ รูปํ ภิกฺขเว
 โยนิโส มนสิกโรถ รูปาณิจฺจุตฺตญฺจ ยถาภูตํ สมนุปสฺสสฺส ๑ รูปํ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกโรนฺโต รูปาณิจฺจุตฺตญฺจ ยถาภูตํ สมนุ-
 ปสฺสสฺสโต รูปสฺมํ นิพฺพินฺนํ ๑ นนฺทิกฺขยา รคกฺขโย รคกฺขยา
 นนฺทิกฺขโย นนฺทิรคกฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ สุตฺตมุตฺตนฺติ อจฺจุตติ ๑
 เวทนํ ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกโรถ เวทนาณิจฺจุตฺตญฺจ ยถาภูตํ
 สมนุปสฺสสฺส ๑ เวทนํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกโรนฺโต เวทนา-
 นิจฺจุตฺตญฺจ ยถาภูตํ สมนุปสฺสสฺสโต เวทนาย นิพฺพินฺนํ ๑ นนฺทิกฺขยา
 รคกฺขโย รคกฺขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทิรคกฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ
 สุตฺตมุตฺตนฺติ อจฺจุตติ ๑ สณฺณํ ภิกฺขเว ๑ สงฺฆาเร ภิกฺขเว โยนิโส
 มนสิกโรถ สงฺฆารานิจฺจุตฺตญฺจ ยถาภูตํ สมนุปสฺสสฺส ๑ สงฺฆาเร

๓๐๔] ขนบตั้งยุคต่ง มุตปณณาสเก อตุตที่ปวคโค ปณจโม ๖๕

ภิกขเว ภิกขุ โยนิโส มนสิกรโธนโต สงฺขารานิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ
สฺมนุสฺสํ โธ สงฺขารេสุ นิพฺพินฺนํ ๑ นนฺทิกฺขยา รากฺขโย
รากฺขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทிரากฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตนฺติ
วฺจฺจตี ๑ วิญฺญาณํ ภิกขเว โยนิโส มนสิกรโธ วิญฺญาณาน-
นิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ สฺมนุสฺสํ ๑ วิญฺญาณํ ภิกขเว ภิกขุ
โยนิโส มนสิกรโธนโต วิญฺญาณานิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ สฺมนุสฺสํ โธ
วิญฺญาณสฺมิ นิพฺพินฺนํ ๑ นนฺทิกฺขยา รากฺขโย รากฺขยา
นนฺทิกฺขโย นนฺทிரากฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ สุวิมุตฺตนฺติ วฺจฺจตี ๑

อตุตที่ปวคโค ปณจโม ๑

ตสฺสํทฺธานํ

อตุตที่ปา ปฏฺธิปทา เทว จ โหนฺติ อนิจฺจตา

สฺมนุสฺสํหา ขนฺธา เทว โสณฺหา เทว นนฺทิกฺขเยน จาตี ๑

มุตปณณาสกํ สฺมตฺตํ ๑

ตสฺสํ มุตปณณาสกาวคฺคตสฺสํทฺธานํ

นภฺตบีตา อนิจฺโจ จ ภาวเณ นคฺคฺมหาเกณ จ

อตุตที่เปณ ปณณาสํ ปจฺจโม เตน วฺจฺจตี ๑

ชนธสยัตตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก อูปายวคฺโค ปจฺจิม

[๓๐๕] สํวตฺถิยํ ฯ คตฺว โห ๑ เป ๑ เตทโวจ อูปาโย
ภิกฺขเว อวิมฺตฺโต อนูปาโย วิมฺตฺโต ๑ รูปฺปายํ วา ภิกฺขเว
วิญฺญาณํ ติญฺจํมานํ ติญฺจเชยฺย รูปารมฺมณํ รูปปฺปติจฺจุจํ นนฺทฺ-
ปเสวํ อุกฺกมฺมิ วิรูปฺหิ เวปฺตุตฺถํ อปชฺชเชยฺย ๑ เป ๑ สงฺขารูปายํ วา
ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติญฺจํมานํ ติญฺจเชยฺย สงฺขารารมฺมณํ สงฺขารปฺ-
ปติจฺจุจํ นนฺทฺปเสวํ อุกฺกมฺมิ วิรูปฺหิ เวปฺตุตฺถํ อปชฺชเชยฺย ๑ โย
ภิกฺขเว เอวํ วทฺเชยฺย อหํ อณฺณตฺร รูปา อณฺณตฺร เวทนาย
อณฺณตฺร สณฺณาย อณฺณตฺร สงฺขารเวทิ วิญฺญาณสฺส อากคฺคิ วา
คคฺคิ วา จุคฺคิ วา อูปปคฺคิ วา อุกฺกมฺมิ วา วิรูปฺหิ วา เวปฺตุตฺถํ
วา ปณฺณเปสฺสํมํติ เนคํ ชํนํ วิชฺชติ ๑ รูปฺชาตฺถยา เจ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน ๑ เวทนาชาตฺถยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ๑ สณฺณาชาตฺถยา
เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ๑ สงฺขารชาตฺถยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ๑
วิญฺญาณชาตฺถยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ราโค ปหํโน โหติ รากสฺส
ปหานา โวจนิตฺตตารมฺมณํ ปติจฺจุชา วิญฺญาณสฺส น โหติ
คทปฺปติจฺจุจํ วิญฺญาณํ อวิรูปฺหํ อนภิสงฺขจฺจ วิมฺตฺตํ วิมฺตฺตตฺตา
จิตฺตํ จิตฺตตฺตา สณฺคฺคิตฺตํ สณฺคฺคิตฺตตฺตา น ปวิตฺตสฺสติ อปวิตฺตสฺส
ปจฺจุตฺตณฺณเวย ปรินิพฺพายติ ๑ ชฺฌนา ชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจฺริย
กคฺคิ กรณํ ยํ นวปรี อิตฺตตฺตยาติ ปชานาคคฺคิ ๑

๓๐๗] ขนฺธสํยุตฺตํ มชฺฌิมปณฺณาสเก อุปายวคฺโค ปจฺจโม ๖๗

[๓๐๖] สํวตฺตํ ๑ ตตฺร โห ๑ ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว พชฺชาตานิ ๑
กตมานิ ปณฺจ ๑ มฺถพชฺ ๑ ขนฺธพชฺ ๑ ผลพชฺ ๑ อคฺคพชฺ ๑ พชฺพชฺณเว
ปณฺจมํ ๑ อิมานิ จตฺถํ ภิกฺขเว ปณฺจ พชฺชาตานิ อภฺชณฺทานิ
อปฺปติกาणि อวตฺตตปฺปททานิ สํวาทานิ สํวสฺสยิตานิ ปจฺจ ๑
นํสํสํ อํไป ๑ นํสํสํ ๑ อปฺปํ นฺนํนิ ภิกฺขเว ปณฺจ พชฺชาตานิ
อฺภฺชณฺ ๑ วิรฺพฺหิ เวปฺปตฺตํ อปฺปชฺเชยฺยุนฺติ ๑ โน เหนํ ภาณเต ๑ อิมานิ
จตฺถํ ภิกฺขเว ปณฺจ พชฺชาตานิ อภฺชณฺทานิ ๑ เป ๑ สํวสฺสยิตานิ
ปจฺจ ๑ อตฺถํ อํไป ๑ อตฺถํ ๑ อปฺปํ นฺนํนิ ภิกฺขเว ปณฺจ
พชฺชาตานิ อฺภฺชณฺ ๑ วิรฺพฺหิ เวปฺปตฺตํ อปฺปชฺเชยฺยุนฺติ ๑ เหวํ ภาณเต ๑

[๓๐๗] เสยฺยถาปฺปิ ภิกฺขเว ปจฺจวตฺตํ เหวํ จตฺถํ วิมฺบณณฺ-
จิตฺติโย ทฺวํพฺพ ๑ เสยฺยถาปฺปิ ภิกฺขเว อํไปวตฺตํ เหวํ นนฺทิ-
วาคิ ทฺวํพฺพ ๑ เสยฺยถาปฺปิ ภิกฺขเว ปณฺจ พชฺชาตานิ เหวํ
วิมฺบณณํ สํวาทํ ทฺวํพฺพ ๑ รุปรูปายํ ๑ ภิกฺขเว วิมฺบณณํ
ตฺวํพฺพํ ตฺวํพฺพํ รุปรามมณฺณํ รุปรปฺปตฺวํพฺพํ นนฺทปฺปตฺวํพฺพํ อฺภฺชณฺ
วิรฺพฺหิ เวปฺปตฺตํ อปฺปชฺเชยฺย ๑ เวทนฺนูปายํ ๑ ภิกฺขเว วิมฺบณณํ
ตฺวํพฺพํ ตฺวํพฺพํ ๑ เป ๑ นนฺทปฺปตฺวํพฺพํ อฺภฺชณฺ ๑ วิรฺพฺหิ เวปฺปตฺตํ
อปฺปชฺเชยฺย ๑ สณฺณูปายํ ๑ ๑ เป ๑ สํวาทนฺนูปายํ ๑ ภิกฺขเว
วิมฺบณณํ ตฺวํพฺพํ ตฺวํพฺพํ สํวาทนฺนูปายํ สํวาทนฺนูปายํ
นนฺทปฺปตฺวํพฺพํ อฺภฺชณฺ ๑ วิรฺพฺหิ เวปฺปตฺตํ อปฺปชฺเชยฺย ๑ โย ภิกฺขเว
เอวํ วทฺสย ๑ อหิ อณฺณตฺร รุปรํ อณฺณตฺร เวทนํ อณฺณตฺร

สญฺญาย อญฺญตฺร สงฺขารเหติ วิญฺญาณสัจจ อากคฺติ วา คคฺติ วา
 จุคฺติ วา อุปฺปคฺติ วา อุกฺกมฺมิ วา อวิรุพฺพํ วา เวปฺปสฺสํ วา ปญฺญ-
 เปสฺสํมํติ เนคํ ชานํ วิชฺชติ ฯ ๑ รูปธาตุยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
 ราโค ปทฺธิโน โหติ รากสฺสํ ปหานา โวจฺติชฺชตารมฺมณํ ปติฏฺฐา
 วิญฺญาณสัจจ น โหติ ฯ ๑ เวทนาธาตุยา เจ ๑ สญฺญาธาตุยา
 เจ ๑ สงฺขารธาตุยา เจ ๑ วิญฺญาณธาตุยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
 ราโค ปทฺธิโน โหติ รากสฺสํ ปหานา โวจฺติชฺชตารมฺมณํ ปติฏฺฐา
 วิญฺญาณสัจจ น โหติ ฯ ๑ ตทปฺปติฏฺฐิตํ วิญฺญาณํ อวิรุพฺพํ อน-
 ภิสฺสขจฺจ วิมุตฺตํ วิมุตฺตคฺคตา จิตํ จิตคฺคตา สันนุสฺสิตํ สันนุสฺสิตคฺคตา
 น ปริตสฺสํติ อปริตสฺสํ ปจฺจุตฺตญฺเอย ปรินิพฺพายติ ฯ ๑ ชีณา
 ชาติ ฯ ๑ เป ฯ ๑ นวปรี อิตฺถตฺตยาตติ ปชานาตฺติ ฯ ๑

[๑๐๘] สํวคฺคํ ๑ ตตฺร โห ๑ ภควา อูทํ อูทเนสฺสิ โน
 จสฺสํ โน จ เม สฺสียา น ภวิสฺสํติ น เม ภวิสฺสํตฺติ เอวํ
 วิมฺจุจฺจมาโน ภิกฺขุ ฉินฺทเยยฺย โอรมฺภากิยานิ สญฺโฆชนานํติ ฯ ๑

[๑๐๙] เอวํ อุตฺเต อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เขตฺตโวจ
 ยถากถํ ปน ภาเต โน จสฺสํ โน จ เม สฺสียา น ภวิสฺสํติ
 น เม ภวิสฺสํตฺติ เอวํ วิมฺจุจฺจมาโน ภิกฺขุ ฉินฺทเยยฺย โอรมฺภากิยานิ
 สญฺโฆชนานํติ ฯ ๑ อธิ ภิกฺขุ อสฺสํสฺสวา ปุณฺณชฺชโน อริยานํ อทสฺสํว
 ๑ เป ฯ ๑ สํปฺปรีสฺสเม อวินฺโต ฐปํ อตฺตโต สมนุสฺสํติ รูปวณฺตํ

๑ ส. เอวํ ๑ พ. อธิมฺจุจฺจมาโน ฯ ๑

๓๓๐] ขนฺธํยฺยํคฺคํสํ มชฺฌิมปณฺณาสเก อฺปายวคฺโค ปจฺจิม ๖๘

วา อคฺคตํ อคฺคตนิ วา รูปํ รูปสํมมํ วา อคฺคตํ ๑ เวทนี ๑
สํญญํ ๑ สงฺขารํ ๑ วิญฺญาณํ อคฺคตโค สมนุสฺสํติ วิญฺญาณนฺตํ
วา อคฺคตํ อคฺคตนิ วา วิญฺญาณํ วิญฺญาณสํมมํ วา อคฺคตํ ๑
โส อนิจุจํ รูปํ อนิจุจํ รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อนิจุจํ
เวทนี อนิจุจา เวทนาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อนิจุจํ สํญญํ
อนิจุจา สญฺญาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อนิจุเจ สงฺขารํ อนิจุจา
สงฺขารนาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อนิจุจํ วิญฺญาณํ อนิจุจํ
วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ ทุกฺขํ รูปํ ทุกฺขํ รูปนฺติ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ทุกฺขํ เวทนี ๑ ทุกฺขํ สํญญํ ๑ ทุกฺขเจ
สงฺขารํ ๑ ทุกฺขํ วิญฺญาณํ ทุกฺขํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺ-
ปชานาติ ๑ อนคฺคํ รูปํ อนคฺคํ รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อนคฺคํ
เวทนี ๑ อนคฺคํ สํญญํ ๑ อนคฺคเต สงฺขารํ ๑ อนคฺคํ วิญฺญาณํ
อนคฺคํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ สงฺขตํ รูปํ สงฺขตํ
รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ สงฺขตํ เวทนี ๑ สงฺขตํ สํญญํ ๑
สงฺขเต สงฺขารํ ๑ สงฺขตํ วิญฺญาณํ สงฺขตํ วิญฺญาณนฺติ ยถา-
ภูตํ นปฺปชานาติ ๑ รูปํภี ภาวิสฺสํตํติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ เวทนาภี
ภาวิสฺสํติ ๑ สญฺญาภี ภาวิสฺสํติ ๑ สงฺขาราภี ภาวิสฺสํนฺติ ๑ วิญฺญา-
ณภี ภาวิสฺสํตํติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑

[๓๓๐] สํคฺวา จ ไช ภิกฺขุ บรียสํวโก อริยานํ ทสฺสํวํ
บรียมฺมสฺสํ โกวโก อริยมฺเม สจฺฉินฺโต สบฺบวิสาณํ ทสฺสํวํ

จ्ञาเน น ตาถံ อปชฺชติ ฯ น เหลโส ภิกฺขุ ตาโส สุตวโต อริย-
 สํวณฺตสฺส โน จตฺถํ โน จ เม สียา น ภวิสฺสํติ น เม ภวิสฺส-
 ตํติ ฯ รูปูปายํ วา ภิกฺขุ วิญฺญาณํ ติฏฺฐิมาํ ติฏฺฐิเจยฺย รูปารมฺมณํ
 รูปปฺปติฏฺฐิํ นนฺทูปเสวํ อุกฺกมฺมิ อวิรฺพหิ เวปฺตุถํ อปชฺชเจยฺย ฯ เวทฺหุ-
 ปายํ วา ภิกฺขุ ฯ สณฺณูปายํ วา ภิกฺขุ ฯ สงฺขารูปายํ วา ภิกฺขุ
 วิญฺญาณํ ติฏฺฐิมาํ ติฏฺฐิเจยฺย สงฺขารารมฺมณํ สงฺขารปฺปติฏฺฐิํ นนฺท-
 ูปเสวํ อุกฺกมฺมิ อวิรฺพหิ เวปฺตุถํ อปชฺชเจยฺย ฯ โส ภิกฺขุ เอวํ วทฺเขยฺย
 อหฺมณฺเณตฺร รูปา อณฺเณตฺร เวทฺนาย อณฺเณตฺร สณฺณาย อณฺเณตฺร
 สงฺขารเห วิญฺญาณสฺส อากคฺคิ วา คคฺคิ วา จุคฺคิ วา อูปคคฺคิ วา
 อุกฺกมฺมิ วา อวิรฺพหิ วา เวปฺตุถํ วา ปณฺณเปสฺสํมํติ เนตํ จ्ञาณํ
 วิชฺชติ ฯ รูปชาตฺถยา เจ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ราโค ปหิโน โหติ ราคสฺส
 ปหานา โวจฺฉิขฺชตารมฺมณํ ปติฏฺฐา วิญฺญาณสฺส น โหติ ฯ เวทฺหา-
 ชาตฺถยา เจ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ฯ สณฺณชาตฺถยา เจ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ฯ
 สงฺขารชาตฺถยา เจ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ฯ วิญฺญาณชาตฺถยา เจ ภิกฺขุ
 ภิกฺขุโน ราโค ปหิโน โหติ ราคสฺส ปหานา โวจฺฉิขฺชตารมฺมณํ
 ปติฏฺฐา วิญฺญาณสฺส น โหติ ฯ ตทปฺปติฏฺฐิจิตฺตํ วิญฺญาณํ อวิรฺพหิ
 อนภิสํชจฺจ วิมฺมุตฺตํ วิมฺมุตฺตคฺคตา จิตฺตํ จิตฺตคฺคา สํนุสฺสิตํ สํนุสฺสิตคฺคา
 น ปวิคฺคสฺสํติ อปวิคฺคสฺสํ ปจฺจคฺคตณฺเณว ปรีนิพฺพายติ ฯ ชีณา ชาติ
 ฯ เป ฯ นาวรํ อิตฺถคฺคตฺถายาติ ปชานาติ ฯ เอวํ โช ภิกฺขุ ชานโต
 เอวํ ปสฺสโต อนนฺตรา อาสวณํ ชโย โหตํติ ฯ

[๑๓๒] สำนาคฤ ๑ ศคฺร โห ๑ ปรณจิมะ ภิกฺขเว อูปาทา-
นกฺขนุชา ๑ กตเม ปรณจ ๑ เสຍยถိทံ ๑ ฐปฺปาทานกฺขนุโห เวทฺหุ-
ปาทานกฺขนุโห สณฺณปาทานกฺขนุโห สงฺขารูปาทานกฺขนุโห วิญฺญาณ-
ปาทานกฺขนุโห ๑ ยาวกัณฺณจาทံ ภิกฺขเว อิมะ ปรณจูปาทานกฺขนุเช
จตุปฺปวิธງฺ ๑ ยถาภุคํ ๑ น อพฺภณฺณวาสီ ๑ เณว ตาวาทံ ภิกฺขเว
สฺสเทวเก โสเทว สมารเก สฺสพฺรหฺမเก สฺสสฺสမณพฺรหฺมณฺนิยา ๑ ปรชย
สฺสเทวมนุสฺสํย อนฺนคฺคํ สํมมาสํมโฬธํ อภิสํมพฺพุโห ปรจฺจนฺณวาสီ ๑
ยโต ๑ ชฺวาทံ ภิกฺขเว อิมะ ปรณจูปาทานกฺขนุเช จตุปฺปวิธງฺ
ยถาภุคํ อพฺภณฺณวาสီ ๑ อถาทံ ภิกฺขเว สฺสเทวเก ๑ เป ๑ สฺสเทว-
มนุสฺสํย อนฺนคฺคํ สํมมาสํมโฬธํ อภิสํมพฺพุโห ปรจฺจนฺณวาสီ ๑
กถํ จตุปฺปวิธງฺ ๑ ฐปฺ ๑ อพฺภณฺณวาสီ ๑ ฐปฺสํมทฺธํ อพฺภณฺณวาสီ ๑ ฐป-
นิโรธํ อพฺภณฺณวาสီ ๑ ฐปฺนิโรธคามินํปฏฺธิปทํ อพฺภณฺณวาสီ ๑ เวทฺหํ
อพฺภณฺณวาสီ ๑ สณฺณ ๑ สงฺขาระ ๑ วิญฺญาณํ อพฺภณฺณวาสီ
วิญฺญาณสํมทฺธํ อพฺภณฺณวาสီ ๑ วิญฺญาณนิโรธํ อพฺภณฺณวาสီ ๑ วิญ-
ญาณนิโรธคามินํปฏฺธิปทํ อพฺภณฺณวาสီ ๑

[๓๓] กตมณฺจ ภิกฺขเว ฐปํ ฯ จตุตฺตารโ จ มหาภูตา จตฺตมณฺจ
 มหาภูตานํ อปาทายฐปํ ฯ อิทํ อจฺจุจติ ภิกฺขเว ฐปํ ฯ อาหาร-
 สฺมุตฺथा รูปสฺมุตฺไทย อาหารนิโรธา รูปนิโรธो อยเมว อริโย
 อชฺชังคิโก มคฺโค รูปนิโรธคามินิปฺปฏิปทา ฯ เสยฺยถํทํ ฯ สมนฺมา-
 ทิฏฺฐิ ฯ เป ฯ สมนาสมาชิ ฯ เป หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา

१०

เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พุราหฺมณา วา เอวํ เวทนํ อภินฺนํ
 เอวํ เวทนาสมุทฺทํ อภินฺนํ เอวํ เวทนานิโรธํ อภินฺนํ เอวํ
 เวทนานิโรธคามินีปฏิปत्तिํ อภินฺนํ ๑ เป ๑ วฏฺฐํ เตสํ นคฺติ
 ปณฺณนาปนํ ๑

[๑๓๕] กตมา จ ภิกฺขเว สมนฺนา ๑ น ยิเม ภิกฺขเว สมนฺนา-
 กายา รูปสมนฺนา สทฺทสมนฺนา คณฺหสมนฺนา รสสมนฺนา โสภณสฺส-
 สมนฺนา สมฺมสมนฺนา ๑ อยํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว สมนฺนา ๑ ผลสฺสสมุทฺทา
 สมนฺนาสมุทฺโท ผลสฺสนิโรธา สมนฺนานิโรโธ อยเมว อริโย
 อฏฺฐังคิกโก มคฺโค สมนฺนานิโรธคามินีปฏิปทา ๑ เสยฺยถิํ ๑ สมฺมา-
 ทิฏฺฐิ ๑ เป ๑ สมฺมาสมฺมาธิ ๑ ยะ หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา
 พุราหฺมณา วา เอวํ สมนฺนํ อภินฺนํ ๑ เป ๑ วฏฺฐํ เตสํ นคฺติ
 ปณฺณนาปนํ ๑

[๑๓๖] กตเม จ ภิกฺขเว สงฺขารว ๑ น ยิเม ภิกฺขเว เจตนา-
 กายา รูปสฺสเจตนา สทฺทสฺสเจตนา คณฺหสฺสเจตนา รสสฺสเจตนา
 โสภณสฺสเจตนา สมฺมสฺสเจตนา ๑ อิเม อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว
 สงฺขารว ๑ ผลสฺสสมุทฺทา สงฺขารสมุทฺโท ผลสฺสนิโรธา สงฺขาร-
 นิโรโธ อยเมว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค สงฺขารนิโรธคามินี-
 ปฏิปทา ๑ เสยฺยถิํ ๑ สมฺมาทิฏฺฐิ ๑ เป ๑ สมฺมาสมฺมาธิ ๑ ยะ หิ
 เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พุราหฺมณา วา เอวํ สงฺขารว อภินฺนํ
 เอวํ สงฺขารสมุทฺทํ อภินฺนํ เอวํ สงฺขารนิโรธํ อภินฺนํ เอวํ

๓๓๗] ขนฺธสํยุตฺตสํส มชฺฌิมปณฺณาสเก อปายวคฺโค ปจฺจโม ๗๕

สงฺขารนิโรธคามินํปฏฺธิปทํ อภิญฺเฌาย สงฺขารานํ นิพฺพุทฺทาย วิรํคาย
นิโรธาย ปฏฺธิปนฺนา เต สุปฺปฏฺธิปนฺนา ยะ สุปฺปฏฺธิปนฺนา เต อิมสฺมิ
มฺมวณฺเฌ คารุณฺติ ฯ ยะ จ ๒ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา
พฺรหฺมณฺนา วา เอวํ สงฺขาระ อภิญฺเฌาย เอวํ สงฺขารสํมูหํ
อภิญฺเฌาย เอวํ สงฺขารนิโรธํ อภิญฺเฌาย เอวํ สงฺขารนิโรธคามินํ-
ปฏฺธิปทํ อภิญฺเฌาย สงฺขารานํ นิพฺพุทฺทา วิรํคา นิโรธา อหฺนฺนาทา
วิมุตฺตา เต สํวิมุตฺตา ยะ สํวิมุตฺตา เต เกพฺพติโน ยะ เกพฺพติโน
วฏฺฐํ เคสํ นคฺติ ปณฺณายํนํ ฯ

[๓๓๗] กตมญฺจ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ฯ ๑ ยเม ภิกฺขเว วิญฺญาณ-
กายา จกฺขุวิญฺญาณํ ใสตฺวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ
กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ ฯ อิทํ อจฺจุจฺจติ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ฯ
นามรูปสํมูทฺธา วิญฺญาณสํมูทฺโธ นามรูปนิโรธา วิญฺญาณนิโร-
ธยเมว อริโย อฏฺฐังฺกโก มคฺโค วิญฺญาณนิโรธคามินํปฏฺธิปทา ฯ
เสยฺยถํทํ ฯ สมนฺนาทิสฺสํ ๑ เป ๑ สมนฺนํสํมาชิ ฯ ยะ ทิ เกจิ
ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺรหฺมณฺนา วา เอวํ วิญฺญาณํ อภิญฺเฌาย
เอวํ วิญฺญาณสํมูหํ อภิญฺเฌาย เอวํ วิญฺญาณนิโรธํ อภิญฺเฌาย
เอวํ วิญฺญาณนิโรธคามินํปฏฺธิปทํ อภิญฺเฌาย วิญฺญาณสํสํ นิพฺพุทฺทาย
วิรํคาย นิโรธาย ปฏฺธิปนฺนา เต สุปฺปฏฺธิปนฺนา ยะ สุปฺปฏฺธิปนฺนา
เต อิมสฺมิ มฺมวณฺเฌ คารุณฺติ ฯ ยะ จ ๒ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา
วา พฺรหฺมณฺนา วา เอวํ วิญฺญาณํ อภิญฺเฌาย เอวํ วิญฺญาณ-

สมุทฺธํ อภินุณาย เหวํ วิญฺญาณนิโรธํ อภินุณาย เหวํ วิญฺญาณ-
นิโรธคามินํปฏิปทํ อภินุณาย วิญฺญาณสัจจํ นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา
อนุปาทา วิมุตฺตา เต สํวิมุตฺตา ये สํวิมุตฺตา เต เกพฺถิโน
ये เกพฺถิโน วฏฺฐํ เสดํ นตฺถิ ปณฺณาปนายาติ ฯ

[๓๓๘] เอวเมว สัจจํ เอกํ สมํ ภาควา สํวตฺถิณํ วิหริติ
เชตวเน อนาถบิณฑิกสัจจํ อารามे ฯ ตตฺถ ๒ ภาควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสํ ภิกฺขโวจิตฺติ ฯ ภาวนเตติ เต ภิกฺขุ ภาควาโค ปจฺจุสฺสโลสุ ฯ
ภาควา เอตทโวจ สัจจตฺถุจฺจานกฺสโล ภิกฺขเว ภิกฺขุ ติวิธูปปริกฺขํ
อิมสํ รมฺมวินเย เกพฺถํ วุสฺสิตวา อุตฺตมปริสฺสิติ วุจฺจติ ฯ กถณฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สัจจตฺถุจฺจานกฺสโล โหติ ฯ อิทฺถิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ รูปํ
ปชานาติ รูปสมุทฺธํ ปชานาติ รูปนินโรธํ ปชานาติ รูปนินโรธ-
คามินํปฏิปทํ ปชานาติ ฯ รูปสัจจํ อสฺสํสํ ปชานาติ รูปสัจจํ อาทันนํ
ปชานาติ รูปสัจจํ นิสฺสํสณฺณํ ปชานาติ ฯ เวทนํ ปชานาติ ฯ สณฺณํ ฯ
สงฺขารे ฯ วิญฺญาณํ ปชานาติ วิญฺญาณสมุทฺธํ ปชานาติ
วิญฺญาณนิโรธํ ปชานาติ วิญฺญาณนิโรธคามินํปฏิปทํ ปชานาติ ฯ
วิญฺญาณสัจจํ อสฺสํสํ ปชานาติ วิญฺญาณสัจจํ อาทันนํ ปชานาติ
วิญฺญาณสัจจํ นิสฺสํสณฺณํ ปชานาติ ฯ

[๓๓๙] กตมณฺจ ภิกฺขเว รูปํ ฯ จตฺตาโร จ มหาภูตา จตฺตุน-
หุณฺจ มหาภูตานํ อุปาทายรูปํ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว รูปํ ฯ
อาหารสมุทฺธยา รูปสมุทฺธโย อาหารนินโรธา รูปนินโรโห ขยเมว

อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค รุပ္นิโรธคามินิปฺปฏิปทา ฯ เสวยถึทํ ฯ
 สมนฺมาทิจฺจํ ฯ เป ฯ สมนฺมาสฺมาจิ ฯ ยํ รุပ္ํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 สฺสํ โสมนสฺสํ อຍံ รุပ္สฺสํ อสฺสํธาโท ยํ รุပ္ํ อนิဇ္ဈํ တုဘ္ဓံ
 ဝိပရိဏာမဓမ္မံ အຍံ ရွပ္ပေသ္မံ အာတိန္ဒြိယံ ယိ ရွပ္ပေသ္မံ ဝဏ္ဏဘာဝဏ္ဏိယံ
 ဝဏ္ဏဘာဝပုပ္ဖာနံ ဝိတံ ရွပ္ပေသ္မံ နိဗ္ဗေသ္မံ ။ ယေ ဟိ ဂေဇိ ဂိက္ခဝေ
 ဓမ္မဏာ ဝာ ပုရာဟုဏ္ဏာ ဝာ ဧဝံ ရွပ္ပံ အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပေသ္မုတယံ
 အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပနိဝ္ဇ္ဇံ အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပနိဝ္ဇ္ဇာမာနိပုပ္ဖိကံ
 အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပေသ္မံ အေသ္မံ အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပေသ္မံ အာတိန္ဒြိယံ
 အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပေသ္မံ နိဗ္ဗေသ္မံ အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ရွပ္ပေသ္မံ နိပုပ္ဖိတယံ
 ဝိဘာဓာ နိဝ္ဇ္ဇာဓာ ပုပ္ဖိပုပ္ဖာ တေ နုပုပ္ဖိပုပ္ဖာ ယေ နုပုပ္ဖိပုပ္ဖာ
 တေ ဝိမုတ္တံ ဓမ္မဝိညာဓာ ဓာနုတိ ။ ယေ ဇ ဟိ ဂေဇိ ဂိက္ခဝေ
 ဓမ္မဏာ ဝာ ပုရာဟုဏ္ဏာ ဝာ ဧဝံ ရွပ္ပံ အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပေသ္မုတယံ
 အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပနိဝ္ဇ္ဇံ အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပနိဝ္ဇ္ဇာမာနိပုပ္ဖိကံ
 အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပေသ္မံ အေသ္မံ အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပေသ္မံ အာတိန္ဒြိယံ
 အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ဧဝံ ရွပ္ပေသ္မံ နိဗ္ဗေသ္မံ အဂ္ဂိဏ္ဏဿ ရွပ္ပေသ္မံ နိပုပ္ဖိတယံ
 ဝိဘာဓာ နိဝ္ဇ္ဇာဓာ ဝိပုပ္ဖာ တေ နုပုပ္ဖိပုပ္ဖာ ယေ နုပုပ္ဖိပုပ္ဖာ
 တေ ဂေဇိ ဂိက္ခဝေ ယေ ဂေဇိ ဂိက္ခဝေ ဝုပ္ပံ တေ နုပုပ္ဖိ ပုပ္ဖိပုပ္ဖာ ။

[๓๒๐] กตมา จ ภิกขเว เวทนา ฯ น ยิเม ภิกขเว เวทนา
 กายา จกฺขุสฺสมุตฺตชา เวทนา ฯ เป ฯ มโนสฺสมุตฺตชา เวทนา ฯ
 อຍံ วุจฺจติ ภิกขเว เวทนา ฯ มุตฺตสํมုทฺธา เวทนา สํมုทฺโ

สัจจนิโรชา เวทนานิโรชา อายเมว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค
 เวทนานิโรชคามินึปปฏิปทา ฯ เสยฺยถึทํ ฯ สมนฺมาทิจฺฉี ๑ เป ๑ สมนฺมา-
 สฺมาธิ ๑ ยํ เวทนํ ปฏิจฺจุ อปฺปชฺชติ สฺจุ สมนฺสฺสํ อยํ
 เวทนาย อสฺสํสาโท ยา เวทนา อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมา
 อยํ เวทนาย อาทันโถ โย เวทนาย ธนฺทราควินโย ธนฺท-
 ราคปฺปหานํ อิทํ เวทนาย นิสฺสํสณฺ ๑ เข ทิ เกจิ ภิกฺขเว
 สมนฺนา วา พุราหฺมณา วา เอวํ เวทนํ อภิญฺเวย เอวํ เวทนา-
 สฺมุกฺโข อภิญฺเวย เอวํ เวทนานิโรชํ อภิญฺเวย เอวํ เวทนานิโรช-
 คามินึปปฏิทํ อภิญฺเวย เอวํ เวทนาย อสฺสํสํ อภิญฺเวย เอวํ
 เวทนาย อาทันนํ อภิญฺเวย เอวํ เวทนาย นิสฺสํสณฺ อภิญฺเวย
 เวทนาย นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปฺนฺนา เต สฺสปฏิปฺนฺนา
 เข สฺสปฏิปฺนฺนา เต อิมสฺมํ ธมฺมวินฺเย คารุณฺติ ๑ เข จ โห
 เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พุราหฺมณา วา เอวํ เวทนํ อภิญฺเวย
 ๑ เป ๑ วฏฺฐิ เตสํ นตฺติ ปณฺณปฺนายน ๑

[๓๒๓] กตมา จ ภิกฺขเว สณฺเณ ๑ อ ยิเม ภิกฺขเว สณฺเณกาเย
 รูปสณฺเณ สทฺทสณฺเณ คณฺธสณฺเณ รสสณฺเณ โฉฏฺฐพฺพสณฺเณ
 ธมฺมสณฺเณ ๑ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สณฺเณ ๑ สสฺสสฺสํทฺธา สณฺเณ-
 สฺมุกฺโข สสฺสนิโรชา สณฺเณนิโรชา อายเมว อริโย อฏฺฐังคิกโก
 มคฺโค สณฺเณนิโรชคามินึปปฏิปทา ฯ เสยฺยถึทํ ฯ สมนฺมาทิจฺฉี ๑ เป ๑
 สมนฺมาสฺมาธิ ๑ เป ๑ วฏฺฐิ เตสํ นตฺติ ปณฺณปฺนายน ๑

๑๒๖] ขนฺธํยํคฺคํ มหฺมิมปณฺณาสํเก อูปายวคฺโค ปจฺโม ๘๓

อูปปฏิกฺขติ ฯ เอวํ โห ภูทฺธเว ภูทฺธํ คิวิฐูปปฏิกฺขํ โหติ ฯ
สํคฺคํจฺจุจฺจนฺทโต ภูทฺธเว ภูทฺธํ คิวิฐูปปฏิกฺขํ อิมํมํ ชมฺมวณฺเย
เกพฺพํ อุตฺตวํ อุตฺตมปฺปวิโสติ อจฺจุตฺตํ ฯ

[๑๒๕] สํวคฺคํ ฯ คตฺร โห ฯ คตฺถาคโต ภูทฺธเว อรหํ
สํมฺมาสํมฺพุทฺโธ รุปํสํ นิพฺพุทฺธา วิรํคา นิโรธํ อนุปาทา วิมุตฺโต
สํมฺมาสํมฺพุทฺโธติ อจฺจุตฺติ ฯ ภูทฺธํ ภูทฺธเว ปณฺณาวิมุตฺโต รุปํสํ
นิพฺพุทฺธา วิรํคา นิโรธํ อนุปาทา วิมุตฺโต ปณฺณาวิมุตฺโตติ อจฺจุตฺติ ฯ
คตฺถาคโต ภูทฺธเว อรหํ สํมฺมาสํมฺพุทฺโธ เวทนาย นิพฺพุทฺธา วิรํคา
นิโรธํ อนุปาทา วิมุตฺโต สํมฺมาสํมฺพุทฺโธติ อจฺจุตฺติ ฯ ภูทฺธํ
ภูทฺธเว ปณฺณาวิมุตฺโต เวทนาย นิพฺพุทฺธา ฯ เป ฯ ปณฺณาวิมุตฺโตติ
อจฺจุตฺติ ฯ คตฺถาคโต ภูทฺธเว อรหํ สํมฺมาสํมฺพุทฺโธ สณฺณาย ฯ
สงฺฆารานํ ฯ วิญฺญาณํสํ นิพฺพุทฺธา วิรํคา นิโรธํ อนุปาทา
วิมุตฺโต สํมฺมาสํมฺพุทฺโธติ อจฺจุตฺติ ฯ ภูทฺธํ ภูทฺธเว ปณฺณาวิมุตฺโต
วิญฺญาณํสํ นิพฺพุทฺธา วิรํคา นิโรธํ อนุปาทา วิมุตฺโต ปณฺณา-
วิมุตฺโตติ อจฺจุตฺติ ฯ

[๑๒๖] คตฺร ภูทฺธเว โก วิเสโส โก อธิปฺปายโส กิ
นํนํกรณํ คตฺถาคตฺสํ อรหโต สํมฺมาสํมฺพุทฺธํสํ ปณฺณาวิมุตฺเตน
ภูทฺธนาติ ฯ ภคํมฺลกา โน ภนฺเต ชมฺมา ภคํเนตฺติกา ภคํ-
ปฏิสํรณา สํชฺช วต ภนฺเต ภคํนคฺคณฺณเว ปฏฺฐิภาตฺถุ เขตฺสํ
ภาสิตํสํ ยคฺโค ภควโต สํคฺคา ภูทฺธํ ชารสํสํนํตฺติ ฯ เตนฺหิ

ภิกขเว สุนาถ สารุภ มนสิการโธ ภาสิตตัมมิตี ๑ เอว ภนุเตติ
 โห เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจุสฺสโธ ๑ ภควา เอตทโวจ คถาโกโต
 ภิกขเว อรหํ สัมมาสัมพุทฺโธ อပ္ปนฺนสฺส มคฺคสฺส อပ္ปาทะตา
 อสฺสชาตสฺส มคฺคสฺส สมนฺนาเนตา อนฺนชาตสฺส มคฺคสฺส อกฺขชาตา
 มคฺคญฺญ มคฺควิฑู มคฺคโกวิทโ ๑ มคฺคานุกา จ ภิกขเว เอตฺรหิ
 สํวทา วิหรนฺติ ปจฺจุสา สมนฺนาคตา ๑ อยํ โห ภิกขเว วิสฺเสโส
 อยํ อธิปฺปายโส อิทํ นานาภรณํ คถาคตสฺส อรหโต สัมมา-
 สัมพุทฺธสฺส ปณฺณาวิมุตฺเตน ภิกฺขุณาติ ๑

[๑๒๗] เอกํ สมนํ ภควา พาราลลียํ วิหรติ อธิปฺตเน
 มิตฺทาเย ๑ ตตฺร โห ภควา ปณฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ อามนฺเตสึ ๑ เป ๑
 เอตทโวจ รุปํ ภิกฺขเว อนตฺตา ๑ รุปญฺจ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา
 อภิวิสฺสํ น ยิทํ รุปํ อาพาธาย ลํวตฺเตยฺย ลพฺภเถ จ รุเป
 เอว เม รุปํ โหตุ เอว เม รุปํ มา อโหสฺสตี ๑ ยสฺมา จ
 โห ภิกฺขเว รุปํ อนตฺตา ตสฺมา รุปํ อาพาธาย ลํวตฺตติ น
 จ ลพฺภติ รุเป เอว เม รุปํ โหตุ เอว เม รุปํ มา อโหสฺสตี ๑
 เวทนา ภิกฺขเว อนตฺตา ๑ เวทนา จ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา
 อภิวิสฺสํ น ยิทํ เวทนา อาพาธาย ลํวตฺเตยฺย ลพฺภเถ จ
 เวทนาย เอว เม เวทนา โหตุ เอว เม เวทนา มา อโหสฺสตี ๑
 ยสฺมา จ โห ภิกฺขเว เวทนา อนตฺตา ตสฺมา เวทนา อาพาธาย

๑ ส. พ. ภิกฺขเวติ ปาโง น ทิสฺสตี ๑

๓๒๘] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มหฺมิมปณฺเณสํเก อุมายวคฺโค ปจฺโม ๘๓

ลํวตฺตติ น จ ตพฺภติ เวทนาย เอวํ เม เวทนา โหตุ เอวํ
เม เวทนา มา อโหสํติ ฯ สญฺญา ภิกฺขเว อนตฺตา ฯ สงฺขารว
ภิกฺขเว อนตฺตา ฯ สงฺขารว จ หิภํ ภิกฺขเว อตฺตา อภิวิสฺสํ
น ยิภํ สงฺขารว อาพาธาย ลํวตฺเตยฺยํ ตพฺภเก จ สงฺขารว
เอวํ เม สงฺขารว โหนตุ เอวํ เม สงฺขารว มา อเหสฺนฺติ ฯ
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สงฺขารว อนตฺตา ตสฺมา สงฺขารว อาพาธาย
ลํวตฺตติ น จ ตพฺภติ สงฺขารว เอวํ เม สงฺขารว โหนตุ
เอวํ เม สงฺขารว มา อเหสฺนฺติ ฯ วิญฺญาณํ ภิกฺขเว อนตฺตา ฯ
วิญฺญาณญฺเจ หิภํ ภิกฺขเว อตฺตา อภิวิสฺสํ น ยิภํ วิญฺญาณํ
อาพาธาย ลํวตฺเตยฺยํ ตพฺภเก จ วิญฺญาเน เอวํ เม วิญฺญาณํ
โหตุ เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสํติ ฯ ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว
วิญฺญาณํ อนตฺตา ตสฺมา วิญฺญาณํ อาพาธาย ลํวตฺตติ น
จ ตพฺภติ วิญฺญาเน เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ เอวํ เม
วิญฺญาณํ มา อโหสํติ ฯ

[๓๒๘] ตํ ก็ มนฺตเว ภิกฺขเว ฐึํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ
อนิจุจํ ภาเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ
ทุกฺขํ ภาเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ กถํ น ตํ
สฺมนุปลสฺสํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ ฯ โน
เหตํ ภาเต ฯ เวทนา ฯ สญฺญา ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ นิจุจํ
วา อนิจุจํ วาติ ฯ อนิจุจํ ภาเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วา

คํ สฺมุ วาติ ฯ ทุกฺขํ ภนฺเต ฯ ยํ ปณฺณิเจจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามชฺชมนํ
กถํ นุ คํ สมนุสฺสํติํ เอตํ มม เอตฺถมสฺสํมิ เอตฺถ เม
อตุตฺตาติ ฯ โน เหนฺติ ภนฺเต ฯ

[๑๒๘] ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตฺตํคานาคตปฺปจฺจุ-
ปฺปन्नํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สฺมุํ วา หีนํ
วา ปณฺณํ วา ยํ ทูเร สฺนฺติเก วา สฺพํ รูปํ เหนฺติ มม
เนโธมสฺสํมิ น เมโธ อตุตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺสํปณฺณาย
ทญฺจฺพํ ฯ ยถา กาลิ เวทนา อตฺตํคานาคตปฺปจฺจุ-
ปฺปนา ฯ เป ฯ
ยถา ทูเร สฺนฺติเก วา สฺพวา เวทนา เหนฺติ มม เนโธมสฺสํมิ
น เมโธ อตุตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺสํปณฺณาย ทญฺจฺพํ ฯ
ยถา กาลิ สฺนฺตฺวา ฯ เย เกจิ สงฺขารว อตฺตํคานาคตปฺปจฺจุ-
ปฺปนา ฯ เป ฯ
เย ทูเร สฺนฺติเก วา สฺพเพ สงฺขารว เหนฺติ มม
เนโธมสฺสํมิ น เมโธ อตุตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺสํปณฺณาย
ทญฺจฺพํ ฯ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตฺตํคานาคตปฺปจฺจุ-
ปฺปन्नํ อชฺชตฺตํ
วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สฺมุํ วา หีนํ วา ปณฺณํ วา ยํ
ทูเร สฺนฺติเก วา สฺพํ วิญฺญาณํ เหนฺติ มม เนโธมสฺสํมิ น
เมโธ อตุตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺสํปณฺณาย ทญฺจฺพํ ฯ

[๑๓๐] เขวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก รูปสฺสํมี นิสฺส-
พินฺนํ เวทนายมี นิสฺสพินฺนํ สฺนฺตฺวา มี นิสฺสพินฺนํ สงฺขาร-
สฺสํ นิสฺสพินฺนํ วิญฺญาณสฺสํมี นิสฺสพินฺนํ นิสฺสพินฺนํ วิรชฺชติ

๓๓๓] ขนุขัตตัตถส มชฺฌิมปณฺณาสเถ อูปายวคฺโค ปจฺโม ๘๕

จิราคา วิมุจฺจติ ฯ วิมุคฺคตฺถมฺมิ วิมุคฺคตฺถมิตฺติ ฌาณํ โหติ ฯ ชีณา
ชาติ วุสฺสํ พุทฺทมจฺจริยํ กตํ กวณฺเณ นวปรี อิตฺถคฺคตฺถายาติ
ปชานาตฺติ ฯ

อิทมโวจ ภควา ฯ อตฺตมฺนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทํ ฯ อิมสฺสมฺมญฺจ ปน เวชฺชยาภวณฺตฺถมฺมิ ภณฺณมาเน
ปญฺจวคฺคิยานํ ภิกฺขุณํ อนุปาทาย อาสวेषหิ จิตฺตานํ วิมุจฺจิสฺสูติ ฯ

[๓๓๓] เขกํ สมฺมํ ภควา เวสํตฺถิยํ วิหริติ มหาวเน กุฏฺฐา-
คารสาธายํ ฯ อถ โช มหฺเทติ ติจฺจุวํ เยน ภควา เตนุปลสงฺกมิ
ฯ เป ฯ เอกมฺนุตํ นิสินฺโน โช มหฺเทติ ติจฺจุวํ ภควนฺตํ เขตฺทโวจ
ปฺรโณ ภาเนเต กตฺถสฺสโป เอวมาห นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย
ตฺตฺตานํ สงฺกิตฺเตสํย อเหตุ อุปฺปจฺจยา ตฺตฺตา สงฺกิตฺติสฺสํนตฺติ
นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย ตฺตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา อเหตุ อุปฺปจฺจยา
ตฺตฺตา วิสฺสุตฺตมฺนตฺติ ฯ อิท ภควา กิมาหาติ ฯ อตฺถิ มหฺเทติ เหตุ
อตฺถิ ปจฺจโย ตฺตฺตานํ สงฺกิตฺเตสํย สเหตุ อุปฺปจฺจยา ตฺตฺตา
สงฺกิตฺติสฺสํนตฺติ อตฺถิ มหฺเทติ เหตุ อตฺถิ ปจฺจโย ตฺตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา
สเหตุ อุปฺปจฺจยา ตฺตฺตา วิสฺสุตฺตมฺนตฺติ ฯ กตโม ปน ภาเนเต เหตุ
กตโม ปจฺจโย ตฺตฺตานํ สงฺกิตฺเตสํย กตํ สเหตุ อุปฺปจฺจยา
ตฺตฺตา สงฺกิตฺติสฺสํนตฺติ ฯ รูปญฺจ หิทํ มหฺเทติ เอกนฺตทฺถุชฺชํ อภิวิสฺส
ทฺถุชานูปตฺติ ทฺถุชานุกกนฺตํ อนวกฺกนฺตํ สฺสฺเชน น ยิทํ ตฺตฺตา

๑ วิมุคฺคตฺถมฺนตฺติ จา ปาโง ฯ

รูปสํมี สํวชฺเชยฺยํ ๑ ยสฺมา จ โห มหติ รูปํ สํวํ สํขานุปตฺติํ
 สํชาวุกกนฺตํ อนวุกกนฺตํ ทุกฺเคน ตสฺมา สํคฺตา รูปสํมี สํวชฺชนฺติ
 สํวาคา สํมฺมุชฺชนฺติ สํมฺมโณคา สํกฺกิตฺตสํนฺติ ๑ อยฺมึ โห มหติ
 เหตุ อยํ ปจฺจโย สํคฺตानํ สํกฺกิตฺเตสํ ๑ เอวํ สเหตุ สํปจฺจยา
 สํคฺตา สํกฺกิตฺตสํนฺติ ๑ เวทนา จ หิํ มหติ เอกนฺตทุกฺขา อภิวิสฺสํ
 ทุกฺขานุปตฺติตา ทุกฺขาอวุกกนฺตา อนวุกกนฺตา สฺเรน น ยิํ สํคฺตา
 เวทนาย สํวชฺเชยฺยํ ๑ ยสฺยา จ โห มหติ เวทนา สฺวา สฺวา-
 นุปตฺติตา สฺวาอวุกกนฺตา อนวุกกนฺตา ทุกฺเคน ตสฺมา สํคฺตา
 เวทนาย สํวชฺชนฺติ สํวาคา สํมฺมุชฺชนฺติ สํมฺมโณคา สํกฺกิตฺตสํนฺติ ๑
 อยฺมึ โห มหติ เหตุ อยํ ปจฺจโย สํคฺตानํ สํกฺกิตฺเตสํ ๑
 เอวํ สเหตุ สํปจฺจยา สํคฺตา สํกฺกิตฺตสํนฺติ ๑ สํมฺมา จ หิํ
 มหติ ๑ สํวารา จ หิํ มหติ เอกนฺตทุกฺขา อภิวิสฺสํ ทุกฺขา-
 นุปตฺติตา ทุกฺขาอวุกกนฺตา อนวุกกนฺตา สฺเรน น ยิํ สํคฺตา
 สํวาระสํ สํวชฺเชยฺยํ ๑ ยสฺมา จ โห มหติ สํวารา สฺวา
 สฺวานุปตฺติตา สฺวาอวุกกนฺตา อนวุกกนฺตา ทุกฺเคน ตสฺมา สํคฺตา
 สํวาระสํ สํวชฺชนฺติ สํวาคา สํมฺมุชฺชนฺติ สํมฺมโณคา สํกฺกิตฺตสํนฺติ ๑
 อยฺมึ โห มหติ เหตุ อยํ ปจฺจโย สํคฺตानํ สํกฺกิตฺเตสํ ๑
 เอวํ สเหตุ สํปจฺจยา สํคฺตา สํกฺกิตฺตสํนฺติ ๑ วิมฺบวณณจ หิํ
 มหติ เอกนฺตทุกฺขํ อภิวิสฺสํ ทุกฺขานุปตฺติํ ทุกฺขาอวุกกนฺตํ อนวุกกนฺตํ
 สฺเรน น ยิํ สํคฺตา วิมฺบวณณสํมี สํวชฺเชยฺยํ ๑ ยสฺมา จ

๓๓๒] ขนฺธสํยุตตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก อปายวคฺโค ปจฺโม ๘๗

โฆ มหฺติ วิญฺญาณํ สํขํ สฺซานุปตฺติํ สฺซาวกฺกนฺตํ อนวกฺกนฺตํ
ทุกฺขเณ ตสฺมา ตตฺตา วิญฺญาณสฺมึ สํวชฺชนฺติ สํวราคา สณฺณชฺ-
ชนฺติ สณฺโณคา สํกฺกิตฺตสฺสนฺติ ฯ อยฺยํ โฆ มหฺติ เหตุ อยฺ
ปจฺจโย ตตฺตานํ สํกฺกิตฺเตสํย ฯ เอวํ สํเหตุ สํปฺปจฺจยา ตตฺตา
สํกฺกิตฺตสฺสนฺตฺติ ฯ

[๓๓๒] กตโม ปน ภนฺเต เหตุ กตโม ปจฺจโย ตตฺตานํ
วิสํขุทฺธิยา กถํ สํเหตุ สํปฺปจฺจยา ตตฺตา วิสํขุณฺณตฺติ ฯ รูปฉจ
หิํ มหฺติ เอกนฺตสฺสํ อภวิสฺสํ สฺซานุปตฺติํ สฺซาวกฺกนฺตํ อนวกฺกนฺตํ
ทุกฺขเณ น ยิํ ตตฺตา รูปสฺมึ นิสฺสํพินฺนํ ฯ ยสฺมา จ โฆ
มหฺติ รูปํ ทุกฺขํ ทุกฺซานุปตฺติํ ทุกฺซาวกฺกนฺตํ อนวกฺกนฺตํ สฺซเณ
ตสฺมา ตตฺตา รูปสฺมึ นิสฺสํพินฺนํ นิสฺสํพินฺนํ วิชฺชนฺติ วิราคา
วิสํขุณฺณตฺติ ฯ อยฺยํ โฆ มหฺติ เหตุ อยฺ ปจฺจโย ตตฺตานํ
วิสํขุทฺธิยา ฯ เอวํ สํเหตุ สํปฺปจฺจยา ตตฺตา วิสํขุณฺณตฺติ ฯ เวทนา
จ หิํ มหฺติ เอกนฺตสฺสํ อภวิสฺสํ ฯ เปฯ สณฺญา จ หิํ มหฺติ ฯ
สํขารํ จ หิํ มหฺติ เอกนฺตสฺสํ อภวิสฺสํ ฯ วิญฺญาณญจ
หิํ มหฺติ เอกนฺตสฺสํ อภวิสฺสํ สฺซานุปตฺติํ สฺซาวกฺกนฺตํ อนวกฺกนฺตํ
ทุกฺขเณ น ยิํ ตตฺตา วิญฺญาณสฺมึ นิสฺสํพินฺนํ ฯ ยสฺมา จ
โฆ มหฺติ วิญฺญาณํ ทุกฺขํ ทุกฺซานุปตฺติํ ทุกฺซาวกฺกนฺตํ อนวกฺกนฺตํ
สฺซเณ ตสฺมา ตตฺตา วิญฺญาณสฺมึ นิสฺสํพินฺนํ นิสฺสํพินฺนํ วิชฺชนฺติ
วิราคา วิสํขุณฺณตฺติ ฯ อยฺยํ โฆ มหฺติ เหตุ อยฺ ปจฺจโย ตตฺตานํ

วิสุทธิธัมมา ๑ เหวมี สเหตุ สปปจายา สตุตา วิสุทธิธัมมัตถิ ๑

[๓๓๓] สัจจตุถิ ๑ ศคฺร โห ๑ รูปิ ภิกฺขเว อากิคุตฺติ เวทนา อากิคุตา สมนฺวา อากิคุตา สงฺขารว อากิคุตา วิญฺญาณํ อากิคุตฺติ ๑ เหว ปสฺสํ ภิกฺขเว สตุตา อริยสํวโก รูปสํมึนฺนิ นิพฺพินฺนุติ เวทนายมึ ๑ สมนฺวายมึ ๑ สงฺขารเวสฺมึ ๑ วิญฺญาณสํมึนฺนิ นิพฺพินฺนุติ นิพฺพินฺนุติ วิรชฺชติ ๑ เป ๑ นวปวฺ อิตฺถคฺคตฺตยาติ ปชานาตฺติ ๑

[๓๓๔] สัจจตุถิ ๑ ศคฺร โห ๑ คโยเม ภิกฺขเว นิรุตฺติ-
ปภา อธิวณฺปภา ปณฺณคฺคตฺติปภา อสงฺกนิณฺนา อสงฺกนิณฺนปฺพุพา
น สงฺกนิยฺนุติ น สงฺกนิยฺสฺสฺนุติ อปฺปฏิกฺกขจฺจา สมนฺเนหิ พฺราหฺมณฺเนหิ
วิญฺญูหิ ๑ กคเม คโย ๑ ยํ ภิกฺขเว รูปิ อตฺตํ นิรุตฺตํ วิปริณฺตํ
อโหสฺสํ คสฺส สงฺขา อโหสฺสํ คสฺส สมนฺวา อโหสฺสํ คสฺส
ปณฺณคฺคตฺติ น คสฺส สงฺขา อคฺคตฺติ น คสฺส สงฺขา ภวิสฺสํตฺติ ๑
ยา เวทนา อตฺตา นิรุตฺตา วิปริณฺตา อโหสฺสํ คสฺสา สงฺขา
อโหสฺสํ คสฺสา สมนฺวา อโหสฺสํ คสฺสา ปณฺณคฺคตฺติ น คสฺสา
สงฺขา อคฺคตฺติ น คสฺสา สงฺขา ภวิสฺสํตฺติ ๑ ยา สมนฺวา
๑ เป ๑ เย สงฺขารว อตฺตา นิรุตฺตา วิปริณฺตา อเหสฺนุติ เคสํ
สงฺขา อเหสฺนุติ เคสํ สมนฺวา อเหสฺนุติ เคสํ ปณฺณคฺคตฺติ น
เคสํ สงฺขา อคฺคตฺติ น เคสํ สงฺขา ภวิสฺสํตฺติ ๑ ยํ วิญฺญาณํ
อตฺตํ นิรุตฺตํ วิปริณฺตํ อโหสฺสํ คสฺส สงฺขา อโหสฺสํ คสฺส
สมนฺวา อโหสฺสํ คสฺส ปณฺณคฺคตฺติ น คสฺส สงฺขา อคฺคตฺติ

๓๓๖] ขนฺธํยฺยํคฺคํ มชฺฌิมปญฺเณสํเก อฺปายวคฺโค ปจฺจโม ๘๘

น คฺคํ สงฺขา ภวีสฺสํคฺคิ ฯ

[๓๓๕] ยํ ภิกฺขเว รูปํ อชาตํ อปาตฺตญฺญํ ภวีสฺสํคฺคิ คฺคํ
สงฺขา ภวีสฺสํคฺคิ คฺคํ สมนฺเวนา ภวีสฺสํคฺคิ คฺคํ ปญฺเณตฺติ
น คฺคํ สงฺขา อตฺถํติ น คฺคํ สงฺขา อโหสํติ ฯ ย
เวทนา อชาตา อปาตฺตญฺญา ภวีสฺสํคฺคิ คฺคํสงฺขา สงฺขา ภวีสฺสํคฺคิ
คฺคํสงฺขา สมนฺเวนา ภวีสฺสํคฺคิ คฺคํสงฺขา ปญฺเณตฺติ น คฺคํสงฺขา
อตฺถํติ น คฺคํสงฺขา สงฺขา อโหสํติ ฯ ย สมนฺเวนา ฯ ย สงฺขาร
อชาตา อปาตฺตญฺญา ภวีสฺสํคฺคิ เตสํ สงฺขา ภวีสฺสํคฺคิ เตสํ
สมนฺเวนา ภวีสฺสํคฺคิ เตสํ ปญฺเณตฺติ น เตสํ สงฺขา อตฺถํติ
น เตสํ สงฺขา อเหสฺสนฺติ ฯ ย วิญฺญาณํ อชาตํ อปาตฺตญฺญํ
ภวีสฺสํคฺคิ คฺคํ สงฺขา ภวีสฺสํคฺคิ คฺคํ สมนฺเวนา ภวีสฺสํคฺคิ
คฺคํ ปญฺเณตฺติ น คฺคํ สงฺขา อตฺถํติ น คฺคํ สงฺขา
อโหสํติ ฯ

[๓๓๖] ยํ ภิกฺขเว รูปํ ชาตํ ปาตฺตญฺญํ อตฺถํติ คฺคํ สงฺขา
อตฺถํติ คฺคํ สมนฺเวนา อตฺถํติ คฺคํ ปญฺเณตฺติ น คฺคํ สงฺขา
อโหสํติ น คฺคํ สงฺขา ภวีสฺสํคฺคิ ฯ ย เวทนา ชาตา
ปาตฺตญฺญา ฯ เป ฯ อตฺถํติ คฺคํสงฺขา ปญฺเณตฺติ น คฺคํสงฺขา
อโหสํติ น คฺคํสงฺขา สงฺขา ภวีสฺสํคฺคิ ฯ ย สมนฺเวนา ฯ ย
สงฺขาร ชาตา ปาตฺตญฺญา อตฺถํติ เตสํ สงฺขา อตฺถํติ เตสํ
สมนฺเวนา อตฺถํติ เตสํ ปญฺเณตฺติ น เตสํ สงฺขา อเหสฺสนฺติ น

๘๐ สุตตบมมีฏเก สยัคคตนิกายสฺส ชนฺชวาววคฺโค [๓๓๗]

เตสํ สงฺขา ภวิสฺสํคตฺติ ฯ ยํ วิมฺบวณํ ชาตํ ปาตุกฺกํ อคฺคตฺติ
คฺคสฺส สงฺขา อคฺคตฺติ คฺคสฺส สมนฺวยา อคฺคตฺติ คฺคสฺส ปณฺณตฺติ
น คฺคสฺส สงฺขา อโหสฺสตฺติ น คฺคสฺส สงฺขา ภวิสฺสํคตฺติ ฯ อิม
โฆ ภิกฺขเว ตโย นิรุตฺติปเถ อธิวจนปเถ ปณฺณตฺติปเถ อสงฺกิณฺณา
อสงฺกิณฺณปฺพพา น สงฺกิยฺนฺติ น สงฺกิยฺสฺสํคตฺติ อปฺปฏิกฺกฺขจํ สมนฺเห
พฺพราหฺมณฺเห วิมฺบวณฺโห ฯ

[๓๓๗] เขมี เต ภิกฺขเว อเหตุํ อุกฺกตา วสฺสภวณฺยา อเหตุก-
วาทา อกริยวาทา นคฺคิกวาทา เขมีเม ตโย นิรุตฺติปเถ อธิวจนปเถ
ปณฺณตฺติปเถ น ครหิตพฺพํ น ปฏิกฺโกสิตพฺพํ อมณฺเณสฺส ฯ ตํ กิสฺส
เหตุ ฯ นิหฺทาพฺยาโรธอุปารมฺภายาติ ฯ

มชฺฌิมปณฺณาสกสฺส อุปายวคฺโค ปจฺจโม ฯ

คฺคสฺสทฺถานํ

อุปายो พฺหํ อุปาทานํ ปรีวฏฺฐิํ สคฺคตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
พฺพุโธ ปณฺจวคฺคิ มหฺตํ อาทิตฺโต นิรุตฺติปเถน จาติ ฯ

ชนธัยุคตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก อรหนฺตวคฺโค ทฺติโย

[๓๓๘] เอวเม สุคํ เอกํ สมํ ภควา สํวตฺติยํ วิหริตี
เชตฺวเน อนาถปฺณฺทิกสฺสํวราเม ฯ อถ โห อญฺเฌโร ภิกฺขุ เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิคฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นิสฺสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โห โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เขตฺทโวจ
สํว เม ภนฺเต ภควา สงฺฆิตฺเตน ฌมฺมํ เทเสตุ ยมํ ภควโต
ฌมฺมํ สฺวคฺวา เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมคฺโค อาตมํ ปหิตคฺโค
วิหเรยฺยนฺติ ฯ อุปาทิยมาโน โห ภิกฺขุ พนฺโห มารสฺสํ อนุปาทิย-
มาโน มุคฺโค ปาปมฺโโคติ ฯ อญฺเฌวคํ ภควา อญฺเฌวคํ สฺวคฺวาติ ฯ
ยถากถํ ปน คฺวํ ภิกฺขุ มया สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺสํ วิตุถาเรน อคฺคํ
อาชานาสฺสํ ฯ ฐปฺโห โห ภนฺเต อุปาทิยมาโน พนฺโห มารสฺสํ อนุปาทิย-
มาโน มุคฺโค ปาปมฺโโคติ ฯ เวทํ อุปาทิยมาโน พนฺโห มารสฺสํ
อนุปาทิยมาโน มุคฺโค ปาปมฺโโคติ ฯ สญฺญํ ฯ สงฺขารํ ฯ วิญฺญาณํ
อุปาทิยมาโน พนฺโห มารสฺสํ อนุปาทิยมาโน มุคฺโค ปาปมฺโโคติ ฯ
อิมสฺสํ ขฺวาหํ ภนฺเต ภควตา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺสํ เอวํ วิตุถาเรน
อคฺคํ อาชานามฺสํ ฯ สํว สํว ภิกฺขุ สํว โห คฺวํ ภิกฺขุ มया
สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺสํ วิตุถาเรน อคฺคํ อาชานาสํ ฯ ฐปฺโห โห ภิกฺขุ
อุปาทิยมาโน พนฺโห มารสฺสํ อนุปาทิยมาโน มุคฺโค ปาปมฺโโคติ ฯ
เวทํ ฯ สญฺญํ ฯ สงฺขารํ ฯ วิญฺญาณํ อุปาทิยมาโน พนฺโห

มารสฺส อหุปาทิยมาโน มุคฺโค ปาบีมโต ฯ อิมสฺส โห ภิက္ข
มยา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตุโก ทฏฺฐพฺโพติ ฯ

[๑๓๘] อถ โห โส ภิက္ข ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺโมทิตฺวา อญฺจายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปฏกามิ ฯ อถ โห โส ภิက္ข เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี
ปหิตตฺโต วิหฺรนฺโต นจิรสฺสเสว ยสฺสสฺสคฺคา ยถุปฺปตฺตา สมฺม เทวา-
การสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ ตทฺถนฺตฺตํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ
ทฏฺฐเจว ชมฺเม สยํ อภินฺนวา สงฺกตฺติกา อุปฺปมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ
ธินา ชาติ วุสฺสิตํ พุรฺหมจฺริยํ กตํ ภรณํ นวปํ อิตฺถคฺคาयाติ
อพฺภณฺณาสี ฯ อณฺเณวโร จ ปน โส ภิက္ข อรหํ อโหสฺสิติ ฯ

[๑๔๐] สํวตฺถิยํ ฯ อารามे ฯ เขมฺมณฺตํ นิสินฺโน โห โส
ภิက္ข ภควนฺตํ เขตทโวจ สํวตฺถิยํ เม ฆนฺเต ภควา สงฺฆิตฺเตน
ชมฺมํ เทเสตุ ฯ เป ฯ อาตาปี ปหิตตฺโต วิหฺเรยฺยนฺติ ฯ มณฺณมาโน
โห ภิက္ข พนฺโห มารสฺส อมณฺณมาโน มุคฺโค ปาบีมโตติ ฯ
อณฺเณวตํ ภควา อณฺเณวตํ สุตฺตาติ ฯ ยถากถํ ปน ตวํ ภิက္ข
มยา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตุกํ อาชานาสฺสิติ ฯ ฐปํ โห
ฆนฺเต มณฺณมาโน พนฺโห มารสฺส อมณฺณมาโน มุคฺโค ปาบีมโต ฯ
เวทนํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารे ฯ วิญฺญาณํ มณฺณมาโน พนฺโห มารสฺส
อมณฺณมาโน มุคฺโค ปาบีมโต ฯ อิมสฺส ขฺวาหํ ฆนฺเต ภควตา
สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตุกํ อาชานามฺมิติ ฯ สํวตฺถิ-

๓๔๑] ขนฺธํยฺยํคฺคํ มชฺฌิมปณฺณาสํเก อรหํคคฺคโค ทฺติโย ๘๓

สํชฺชํ ภิกฺขุ สํชฺชํ ๒ คํวํ ภิกฺขุ มยา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตํคฺคํ
จิตฺตารณํ อคฺคํ อชานาสํคํ ๑ รุปํ ๒ ภิกฺขุ มณฺเฑมาโน พนฺโห
มารสํคํ อมณฺเฑมาโน มุคฺโค ปาบีมโค ๑ เวทํ ๑ สณฺณํ ๑
สงฺฆาเร ๑ วิญฺเฒาณํ มณฺเฑมาโน พนฺโห มารสํคํ อมณฺเฑมาโน
มุคฺโค ปาบีมโค ๑ อิมสํคํ ๒ ภิกฺขุ มยา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตํคฺคํ
เอวํ จิตฺตารณํ อคฺโค ทฺยฺยพฺโพทํ ๑ เป ๑ อณฺเฑคโร จ ปณ
โส ภิกฺขุ อรหํ อโหสํคํ ๑

[๓๔๑] สํวคฺคํ ๑ คคฺค ๒ ๑ เอกมณฺคํ นิสินฺโน ๒ ๒ โส ภิกฺขุ
ภควนฺคํ เอคทวโจ สํชฺชํ เม ภนฺเต ภควา สงฺฆิตฺเตน ๑ เป ๑
ปหิตคฺโค วิหเรยฺยนํคํ ๑ อภินนฺทมาโน ๒ ภิกฺขุ พนฺโห มารสํคํ
อนภินนฺทมาโน มุคฺโค ปาบีมโคคํ ๑ อณฺเฑคํ ภควา อณฺเฑคํ
สํคคาคํ ๑ ยถากถํ ปณ คํวํ ภิกฺขุ มยา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตํคฺคํ
จิตฺตารณํ อคฺคํ อชานาสํคํ ๑ รุปํ ๒ ภนฺเต อภินนฺทมาโน
พนฺโห มารสํคํ อนภินนฺทมาโน มุคฺโค ปาบีมโค ๑ เวทํ ๑
สณฺณํ ๑ สงฺฆาเร ๑ วิญฺเฒาณํ อภินนฺทมาโน พนฺโห มารสํคํ
อนภินนฺทมาโน มุคฺโค ปาบีมโค ๑ อิมสํคํ ชฺวาทํ ภนฺเต ภควา
สงฺฆิตฺเตน ภาสิตํคฺคํ เอวํ จิตฺตารณํ อคฺคํ อชานาสํคํ ๑ สํชฺชํ
สํชฺชํ ภิกฺขุ สํชฺชํ ๒ คํวํ ภิกฺขุ มยา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตํคฺคํ
จิตฺตารณํ อคฺคํ อชานาสํคํ ๑ รุปํ ๒ ภิกฺขุ อภินนฺทมาโน พนฺโห
มารสํคํ อนภินนฺทมาโน มุคฺโค ปาบีมโค ๑ เวทํ ๑ สณฺณํ ๑

๘๔ สุตตตบฏีฏเก สัมมุตตนิคายสฺส ชนฺชวาววคฺโค [๑๔๒]

สงฺขารเ ๑ วิญฺญาณํ อภินนฺทมาโน พนฺโห มารสฺส อภินนฺทมาโน
มุตฺโต ปาบีมโต ๑ อิมสฺส โห ภิภฺช มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
เอวํ วิตุถาเรน อตฺถโก ทฏฺฐพฺโพติ ๑ เป ๑ อญฺเจตโร จ ปน
โส ภิภฺช อรหํ อโหสฺสติ ๑

[๑๔๒] สํวคฺคิยํ ๑ อารามเ ๑ เขกมฺมตํ นิสินฺโน โห โส
ภิภฺช ภกฺวณฺทํ เขตฺตโวจ สํว เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน
อมฺมํ เทเสตุ ๑ เป ๑ วิหเรยฺยนฺติ ๑ ยํ โห ภิภฺช อนิจุจํ ตตฺร
เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพติ ๑ อญฺเฎาตํ ภควา อญฺเฎาตํ สุกฺคาคิ ๑
ยถากถํ ปน ตวํ ภิภฺช มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน
อตฺถํ อาชานาสฺสติ ๑ ฐปํ โห ภนฺเต อนิจุจํ ตตฺร เม ฉนฺโท
ปหาตพฺโพ ๑ เวทนา ๑ สญฺเฎา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ อนิจุจํ
ตตฺร เม ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ อิมสฺส ชฺวาทํ ภนฺเต ภควตา
สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานามํติ ๑ สํว
สํว ภิภฺช สํว โห ตวํ ภิภฺช มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานาสิ ๑ ฐปํ โห ภิภฺช อนิจุจํ ตตฺร เต
ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ เวทนา ๑ สญฺเฎา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ
อนิจุจํ ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ อิมสฺส โห ภิภฺช มยา
สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถโก ทฏฺฐพฺโพติ ๑ เป ๑
อญฺเจตโร จ ปน โส ภิภฺช อรหํ อโหสฺสติ ๑

[๑๔๓] สํวคฺคิ ๑ เขกมฺมตํ นิสินฺโน โห โส ภิภฺช ภกฺวณฺทํ

เขตทโวจ สำธุ เม ภนฺเต ภควา สังฆิตฺตเคน ชมฺมํ เทเสฏฐ
 ๑ เป ๑ จิหเรยยนฺติ ๑ ยํ ไช ภิกขุ ทุกฺขํ ตคฺคร เต ฉนฺโท
 ปหาตพฺโพติ ๑ อญฺเฌาคํ ภควา อญฺเฌาคํ สุกฺคาติ ๑ ยถากถํ ปน
 ควํ ภิกขุ มยา สังฆิตฺตเคน ภาสีตสฺส จิตฺตาเรน อคฺคํ อาชานา-
 สึติ ๑ รุปํ ไช ภนฺเต ทุกฺขํ ตคฺคร เม ฉนฺโท ปหาตพฺโฟ ๑
 เวทนา ๑ สณฺเฌา ๑ สงฺขารรา ๑ วิญฺญาณํ ทุกฺขํ ตคฺคร เม
 ฉนฺโท ปหาตพฺโฟ ๑ อิมสฺส ขวาหํ ภนฺเต ภควา สังฆิตฺตเคน
 ภาสีตสฺส เอวํ จิตฺตาเรน อคฺคํ อาชานามํติ ๑ สำธุ สำธุ ภิกขุ
 สำธุ ไช ควํ ภิกขุ มยา สังฆิตฺตเคน ภาสีตสฺส จิตฺตาเรน อคฺคํ
 อาชานาสี ๑ รุปํ ไช ภิกขุ ทุกฺขํ ตคฺคร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโฟ ๑
 เวทนา ๑ สณฺเฌา ๑ สงฺขารรา ๑ วิญฺญาณํ ทุกฺขํ ตคฺคร เต
 ฉนฺโท ปหาตพฺโฟ ๑ อิมสฺส ไช ภิกขุ มยา สังฆิตฺตเคน ภาสีตสฺส
 เอวํ จิตฺตาเรน อคฺคโก ทฏฺฐพฺโพติ ๑ เป ๑ อญฺเฌตโร จ ปน
 โส ภิกขุ อรหํ อโหสิตี ๑

[๓๔๕] ส่วนตฤณ ๑ อารามะ ๑ เอกมนต์ นิสินโน ไช โส
ภิกขุ ภควนค์ เขตทโวจ ธารุ เม ภนฺเต ภควา สังฆิกฺขเทน
ธมฺมํ เทเสตุ ๑ เป ๑ วิหเรยฺยนฺติ ๑ โย ไช ภิกขุ อนตฺตา
คฺคฺร เท ธนุโท ปหาตพฺโพติ ๑ อณฺเฑาถํ ภควา อณฺเฑาถํ
สุกฺกาทิ ๑ ยถากถํ ปน คุวํ ภิกขุ มยา สังฆิกฺขเทน ภาสิตํ
วิคฺคทาเรน อคถํ อายานาสิตี ๑ รูปํ ไช ภนฺเต อนตฺตา คฺคฺร

เม ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ เวทนา ๑ สญฺเญา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ
อนตฺตา ตตฺร เม ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ อิมสฺส ขฺวาทํ ภนฺเต
ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ อาชานามํติ ๑
ธํมฺมํ ธํมฺมํ ภิกฺขุ ธํมฺมํ ไซฺยํ ตํวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ อาชานาสี ๑ รูปํ ไซฺยํ ภิกฺขุ อนตฺตา ตตฺร เค
ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ เวทนา ๑ สญฺเญา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ
อนตฺตา ตตฺร เค ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ อิมสฺส ไซฺยํ ภิกฺขุ
มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ ทญฺจพฺพุตฺติ ๑
๑ เป ๑ อญฺเฌคโร จ ปน โส ภิกฺขุ อรหํ อโหสํติ ๑

[๑๔๕] ธํมฺมํ ๑ ตตฺร ไซฺยํ ๑ เอกมฺมํ นิสินฺโน ไซฺยํ โส
ภิกฺขุ ภควนํ เอตทโวจ ธํมฺมํ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน
ชมฺมํ เทเสตุ ๑ เป ๑ วิหเรยฺยนฺติ ๑ ยํ ไซฺยํ ภิกฺขุ อนตฺตนิยํ
ตตฺร เค ฌนฺโท ปหาตพฺพุตฺติ ๑ อญฺเฌคํ ภควา อญฺเฌคํ
สํกตํ ๑ ยถากถํ ปน ตํวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ อาชานาสํติ ๑ รูปํ ไซฺยํ ภนฺเต อนตฺตนิยํ ตตฺร
เม ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ เวทนา ๑ สญฺเญา ๑ สงฺขารว ๑
วิญฺญาณํ อนตฺตนิยํ ตตฺร เม ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ อิมสฺส
ขฺวาทํ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ
อาชานามํติ ๑ ธํมฺมํ ธํมฺมํ ภิกฺขุ ธํมฺมํ ไซฺยํ ตํวํ ภิกฺขุ มยา
สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ อาชานาสี ๑ รูปํ ไซฺยํ

๓๔๖] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก อรหฺนํวคฺโค ทฺติโย ๘๗

ภิกฺขุ อนตฺตนิยํ ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ เวทนา ๑
สํญญา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ อนตฺตนิยํ ตตฺร เต ฉนฺโท
ปหาตพฺโพ ๑ อิมสฺส ๒ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสีตสฺส เอวํ
วิตฺถาเรน อคฺคโถ ทฺวสฺสพฺโพติ ๑ เป ๑ อญฺเจตโร จ ปน ไส
ภิกฺขุ อรหํ อโหสฺสตี ๑

[๓๔๖] สํวคฺคํ ๑ ตตฺร ๒ ๑ เขมมํ นิสินฺโน ๒ ไส
ภิกฺขุ ภควนํ อตฺตวาจํ สํชฺ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน
ธมฺมํ เทเสตุ ยมํ ภควโค ธมฺมํ สุตฺวา ๑ เป ๑ วิทเรยฺยนฺติ ๑
ยํ ๒ ภิกฺขุ รชฺนียสฺสจฺฉิตํ ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพติ ๑
อญฺเภาตํ ภควา อญฺเภาตํ สุกตํ ๑ ยํถากถํ ปน ควํ ภิกฺขุ
มยา สงฺขิตฺเตน ภาสีตสฺส วิตฺถาเรน อคฺคํ อาชานาสฺสตี ๑ รูปํ
๒ ภนฺเต รชฺนียสฺสจฺฉิตํ ตตฺร เม ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ เวทนา ๑
สํญญา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ รชฺนียสฺสจฺฉิตํ ตตฺร เม ฉนฺโท
ปหาตพฺโพ ๑ อิมสฺส ขฺวาหํ ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ภาสีตสฺส
เอวํ วิตฺถาเรน อคฺคํ อาชานามฺสตี ๑ สํชฺ สํชฺ ภิกฺขุ สํชฺ
๒ ควํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสีตสฺส วิตฺถาเรน อคฺคํ อาชา-
นาสฺส ๑ รูปํ ๒ ภิกฺขุ รชฺนียสฺสจฺฉิตํ ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑
เวทนา ๑ สํญญา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ รชฺนียสฺสจฺฉิตํ
ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ อิมสฺส ๒ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน
ภาสีตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อคฺคโถ ทฺวสฺสพฺโพติ ๑ เป ๑ อญฺเจตโร

๑ ปน โส ภิกขุ อรหโต อโหสิคิ ฯ

[๓๔๗] สัจจกถิ ฯ ตตฺร โห ฯ อายสฺมา ราโช เยน ภควา
 เตนุปลงฺกมิ อุลลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ กถํ นุ โห
 ภนฺเต ชานโต กถํ ปลฺลสโต อิมสฺมิณฺจ สวิญฺญาณเก กาเย
 พหิทฺธา ๑ สัพพนิमितฺเตสุ อหฺงการมมฺงการมานานุสฺยา น โหหนฺตํติ ฯ
 ยงฺกิญฺจิ ราม ฐปํ อตฺตานาคคปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา
 วา โอปาริกํ วา สฺซมฺมํ วา หนิํ วา ปลฺลตํ วา ยํ ทูเร สฺนฺติเก
 วา สัพพํ ฐปํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ
 เอวเมตํ ยถากฺขํ สมฺมปฺปณฺณาย ปลฺลสฺติ ฯ ยา กาจิ เวทนา ฯ
 ยา กาจิ สญฺญา ฯ โย เกจิ สงฺขารว ๑ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ
 อตฺตานาคคปจฺจุปปนฺนํ ๑ เป ๑ ยํ ทูเร สฺนฺติเก วา สัพพํ
 วิญฺญาณํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ
 ยถากฺขํ สมฺมปฺปณฺณาย ปลฺลสฺติ ฯ เอวํ โห ราม ชานโต เอวํ
 ปลฺลสโต อิมสฺมิณฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา ๑ สัพพนิमितฺเตสุ
 อหฺงการมมฺงการมานานุสฺยา น โหหนฺตํติ ๑ เป ๑ อญฺเจตโร ๑ ปนา-
 ยสฺมา ราโช อรหโต อโหสิคิ ฯ

[๓๔๘] สัจจกถิ ฯ ตตฺร โห ฯ อายสฺมา สุราโช ภควนฺตํ
 เอตทโวจ กถํ นุ โห ภนฺเต ชานโต กถํ ปลฺลสโต อิมสฺมิณฺจ
 สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา ๑ สัพพนิमितฺเตสุ อหฺงการมมฺงการ-
 มานาปคํ มานสํ โหติ วิชา สมฺติกกฺกนฺตํ สฺนฺตํ สฺวิมฺมุตฺตนิติ ฯ

๓๔๗] ขนฺธสํยุตฺตสํ มชฺฌิมปณฺณาสก อรหฺนทวคฺโค ทุติโย ๔๘

ยงฺกิญฺจิ สํวรา รุปํ อตฺตํ นาคคปฺปจฺจุปฺปนํ ๑ เป ๑ ยํ ทูเร
สํนฺติเก วา สํพุทฺธํ รุปํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส
อตุตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ทิสฺสุวา อนุปาทา
วิมุตฺโต โหติ ๑ ยา กาสิ เวทนา ๑ ยา กาสิ สญฺญา ๑ ये
เกจิ สงฺฆารว ๑ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตฺตํ นาคคปฺปจฺจุปฺปนํ ๑ เป ๑
ยํ ทูเร สํนฺติเก วา สํพุทฺธํ วิญฺญาณํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ
น เมโส อตุตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ทิสฺสุวา
อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ ๑ เอวํ ๒ สํวรา ชาวนโต เอวํ ปสฺสโต
อิมสฺมิณฺจ สํวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา ๑ สํพุทฺธนิมิตฺเตสฺส อหฺงการ-
มมฺงการมานาปคํ มานสํ โหติ วิชา สํตฺติกฺกนฺตํ สํนํ สํวิมุตฺตนฺติ
๑ เป ๑ อญฺญตโร ๑ ปณายสฺมา สุวราโร อรหํ อโหสฺสตี ๑

อรหฺนทวคฺโค ทุติโย ๑

ตตฺตฺรทฺททานํ

อุปาทิยมณฺณมานา อถาภินนฺทมาโน ๑
อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ๑ อนตฺตนิยํ วนฺนียสฺสณฺจิตํ
วราสุวราเรน เต ทสฺสาติ ๑

ชนธัตถุตถุส มชฺฌิมปณฺณาสเก ชชฺชนิยวคฺโค ทติโย

[๑๔๘] สํวคฺถํ ๑ ตตฺร โช ๑ อสฺสํสฺวา ภิกฺขเว ปุคฺคชฺโณ
รูปสฺสํ อสฺสํสํทญฺจ อทฺทํทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑
เวทนาย ๑ สํญญา ๑ สํชฺวารานํ ๑ วิญฺญาณสฺสํ อสฺสํสํทญฺจ
อทฺทํทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ สฺสํสฺวา จ โช
ภิกฺขเว อริยสํวโก รูปสฺสํ อสฺสํสํทญฺจ อทฺทํทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ
ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ เวทนาย ๑ สํญญา ๑ สํชฺวารานํ ๑ วิญฺญา-
ณสฺสํ อสฺสํสํทญฺจ อทฺทํทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑

[๑๔๙] สํวคฺถํ ๑ ตตฺร โช ๑ อสฺสํสฺวา ภิกฺขเว ปุคฺคชฺโณ
รูปสฺสํ สํมุกฺขญฺจ อตฺตงฺกมฺมญฺจ อสฺสํสํทญฺจ อทฺทํทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ เวทนาย ๑ สํญญา ๑ สํชฺวารานํ ๑
วิญฺญาณสฺสํ สํมุกฺขญฺจ อตฺตงฺกมฺมญฺจ อสฺสํสํทญฺจ อทฺทํทญฺจ
นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ สฺสํสฺวา จ โช ภิกฺขเว
อริยสํวโก รูปสฺสํ สํมุกฺขญฺจ อตฺตงฺกมฺมญฺจ อสฺสํสํทญฺจ อทฺทํ-
ทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ เวทนาย ๑ สํญญา ๑
สํชฺวารานํ ๑ วิญฺญาณสฺสํ สํมุกฺขญฺจ อตฺตงฺกมฺมญฺจ อสฺสํสํทญฺจ
อทฺทํทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑

[๑๕๐] สํวคฺถํ ๑ ตตฺร โช ๑ สฺสํสฺวา ภิกฺขเว อริยสํวโก
รูปสฺสํ สํมุกฺขญฺจ อตฺตงฺกมฺมญฺจ อสฺสํสํทญฺจ อทฺทํทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ

๓๕๓] ขนฺธสํยุตฺตสํ มชฺฌิมปณฺณาสเก ขขฺชนียวคฺโค ตติโย ๓๐๓

ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ เวทนาย ฯ สณฺณาย ฯ สงฺขารานํ ฯ วิญฺญา-
ณสํสํ สํมูหยณฺจ อตฺตถกฺคณฺจ อตฺตสาทณฺจ อาทํหณฺจ นิสฺสํรณณฺจ
ยถาภูตํ ปชานาตฺติ ฯ

[๓๕๔] สํวาคุถิ ฯ คตฺร โห ฯ ฐปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ยถนิจฺจํ
คํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทหนฺตฺตา ยทหนฺตฺตา คํ เนคํ มม เนโส-
หฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมคํ ยถาภูตํ สํมุปฺปณฺณาย
ทญฺจัพฺพํ ฯ เวทนา ฯ สณฺณาย ฯ สงฺขารานํ ฯ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ
ยถนิจฺจํ คํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทหนฺตฺตา ยทหนฺตฺตา คํ เนคํ
มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมคํ ยถาภูตํ สํมุป-
ปณฺณาย ทญฺจัพฺพํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวากो
รูปสํมึนํ นิพฺพินฺทติ เวทนายนํ ฯ สณฺณายนํ ฯ สงฺขารสํมึนํ ฯ
วิญฺญาณสํมึนํ นิพฺพินฺทติ นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺลฺลจฺติ ฯ
วิมฺลฺลจฺตสํมึนํ วิมฺลฺลจฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ ฯ ชีวนา ชาติ วุตฺติทํ พฺรหฺม-
จริยํ กตํ ภาระณํ นุปริ อิตฺถกฺคตฺตาติ ปชานาติ ฯ ยาวตฺตา
ภิกฺขเว สคฺคตฺตาจาสํ ยาวตฺตา ภวคฺคํ เอเต อคฺคา เอเต เสฏฺฐจา
โลกสํมึนํ ยทิทํ อรหนฺโตติ ฯ อิทมโวจ ภควา อิทํ วตฺวาน
สคฺโคโต อถาปริ เอตทโวจ สคฺคา

[๓๕๕] สฺฐิโน วต อรหนฺโต ตณฺหา เตสํ น วิรชฺชติ

อสมฺมาโน สมฺมุจฺฉินฺโน โมหชาถํ ปทาติคํ ฯ

๓ วิมฺลฺลจฺตมฺหัตฺติ วา ปาไซ ฯ

อเนชนเต อนุปปตฺตา	จิตฺตํ เตสํ อนาวิตํ
โตเก อนุปตฺติตา เต	พฺรหฺมภูตา อนาสฺวา ฯ
ปณฺจกฺขณฺเช ปริณฺณาย	สัจจตฺตํทฺธมฺมโคจฺรา
ปตฺตีสฺยา สปัปฺริสา	ปฺตฺตา พุทฺธสฺส โอรสา ฯ
สัจจตรตนสํปฺนนา	คัสสุ สิกฺขาสฺสุ สิกฺขิตา
อนุจิรฺรหฺติ มหาวิรา	ปทฺธิณฺภยภฺรเวว ฯ
ทสฺสทฺธเคหิ สํปฺนนา	มหานาคา สํมาหิตา
เอเต โช เตญฺญา โลกสฺมึ	คณฺหา เตสํ น วิชฺชติ ฯ
อเสกฺขณฺณํ อุปฺปन्नํ	อนฺติโมยํ ^๑ สมฺมุตฺตโย
โย สํวโร พฺรหฺมจฺริยสฺส	คสฺมึ อปรปฺจฺยา ฯ
วิธาสฺสุ น วิภมฺปนฺติ	วิปฺปมฺตฺตา ปฺนพฺภวา
ทณฺฑมฺมิ อนุปปตฺตา	เต โตเก วิชิตาวิโน ฯ
อฺกฺกํ ติริยํ อปาจัน	นฺนํ เตสํ น วิชฺชติ
นทฺตฺติ เต สทฺธานํ	พุทฺธา โตเก อนฺตฺตราทิ ฯ

[๓๕๔] สํวตฺถํ ๑ ตตร โช ๑ รูปํ ภิกฺขเว อนิจุจํ ยถนิจุจํ
 คํ ทฺกฺขํ ยํ ทฺกฺขํ ตทณฺตฺตา ยทณฺตฺตา คํ เนคํ มม
 เนโสหฺมสฺมึ น เมโส อตฺตาติ เอวเมคํ ยถาภุคํ สํมมฺป-
 ปณฺณาย ทฺวํสฺสพฺ ๑ เป ๑ เอวํ ปตฺตํ ภิกฺขเว สัจจวา อริยสํวโก
 รูปสฺมึปิ นิพฺพิณฺทติ เวทนายปี ๑ สณฺณายปี ๑ สัจฺจวาเรสุปี ๑

๑ ส. เอวํ ๑ พ. อนฺติมสฺส ๑

๑๕๖] ขนฺธสํยุตฺตสํ มชฺฌิมปณฺณาสเก ขชฺชนิยวคฺโค ตติโย ๓๐๓

วิญฺญาณสํมึปํ นิพฺพินฺทติ นิพฺพินฺทํ วิรชชติ วิราคา วิมุจฺจติ ๑
วิมุตฺตสํมึ วิมุตฺตมิตฺติ ฌานํ โหติ ๑ ฐีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรุหม-
จิริยํ กตํ ฌณฺเญยํ นวปรี อิตฺถุตฺตยาติ ปชานาติ ๑ ยาวตา
ภิกฺขเว สํตฺตาวาสา ยาวตา ภวคฺคํ เอเต อคฺคฺคา เอเต เสฏฺฐา
โถกสํมึ ยทิตฺถํ อรหฺนโหติ ๑

[๑๕๕] สํวตฺถํ ๑ ตตฺร โข ๑ สํโห ภิกฺขเว มิคฺรราชา
สํยณฺ्हสฺมยํ อาสยา นิภฺชมฺมิ อาสยา นิภฺชมฺมิว วิชฺชมฺมิ
วิชฺชมฺมิว สมนฺตา จตฺตทิสฺสา อนฺวิโลเกติ สมนฺตา จตฺตทิสฺสา
อนฺวิโลเกตฺวา ติกฺขตฺตํ สํหนาทํ นทติ ติกฺขตฺตํ สํหนาทํ นทิตฺวา
โคจราย ปกฺกมฺมิ ๑ เย หิ เกจิ ภิกฺขเว ติรจฺจานคฺคา ปาณา
สํหสฺสํ มิคฺรวณฺโณ นทโต สทฺทํ สฺสุนฺติ เยภฺยเยน ภยํ สํเวคํ
สํนตาสํ อาปชฺชนฺติ พิตํ พิตาสฺยา ปวิสฺสนฺติ ทกํ ทกาสฺยา
ปวิสฺสนฺติ วนํ วนาสฺยา ปวิสฺสนฺติ อากาสํ ปกฺขิโน ภษฺสนฺติ ๑
เยปํ เต ภิกฺขเว วณฺโณ นาคา ความนิคมราชธานีสุ ทพฺเพหิ
วรตฺเตหิ พนฺชเนหิ พนฺชา เตปํ ตานิ พนฺชนานิ สณฺณินฺทิตฺวา
สํปฺปทาเสตฺวา ภิกฺขา มุตฺตคฺควีสํ จชฺมานา^๒ เยน วา เตน วา
ปถายนฺติ ๑ เอวํหิทุชฺชโก โข ภิกฺขเว สํโห มิคฺรราชา ติรจฺจาน-
คฺคานํ ปาณานํ เอวํเหตฺถ โข เอวํหามฺภาโว ๑

[๑๕๖] เอวเมว โข ภิกฺขเว ยทา ตถากโต โถเก อฺปฺปชฺชติ

๑ สํ. เอว ๑ ๓-๒ พ. ทพฺเพหิ โยตฺเตหิ พนฺชา ๑ โมจฺจนฺตา ๑

อรหํ สมนุสฺสํพุทฺธํ วิชฺชาจรณสมุปฺปนโน สคฺโค โลกวิทู อนุตฺตโร
 ปุริสทมฺมสารถิ สत्ถา เทวมนุสฺสํ พุทฺธํ ภควา สํ ชมฺมํ
 เทเสติ อิติ รูปํ อิติ รูปสฺส สมนุสฺสํ อิติ รูปสฺส อตฺตงฺคโม
 อิติ เวทนา ฯ อิติ สมนุสฺสํ ฯ อิติ สงฺฆารํ ฯ อิติ วิญฺเณณํ
 อิติ วิญฺเณณสฺส สมนุสฺสํ อิติ วิญฺเณณสฺส อตฺตงฺคโมติ ฯ
 เขมฺปี เต ภิกฺขเว เทวา ที่มายุกา วณฺณวณฺโโต สฺวพฺพสา อจฺเจสฺสุ
 วิมานเสสุ จิรขุจิติกา เตปฺปี ตถาคตสฺส ชมฺมเทสนํ สุตฺวา เขภฺยุเขน
 ภยํ สํเวคํ สันตาสํ อายสฺสหนฺติ อนิจุจาว กิร โภ มยฺ สมนานา
 นิจุจุมฺหาติ อมณฺเณมฺห อทฺทฺจาว กิร โภ มยฺ สมนานา ชุมฺมหาติ
 อมณฺเณมฺห อสฺสสฺสตาว กิร โภ มยฺ สมนานา สสฺสสฺสตา
 อมณฺเณมฺห มยฺยํ กิร โภ อนิจุจาว อทฺทฺจาว อสฺสสฺสตา สกฺกาย-
 ปริยาปนฺนาติ ฯ เขวํมหิทธิโก โห ภิกฺขเว ตถาคโต สเทวสฺส
 โลกสฺส เขวํเสสฺสโก เขวํหานุภาโวติ ฯ อิทมโวจ ภควา
 อิทํ วตฺวาน สคฺโค อถาปวํ เขตฺทโวจ สत्ถา

[๓๕๗] ยทา พุทฺธํ อภินุณาย ชมฺมจกฺกํ ปวตฺตย
 สเทวสฺส โลกสฺส สत्ถา อปฺปฏฺฐิปปุคฺโคติ ฯ
 สกฺกายสฺส นิโรชญสฺส สกฺกายสฺส จ สมนวํ
 อริยขุจฺจกิกํ มคฺคํ ทฺวชฺชูปสฺสคามินํ ฯ
 เขมฺปี ที่มายุกา เทวา วณฺณวณฺโโต ยสฺสสฺสโน
 ภิกฺขา สันตาสมาปาหุ สหสฺสเสวิตเร มิดา ฯ

๓๕๔] ขนฺธสํยุตฺตสํ มชฺฌิมปณฺเณสเก ขขฺชนียวคฺโค ตติโย ๓๐๕

อวิตฺตวตฺตา สกฺกาเย อนิจฺจา กิร โภ มยฺ

สฺสวา อรหโต วาญฺญํ วิปฺปมุตฺตสํ ตาตฺถิโนติ ฯ

[๓๕๔] สํวตฺถํ ฯ ตตฺร โข ฯ เยหิ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา
พฺรหฺมณฺนา วา อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวา สํ อหฺมสฺสรมาณา อหฺมสฺสรนฺติ
สพฺเพ เต ปณฺญาปาทานกฺขนฺเต อหฺมสฺสรนฺติ เอเตสํ วา อญฺเญตวํ ฯ
กตเม ปณฺญา ฯ เอวํรูปํ อโหสิ อตฺถมทฺธานนฺติ อิติ วา हि
ภิกฺขเว อหฺมสฺสรมาโน รูปญฺเญว อหฺมสฺสรนฺติ ฯ เอวํเวทโน อโหสิ
อตฺถมทฺธานนฺติ อิติ วา हि ภิกฺขเว อหฺมสฺสรมาโน เวทนญฺเญว
อหฺมสฺสรนฺติ ฯ เอวํสณฺโณ อโหสิ อตฺถมทฺธานนฺติ ฯ เอวํสงฺฆาโร
อโหสิ อตฺถมทฺธานนฺติ ฯ เอวํวิญฺญาโน อโหสิ อตฺถมทฺธานนฺติ
อิติ วา हि ภิกฺขเว อหฺมสฺสรมาโน วิญฺญาณญฺเญว อหฺมสฺสรนฺติ ฯ

[๓๕๕] กิณฺจ ภิกฺขเว รูปํ วเทถ ฯ รูปปตฺติ โข ภิกฺขเว
ตสฺมา รูปนฺติ อจฺจุตฺติ ฯ เกณ รูปปติ ฯ สํเตนํ รูปปติ อญฺเญนํ
รูปปติ ชิขฺจุลาบํ รูปปติ นีปาสาบํ รูปปติ ฅํสํมกฺสวาตา-
คปสิริสํปสํมสฺสเสนํ รูปปติ ฯ รูปปตฺติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา
รูปนฺติ อจฺจุตฺติ ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว เวทนํ วเทถ ฯ เวทยตฺติ โข
ภิกฺขเว ตสฺมา เวทนาติ อจฺจุตฺติ ฯ กิณฺจ เวทยติ ฯ สขฺมํ
เวทยติ กุขฺมํ เวทยติ อทุกฺขมสฺสขฺมํ เวทยติ ฯ เวทยตฺติ
โข ภิกฺขเว ตสฺมา เวทนาติ อจฺจุตฺติ ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว สณฺณํ
วเทถ ฯ สณฺณานาตฺติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา สณฺญาติ อจฺจุตฺติ ฯ กิณฺจ

สณฺขานาคิ ๑ นัตถิ สณฺขานาคิ ปิตกัปปิ สณฺขานาคิ โถหิตกัปปิ
 สณฺขานาคิ โธทาคัปปิ สณฺขานาคิ ๑ สณฺขานาคีตติ โช ภิกฺขเว
 ตสฺมา สณฺเฑนาคิ อจฺจุตติ ๑ กิณฺเญ ภิกฺขเว สงฺขารเว วเทถ ๑
 สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺตติ โช ภิกฺขเว ตสฺมา สงฺขาราคิ อจฺจุตติ ๑
 กิณฺเญ สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ ๑ รูปํ รูปตฺตตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ
 เวทนํ เวทนตฺตตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ สณฺเณํ สณฺเณตฺตตาย ๑
 สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ สงฺขารเว สงฺขารตฺตตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ
 วิญฺเณณํ วิญฺเณนตฺตตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ ๑ สงฺขตํ อภิ-
 สงฺขโรนฺตติ โช ภิกฺขเว ตสฺมา สงฺขาราคิ อจฺจุตติ ๑ กิณฺเญ ภิกฺขเว
 วิญฺเณณํ วเทถ ๑ วิชานาคีตติ โช ภิกฺขเว ตสฺมา วิญฺเณนาคิ
 อจฺจุตติ ๑ กิณฺเญ วิชานนฺติ ๑ มนุสฺสํ วิชานาคิ ติตฺตกัปปิ วิชานาคิ
 กฏฺฏกัปปิ วิชานาคิ มนุสฺสํ วิชานาคิ ชาริกัปปิ วิชานาคิ อชาริกัปปิ
 วิชานาคิ โถณิกัปปิ วิชานาคิ อโถณิกัปปิ วิชานาคิ ๑ วิชานาคีตติ
 โช ภิกฺขเว ตสฺมา วิญฺเณนาคิ อจฺจุตติ ๑

[๓๖๐] ตตฺร ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก อิติ ปฏฺฐิสฺสยฺยจฺจุตติ
 อหํ โช เอตฺรหิ รูปเณ ชชฺชามิ อตฺตคํปํหา อทฺธานํ เอวเมว
 รูปเณ ชชฺชํ เสยฺยถาปํ เอตฺรหิ ปจฺจุปปนฺเนน รูปเณ ชชฺชามิ
 อหณฺเญว โช ปน อนาคคํ รูปํ อภินนฺตฺเตยฺยํ อนาคคํปํหา
 อทฺธานํ เอวเมว รูปเณ ชชฺชเอยฺยํ เสยฺยถาปํ เอตฺรหิ ปจฺจุปปนฺเนน
 รูปเณ ชชฺชามิติ ๑ โส อิติ ปฏฺฐิสฺสชยฺย อตฺตคํสํมิ รูปสํมิ อนเปกฺโข

๓๖๐] ขนฺธสํยุตฺตสํ มชฺฌิมปณฺณาสเก ขชฺชนิยวคฺโค คติโย ๓๐๗

โหติ อนาคคํ ฐปํ นามินฺนทฺติ ปจฺจุปปนฺนสฺส ฐปสฺส นิพฺพิทาย
วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ ฯ อหํ ไช เอตฺรหิ เวทนาย
ขชฺชามิ อคฺคํปาทํ อทฺธานํ เอวเมว เวทนาย ขชฺชํ เสยฺยถาปํ
เอตฺรหิ ปจฺจุปปนฺนาย เวทนาย ขชฺชามิ อหฺนฺเจว ไช ปน
อนาคคํ เวทํ อภินฺนุเทยฺยํ อนาคคํปาทํ อทฺธานํ เอวเมว เวทนาย
ขชฺชเยยฺยํ เสยฺยถาปํ เอตฺรหิ ปจฺจุปปนฺนาย เวทนาย ขชฺชามํติ ฯ
โส อิติ ปฏิสงฺขาย อคฺคํตาย เวทนาย อนเปกฺโข โหติ อนาคคํ
เวทํ นามินฺนทฺติ . ปจฺจุปปนฺนาย เวทนาย นิพฺพิทาย วิราคาย
นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ ฯ อหํ ไช เอตฺรหิ สญฺญาย ขชฺชามิ ฯ
อหํ ไช เอตฺรหิ สงฺขารเอหิ ขชฺชามิ อคฺคํปาทํ อทฺธานํ เอวเมว
สงฺขารเอหิ ขชฺชํ เสยฺยถาปํ เอตฺรหิ ปจฺจุปปนฺเนหิ สงฺขารเอหิ
ขชฺชามิ อหฺนฺเจว ไช ปน อนาคเต สงฺขารอ อภินฺนุเทยฺยํ
อนาคคํปาทํ อทฺธานํ เอวเมว สงฺขารเอหิ ขชฺชเยยฺยํ เสยฺยถาปํ
เอตฺรหิ ปจฺจุปปนฺเนหิ สงฺขารเอหิ ขชฺชามํติ ฯ โส อิติ ปฏิสงฺขาย
อคฺคํเตสํ สงฺขารเอสํ อนเปกฺโข โหติ อนาคเต สงฺขารอ นามินฺนทฺติ
ปจฺจุปปนฺนํ สงฺขารานํ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน
โหติ ฯ อหํ ไช เอตฺรหิ วิญฺญาณေန ขชฺชามิ อคฺคํปาทํ อทฺธานํ
เอวเมว วิญฺญาณေန ขชฺชํ เสยฺยถาปํ เอตฺรหิ ปจฺจุปปนฺเนน
วิญฺญาณေန ขชฺชามิ อหฺนฺเจว ไช ปน อนาคคํ วิญฺญาณํ
อภินฺนุเทยฺยํ อนาคคํปาทํ อทฺธานํ เอวเมว วิญฺญาณေန ขชฺชเยยฺยํ

[illegible]

[๒๖๑] คํํ กิํ มนุญเณล ภิภุชเว รุํปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ
 วาติ ๑ อนิจุจํ ภาณุเต ๑ ยํ ปนาณิจุจํ ทุภุชํ วา คํํ สํหํ
 วาติ ๑ ทุภุชํ ภาณุเต ๑ ยํ ปนาณิจุจํ ทุภุชํ วิปริณามธมํ
 กถํถํ นุํ คํํ สมนุสํสํสํคํํ เอคํ มม เอโสฬหมสํมํ เอโส เม
 อตฺตาคาติ ๑ โน เหาคํ ภาณุเต ๑ เวทนา ๑ สํญญา ๑ สงฺขารว ๑
 วิญญาณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภาณุเต ๑ ยํ
 ปนาณิจุจํ ทุภุชํ วา คํํ สํหํ วาติ ๑ ทุภุชํ ภาณุเต ๑ ยํ
 ปนาณิจุจํ ทุภุชํ วิปริณามธมํ กถํถํ นุํ คํํ สมนุสํสํสํคํํ เอคํ
 มม เอโสฬหมสํมํ เอโส เม อตฺตาคาติ ๑ โน เหาคํ ภาณุเต ๑

[๑๖๒] ตสุมา ติท ภิกขเว ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตฺตํ นาคคฺคปจฺจุปฺ-
 ปนฺนํ อชฺฌคฺคํ วา พหิทฺธา วา โยพาริกํ วา สฺสุมํ วา หัน-
 นํ วา ปณฺณํ วา ยํ ทูเร สันตฺติเก วา สฬฺพํ รูปํ เนตํ มม
 เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อคฺคาคิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปญฺญา-
 ยทฺธสฬฺพํ ฯ ยถา กาจิ เวทนา ฯ ยถา กาจิ สญฺญา ฯ ยถา เกจิ
 สจฺจวรา ฯ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตฺตํ นาคคฺคปจฺจุปฺปนฺนํ ฯ เป ฯ
 ยํ ทูเร สันตฺติเก วา สฬฺพํ วิญฺญาณํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ

๑๖๔] ขนฺธสํยุตตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก ขชฺชนียวคฺโค ตติโย ๑๐๘

น เมโส อตฺตาทิ เหวเมตํ ยถํภุตํ สมนุสฺสเปปฺปณาย ทฏฺฐพฺพํ ฯ
อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสํวโก อปจฺฉินาติ โน อาจฺฉินาติ ปชฺหติ
น อุปาทิยติ วิสฺสีเนติ น อุตฺตฺสีเนติ วิชฺฐเปติ น สํนฺชฺฐเปติ ฯ

[๑๖๕] กิณฺญ อปจฺฉินาติ โน อาจฺฉินาติ ฯ รมฺเป อปจฺฉินาติ โน
อาจฺฉินาติ ฯ เวทณํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ อปจฺฉินาติ
โน อาจฺฉินาติ ฯ กิณฺญ ปชฺหติ น อุปาทิยติ ฯ รมฺเป ปชฺหติ น
อุปาทิยติ ฯ เวทณํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ ปชฺหติ
น อุปาทิยติ ฯ กิณฺญ วิสฺสีเนติ น อุตฺตฺสีเนติ ฯ รมฺเป วิสฺสีเนติ น
อุตฺตฺสีเนติ ฯ เวทณํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ วิสฺสีเนติ
น อุตฺตฺสีเนติ ฯ กิณฺญ วิชฺฐเปติ น สํนฺชฺฐเปติ ฯ รมฺเป วิชฺฐเปติ น
สํนฺชฺฐเปติ ฯ เวทณํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ วิชฺฐเปติ
น สํนฺชฺฐเปติ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก รูปสํมึปปี
นิพฺพุทฺธิกฺติ เวทนายมึ ฯ สณฺณายมึ ฯ สงฺขารสํมึ ฯ วิญฺญา-
ณสํมึปปี นิพฺพุทฺธิกฺติ นิพฺพุทฺธํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺมจฺจติ ฯ
วิมฺมุตฺตสํมึ วิมฺมุตฺตมิตฺติ ฌานํ โหติ ฯ ชฺฌนา ชาติ วุสฺสิตํ พุทฺทม-
จฺจริยํ กตํ ภรณํ ยํ นاپวํ อิตฺถคฺคตฺตายาติ ปชานาติ ฯ อํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ เหว อาจฺฉินาติ น อปจฺฉินาติ อปจฺฉินิตฺตฺวา จีโต เหว
ปชฺหติ น อุปาทิยติ ปชฺหิตฺตฺวา จีโต เหว วิสฺสีเนติ น อุตฺตฺสีเนติ
วิสฺสีเนตฺตฺวา จีโต เหว วิชฺฐเปติ น สํนฺชฺฐเปติ วิชฺฐเปตฺตฺวา จีโต ฯ
[๑๖๕] กิณฺญ เหว อาจฺฉินาติ น อปจฺฉินาติ อปจฺฉินิตฺตฺวา จีโต ฯ

รูปํ เนว อัจฉินาติ น อปจฉินาติ อปจฉินิตฺวา จีโต ๑ เวทนํ ๑
 สณฺณํ ๑ สงฺขารํ ๑ วิญฺญาณํ เนว อัจฉินาติ น อปจฉินาติ
 อปจฉินิตฺวา จีโต ๑ กิณฺจ เนว ปชหติ น อุปาทิยติ ปชหิตฺวา
 จีโต ๑ รูปํ เนว ปชหติ น อุปาทิยติ ปชหิตฺวา จีโต ๑ เวทนํ ๑
 สณฺณํ ๑ สงฺขารํ ๑ วิญฺญาณํ เนว ปชหติ น อุปาทิยติ
 ปชหิตฺวา จีโต ๑ กิณฺจ เนว วิตฺติเนติ น อุตฺตฺติเนติ วิตฺติเนตฺวา
 จีโต ๑ รูปํ เนว วิตฺติเนติ น อุตฺตฺติเนติ วิตฺติเนตฺวา จีโต ๑ เวทนํ ๑
 สณฺณํ ๑ สงฺขารํ ๑ วิญฺญาณํ เนว วิตฺติเนติ น อุตฺตฺติเนติ วิตฺติเนตฺวา
 จีโต ๑ กิณฺจ เนว วิชฺฐเปติ น สหฺชฺฐเปติ วิชฺฐเปตฺวา จีโต ๑ รูปํ
 เนว วิชฺฐเปติ น สหฺชฺฐเปติ วิชฺฐเปตฺวา จีโต ๑ เวทนํ ๑ สณฺณํ ๑
 สงฺขารํ ๑ วิญฺญาณํ เนว วิชฺฐเปติ น สหฺชฺฐเปติ วิชฺฐเปตฺวา
 จีโต ๑ เอวํ วิมุตฺตจิตฺตํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สันนฺทา เทวา
 สหฺพรหมณา สปัชชาปติกา ชารกาถ นมสฺสเนติ

นโม เต ปุริสาชฌณ นโม เต ปุริสุตฺตม

ยสฺส เต นวภิชานาม ยมฺมี นิสฺสํสา ยายสฺสตี ๑

[๑๖๕] เอกํ สมฺมํ ภคฺวา สกฺกเกสุ จิหฺรติ กมฺมิตฺตตฺถุสฺมํ
 นิโคจฺจารามํ ๑ อถ โข ภคฺวา กิสฺสมิณฺจ เทว ปกฺรณํ ภิกฺขุ-
 สงฺฆํ ปณฺนามेतฺวา ปุพฺพณฺนสฺมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
 กมฺมิตฺตตฺถุ มฺมิตฺตทาย ปาวสฺสี กมฺมิตฺตตฺถุสฺมํ มฺมิตฺตทาย จริตฺวา
 ปจฺจนาภตฺตํ มฺมิตฺตทาทปฏิกฺกนฺโต เยน มหาวนํ เตนฺอุปสงฺกมิ ทิชา-

วิหาราย มหาวัน อชโหมคเหตุวา เวลุดฏฐกาย มูเต ทิวาวิหาร
 นิสัทธิ ๑ อถ ไช ภควโต รโหคตตัสส ปฏิสัถ์ถันตัสส เอวั เจคโส
 ปรีวิตถโก อุตปาติ มยา ไช ภิกขุสงฺโฆ ปพาฬโห สันเตตถ
 ภิกขุ นวา อจิรปพฺพชิตา อชฺฌาคตา อิมํ ชมฺมุณินํ เตสํ มม
 อปัสสันตํ สียา อญฺเฌตฺตํ สียา วิปริณาโม เสยฺยถาปี นาม
 วจุตตัสส ตฺรุตตัสส มาตวํ อปัสสันตตัสส สียา อญฺเฌตฺตํ สียา
 วิปริณาโม เอวเมว สันเตตถ ภิกขุ นวา อจิรปพฺพชิตา อชฺฌา-
 คตา อิมํ ชมฺมุณินํ เตสํ มม อปัสสันตํ สียา อญฺเฌตฺตํ
 สียา วิปริณาโม เสยฺยถาปี นาม พฺชานํ ตฺรุตานํ อุตกํ อตถนฺตํ
 สียา อญฺเฌตฺตํ สียา วิปริณาโม เอวเมว สันเตตถ ภิกขุ นวา
 อจิรปพฺพชิตา อชฺฌาคตา อิมํ ชมฺมุณินํ เตสํ มม อตถนฺตํ
 ทสฺสํนาย สียา อญฺเฌตฺตํ สียา วิปริณาโม ยนฺนุหาหิ ยเถว มยา
 ปุพฺเพ ภิกขุสงฺโฆ อนุกฺคหิโต เอวเมว เอตฺรหิ อนุกฺคณฺเหยฺย
 ภิกขุสงฺฆนติ ๑

[๓๖๖] อถ ไช พุรหุมา สหฺมปติ ภควโต เจตสา เจโต-
 ปวิตถกถกมณฺเฑนย เสยฺยถาปํ นาม พทวา ปุริโส สหฺมณฺเฑชิตํ วา
 พาทํ ปสาเรยฺย ปสาวิตํ วา พาทํ สหฺมณฺเฑเชยฺย เอวเมว
 พุรหุมา โสเก อนฺตรวิโค ภควโต ปุโรโต ปาตุโรหิ ๑ อถ ไช
 พุรหุมา สหฺมปติ เอกัง อุตฺตราสงฺกํ กิริตฺวา येन ภควา เตนฺณ-
 ชติมปณฺณเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ เอวเมตํ ภควา เอวเมตํ

ธมาธิ ภาวิตโต พหุตฺถิตโต มหปฺปโต โหติ มหานิสฺสโต ฯ

[๑๖๘] เทวมา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิโย ภวทิสฺสิจิ จ วิภวทิสฺสิจิ จ ฯ
 ศฺคฺร ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก อิติ ปฏิสณฺณิจฺจุตฺติ อตฺถิ นุ
 โห ตํ กิณฺณฺจ โถกสฺมึ ยมํ อูปาทิยมาโน นวชฺชวา อสฺสํนฺติ ฯ
 โส เอวํ ปชานาติ นตฺถิ นุ โห ตํ กิณฺณฺจ โถกสฺมึ ยมํ
 อูปาทิยมาโน นวชฺชวา อสฺสํนฺติ ฯ โส เอวํ ปชานาติ อหณฺณจํ
 รูปนฺณณฺเณว อูปาทิยมาโน อูปาทิเยยฺยํ เวทนณฺณณฺเณว อูปาทิยมาโน
 อูปาทิเยยฺยํ สณฺณณณฺเณว อูปาทิยมาโน อูปาทิเยยฺยํ สงฺขาร
 เยว อูปาทิยมาโน อูปาทิเยยฺยํ วิญฺญาณนณฺเณว อูปาทิยมาโน
 อูปาทิเยยฺยํ ศฺคฺส เม อสฺส อูปาทานปจฺจุยา ภโว ภวปจฺจุยา
 ชาติ ชาติปจฺจุยา ชรามรณํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสํปายาสํ
 สํภเวยฺยํ เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขณสฺส สํมูทโย อสฺส ฯ
 ตํ กิ มนฺนณฺต ภิกฺขเว รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ อนิจุจํ
 ภนฺเต ฯ ยํ ปนานิจุจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกฺขํ ภนฺเต ฯ ยํ
 ปนานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ กตฺถํ นุ ตํ สมนุสฺสํสํคํ เอตํ มม
 เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ ฯ โน เหนํ ภนฺเต ฯ เวทนา ฯ
 สณฺเณว ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ นิจุจํ ฯ เป ฯ ศฺคฺมา ติห ภิกฺขเว ฯ
 เอวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นวปรี อิตฺถคฺคฺตยาชาติ ปชานาตฺติติ ฯ

[๑๗๐] เอกํ สํมยํ ภควา โกสํมพิยํ วิหริติ โฆสิตารามเ

๑ ส. เอวํ ฯ พ. อหณฺณฺหิ ฯ

๑๗๒] ขนุขตั้งยุตตัสส มชฺฌิมปณฺณาสเก ขชฺชณียวคฺโค ตติโย ๑๑๕

อถ โห ภควา ปุพฺพพฺพลฺลสฺมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจฺฉีรมาทาย โกสฺมพิ
มีณฺทาย ปาวีสี โกสฺมพิยํ มีณฺทาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปีณฺทปาท-
ปฏิกกฺขนฺโต สํมํ เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจฺฉีรมาทาย อนามนฺเตตฺวา
อุปฏฺฐาเก อนปฺโตเกตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ เอโก อหฺมึติโย จาริกํ ปกฺกามิ ฯ

[๑๗๓] อถ โห อณฺณคโร ภิกฺขุ อจิริปฏกฺขนฺตัสส ภควโต
เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตฺ
อานนฺทํ เอตทโวจ เอหาอุโส อานนฺท ภควา สํมํ เสนาสนํ
สํสาเมตฺวา ปตฺตจฺฉีรมาทาย อนามนฺเตตฺวา อุปฏฺฐาเก อนปฺโต-
เกตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ เอโก อหฺมึติโย จาริกํ ปกฺกนฺโตติ ฯ ยสฺมี
อาอุโส สมฺเย ภควา สํมํ เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจฺฉีรมาทาย
อนามนฺเตตฺวา อุปฏฺฐาเก อนปฺโตเกตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ เอโก อหฺมึติโย
จาริกํ ปกฺกนฺติ เอโกว ภควา ตสฺมี สมฺเย วิหริตฺกามา โหติ
น ภควา ตสฺมี สมฺเย เกณจิ อนฺนพฺนฺธิตพฺโพ โหตฺติติ ฯ

[๑๗๔] อถ โห ภควา อนฺนปฺพเพน จาริกํ จรมาโน เยน
ปาทิเตยฺยภิกฺโก ตทวสฺริ ฯ ตตฺร สฺมํ ภควา ปาทิเตยฺยเก วิหริติ
ภทฺทสาตมฺมูเต ฯ อถ โห สมฺพหุตา ภิกฺขุ เยนายสฺมา อานนฺโท
เตนฺอุปสงฺกมิตฺสํ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธิ สมฺโมทิตฺสํ
สมฺโมทนฺนํ กถํ สํวณฺณํ วัตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตฺ นิสฺสํ ๑ เอกมฺนตฺ
นิสฺสินฺนา โห เต ภิกฺขุ อายสฺมนตฺ อานนฺทํ เอตทโวจ จิรฺสฺสตา^๒

๑ พ. เอวํ ฯ ส. ปาโรเตยฺยภิกฺ ๑ ๒ ส. เอวํ ฯ พ. จิรฺสฺสํ สฺสตา ฯ

โธ โน อากุโส อานนฺท ภควโต สมนุชา ชมฺมํ กถา อิจฺฉาม
มยฺ อากุโส อานนฺท ภควโต สมนุชา ชมฺมํ กถํ โสตุณฺติ ฯ อถ โธ
อายสฺมา อานนฺโท เตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิํ เยน ปาติเตยฺยํ ภทฺทสาธ-
มุตฺตํ เยน ภควา เตนุปลงฺกมิ อุลลสงฺกมิทฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา
เอกมนฺตํ นิสฺสีติ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺเน โธ เต ภิกฺขุ ภควา ชมฺมมียา
กถาย สันทสฺสเสถิ สมากเปเสิ สมนุเตเสถิ สมนุปลทฺเสถิ ฯ

[๓๗๓] เตน โธ ปน สมนฺเน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน เอวญฺ-
เจตโส ปวิวิตฺตโก อุตฺปาติ กถํ นุ โธ ชานโต กถํ ปลฺลสโต
อนนฺตฺรา อาสวานํ ชโย โหตฺติ ฯ อถ โธ ภควา คสฺส ภิกฺขุโน
เจตสา เจโตปวิวิตฺตกมญฺญาภ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ วิจยโส เทสโต
ภิกฺขเว มया ชมฺโม วิจยโส เทสिता จตุตฺตารो สติปฏฺฐานา
วิจยโส เทสिता จตุตฺตารो สมนุสฺสปรชานา วิจยโส เทสिता จตุตฺตารो
อิทฺธิปาทา วิจยโส เทสิตานิ ปณฺจจินฺทฺริยานิ วิจยโส เทสิตานิ
ปณฺจ พณฺนิ วิจยโส เทสिता สทฺธ โขชฺฌนฺตฺวา วิจยโส เทสโต
อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค ฯ เอวํ วิจยโส เทสโต ภิกฺขเว มया
ชมฺโม เอวํ วิจยโส เทสโต โธ ภิกฺขเว มया ชมฺโม ฯ อถ
จ ปนเรกจฺจสฺส ภิกฺขุโน เอวํ เจตโส ปวิวิตฺตโก อุตฺปาติ กถํ
นุ โธ ชานโต กถํ ปลฺลสโต อนนฺตฺรา อาสวานํ ชโย โหตฺติ ฯ

[๓๗๔] กถณฺจ ภิกฺขเว ชานโต กถํ ปลฺลสโต อนนฺตฺรา อาสวานํ
ชโย โหติ ฯ อิทฺถ ภิกฺขเว อสฺสสฺสทฺวา ปุณฺณฺชโน อริยานํ อทฺธสํวํ

๑๗๐] ขนุสยัตตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก ขชฺชนียวคฺโค ตติโย ๑๗๑

อริยมมฺมสฺส อโกวิโท อริยมเม อวินีโต สंपฺปริสํ อยสฺสํ
๑ เป ๑ สंपฺปริสํเม อวินีโต ฐมฺ อยสฺสํ สมนุสฺสํติ ๑ ยา
โฆ ปน สํ ภิกฺขเว สมนุสฺสํ สํชาโร โส ๑ โส ปน
สํชาโร กิณฑาโน กิณฑุโย กิณฑาโก กิณฑาโว ๑ อวิชฺชาสมฺมสฺสํเสน
ภิกฺขเว เวทียเตน มุญฺหสฺสํ อสฺสํคฺวโต ปุณฺณสฺสํ อุปฺปนฺนา คณฺหา
คโตโฆ โส สํชาโร ๑ อิติ โฆ ภิกฺขเว โสมี สํชาโร อนิจฺโจ
สํชโต ปฏิจฺจสมุပ္ฺปนโน สามี คณฺหา อนิจฺจา สํชตา ปฏิจฺจ-
สมุပ္ฺปนนา สามี เวทนา ๑ โสมี สสฺโส ๑ สามี อวิชฺชา อนิจฺจา
สํชตา ปฏิจฺจสมุပ္ฺปนนา ๑ เอวํ โฆ ภิกฺขเว ชานโต เอวํ
ปสฺสโต อนนฺตรา อาสวํ ๒โย โหติ ๑

[๑๗๕] น เหว โฆ ฐมฺ อยสฺสํ สมนุสฺสํติ อปฺปิ โฆ รูป-
วณฺฑํ อยสฺสํ สมนุสฺสํติ ๑ ยา โฆ ปน สํ ภิกฺขเว สมนุสฺสํ
สํชาโร โส ๑ โส ปน สํชาโร กิณฑาโน กิณฑุโย กิณฑาโก
กิณฑาโว ๑ อวิชฺชาสมฺมสฺสํเสน ภิกฺขเว เวทียเตน มุญฺหสฺสํ อสฺสํคฺวโต
ปุณฺณสฺสํ อุปฺปนฺนา คณฺหา คโตโฆ โส สํชาโร ๑ อิติ โฆ
ภิกฺขเว โสมี สํชาโร อนิจฺโจ สํชโต ปฏิจฺจสมุပ္ฺปนโน สามี
คณฺหา ๑ สามี เวทนา ๑ โสมี สสฺโส ๑ สามี อวิชฺชา อนิจฺจา
สํชตา ปฏิจฺจสมุပ္ฺปนนา ๑ เอวํ โฆ ภิกฺขเว ชานโต เอวํ
ปสฺสโต อนนฺตรา อาสวํ ๒โย โหติ ๑

[๑๗๖] น เหว โฆ ฐมฺ อยสฺสํ สมนุสฺสํติ น รูปวณฺฑํ

อตุตฺตานํ สมนุปสฺสตี อมฺีจ โห อตุตฺติ รุปํ สมนุปสฺสตี ฯ ยา
 โห ปน สํ ภิกฺขเว สมนุปสฺสณา สงฺฆาโร โส ฯ โส ปน สงฺฆาโร
 กัณฺหาโน กัสมฺภุโย กัชาติโก กัปภโว ฯ อวิชฺชาสมฺมสฺสเสน ภิกฺขเว
 เวทียเตน มฺญฺจสฺสํ อสฺสํตวโต ปุณฺณชนสฺสํ อุปฺปนฺนา ตณฺหา ตโตโห
 โส สงฺฆาโร ฯ อิติ โห ภิกฺขเว โสมี สงฺฆาโร อนิจฺโจ สงฺขโต
 ปฏิจฺจุสมฺมปฺปนฺโน สํมี ตณฺหา ฯ สํมี เวทนา ฯ โสมี มสฺโส ฯ
 สํมี อวิชฺชา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจุสมฺมปฺปนฺนา ฯ เอวํ โห
 ภิกฺขเว ชานโต เอวํ ปสฺสโต อนนฺตรํ อาสวํ ชโย โหติ ฯ

[๑๗๗] น เหว โห รุปํ อตุตฺโต สมนุปสฺสตี น รูปวณฺคํ
 อตุตฺตานํ สมนุปสฺสตี น อตุตฺติ รุปํ สมนุปสฺสตี อมฺีจ โห รูปสฺมึ
 อตุตฺตานํ สมนุปสฺสตี ฯ ยา โห ปน สํ ภิกฺขเว สมนุปสฺสณา
 สงฺฆาโร โส ฯ โส ปน สงฺฆาโร กัณฺหาโน กัสมฺภุโย กัชาติโก
 กัปภโว ฯ อวิชฺชาสมฺมสฺสเสน ภิกฺขเว เวทียเตน มฺญฺจสฺสํ อสฺสํต-
 วโต ปุณฺณชนสฺสํ อุปฺปนฺนา ตณฺหา ตโตโห โส สงฺฆาโร ฯ อิติ
 โห ภิกฺขเว โสมี สงฺฆาโร อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจุสมฺมปฺปนฺโน
 สํมี ตณฺหา ฯ สํมี เวทนา ฯ โสมี มสฺโส ฯ สํมี อวิชฺชา
 อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจุสมฺมปฺปนฺนา ฯ เอวํ โห ภิกฺขเว ชานโต
 เอวํ ปสฺสโต อนนฺตรํ อาสวํ ชโย โหติ ฯ

[๑๗๘] น เหว โห รุปํ อตุตฺโต สมนุปสฺสตี น รูปวณฺคํ
 อตุตฺตานํ น อตุตฺติ รุปํ น รูปสฺมึ อตุตฺตานํ สมนุปสฺสตี อมฺีจ

๑๗๘] ขนขตั้งขุดขุด มขณิมปนณณาสเก ขขขณียวคโค ทคิโย ๑๗๘

โฆ เวทนี อคฺคโต สมนุปลสฺสตี ฯ อมฺีจ โฆ เวทนาจนฺตํ อคฺคตํ
สมนุปลสฺสตี ฯ อมฺีจ โฆ อคฺคตนิ เวทนี สมนุปลสฺสตี ฯ อมฺีจ
โฆ เวทนาย อคฺคตํ สมนุปลสฺสตี ฯ อมฺีจ โฆ สณฺณํ อคฺคโต ฯ
อมฺีจ โฆ สงฺฆาเร อคฺคโต สมนุปลสฺสตี ฯ อมฺีจ โฆ สงฺฆาจนฺตํ
อคฺคตํ สมนุปลสฺสตี ฯ อมฺีจ โฆ อคฺคตนิ สงฺฆาเร สมนุปลสฺสตี ฯ
อมฺีจ โฆ สงฺฆาเรสุ อคฺคตํ สมนุปลสฺสตี ฯ อมฺีจ โฆ วิญฺเฒาณํ
อคฺคโต สมนุปลสฺสตี ฯ อมฺีจ โฆ วิญฺเฒาณจนฺตํ อคฺคตํ ฯ
อมฺีจ โฆ อคฺคตนิ วิญฺเฒาณํ ฯ อมฺีจ โฆ วิญฺเฒาณสฺมํ อคฺคตํ
สมนุปลสฺสตี ฯ ยะ โฆ ปน ธา ภิกฺขเว สมนุปลสฺสนา สงฺฆาโร
โส ฯ โส ปน สงฺฆาโร กัณฺหาโน ฯ เป ฯ กิปปาโว ฯ อวิชฺชา-
สมนุปลสฺสเสน ภิกฺขเว เวทยิเตน ณฺเฏสฺส สสฺสคฺวโต ปุณฺณชนสฺส
อุปปนฺนา ตณฺหา ตโตโฆ โส สงฺฆาโร ฯ อิติ โฆ ภิกฺขเว
โสมี สงฺฆาโร อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจสมุပ္ฺปนโน ฯ สามี
ตณฺหา ฯ สามี เวทนา ฯ โสมี สสฺโส ฯ สามี อวิชฺชา
อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุပ္ฺปนนา ฯ เอวมี โฆ ภิกฺขเว ชานโต
เอวํ ปลสฺสโต อนนฺตรํ อาสวานํ ขโย โหติ ฯ

[๑๗๘] น เหว โฆ รุปี อคฺคโต สมนุปลสฺสตี ฯ น เวทนี ฯ
น สณฺณํ ฯ น สงฺฆาเร ฯ น วิญฺเฒาณํ อคฺคโต สมนุปลสฺสตี
อมฺีจ โฆ เอวํทญฺ์ โหติ โส อคฺคา โส โตโก โส เปจฺจ
ภวิสฺสํ นิจฺโจ ชฺโว สสฺสโต อวิปริณามชฺโมติ ฯ ยะ โฆ

ปน ส่า ภิกขเว สัจจตทิจิ สงฺขารो โส ๑ โส ปน สงฺขารो
กัณฺหาโน ๑ เป ๑ เอวํ โห ภิกขเว ขานโต เอวํ ปสฺสโต
อนนฺตรา อาสวํ ขโย โหติ ๑

[๑๘๐] น เหว โห ฐปํ อคฺคโต สมนุสฺสติ ๑ น เวทํ ๑ น
สญฺญํ ๑ น สงฺขารे ๑ น วิญฺญาณํ อคฺคโต สมนุสฺสติ
นํปี เอวํทิจิ โหติ โส อคฺคา โส โถโก โส เปจฺจ
ภวิสฺสํมิ นิจฺจ ชฺว สัจจโต อวิปริณามชฺโมติ อมิจฺ โห
เอวํทิจิ โหติ โน จสฺสํ โน จ เม สียา น ภวิสฺสํมิ
น เม ภวิสฺสํตติ ๑ ยา โห ปน ส่า ภิกขเว อจฺเจททิจิ
สงฺขารो โส ๑ โส ปน สงฺขารो กัณฺหาโน กัสมฺภโย กัชาติโก
กัปภาโว ๑ อวิชฺชาสฺมสฺสสฺเสน ภิกขเว เวทิตน ญฺจสฺส อสฺสค-
วโต ปุณฺณสฺส อปฺปนฺนา ตณฺหา ตโตโห โส สงฺขารो ๑ อิติ
โห ภิกขเว สํปี สงฺขารอ อนิจฺจ ๑ เป ๑ เอวํ โห ภิกขเว
ขานโต เอวํ ปสฺสโต อนนฺตรา อาสวํ ขโย โหติ ๑

[๑๘๑] น เหว โห ฐปํ อคฺคโต สมนุสฺสติ ๑ น เวทํ ๑ น
สญฺญํ ๑ น สงฺขารे ๑ น วิญฺญาณํ อคฺคโต สมนุสฺสติ ๑ เป ๑
น วิญฺญาณสฺมิ อคฺคานํ สมนุสฺสติ นํปี เอวํทิจิ โหติ โส
อคฺคา โส โถโก โส เปจฺจ ภวิสฺสํมิ นิจฺจ ชฺว สัจจโต
อวิปริณามชฺโมติ นํปี เอวํทิจิ โหติ โน จสฺสํ โน จ
เม สียา น ภวิสฺสํมิ น เม ภวิสฺสํตติ อมิจฺ โห กงฺข

๑๗๓] ขนุชตัปปุคฺคัสส มชฺฌิมปณฺณาสํเก ขขฺขนิยวคฺโค ทติโย ๑๕๓

โหติ วิจิกิจฺฉิ อนินฺนุสงฺกโค สทฺทมฺเม ฯ ยา โห ปน ส่า ภิกฺขเว
 กงฺขิตา วิจิกิจฺฉิตา อนินฺนุสงฺกคตา สทฺทมฺเม สงฺฆาโร โส ฯ โส
 ปน สงฺฆาโร กัณฺหาโน กัสมฺภโย กัชาติโก กิปปาโว ฯ อวิชฺชา-
 สมฺมุตฺตฺเตน ภิกฺขเว เวทนิเตน มฺหุสฺสํ อตฺตํสวโค ปุณฺณชนตฺส
 อุปฺปन्नนา ตณฺหา คโคโห โส สงฺฆาโร ฯ อิติ โห ภิกฺขเว โสมี
 สงฺฆาโร อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจสมุပ္ปन्नโน ส่ามี ตณฺหา อนิจฺจา
 สงฺขตา ปฏิจฺจสมุပ္ปन्नนา ส่ามี เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจ-
 สมุပ္ปन्नนา โสมี ผลุโส อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจสมุပ္ปन्नโน ส่ามี
 อวิชฺชา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุပ္ปन्नนา ฯ เอวํ โห ภิกฺขเว
 ขานโต เอวํ ปตฺสโต อนนฺตรรา ธาตฺวานํ ขโย โหคฺติ ฯ

[๓๘๒] เอกํ สํมยํ ภควา สํวคฺคิยํ วิหริติ ปุพฺพารามे มิการ-
 มาตุปาสํเต มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สํกัซฺ ๑ เตน โห ปน สํมยเณ
 ภควา คทหุโปสเถ ปณฺณรเส ปุณฺณาย ปุณฺณมาย รตฺติยา
 ภิกฺขุสงฺฆปวิรุโธ อชฺโฌกาเส นิสินฺโน โหติ ๑

[๑๘๓] อถ ไช อฉฺฉตโร ภิกฺขุ อญฺจํยาธนา เขกัสมํ อุตฺตรา-
 สงฺกํ กริตฺวา เยน ภควา เทนณฺชติมฺปณามะตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
 ปุจฺเจยฺยาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ ภิกฺขุ เทว เทสํ สงฺเจ เม ภควา
 โอภาสํ กโรติ ปณฺหสฺส เวยฺยากรณายาติ ฯ เตนหิ ตํวํ ภิกฺขุ
 สฺगे อาสเน นิสฺสํกิตฺวา ปุจฺเจ ยทาગุญฺชสฺสตี ฯ เอวํ ภนฺเตติ ไช
 สฺสํ ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสํตฺวา สฺगे อาสเน นิสฺสํกิตฺวา ภควนฺตํ

เขตฺทโวจ อิมํ นุ โห ฆนฺเต ปณฺจูปาทานกฺขณฺธา ฯ เสยฺยถิํทํ ฯ
 รูปุปาทานกฺขณฺโห เวทณฺูปาทานกฺขณฺโห สณฺณูปาทานกฺขณฺโห สงฺฆารุ-
 ปาทานกฺขณฺโห วิญฺญาณูปาทานกฺขณฺโหติ ฯ อิมํ โห ภิกฺขุ ปณฺจ-
 ปาทานกฺขณฺธา ฯ เสยฺยถิํทํ ฯ รูปุปาทานกฺขณฺโห ฯ เป ฯ วิญฺญาณ-
 ปาทานกฺขณฺโหติ ฯ

[๑๘๕] สํชฺ ฆนฺเตติ โห โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสีคํ อภิ-
 นนฺทิตฺวา อนฺโมทิตฺวา ภควนฺคํ อุตฺตริํ ปณฺหิ อปฺปจฺนิ อิมํ โห
 ปน ฆนฺเต ปณฺจูปาทานกฺขณฺธา กิํมฺมุตฺตกาติ ฯ อิมํ โห ภิกฺขุ
 ปณฺจูปาทานกฺขณฺธา ฌนฺทมฺมุตฺตกาติ ฯ เป ฯ

ตณฺเฑว นุ โห ฆนฺเต อูปาทานํ เต จํ ปณฺจูปาทานกฺขณฺธา ฯ
 อูทาทุ อณฺเฑว ปณฺจหิ อูปาทานกฺขณฺเธหิ อูปาทานนฺติ ฯ น
 โห ภิกฺขุ ตณฺเฑว อูปาทานํ เต จ ปณฺจูปาทานกฺขณฺธา นนฺ
 อณฺเฑว ปณฺจหิ อูปาทานกฺขณฺเธหิ อูปาทานํ อมฺมิจ โย ตตฺถ
 ฌนฺทวาคโค คํ ตตฺถ อูปาทานนฺติ ฯ

[๑๘๖] สํชฺ ฆนฺเตติ โห โส ภิกฺขุ ฯ เป ฯ อุตฺตริํ ปณฺหิ
 อปฺปจฺนิ สียา ปน ฆนฺเต ปณฺจูปาทานกฺขณฺเธสุ ฌนฺทวาคเวมตฺต-
 ตาติ ฯ สียา ภิกฺขุติ ภควา อโวจ อิมํ ภิกฺขุ เอกจฺจสํสํ เอวํ
 โหติ เอวํวโป สียํ อนาคตมทฺธานํ เอวํเวทโน สียํ อนาคต-
 มทฺธานํ เอวํสณฺโณ สียํ อนาคตมทฺธานํ เอวํสงฺฆาโร สียํ

๑ ส. พ. จกาโร น ทิสฺสตี ฯ

๓๘๗] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มชฺฌิมปณฺเณสํเก ขขฺชนียวคฺโค ทฺติโย ๓๒๓

อนาคตมทฺธานํ เอวํวิญฺญาโน สํยํ อนาคตมทฺธานนฺติ ฯ เอวํ
โฆ ภิกฺขุ สํยา ปณฺจุปาทานกฺขนฺธสฺส ฌนฺทรวคเวมตฺตคาคิ ฯ

[๓๘๘] ตํชฺช ฆนฺเตติ โฆ โส ภิกฺขุ ฯ เป ฯ อุตฺตรํ ปณฺหิ
อปฺปจฺฉิ กิตฺตาวตฺตา หุ โฆ ฆนฺเต ขนฺธานํ ขนฺธาชฺวฉนฺนํ ฯ
ยงฺกิณฺจํ ภิกฺขุ รูปํ อตฺตคานาคตปฺปจฺจุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา
วา โອฬาริกํ วา สํขมํ วา หีนํ วา ปณฺหิตํ วา ยํ ทฺวเร สํนฺติเก
วา ฯ อยํ วุจฺจติ รูปกฺขนฺโธ ฯ ยว กาลิ เวทนา ฯ ยว กาลิ
สญฺญา ฯ ये เกหิ สงฺขารว ฯ ยงฺกิณฺจํ วิญฺญาณํ อตฺตคานาคต-
ปฺปจฺจุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โອฬาริกํ วา สํขมํ วา
หีนํ วา ปณฺหิตํ วา ยํ ทฺวเร สํนฺติเก วา ฯ อยํ วุจฺจติ วิญฺญาณกฺ-
ขนฺโธ ฯ เอตฺตาวตฺตา โฆ ภิกฺขุ ขนฺธานํ ขนฺธาชฺวฉนฺนํ ฯ

[๓๘๙] ตํชฺช ฆนฺเตติ โฆ โส ภิกฺขุ ฯ เป ฯ อปฺปจฺฉิ โก
หุ โฆ ฆนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย รูปกฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย ฯ
โก เหตุ โก ปจฺจโย เวทนามกฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย ฯ โก เหตุ
โก ปจฺจโย สญฺญามกฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย ฯ โก เหตุ โก
ปจฺจโย สงฺขารกฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย ฯ โก เหตุ โก ปจฺจโย
วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนายาติ ฯ จตฺตาวโร โฆ ภิกฺขุ มหาภูตา
เหตุ จตฺตาวโร มหาภูตา ปจฺจโย รูปกฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย ฯ
ผลฺลสฺส เหตุ ผลฺลสฺส ปจฺจโย เวทนามกฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย ฯ ผลฺลสฺส
เหตุ ผลฺลสฺส ปจฺจโย สญฺญามกฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย ฯ ผลฺลสฺส

เหตุ ผลโส ปจฺจุโย สงฺฆารกฺขนฺธสฺส ปณฺณาปนาย ฯ นามรูปํ
เหตุ นามรูปํ ปจฺจุโย วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส ปณฺณาปนายาคิ ฯ

[๓๘๘] สาธุ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ฯ เป ฯ อปฺปจฺติ กถํ
นุ โข ภนฺเต สกฺกกายทิจฺฉิ โหคฺคิ ฯ อิทฺถ ภิกฺขุ อตฺถสฺสวา ปุคฺคฺชโน
อริยานํ ทสฺสสํวํ อริยคฺคมฺมสฺส อโกวิโท อริยคฺคเม อวินฺนโค
สํปฺปรีสานํ ทสฺสสํวํ สํปฺปรีศคฺคมฺมสฺส อโกวิโท สํปฺปรีศคฺคเม
อวินฺนโค รูปํ อตฺตโค สมนุสฺสํติ รูปวณฺทํ วา อตฺตทานํ อตฺตนิ
วา รูปํ รูปสํมิ วา อตฺตทานํ ฯ เวทนํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺฆาเร ฯ
วิญฺญาณํ อตฺตโค สมนุสฺสํติ วิญฺญาณวณฺทํ วา อตฺตทานํ
อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ วิญฺญาณสํมิ วา อตฺตทานํ ฯ เอวํ โข
ภิกฺขุ สกฺกกายทิจฺฉิ โหคฺคิ ฯ

[๓๘๘] สาธุ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ฯ เป ฯ อปฺปจฺติ กถํ
ปน ภนฺเต สกฺกกายทิจฺฉิ น โหคฺคิ ฯ อิทฺถ ภิกฺขุ สุตฺวา อริยสํวโก
อริยานํ ทสฺสสํวํ อริยคฺคมฺมสฺส โกวิโท อริยคฺคเม สฺววินฺนโค สํปฺปรีสานํ
ทสฺสสํวํ สํปฺปรีศคฺคมฺมสฺส โกวิโท สํปฺปรีศคฺคเม สฺววินฺนโค น รูปํ
อตฺตโค สมนุสฺสํติ น รูปวณฺทํ วา อตฺตทานํ น อตฺตนิ วา
รูปํ น รูปสํมิ วา อตฺตทานํ ฯ น เวทนํ ฯ น สณฺณํ ฯ น
สงฺฆาเร ฯ น วิญฺญาณํ อตฺตโค สมนุสฺสํติ น วิญฺญาณวณฺทํ
วา อตฺตทานํ น อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ น วิญฺญาณสํมิ วา
อตฺตทานํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขุ สกฺกกายทิจฺฉิ น โหคฺคิ ฯ

ยา กาจิ สญฺญา ๑ เข เกจิ สงฺขารรา ๑ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ
 อตฺตํ อานาคคปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โธพาริกํ วา
 สฺสํ วา หีนํ วา ปณฺณํ วา ยํ ทูเร สันตฺติเก วา สัพฺพํ
 วิญฺญาณํ เนตํ มม เนโสฬสมสฺมิ น เมโส อตฺตาคาติ เอวเมตํ
 ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ปสฺสตี ๑ เอวํ โช ภิกฺขุ ชานโต เอวํ
 ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สัพฺพนิมิตฺเตสุ
 อหฺงการมมฺงการมานานุสฺยา น โทหนตฺตี ๑

[๑๘๒] เตน โช ปน สมฺเยน อญฺเฏตรสฺส ภิกฺขุโน เอวํ
 เจตโส ปรีวิตฺถโก อุตฺปาติ อิติ กิร โภ ฐปํ อนคฺตา ๑ เวทนา ๑
 สญฺญา ๑ สงฺขารรา ๑ วิญฺญาณํ อนคฺตา อนตฺตกตฺตานิ กมฺมานิ
 กมฺมคฺตฺตานํ^๑ มุตฺติสฺสณฺตฺตี ๑ อถ โช ภควา ตสฺส ภิกฺขุโน เจตสา
 เจโตปรีวิตฺถกมฺมณฺณาย ภิกฺขุ อามนฺเตสิ จานํ โช ปเนตํ ภิกฺขเว
 วิชฺชตี ยํ อีเรกฺโข โมฆปฺริโส อวิชฺชาคโต คณฺหาธิคเตน
 เจตสา สคฺคํ สาสนํ อติชาวิตพฺพํ มณฺเฒะย อิติ กิร โภ
 ฐปํ อนคฺตา ๑ เวทนา ๑ สญฺญา ๑ สงฺขารรา ๑ วิญฺญาณํ อนคฺตา
 อนตฺตกตฺตานิ กมฺมานิ กมฺมคฺตฺตานํ มุตฺติสฺสณฺตฺตี ๑ ปฏฺฐาจา วินฺตา
 โช เม คมฺมเห ภิกฺขเว ตตฺร ตตฺร เตสุ เตสุ ธมฺเมสุ ตํ กิ
 มณฺเฏน ภิกฺขเว ฐปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภนฺเต ๑
 เวทนา ๑ สญฺญา ๑ สงฺขารรา ๑ วิญฺญาณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ

๑ พ. เอวํ ๑ ส. กตมคฺตฺตานํ ๑

๑๘๒] ขนฺธํยํคฺคํสํ มชฺฌิมปณฺณาสํเก ขชฺชนิยวคฺโค ตติโย ๑๒๗

วาทิ ฯ อนิจฺจํ ภาณเต ฯ ยํ ปหานิจฺจํ ทฺวํ วา ตํ สฺวํ วาทิ ฯ
ทฺวํ ภาณเต ฯ ยํ ปหานิจฺจํ ทฺวํ วิปริณามธมฺมํ กถํ นุ ตํ
สํนุสฺสํติํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อคฺคาคิ ฯ โน
เหตํ ภาณเต ฯ ตสฺมา ทิห ฯ เป ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นวปรี
ชิตฺตคฺคตฺตายาคิ ปชานาตฺติ ฯ

เทว ขนฺธา คณฺเวย สียํ อธิวจฺนํ จ เหตุนา
สํกฺกยาเยน เทว วุคฺคา อสฺสํสาทวิญฺญาณเกณ จ
เอเต ทสฺสํวิธา วุคฺคา โหติ ภิกฺขุ ปุจฺจายาคิ" ฯ
ขชฺชนิยวคฺโค ตติโย ฯ

คตฺตฺรทฺททานํ

อสฺสํสาโท เทว สํมุตฺตา อรหฺนฺคเหติ อปเร เทว
สํโห ขชฺชนิบีณฺโกลุยํ ปาติเตยฺเยน ปุณฺณมาติ ฯ

๓ พ. เอวํ ฯ ส. อยํ คากา น ทิสฺสํติ ฯ

ชนธสัပ္ปตฺตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก เถรวคฺโค จตฺตโก

[๓๘๓] สํวตฺถิยํ วิหริติ ฯ อารามे ฯ คตฺร โห อายสฺมา
อานนฺโท ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิ อากุโส ภิกฺขเวติ ฯ อากุโสติ โห
เต ภิกฺขุ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจุสฺสโธสฺส ฯ อายสฺมา อานนฺโท
เอตทโวจ ปุณฺณโณ นาม อากุโส อายสฺมา มนฺตานํปฺปตฺโต อมฺหากํ
นวกานํ สํ พหุปรกาโร โหติ โส อมฺहे อิมินา โอวาทเณ โอวทติ
อุปาทาย อากุโส อานนฺท อสฺมํติ โหติ โน อนฺูปาทาย ฯ กิณฺจ
อุปาทาย อสฺมํติ โหติ โน อนฺูปาทาย ฯ ฐปํ อุปาทาย อสฺมํติ
โหติ โน อนฺูปาทาย ฯ เวทณํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺฆาเร ฯ วิญฺญาณํ
อุปาทาย อสฺมํติ โหติ โน อนฺูปาทาย ฯ เสยฺยถาปํ อากุโส
อานนฺท อิตฺถํ วา ปุริโส วา ททโร ยฺยว มนฺชชนกชาติโก
อาทาเส วา ปริสฺสฺสฺเช ปริโยทาคเ อจฺเจ วา อุตฺทกปตฺเต สกํ มชฺ-
ฌิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน อุปาทาย ปสฺสเสยฺย โน อนฺูปาทาย ฯ
เอวเมว โห อากุโส อานนฺท ฐปํ อุปาทาย อสฺมํติ โหติ โน
อนฺูปาทาย ฯ เวทณํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺฆาเร ฯ วิญฺญาณํ อุปาทาย
อสฺมํติ โหติ โน อนฺูปาทาย ฯ ตํ กิ มณฺณสฺสิ อากุโส อานนฺท
ฐปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ อากุโส ฯ เวทนา ฯ
สณฺณวา ฯ สงฺฆารว ฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ
อนิจฺจํ อากุโส ฯ เป ฯ ตสฺมา ติห ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นวปรี

๓๘๕] ขนฺธํยุตฺตํ มชฺฌิมปณฺณาสเก เถรวคฺโค จคฺคโค ๓๒๘

อิตฺตตฺตยาติ ปชานาติ ฯ ปุณฺณโณ นาม อากุโส อายสฺมา มนฺตานี-
ปฺปโต อมฺหากํ นวกานํ สํ พหุปกาวโร โหติ โส อมฺเห อิมินา
โอวาเทน โอวทติ อิมํ ปน เม อายสฺมโต ปุณฺณสฺส มนฺตานี-
ปฺปตฺตํ ชมฺมเทสํ สุตฺวา ชมฺโม อภิสํโหติ ฯ

[๓๘๕] สํวตฺถิ วิหริติ ฯ อารามे ฯ เตน โห ปน สมนฺเณ
อายสฺมา ติสฺโส ภควโต ปิตุจฺฉาปฺปโต สมนฺพหุตาณํ ภิกฺขุณฺเหว-
มาโรเจติ อปี เม อากุโส มชฺชกฺขาโต วิย กายิ ทิสํบี
เม น ปกฺขายนฺติ ชมฺมามี มํ นปฺปฏิกฺกนฺติ ถันนิกุญฺญจ เม
จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจติ อนภิวโต จ พุทฺทมจฺริยํ จรามิ โหติ
จ เม ชมฺเมสฺส วิจิกฺกิตฺวาติ ฯ

[๓๘๕] อถ โห สมนฺพหุตา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺปสงฺกมัสฺสุ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสํโส ฯ เอกมนฺตํ
นิสฺสินฺหา โห เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอกทโวจํ อายสฺมา ภนฺเต ติสฺโส
ภควโต ปิตุจฺฉาปฺปโต สมนฺพหุตาณํ ภิกฺขุณฺเหวมาโรเจติ อปี เม
อากุโส มชฺชกฺขาโต วิย กายิ ทิสํบี เม น ปกฺขายนฺติ ชมฺมามี
มํ นปฺปฏิกฺกนฺติ ถันนิกุญฺญจ เม จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจติ อนภิวโต
จ พุทฺทมจฺริยํ จรามิ โหติ จ เม ชมฺเมสฺส วิจิกฺกิตฺวาติ ฯ อถ โห
ภควา อณฺเฑตฺว ภิกฺขุ อามนฺเตสึ เอहि ตวํ ภิกฺขุ มม วจเนน
ติสฺสํ ภิกฺขุ อามนฺเตहि สคฺคา ตํ อากุโส ติสฺสํ อามนฺเตตฺติ ฯ
เอวํ ภนฺเตติ โห โส ภิกฺขุ ภควโต ปวฺติสฺสคฺคา เยนายสฺมา ติสฺโส

เตนุปลงฺกมิ อุปฺปลงฺกมิทฺวา ขายสฺมนนํ ทิสฺสํ เขตฺทโวจ สฺสคฺคา
 คํ อากฺโข ทิสฺสํ อามนฺเตคํ ๑ เหวํ อากฺโขติ โห ขายสฺมา
 ทิสฺโส คตฺส ภิกฺขุโน ปฏิสฺสคฺคา เยน ภคฺวา เตนุปลงฺกมิ อุป-
 ปลงฺกมิทฺวา ภคฺวณํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนํ นิสฺสํ ๑ เอกมฺนํ
 นิสฺสนํ โห ขายสฺมนนํ ทิสฺสํ ภคฺวา เขตฺทโวจ สจฺจํ กิร ทวํ
 ทิสฺส สมนุพฺพณํ ภิกฺขุณํ เหวมาโรเจสิ อมฺมึ เม อากฺโข มจฺจุ-
 ขาโค วิย กาโย ๑ เป ๑ โหติ จ เม ขมฺเมสุ วิจฺจิกฺขณฺติ ๑ เหว
 ภาณเต ๑ คํ กิ มนฺนุสฺสํ ทิสฺสํ รูเป อวิตรากฺสฺส อวิตฺตจฺจนฺทสฺส
 อวิตฺตเปมฺสฺส อวิตฺตมีปาสฺส อวิตฺตปริพาหสฺส อวิตฺตคณฺทสฺส คตฺส
 รูปสฺส วิปริณามณฺณลาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺส-
 ปายาสํ ๑ เหว ภาณเต ๑ สํ สํ ทิสฺส เหว เหน ทิสฺส
 โหติ ยถา คํ รูเป อวิตรากฺสฺส ๑ เวทนาย ๑ สณฺณาย ๑
 สงฺขารสฺส อวิตรากฺสฺส ๑ เป ๑ เหน สงฺขารานํ วิปริณามณฺณลาภาวา
 อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺส-
 ปายาสํ ๑ เหว ภาณเต ๑ สํ สํ ทิสฺส เหว เหน ทิสฺส โหติ ยถา คํ สงฺขารสฺส อวิ-
 ตรากฺสฺส ๑ วิณฺณนา อวิตรากฺสฺส อวิตฺตจฺจนฺทสฺส อวิตฺตเปมฺสฺส อวิ-
 ตฺตมีปาสฺส อวิตฺตปริพาหสฺส อวิตฺตคณฺทสฺส คตฺส วิณฺณนา อวิ-
 ปรณามณฺณลาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺส-
 ปายาสํ ๑ เหว ภาณเต ๑ สํ สํ ทิสฺส เหว เหน ทิสฺส โหติ ยถา
 คํ วิณฺณนา อวิตรากฺสฺส ๑

๓๘๗] ขนุนช่ย์คุดคู้ มขุณิมปณนลเณ เณรวคโค จตุคโค . ๓๓๓

[๑๘๐] ตํ กิํ มณฺณสํ คิํสํ ฐเป วิตฺตวราทํ วิตฺตจฺจนํ วิต-
 เปมํ วิตฺตมียํ วิตฺตปฺปาทํ วิตฺตปฺปวาทํ วิตฺตคณํ คสํ ฐเป วิป-
 ญฺญานมณฺณตภาวา อปฺปชฺชนํ โสกปฺปเวททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺท
 โน เหนํ ฆนํ ๑ สํ ๑ สํ คิํสํ เหวํ เหนํ คิํสํ โหติ
 ยถา ตํ ฐเป วิตฺตวราทํ ๑ เวทนาย ๑ สณฺณาย ๑ สังฆาเร ๑
 วิญฺญาเน วิตฺตวราทํ วิตฺตจฺจนํ วิตฺตเปมํ วิตฺตมียํ วิต-
 ตปฺปวาทํ วิตฺตคณํ คสํ วิญฺญาณํ วิปฺปญฺญานมณฺณตภาวา
 อปฺปชฺชนํ โสกปฺปเวททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺท ๑ โน เหนํ ฆนํ ๑
 สํ ๑ สํ คิํสํ เหวํ เหนํ คิํสํ โหติ ยถา ตํ วิญฺญาณํ
 วิตฺตวราทํ ๑ ตํ กิํ มณฺณสํ คิํสํ ฐเป นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ๑
 อนิจฺจํ ฆนํ ๑ เป ๑ เวทนาย ๑ สณฺณาย ๑ สังฆาเร ๑ วิญฺญาณํ
 นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ๑ อนิจฺจํ ฆนํ ๑ เป ๑ คสฺมา ติห ๑
 เหวํ ปสํ ๑ เป ๑ นามํ อิตถคตยาติ ปชานาติ ๑

[๑๔๗] เสวยถาวรมิ คิษฐ์ เทว ปุริสา เอโก ปุริโส มคฺค-
กุสโต เอโก ปุริโส มคฺคกุสโต คเมณฺ โส มคฺคกุสโต ปุริโส
อมํ มคฺคกุสโต ปุริสํ มคฺคํ ปุญฺเญยฺย โส เอวํ วเทยฺย เอวํ
โก ปุริสํ อยํ มคฺโค เตน มุหุตํ ๑๑ เตน มุหุตํ ๑๑
ทกฺขิณํ เทวชาปถิ คตถ วามิ มุณฺจิจฺฉา ทกฺขิณํ ๑๑ เตน
มุหุตํ ๑๑ เตน มุหุตํ ๑๑ ทกฺขิณํ ๑๑ คิฬิพํ ๑๑
เตน มุหุตํ ๑๑ เตน มุหุตํ ๑๑ ทกฺขิณํ ๑๑ มหนตํ ๑๑

เขตฺวเน อนาถมีณฺทิกถุสฺสวราเม ฯ เทน โห ปณ สมนฺเยน ยมกสฺส
 นาม ภิกฺขุโน เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ ตถาหํ
 ภควตา ฌมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา ฌีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส
 เกทา อฺจุณฺชิชฺชติ วินฺสฺสติ น โหติ ปรมมฺรณาติ ฯ อสฺสํโสสุ โห
 สมนฺพหุตา ภิกฺขุ ยมกสฺส กิร นาม ภิกฺขุโน เอวรูปํ ปาปกํ
 ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ ตถาหํ ภควตา ฌมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ
 ยถา ฌีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส เกทา อฺจุณฺชิชฺชติ วินฺสฺสติ น โหติ
 ปรมมฺรณาติ ฯ อถ โห เต ภิกฺขุ เยนายสฺมา ยมโก เตนฺอุปสงฺกมิตฺตํ
 อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา ยมเกน สทฺธิํ สมนฺโมทิตฺตํ สมนฺโมทนียํ
 กถํ สวราณํยํ วิตฺติสวเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺตํ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนา
 โห เต ภิกฺขุ อายสฺมมนฺตํ ยมกํ เอตทวโจจํ สจฺจํ กิร เต อวฺโส
 ยมก เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตถาหํ ภควตา ฌมฺมํ
 เทสิตํ อาชานามิ ยถา ฌีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส เกทา อฺจุณฺชิชฺชติ
 วินฺสฺสติ น โหติ ปรมมฺรณาติ ฯ เอวํ ชฺวหาหํ อวฺโส ภควตา
 ฌมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา ฌีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส เกทา
 อฺจุณฺชิชฺชติ วินฺสฺสติ น โหติ ปรมมฺรณาติ ฯ มา อวฺโส ยมก
 เอวํ อวฺจ มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สํชฺช ภควโต
 อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย ฌีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส
 เกทา อฺจุณฺชิชฺชติ วินฺสฺสติ น โหติ ปรมมฺรณาติ ฯ เอวํปิ โห

อายสฺมา ยมโก เตหิ ภิกฺขุหิ อุกฺกมาโน ตเถว ตํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ
 ทามสํ ปรามาสํ อภินิวิสฺสํ^๑ โหหริ ตถาหํ ภควตา ชมฺมํ
 เทสิตํ อาชานามิ ยถา ชฺฌนาสฺสโว ภิกฺขุ กายสํสฺส เกทา อุกฺกิชฺชติ
 วินสฺสติ น โหติ ปรมมฺรณาติ ฯ ยโต โช เต ภิกฺขุ นาสกฺขิธํ
 อายสฺมนฺตํ ยมกํ เอตสฺมา ปาปกา ทิฏฺฐิจิตฺตา วิเวเจกฺขํ ฯ อถ โช
 เต ภิกฺขุ อญฺจายาสฺนา เยนายสฺมา สํวรัปฺตโต เตนุปลงฺกมํ^๒ อุป-
 ลงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สํวรัปฺตํ เอตทวโจ ยมกสฺส นาม อาวุโส
 สํวรัปฺตต ภิกฺขุโน เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตถาหํ
 ภควตา ชมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา ชฺฌนาสฺสโว ภิกฺขุ กายสํสฺส
 เกทา อุกฺกิชฺชติ วินสฺสติ น โหติ ปรมมฺรณาติ สํวรายสฺมา
 สํวรัปฺตโต เยน ยมโก ภิกฺขุ เตนุปลงฺกมคฺค อนุกมฺบิ อฺปาทายาติ ฯ
 อธิวาเสสสิ โช อายสฺมา สํวรัปฺตโต ตุนฺหิภาเวน ฯ

[๑๘๘] อถ โช อายสฺมา สํวรัปฺตโต สํยตนฺตมฺมํ ปฏิสฺสธฺตนา
 วุฏฺฐิจิตฺตํ เยนายสฺมา ยมโก เตนุปลงฺกมํ อุปฺปลงฺกมิตฺวา อายสฺมตา
 ยมเกน สทฺธิ สมฺโมทิตฺวา เป ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โช อายสฺมา
 สํวรัปฺตโต อายสฺมนฺตํ ยมกํ เอตทวโจ สจฺจํ กิร เต อาวุโส
 ยมกํ เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตถาหํ ภควตา ชมฺมํ
 เทสิตํ อาชานามิ ยถา ชฺฌนาสฺสโว ภิกฺขุ กายสํสฺส เกทา อุกฺกิชฺชติ
 วินสฺสติ น โหติ ปรมมฺรณาติ ฯ เอวํ ขวาทํ อาวุโส ภควตา

๑ พ. เอวํ ฯ ส. ปรามสฺส อภินิวิสฺส ฯ

๒๐๒] ขนฺธสํยุตฺตสํ มชฺฌิมปณฺณาสกเถ เถรวคฺโค จตุตฺโถ ๓๑๕

ขมฺมํ เทสํ อชานามิ ยถา จีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส เปทา
อฺจุณฺนิชฺชติ วินสฺสํติ น โหติ ปรมมรณาติ ฯ ตํ กิํ มณฺเณสํ อวฺสุโส
ยมกํ รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ อนิจุจํ อวฺสุโส ฯ เป ฯ
เวทนา ฯ สณฺเณ ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺเณณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ
วาติ ฯ อนิจุจํ อวฺสุโส ฯ ตสฺมา ติห ฯ เป ฯ เหวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ
นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ ฯ

[๒๐๐] ตํ กิํ มณฺเณสํ อวฺสุโส ยมกํ รูปํ ตถาคโตติ
สํนุสฺสํสํติ ฯ โน เหตุํ อวฺสุโส ฯ เวทณํ ตถาคโตติ สํนุ-
สฺสํสํติ ฯ โน เหตุํ อวฺสุโส ฯ สณฺเณ ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺเณณํ
ตถาคโตติ สํนุสฺสํสํติ ฯ โน เหตุํ อวฺสุโส ฯ

[๒๐๑] ตํ กิํ มณฺเณสํ อวฺสุโส ยมกํ รูปสฺมํ ตถาคโตติ
สํนุสฺสํสํติ ฯ โน เหตุํ อวฺสุโส ฯ อณฺเณตฺร รูปา ตถาคโตติ
สํนุสฺสํสํติ ฯ โน เหตุํ อวฺสุโส ฯ เวทนาย ฯ เป ฯ อณฺเณตฺร
เวทนาย ฯ เป ฯ สณฺเณตฺร ฯ อณฺเณตฺร สณฺเณตฺร ฯ สงฺขารสฺสุ ฯ
อณฺเณตฺร สงฺขารสฺส ฯ วิญฺเณณสฺมํ ตถาคโตติ สํนุสฺสํสํติ ฯ
โน เหตุํ อวฺสุโส ฯ อณฺเณตฺร วิญฺเณณา ตถาคโตติ สํนุ-
สฺสํสํติ ฯ โน เหตุํ อวฺสุโส ฯ

[๒๐๒] ตํ กิํ มณฺเณสํ อวฺสุโส ยมกํ รูปํ ฯ เวทนา ฯ
สณฺเณ ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺเณณํ ตถาคโตติ สํนุสฺสํสํติ ฯ
โน เหตุํ อวฺสุโส ฯ

[๒๐๓] ตํ ก็ มณฺเฑสิ อากุโส ยมก อยํ โส อรูปี อเวทโน
 อสงฺกมํ อสงฺกาโร อวิญญาโน ตถาคโคติ สมนุสฺสสฺสตี ฯ โน
 เหตุ อากุโส ฯ เหตุถ จ เต อากุโส ยมก ทิฏฺฐเชว ชมฺเม
 สจฺจโต ตถโคติ ตถาคโคติ อานุสฺสพฺภิกฺขมาโน กตฺถํ นุ เต ตํ
 เวชฺชยากรณํ ตถาหํ ภควตา ชมฺมํ เทสํ อชานามิ ยถา
 ชีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส เกทา อจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ น โหติ
 ปรมมฺรณาติ ฯ อหุ โห เม ตํ อากุโส สารีปุตฺต ปุพฺเพ
 อวิทฺทสฺสโน ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อิทฺธจ ปน เม อายสฺมโต
 สารีปุตฺตสฺส ชมฺมเทสนํ สุตฺวา ตณฺเฑว ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปหฺนํ
 ชมฺโม จ เม อภิสํมิโคติ ฯ

[๒๐๔] สเจ ตํ อากุโส ยมก เอวํ ปุจฺเจยฺยํ โย โส อากุโส
 ยมก ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว โส กายสฺส เกทา ปรมมฺรณา
 ก็ โหคฺคิ เอวํ ปุจฺโจ ติวํ อากุโส ยมก กิณฺติ พุยากระยฺยา-
 สฺสตี ฯ สเจ มํ อากุโส เอวํ ปุจฺเจยฺยํ โย โส อากุโส ยมก
 ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว โส กายสฺส เกทา ปรมมฺรณา ก็
 โหคฺคิ เอวํ ปุจฺโจ อหฺมากุโส เอวํ พุยากระยฺยํ รูปี โห
 อากุโส อนิจฺจํ ยถนิจฺจํ ตํ ทฺวชฺชํ ยํ ทฺวชฺชํ ตํ นิรฺทฺวชฺชํ ตทคฺคํ
 คคํ ฯ เวทนา ฯ สญฺญา ฯ สจฺจวรา ฯ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ
 ยถนิจฺจํ ตํ ทฺวชฺชํ ยํ ทฺวชฺชํ ตํ นิรฺทฺวชฺชํ ตทคฺคํ คคณฺติ เอวํ

๓ ส. เอวํ ฯ พ. เถโคติ ฯ

ປັນ ສັນຕິ ນ ອນຸເວສາສີ ວຈໂກ ເມຕີ າ ຍທາມີ ໄສ ອຸປຸຊາຕີ
 ປຸພຸຊາຍ໌ ປຈຸຖານີປາຕ໌ ດີການປຸຊາວ໌ ມນາປຈາວ໌ ມີຍວາທ໌ ຕທາມີ
 ໄສ ວຈໂກວ ວຈກຸຸຈ ປັນ ສັນຕິ ນ ອນຸເວສາສີ ວຈໂກ ເມຕີ າ
 ຍທາມີ ນໍ ວໂຫດຕ໌ ວິທິຕຸວາ ຕິດຸເເນ ສັຕຸເເນ ສັວິຕາ ໂວໂຣເປຕີ
 ຕທາມີ ໄສ ວຈໂກວ ວຈກຸຸຈ ປັນ ສັນຕິ ນ ອນຸເວສາສີ ວຈໂກ
 ເມຕີ າ ເວມາວຸໄສຕີ າ

[໒໐໒] ເວເມວ ໂຫ ອາວຸໄສ ອສັສຸຕວາ ປຸຖຸຊໂນ ອຣິຍານ໌
 ອທສັສາວ໌ ອຣິຍຸຣມມສັສ ອໂກວິໂທ ອຣິຍຸຣມເ ອວິນິໂຕ ສັປປຸຣິສານ໌
 ອທສັສາວ໌ ສັປປຸຣິສຸຣມມສັສ ອໂກວິໂທ ສັປປຸຣິສຸຣມເ ອວິນິໂຕ ຮູປ໌
 ອຕຸຕໂຕ ສັມນຸປສັສຕີ ຮູປວນຕ໌ ວາ ອຕຸຕານ໌ ອຕຸຕນີ ວາ ຮູປ໌
 ຮູປສຸມີ ວາ ອຕຸຕານ໌ າ ເວທນ໌ າ ສັມບູ໌ າ ສັງຂາເ າ ວິຣຸຣາຣນ໌
 ອຕຸຕໂຕ ສັມນຸປສັສຕີ າ ເປ າ ວິຣຸຣາຣນສຸມີ ວາ ອຕຸຕານ໌ າ ໄສ
 ອນິຈຸຈ໌ ຮູປ໌ ອນິຈຸຈ໌ ຮູປນຸຕີ ຍຄາກູຕ໌ ນປປຊານາຕີ ອນິຈຸຈ໌ ເວທນ໌
 ອນິຈຸຈາ ເວທນາຕີ ຍຄາກູຕ໌ ນປປຊານາຕີ ອນິຈຸຈ໌ ສັມບູ໌ ອນິຈຸຈາ
 ສັມບູເວຕີ ຍຄາກູຕ໌ ນປປຊານາຕີ ອນິຈຸເຈ ສັງຂາເ ອນິຈຸຈາ
 ສັງຂາຣາຕີ ຍຄາກູຕ໌ ນປປຊານາຕີ ອນິຈຸຈ໌ ວິຣຸຣາຣນ໌ ອນິຈຸຈ໌
 ວິຣຸຣາຣນນຸຕີ ຍຄາກູຕ໌ ນປປຊານາຕີ າ ທຸກຊ໌ ຮູປ໌ ທຸກຊ໌ ຮູປນຸຕີ
 ຍຄາກູຕ໌ ນປປຊານາຕີ ທຸກຊ໌ ເວທນ໌ າ ທຸກຊ໌ ສັມບູ໌ າ ທຸກເຂ
 ສັງຂາເ າ ທຸກຊ໌ ວິຣຸຣາຣນ໌ ທຸກຊ໌ ວິຣຸຣາຣນນຸຕີ ຍຄາກູຕ໌ ນປ-
 ປຊານາຕີ າ ອນຕຸຕ໌ ຮູປ໌ ອນຕຸຕ໌ ຮູປນຸຕີ ຍຄາກູຕ໌ ນປປຊານາຕີ

๒๐๗] ขนฺธํยฺยํคฺคํสํสํ มชฺฌิมปณฺณาสํสเก เถรวคฺคโค จคฺคโค ๓๓๘

อนตฺตํ เวทนี ๑ อนตฺตํ สณฺณํ ๑ อนตฺเต สงฺขารे ๑ อนตฺตํ
วิญฺญาณํ อนตฺตํ วิญฺญาณนฺติ ยถากฺคํ นปฺปชานาติ ๑ สงฺขตํ
รูปํ สงฺขตํ รูปนฺติ ยถากฺคํ นปฺปชานาติ สงฺขตํ เวทนี ๑
สงฺขตํ สณฺณํ ๑ สงฺขเต สงฺขารे ๑ สงฺขตํ วิญฺญาณํ สงฺขตํ
วิญฺญาณนฺติ ยถากฺคํ นปฺปชานาติ ๑ วรกํ รูปํ วรกํ รูปนฺติ
ยถากฺคํ นปฺปชานาติ วรกํ เวทนี ๑ วรกํ สณฺณํ ๑ วรเก
สงฺขารे ๑ วรกํ วิญฺญาณํ วรกํ วิญฺญาณนฺติ ยถากฺคํ นปฺป-
ชานาติ ๑ โส รูปํ อูเปติ อูปาทียติ อธิจฺจุจฺาติ อตฺตา เมติ
เวทนี ๑ สณฺณํ ๑ สงฺขารे ๑ วิญฺญาณํ อูเปติ อูปาทียติ
อธิจฺจุจฺาติ อตฺตา เมติ ๑ ตสฺสํเม ปณฺจูปาทานกฺขณฺธา อูเปตา
อูปาทินฺนา ทิฆมคฺคํ อหิคายํ ทุกฺขายํ สํวคฺคนฺติ ๑

[๒๐๗] สํคฺวา จ โธ อากุโส อริยสํวโก อริยานํ ทสฺสํว
อริยธมฺมสํสํ โกวิโท อริยธมฺเม สํวิณีโต ๑ เป ๑ สํปฺปรีสธมฺเม
สํวิณีโต น รูปํ อตฺตโต สมนุสฺสํติ น รูปวณฺตํ วา อตฺตานํ
น อตฺตนิ วา รูปํ น รูปสํมํ วา อตฺตานํ น เวทนี ๑ น
สณฺณํ ๑ น สงฺขารे ๑ น วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุสฺสํติ น
วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตานํ น อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ น
วิญฺญาณสํมํ วา อตฺตานํ ๑ โส อนิจฺจํ รูปํ อนิจฺจํ รูปนฺติ
ยถากฺคํ ปชานาติ อนิจฺจํ เวทนี ๑ อนิจฺจํ สณฺณํ ๑ อนิจฺเจ

๑ อูปฺปนฺนาติปิ อูเปนนฺตาติปิ ปาโง ๑

สงฺขาเร ๑ อนิจฺจํ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ ๑ ทุกฺขํ รูปํ ทุกฺขํ รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ทุกฺขํ
 เวทนี ๑ ทุกฺขํ สํญมํ ๑ ทุกฺขเ สงฺขาเร ๑ ทุกฺขํ วจฺญาณํ
 ทุกฺขํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ อนตฺตํ รูปํ อนตฺตํ
 รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อนตฺตํ เวทนี ๑ อนตฺตํ สํญมํ ๑
 อนตฺเต สงฺขาเร ๑ อนตฺตํ วิญฺญาณํ อนตฺตํ วิญฺญาณนฺติ
 ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ สงฺขตํ รูปํ สงฺขตํ รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ
 สงฺขตํ เวทนี ๑ สงฺขตํ สํญมํ ๑ สงฺขเต สงฺขาเร ๑ สงฺขตํ
 วิญฺญาณํ สงฺขตํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ วจกํ รูปํ
 วจกํ รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ วจกํ เวทนี ๑ วจกํ สํญมํ ๑
 วจเก สงฺขาเร วจกา สงฺขาราติ ยถาภูตํ ปชานาติ วจกํ
 วิญฺญาณํ วจกํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ โส รูปํ น
 อูเปติ น อูปาทียติ น อธิฏฺฐาติ อตฺตา เมติ เวทนี ๑
 สํญมํ ๑ สงฺขาเร ๑ วิญฺญาณํ น อูเปติ น อูปาทียติ น
 อธิฏฺฐาติ อตฺตา เมติ ๑ ตสฺสึเม ปญฺจุปาทานกฺขณฺหา อญฺเปตา
 อญฺปาทินฺหา ที่มฺรตฺตํ หิตาย สฺขาย สํวตฺตนฺตํ ๑ เหวณฺเหตฺ^๒
 อากุโส สํวปฺตฺโต โหติ เยสฺ อายสฺมนฺตานํ ตาทิสํ สํพุทฺหมจาวิน
 อญฺกมฺปกา อตฺถกามา โอวาทกา อญฺสาสกา อิทฺตญฺ ปน เม

๑ อญฺปฺปนาติ วา อญฺปฺเปนาติ วา ปาโง ๑ ๒ ส. เหวํ หิ
 เต ๑ พ. เหวเมตฺ ๑

๒๐๘] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเถ เถรวคฺโค จตุตฺโถ ๑๕๓

อายสฺมาโต สํวรัปฺตฺตสฺส ฐมฺมเทสํ สุตฺวา อนฺุปาทาย ชาสเวหิ
จิตฺตํ วิมุตฺตุนฺติ ฯ

[๒๐๘] เอกํ สํมยํ ภคฺวา เวสํติยํ วิหริติ มหาวเน กุฏฺฐาคาร-
สํถายํ ฯ เตน ไซ ปน สํมเยน อายสฺมา อนฺุราไซ ภคฺวาโต
อวิหฺเร อรณฺณกฺฤทฺธายํ วิหริติ ฯ อถ ไซ สํมพฺพุตา อณฺุณตฺติคฺติยา
ปรีพฺพาชกา เยนายสฺมา อนฺุราไซ เตนฺุปลงฺกมิตฺตํ อฺุปลงฺกมิตฺตฺวา
อายสฺมาตา อนฺุราเชน สํกฺขี สํมโมทิตฺตํ สํมโมทนํยํ กถํ สํวราณํยํ
วิตฺติสํวเรตฺตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺตํ ฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺหา ไซ เค อณฺุณ-
ตฺติคฺติยา ปรีพฺพาชกา อายสฺมณฺฺตํ อนฺุราจํ เอตทโวจํ โย โส
อาวุโส อนฺุราจ ตถาคโต อุตฺตมปฺุริโส ปรมปฺุริโส ปรมปฺฺติปฺฺติโต
ตํ ตถาคโต อิมํสุ จตุสฺสุ จ्ञาเนสฺสุ ปณฺุณาปฺยมาโน ปณฺุณเปติ
โหติ ตถาคโต ปรมมฺรณาติ วา น โหติ ตถาคโต ปรมมฺรณาติ
วา โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมฺรณาติ วา เหน
โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมฺรณาติ วาติ ฯ เอวํ วุตฺเต
อายสฺมา อนฺุราไซ เค อณฺุณตฺติคฺติเย ปรีพฺพาชเก เอตทโวจํ โย
โส อาวุโส ตถาคโต อุตฺตมปฺุริโส ปรมปฺุริโส ปรมปฺฺติปฺฺติโต ตํ
ตถาคโต อณฺุณตฺตฺว อิมํหิ จตุหิ จ्ञาเนหิ ปณฺุณาปฺยมาโน ปณฺุณเปติ
โหติ ตถาคโต ปรมมฺรณาติ วา น โหติ ตถาคโต ปรมมฺรณาติ
วา โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมฺรณาติ วา เหน
โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมฺรณาติ วาติ ฯ เอวํ วุตฺเต

เต อณฺเณตฺติคฺคิยา ปริพฺพชกา อายสฺมนํ ตฺนุราชํ เขตฺทวโจ ใต้
 จายํ ภิกฺขุ นโว ภวิสฺสตี อจิริปพฺพชโต เถโร วา ปน พาโต
 อพฺยตฺโตติ ๑ อถ ไซ อณฺเณตฺติคฺคิยา ปริพฺพชกา อายสฺมนํ ตฺนุราชํ
 นววาเทน ๑ พาลววาเทน ๑ อปสาเทตฺวา อฏฺฐชํวาสฺนา ปกฺกมฺมํ ๑

[๒๐๘] อถ ไซ อายสฺมโต ตฺนุราชสฺส อจิริปกฺกนฺเตสฺส เตสฺส
 อณฺเณตฺติคฺคิเยสฺส ปริพฺพชเกสฺส เขตฺทวโหสิ สเจ ไซ มํ เต อณฺเณ-
 ตฺติคฺคิยา ปริพฺพชกา อุตฺตรํ ปุจฺเจยฺยํ กถํ พฺยากรมาโน น ขวาทํ
 เตสํ อณฺเณตฺติคฺคิยานํ ปริพฺพชกานํ วุตฺตวาทํ เจว ภควโต อสฺสํ
 น ๑ ภควนฺตํ อญฺเณน อพฺภาจิกฺขเวยฺยํ ฌมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยา-
 กเรยฺยํ น ๑ โภจิ สหฌมฺมิโก วาทานฺปาโต คารยฺหํ ชานํ
 อาคฺขเณยฺยาติ ๑ อถ ไซ อายสฺมา ตฺนุราชเณ ภควา เตนุ-
 ปตฺตํกมิ อุตฺตํกมิตฺวา ๑ เป ๑ เอกมณฺตํ นิสีนโน ไซ อายสฺมา
 ตฺนุราชเณ ภควนฺตํ เขตฺทวโจ อิทํ ฆนฺเต ภควโต อวิหฺวเร
 อรณฺณญฺญิกายํ วิหฺรามิ อถ ไซ ฆนฺเต สมฺพหฺรตา อณฺเณตฺติคฺคิยา
 ปริพฺพชกา เยนํ เตนุปตฺตํกมฺมํ ๑ เป ๑ มํ เขตฺทวโจ โย
 ใต้ อาวุโส ตฺนุราช ตถาคโต อุตฺตมปริโส ปรมปริโส ปรมปตฺติ-
 ปตฺโต คํ ตถาคโต อิมํ จตฺตํ จานฺธํ ปณฺณายมาโน ปณฺณ-
 เปติ โหติ ตถาคโต ปรมมรณาคิ วา น โหติ ตถาคโต
 ปรมมรณาคิ วา โหติ ๑ น ๑ โหติ ตถาคโต ปรมมรณาคิ

๓ วาทานฺวาโทติปิ ปาโไซ ๑

๒๓๐] ขนฺธํยฺยํตฺตํ มชฺฌิมปณฺณาสเก เถรวคฺโค จคฺคโค ๑๔๓

วา เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโค ปรมมรณาติ วาติ ฯ
เอวํ อุตฺตาทํ ฆนฺเต เต อณฺณตฺติคฺคิเย ปรีพฺพาสเก เอตทวโจ
โย ใส อากุโส ตถาคโค อุตฺตมปฺริโส ปรมปฺริโส ปรมปฺคฺติ-
ปฺคฺโต ตํ ตถาคโค อณฺณตฺตํ อิมเหติ จคฺคิ จานเหติ ปณฺณ-
ายมาโน ปณฺณเปติ โหติ ตถาคโค ปรมมรณาติ วา ฯเป ฯ
เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโค ปรมมรณาติ วาติ ฯ เอวํ
อุตฺเต ฆนฺเต เต อณฺณตฺติคฺคิยา ปรีพฺพาสกา มํ เอตทวโจ ใส
จายํ ฆิกฺขุ นว ฆวิสฺสํติ อจิริปพฺพชฺชิตฺโต เถโร วา ปน พาสิต
อพฺยคฺคิตฺติ ฯ อถ ไซ มํ ฆนฺเต เต อณฺณตฺติคฺคิยา ปรีพฺพาสกา
นรฺวาทน จ พาสวาทน จ อปสํสํเตว อญฺญายาสํสา ปกฺกมัสฺสุ ฯ
ตสฺสํ มยฺหํ ฆนฺเต อจิริปกฺกนฺเตสฺสุ เตสฺสุ อณฺณตฺติคฺคิเยสฺสุ ปรีพฺพาสเกสฺสุ
เอตทวโจ สจ ไซ มํ เต อณฺณตฺติคฺคิยา ปรีพฺพาสกา อุตฺตริ
ปฺจุญฺญํ กถํ พฺยากรมาโน น ชฺวาทํ เตสฺสุ อณฺณตฺติคฺคิยานํ
ปรีพฺพาสกานํ อุตฺตวาทํ เจว ฆคฺควโค อสฺสํ น จ ฆคฺคนฺตํ
อณฺเณน อพฺภาจิกฺกเขยฺยํ ชมฺมสฺสํ จานฺนชฺมมํ พฺยากรเขยฺยํ น จ
โกจิ สหชฺมมโก วาทนฺนปาสิต คารยฺหํ จานํ อากจฺญายาติ ฯ

[๒๓๐] ตํ กิ มณฺณสํ อนฺนราช ฐปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ
อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปณานิจฺจํ ทฺถวํ วา ตํ สฺวํ วาติ ฯ ทฺถวํ
ฆนฺเต ฯ ย ปณานิจฺจํ ทฺถวํ วิปริณามชฺมมํ กถํ นุ ตํ สมนุ-
ปสฺสํติ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อุตฺตาทิ ฯ โน

เหตํ ภนฺเต ๑ เวทนา ๑ สญฺญา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ
นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภนฺเต ๑ เป ๑ คตฺถมา ทิท
๑ เป ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑ เป ๑ นวปวํ อิตฺถคฺคตยาติ ปชานาติ ๑

[๒๓๓] ตํ ก็ มนฺธยสฺสี อนุรธา รุปํ ตถาคโตติ สมนุ-
ปสฺสํสํสํติ ๑ โน เหตํ ภนฺเต ๑ เวทนํ ๑ สญฺญํ สงฺขารว ๑
วิญฺญาณํ ตถาคโตติ สมนุปสฺสํสํสํติ ๑ โน เหตํ ภนฺเต ๑

[๒๓๔] ตํ ก็ มนฺธยสฺสี อนุรธา รูปสํมํ ตถาคโตติ สมนุ-
ปสฺสํสํสํติ ๑ โน เหตํ ภนฺเต ๑ อณฺณคฺคต รุปา ตถาคโตติ สมนุ-
ปสฺสํสํสํติ ๑ โน เหตํ ภนฺเต ๑ เวทนาย ๑ เป ๑ อณฺณคฺคต
เวทนาย ๑ เป ๑ สญฺญาย ๑ อณฺณคฺคต สญฺญาย ๑ สงฺขารว ๑
อณฺณคฺคต สงฺขารว ๑ วิญฺญาณสํมํ ๑ อณฺณคฺคต วิญฺญาณว
ตถาคโตติ สมนุปสฺสํสํสํติ ๑ โน เหตํ ภนฺเต ๑

[๒๓๕] ตํ ก็ มนฺธยสฺสี อนุรธา รุปํ ๑ เวทนา ๑ สญฺญา ๑
สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ ตถาคโตติ สมนุปสฺสํสํสํติ ๑ โน เหตํ ภนฺเต ๑

[๒๓๖] ตํ ก็ มนฺธยสฺสี อนุรธา อยํ โส อรูปํ อเวทโน
อสนฺธยํ อสงฺขารว อวิญฺญาโน ตถาคโตติ สมนุปสฺสํสํสํติ ๑ โน
เหตํ ภนฺเต ๑ เอตฺถ จ เต อนุรธา ทิฏฺฐเชว ขมฺเม สจฺจโค
ตลโต ตถาคโต อนุปตฺทพฺภิกฺขมาโน กตฺถํ นุ เต ตํ เวชฺชยากรณํ
โย โส อวฺสุ ตถาคโต อุตฺตมปฺปวิโส ปรมปฺปวิโส ปรมปคฺคิปปคฺโค

๑ เอวํ อุตฺตคาการณ เวทิตพฺพํ ๑

๒๓๕] ขนฺธํยํตํตํสํ มชฺฌิมปญฺณาสํเก เถรวคฺโค จตฺตโค ๑๔๕

คํ ตถาคโต อญฺเฐว อิมํหิ จตฺตํ จานํหิ ปญฺญาปยมาโน
ปญฺเณเปติ โหติ ตถาคโต ปรมํมรณาติ วา น โหติ ตถาคโต
ปรมํมรณาติ วา โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมํมรณาติ
วา เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมํมรณาติ วาติ ฯ
โน เหนว ภาณเต ฯ สํสาธุ สํสาธุ อนุราธ ปุพฺเพ จาหํ อนุราธ
เอตฺรหิ จ ทุกฺขณฺเญว ปญฺเณเปมิ ทุกฺขสํสํ จ นิโรชนํติ ฯ

[๒๓๕] เอกํ สํมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวฬุวนํ กถนุทก-
นิวาเป ฯ เตน ๒ ปน สํมยํ อายสฺมา วกฺกตฺติ กุมฺภการนิเวสํเน
วิหริติ อาพาธโก ทุกฺขโค พาฬุหิตาโน ฯ ๒ ๒ อายสฺมา
วกฺกตฺติ อุปฏฺฐาเก อามนฺเตสํ เถว คุมฺเห อาวุโส เยน ภควา
เตนุปลงฺกมตฺตํ อุปลงฺกมิตฺตวา มม วจฺเนน ภควโต ปาเท สิริสา
วณฺทก วกฺกตฺติ ภาณเต ภิกฺขุ อาพาธโก ทุกฺขโค พาฬุหิตาโน
โส ภควโต ปาเท สิริสา วณฺทคํติ เหวณฺจ วเทถ สํสา-
กฺริ ภาณเต ภควา เยน วกฺกตฺติ ภิกฺขุ เตนุปลงฺกมตฺตํ อนุกมฺปํ
อุปาทายาติ ฯ เหวมาวุโสติ ๒ เหว เท ภิกฺขุ อายสฺมโต วกฺกตฺติสํสํ
ปฏฺฐิสํสํตฺตวา เยน ภควา เตนุปลงฺกมิตฺตํ อุปลงฺกมิตฺตวา ฯ เป ฯ
ภควนฺตํ เอตทโวจํ วกฺกตฺติ ภาณเต ภิกฺขุ อาพาธโก ทุกฺขโค
พาฬุหิตาโน โส ภควโต ปาเท สิริสา วณฺทคํติ เหวณฺจ ปน
วเทติ สํสา กฺริ ภาณเต ภควา เยน วกฺกตฺติ ภิกฺขุ เตนุปลงฺกมตฺตํ
อนุกมฺปํ อุปาทายาติ ฯ อธิวาเสสิ ภควา ตฺถนํทํภาเวน ฯ

[๒๓๖] อถ ไช ภควา นิวาเสตฺวา ปตฺตจฺจวมาทาย เยนายสฺมา
 วฏฺกถิ เตนฺปสงฺกมึ ๑ อตฺทสํ ไช อายสฺมา วฏฺกถิ ภควนฺตํ
 ทูรโตว ชาลจฺจนฺตํ ทิสฺวาน มณฺจเก สมนฺโวจิเป^๑ ๑ อถ ไช ภควา
 อายสฺมนฺตํ วฏฺกถิ เอตทโวจ อถ วฏฺกถิ มา ตวํ มณฺจเก
 สมนฺโวจิเป สันตึมานิ อาสฺนานิ ปณฺณตฺตานิ ตตฺถาหํ นิสฺสึสฺสา-
 มํติ ๑ นิสฺสึ ภควา ปณฺณตฺเต อาสฺเน ๑ นิสฺสึ ไช ภควา
 อายสฺมนฺตํ วฏฺกถิ เอตทโวจ กจฺจิ เต วฏฺกถิ ขมนฺนํ กจฺจิ
 ยาปฺนํ กจฺจิ ทฺถา เวทนา ปฏิกฺกมฺนฺติ โน อภิกฺกมฺนฺติ ๑
 ปฏิกฺกโมสํ ปณฺณายติ โน อภิกฺกโมติ ๑ น เม ฆนฺเต ขมนฺนํ
 น ยาปฺนํ พาพฺพา เม ทฺถา เวทนา อภิกฺกมฺนฺติ โน ปฏิกฺกมฺนฺติ
 อภิกฺกโมสํ ปณฺณายติ โน ปฏิกฺกโมติ ๑ กจฺจิ เต วฏฺกถิ
 น กิณฺจ กุกฺกจํ ๑ น โกจ วิปฺปฏิสฺสโรติ ๑ ตคฺข เม ฆนฺเต
 อนฺนปฺปํ กุกฺกจํ อนฺนปฺโป วิปฺปฏิสฺสโรติ ๑ กจฺจิ ปน ตํ
 วฏฺกถิ อตฺตา สฺตโต น อุปวทตฺติ ๑ น ไช มํ ฆนฺเต อตฺตา
 สฺตโต อุปวทตฺติ ๑ โน เจ กิร ตํ วฏฺกถิ อตฺตา สฺตโต
 อุปวทติ อถ กิณฺจ เต กุกฺกจํ โโก จ วิปฺปฏิสฺสโรติ ๑ จิร-
 ปฏิกฺกาหํ ฆนฺเต ภควนฺตํ ทสฺสํนํ อุปสงฺกมิตฺตกาโม นคฺธิ จ เม
 กายสฺมึ ตาวตฺติกา พตฺมตฺตา ยาวตฺตาหํ ภควนฺตํ ทสฺสํนํ อุป-
 สงฺกเมยฺยมนฺติ ๑ อถ วฏฺกถิ ก็ เต อิมินา ปฏิกฺกาเยน ทิฏฺเฐน ๑

โย โห วกฺกถิ ฌมฺมํ ปสฺสตี โส มํ ปสฺสตี โย มํ ปสฺสตี
 โส ฌมฺมํ ปสฺสตี ฯ ฌมฺมํ หิ วกฺกถิ ปสฺสณฺโต มํ ปสฺสตี มํ
 ปสฺสณฺโต ฌมฺมํ ปสฺสตี ฯ คํ กิ มนฺเวสฺสิ วกฺกถ ฯ รูปํ นิจฺจํ
 วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ภนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺวขฺมํ วา
 คํ สฺวขฺมํ วาติ ฯ ทฺวขฺมํ ภนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺวขฺมํ วิปริณามฌมฺมํ
 กถฺตํ นุ คํ สมนุสฺสตีตํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสํ เอโส เม
 อตฺตาคาติ ฯ โน เหนฺติ ภนฺเต ฯ เวทนา ฯ สญฺเญา ฯ สงฺขารวาท ฯ
 วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ภนฺเต ฯ เป ฯ
 เอโส เม อตฺตาคาติ ฯ โน เหนฺติ ภนฺเต ฯ ตสฺมา ติห ฯ เป ฯ
 เอวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นาวรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตฺติ ฯ อถ โห
 ภควา อายสฺมณฺคํ วกฺกถิ อิมินา โอวาทเณ โอวทิตฺวา อฏฺฐายาสฺนา
 เยน คิञฺชณฺฏโต ปพฺพโต เตน ปกฺกมํ ฯ

[๒๑๗] อถ โห อายสฺมา วกฺกถิ อจิรปฺกนฺนตฺตสฺส ภควโต
 อฏฺฐายาเก อามนฺเตสฺสิ เอถ มํ อาวุโส มนฺจกํ อาโรเปตฺวา
 เยน อิตฺถิตฺตปสฺสํ กาวสฺสีตา เตนฺนปสงฺกมถ กถํ หิ นาม มาทิสฺส
 อนฺตรมเว กถํ กตฺตพฺพํ มนฺเญยฺยาติ ฯ เอวมาวุโสติ โห เต
 ภิกฺขุ อายสฺมโต วกฺกถิสฺส ปฏิสฺสตุวาท อายสฺมณฺคํ วกฺกถิ มนฺจกํ
 อาโรเปตฺวา เยน อิตฺถิตฺตปสฺสํ กาวสฺสีตา เตนฺนปสงฺกมิตฺถํ ฯ อถ โห
 ภควา ตณฺเฑ รคฺคํ ตณฺเฑ ทิวสํวเสถํ คิञฺชณฺฏเฐ ปพฺพเต วิหาสิ ฯ

๓ ส. เอวํ ฯ พ. เตนฺนปสงฺกมํ ฯ อ ยํ น ทิสฺสตี ฯ

อถ โห เทว เทวตาโย อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา
 เกวลกปฺปํ คิซฺณกฺกฺกํ โอภาเสตฺวา เยน ภควา เทนุปลงฺกมิตฺตํ ๑ เป ๑
 เอกมฺนํ อฏฺฐํ ๑ เอกมฺนํ จิตฺตา โห เอกา เทวตา ภควนฺตํ
 เอตทโวจ วฏฺกถิ ภาเนเต ภิกฺขุ วิโมกฺขาย เจเตตฺติ ๑ อปฺรา
 เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ โส หิ นฺน โส ภาเนเต สยฺยคฺคโต
 วิมฺบุจิสฺสํ ๑ อิทมโวจฺ ตา เทวตาโย อิทํ วตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเวณฺตรชาเยตฺตํ ๑

[๒๓๘] อถ โห ภควา สยฺยคฺค รตฺติยา อจฺจุเยน ภิกฺขุ อามนฺเตติ
 เอกํ คุมฺเห ภิกฺขเว เยน วฏฺกถิ ภิกฺขุ เทนุปลงฺกมถ อฺป-
 ลงฺกมิตฺวา วฏฺกถิ ภิกฺขุ เอวํ วเทถ สยฺยคฺคโต ตวํ วฏฺกถิ ภควโต
 วณฺํ ทวีนฺนํ เทวตานํ อิมํ อวฺโส รตฺติ เทว เทวตาโย
 อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ คิซฺณกฺกํ โอภา-
 เสตฺวา เยน ภควา เทนุปลงฺกมิตฺตํ อฺปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิ-
 วาเทตฺวา เอกมฺนํ อฏฺฐํ ๑ เอกมฺนํ จิตฺตา โห อวฺโส เอกา
 เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ วฏฺกถิ ภาเนเต ภิกฺขุ วิโมกฺขาย
 เจเตตฺติ ๑ อปฺรา เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ โส หิ นฺน โส
 ภาเนเต สยฺยคฺคโต วิมฺบุจิสฺสํ ๑ ภควา จ ทํ อวฺโส วฏฺกถิ
 เอวมาห มา ภายิ วฏฺกถิ มา ภายิ วฏฺกถิ อปฺปาปกฺขนฺเต
 มรณํ ภวิสฺสํ อปฺปมิกา กาลกิริยาติ ๑ เอวํ ภาเนติ โห เต

๓ ส. เอวํ ๑ พ. เทนุปลงฺกมิ ๑ อยํ น ทิสฺสํ ๑

ภิกขุ ภควโต ปฏิสฺสตุวา เยนายสฺมา จกฺกติ เตนฺปสงฺกมัสฺสุ อฺป-
สงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ จกฺกตึ เอตทโวจํ สฺมณาวุโส จกฺกติ ภควโต
วณฺํ ทวินนฺนจ เทวตานนฺติ ฯ

[๒๔๗] อถ ไช อายสุมมา วกฺกตฺติ อุนฺนุจํเก อามนฺเตสํ เอต
มํ อากุโส มนฺจกา โอรุเปถ กถํ หิ นาม มาทิสํ อุนฺนุ
อาสเน นิสํหิตฺวา ตสฺส ภควโต สํสํมํ โสตพฺพํ มนฺเฌนฺยาติ ฯ
เอวมากุโสติ ไช เต ภิกฺขุ อายสุมโค วกฺกตฺติสฺส ปฏิสູຸຕວ
อายສຸມນຕໍ ວກຸດຕິ ມນຈກາ ໂອຣຸເປຣໍ ອີມໍ ອາກຸໂສ ຣຕຸຕິ ທວ
ເທວດາໂຍ ອຶກຸດຖນຸຕາຍ ຣຕຸຕິຍາ ຯ ເປ ຯ ເອກມນຕໍ ອງຸຈິຣໍ ເອກມນຕໍ
ຈິຕາ ໂອ ອາກຸໂສ ເອກາ ເທວດາ ກຸວນຕໍ ເອຕໜໂວຈ ວກຸດຕິ
ກນເຕ ກິກຊຸ ວິໂມກຊາຍ ເຈເຕຕິຕິ ຯ ອປຣາ ເທວດາ ກຸວນຕໍ ເອຕໜໂວຈ
ໂສ ທິ ນູນ ໂສ ກນເຕ ສຸວິມຸຕໂຕ ວິມຸຈຈິຣຸສຕິຕິ ຯ ກຸວາ ຈ ຕໍ
ອາກຸໂສ ວກຸດຕິ ເອວມາຫ ມາ ກາຍີ ວກຸດຕິ ມາ ກາຍີ ວກຸດຕິ
ອປາປກນເຕ ມຣຸນໍ ກວິຣຸສຕິ ອປາມິກາ ກາຕກິຣິຍາຕິ ຯ ເຕນຫາກຸໂສ
ມມ ຈຈເນນ ກຸວໂຕ ປາເທ ສິຣສາ ວນທຸ ວກຸດຕິ ກນເຕ ກິກຊຸ
ອາຟາຣິໂກ ທຸຖຸຂໂຕ ພາຟຸກຄິຕາໂນ ໂສ ກຸວໂຕ ປາເທ ສິຣສາ
ວນທຸຕິ ເຂວນຈ ວເຕຕິ ຮູມໍ ຍນິຈຈຳຕາຫໍ ກນເຕ ນ ກຸງຊາມີ
ຍຸຸຸຸຸຸຸຸຸ ຕໍ ທຸຖຸຂນຕິ ນ ວິຈິກິຸຸຸຸຸຸຸຸ ຍຸຸຸຸຸຸຸຸ ທຸຖຸຂໍ ວິປຣິນາມຸຸຸຸຸຸ
ນຕຸຕິ ເມ ຕຕຸ ຈນຸໂທ ວາ ວາໂຄ ວາ ເປມໍ ວາຕິ ນ ວິຈິກິຸຸຸຸຸຸຸຸ
ເທນາ ອນິຈຈາຕາຫໍ ກນເຕ ນ ກຸງຊາມີ ຍຸຸຸຸຸຸຸ ຕໍ ທຸຖຸຂນຕິ

น วิจิตรจินดา นิมิต ยถา นิมิต ทุคฺค วิปริณามชมฺมํ นตฺถิ เม ตตฺถ
 ฉนฺโท วา ราโค วา เปมํ วาติ น วิจิตรจินดา นิมิต ๑ สํญญา
 อนิจฺจาตาหิ ภนฺเต น กงฺขามิ ยถา นิมิตํ ตํ ทุคฺค นตฺถิ น วิจิตรจินดา
 ยถา นิมิต ทุคฺค วิปริณามชมฺมํ นตฺถิ เม ตตฺถ ฉนฺโท วา
 ราโค วา เปมํ วาติ น วิจิตรจินดา นิมิต ๑ สํญชารา อนิจฺจาตาหิ
 ภนฺเต น กงฺขามิ ยถา นิมิตํ ตํ ทุคฺค นตฺถิ น วิจิตรจินดา ยถา นิมิต
 ทุคฺค วิปริณามชมฺมํ นตฺถิ เม ตตฺถ ฉนฺโท วา ราโค วา
 เปมํ วาติ น วิจิตรจินดา นิมิต ๑ วิญฺญาณํ อนิจฺจาตาหิ ภนฺเต น
 กงฺขามิ ยถา นิมิตํ ตํ ทุคฺค นตฺถิ น วิจิตรจินดา ยถา นิมิต ทุคฺค
 วิปริณามชมฺมํ นตฺถิ เม ฉนฺโท วา ราโค วา เปมํ วาติ น
 วิจิตรจินดา นิมิต ๑ เอวมาวุโสติ โห เต ภิกฺขุ อายสฺมา โด วรฺกติสฺส
 ปฏิสสฺสว ปกฺกมัสสุ ๑ อถ โห อายสฺมา วรฺกตติ อจิริปฺกนฺเตสฺสุ
 เตสฺสุ ภิกฺขุสฺสุ สคฺคํ อาหเรสฺสิ ๑

[๒๓๐] ชด ไช เต ภิกขุ เยน ภควา เทนุปลสงกมัตถุ อูป-
 สงกมิตฺวา เอกมนตํ นิสฺสํทํ ๑ เอกมนตํ นิสฺสินฺนา ไช เต ภิกขุ
 ภควนตํ เขตทวโจ วฏฺฐติ ฆนฺเต ภิกขุ ชาพาสิโก ทฺวฺชโต
 พาพฺพหิตาโน โส ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทติ เอวญฺจ วเทติ
 ฐปํ อนิจฺจํตาหํ ฆนฺเต น กฺขามิ ยถนิจฺจํ ตํ ทฺวฺชนฺติ น วิจิ-
 กิจฺจามิ ยถนิจฺจํ ทฺวฺชํ วิปริณามธมฺมํ นตฺถิ เม ตตฺถ ฌนฺโต
 วา ราโค วา เปมํ วาติ น วิจิกิจฺจามิ ๑ เวทนา ๑ สํวยา ๑

๒๒๒] ขนฺธํยฺยตฺตํ มชฺฌิมปณฺณาสเก เถรวคฺโค จตฺตโก ๑๕๑

สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ อนิจฺจํตาหํ ภนฺเต น กงฺขามิ ยถนิจฺจํ ตํ
ทุกฺขนฺติ น วิจิกิञฺจามิ ยถนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ นตฺถิ
เม ตตฺถ ฉนฺโต วา วาโค วา เปมํ วาติ น วิจิกิञฺจามํติ ๑

[๒๒๓] อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส อายม ภิกฺขเว เยน
อิสฺสิตฺติปฺปสฺสํ กาวสฺสิดา เตนฺอุปสงฺกมิตฺถํ ยตฺถ วกฺกตฺตินา กุตฺตฺตฺเตน
สฺสํ อหริตฺตํ ๑ เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโค ปจฺจุสฺสโสสฺสํ ๑
อถ โข ภควา สมนฺพหุเตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิํ เยน อิสฺสิตฺติปฺปสฺสํ กาวสฺสิดา
เตนฺอุปสงฺกมิ ๑ อทฺทสฺมา โข ภควา อายสฺมนฺตํ วกฺกตฺติ ทูโรโตว
มญฺเฏ วิวตฺตกฺขนฺธิ์ เสยฺยมานํ ๑ เตน โข ปน สมนฺเยน ชุมายิตฺตํ
ติมิรียิตฺตํ คจฺฉเตว ปุริมทิสฺสํ คจฺฉติ ปจฺฉิมทิสฺสํ คจฺฉติ อุตฺตร-
ทิสฺสํ คจฺฉติ ทกฺขณทิสฺสํ คจฺฉติ อทุทฺททิสฺสํ คจฺฉติ อโรทิสฺสํ คจฺฉติ
อนุทิสฺสํ ๑ อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส ปสฺสํ โน ตุมฺहे
ภิกฺขเว เอวํ ชุมายิตฺตํ ติมิรียิตฺตํ คจฺฉเตว ปุริมทิสฺสํ ๑ เป ๑
คจฺฉติ อนุทิสฺสนฺติ ๑ เอวํ ภนฺเต ๑ เอโส โข ภิกฺขเว มาโร ปาปํมา
วกฺกตฺติสฺสํ กุตฺตฺตฺตํ วิญฺญาณํ สมนฺเวสฺสิตํ กตฺถ วกฺกตฺติสฺสํ
กุตฺตฺตฺตํ วิญฺญาณํ ปติฏฺฐิตนฺติ ๑ อปฺปติฏฺฐิตฺเตน จ ภิกฺขเว
วิญฺญาเนน วกฺกตฺติ กุตฺตฺตโค ปรีนิพฺพุตฺติ ๑

[๒๒๔] เอกํ สมนฺยํ ภควา ราชคฺเห วิหริติ เวฬุเน กถนฺทุก-
นิวาเป ๑ เตน โข ปน สมนฺเยน อายสฺมา อสฺสํชฺชํ กสฺสํปการาม

๑ ส. พ. เตมานํ ๑ ๒ พ. เอวํ ๑ ส. สมนฺเนสฺสิตํ ๑

วิหริติ อาพาชิโก ทุกฺขิโต พาพฺพหิตาโน ๑ อถ โข อายสฺมา
 อสฺสํชิ อฺปฏฺฐาเก อามนฺเตสฺสิ เอถ คฺมุเห อาวุโส ยေန ภควา
 เตนฺอุปสงฺกมถ อฺปสงฺกมิตฺวา มม จจฺเณน ภควโต ปาเท สิริสํ
 วนฺทถ อสฺสํชิ ฆนฺเต ภิกฺขุ อาพาชิโก ทุกฺขิโต พาพฺพหิตาโน โส
 ภควโต ปาเท สิริสํ วนฺทคฺคิ เอวญฺจ วเทถ สํวํ กิร ฆนฺเต
 ภควา ยေန อสฺสํชิ ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมคฺค อนุกมฺปํ อฺปาทายาติ ๑
 เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต อสฺสํชิสฺสํ ปฏฺฐิสฺสํคฺคา ยေန
 ภควา เตนฺอุปสงฺกมํสฺสํ อฺปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอถ-
 มนฺตํ นิสฺสํสิ ๑ เอถมนฺตํ นิสฺสินฺหา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ
 อสฺสํชิ ฆนฺเต ภิกฺขุ อาพาชิโก ทุกฺขิโต พาพฺพหิตาโน โส ภควโต
 ปาเท สิริสํ วนฺทติ เอวญฺจ วเทติ สํวํ กิร ฆนฺเต ภควา
 ยေန อสฺสํชิ ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมคฺค อนุกมฺปํ อฺปาทายาติ ๑ อภิวาเสสฺสิ
 ภควา คฺคณฺทํภาเวน ๑

[๒๒๓] อถ โข ภควา สํยณฺทสฺมมํ ปฏฺฐิสฺสํคฺคา วุฏฺฐิโต
 เยนายสฺมา อสฺสํชิ เตนฺอุปสงฺกมิ ๑ อทฺทสํ โข อายสฺมา อสฺสํชิ
 ภควนฺตํ ทฺวโรว อาคจฺจนฺตํ ทิสฺสวาน มณฺจเก สมนฺวโจปํ ๑
 อถ โข ภควา อายสฺมณฺตํ อสฺสํชิ เอตทโวจํ อถ อสฺสํชิ มา
 คฺควํ มณฺจเก สมนฺวโจปํ สนฺติมานิ อาสํหานิ ปณฺณคฺคตานิ คคฺคาหํ
 นิสฺสํสิสฺสํคฺคํ ๑ นิสฺสํสิ ภควา ปณฺณคฺคเต อาสํเน ๑ นิสฺสํชิ โข
 ภควา อายสฺมณฺตํ อสฺสํชิ เอตทโวจํ ภจฺจิ เต อสฺสํชิ ขมนฺนํ

๓๕๔ สัตตุนตบิฏเถ สัตตุนตนิกายสัส ฆนชวารวคโค [๒๒๔]

เวทยติ วิสณฺณคฺโค นํ เวทยติ ทฺวณฺณเจ เวทนํ เวทยติ วิสณฺณ-
คฺโค นํ เวทยติ อทฺทวมสฺสณฺณเจ เวทนํ เวทยติ วิสณฺณคฺโค นํ
เวทยติ สํ อนิจฺจาติ ปชานาติ ฯ เป ฯ อนภินนฺทิตาติ ปชานาติ ฯ
โส ภายปฺริยนฺติกณฺณเจ เวทนํ เวทยมาโน ภายปฺริยนฺติกํ เวทนํ
เวทยามํติ ปชานาติ ชีวิตปฺริยนฺติกณฺณเจ เวทนํ เวทยมาโน ชีวิต-
ปฺริยนฺติกํ เวทนํ เวทยามํติ ปชานาติ กายสัส เกทา อุกฺขํ ชีวิต-
ปฺริยาทานา อิชฺเว สํพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺทิตานิ สัตตฺตวิสณฺณคฺคิ
ปชานาติ ฯ

[๒๒๔] เสยฺยถาปํ สสฺสชฺช เตตณฺณจ ปฏิจฺจ วฏฺฐณฺณจ ปฏิจฺจ
เตตปฺปทีโป ฉาเยยฺย ศสฺสเสว เตตสฺส จ วฏฺฐยา จ ปฺริยาทานา
อนาหาโร นิพฺพาเยยฺย ฯ เอวเมว โช สสฺสชฺช ภิกฺขุ ภายปฺริยนฺติกํ
เวทนํ เวทยมาโน ภายปฺริยนฺติกํ เวทนํ เวทยามํติ ปชานาติ ชีวิต-
ปฺริยนฺติกํ เวทนํ เวทยมาโน ชีวิตปฺริยนฺติกํ เวทนํ เวทยามํติ
ปชานาติ กายสัส เกทา อุกฺขํ ชีวิตปฺริยาทานา อิชฺเว สํพฺพ-
เวทยิตานิ อนภินนฺทิตานิ สัตตฺตวิสณฺณคฺคิ ปชานาคฺคิ ฯ

[๒๒๕] เอกํ สมนํ สมนฺพฺพุตา เถรา ภิกฺขุ โกสํพฺพิยํ วิหรนฺติ
โฆสิตารามे ฯ เตน โช ปน สมนฺเน อายสฺมา เขมโก พทฺธิการามे
วิหรติ อาพาธโก ทฺวณฺณโค พาพฺพหิตาโน ฯ อถ โช เถรา ภิกฺขุ
สํยณฺนสมนํ ปฏิสตฺถาณา วฏฺฐิตา อายสฺมนํ ทาสกํ อามนฺเตสฺ
เอहि ตวํ อาวุโส ทาสก เขน เขมโก ภิกฺขุ เตนฺปสฺสงม อุป-

๒๒๖] ขนุนตั้งยุดต่งต่ง มธุณิมปณฺณเวถเถ เถรวกฺโข จตุคฺโข ๑๕๕

สังกมิตฺวา เขมกํ ภิกขุ เหวํ วเทหิ เถรา ตํ อากุโส เขมก
 เหวมาหํสุ ภจฺจิ เต อากุโส ฆมฺนํยํ ภจฺจิ ยยาปํนํยํ ภจฺจิ ทุกฺข
 เวทนา ปฏิกฺกมณฺหติ โน อภิกฺกมณฺหติ ปฏิกฺกโมสํนํ ปณฺณายติ
 โน อภิกฺกโมติ ฯ ๑ เหวมาากุโสติ ๒ อายสฺมา ทาสโก เถรานํ
 ภิกฺขุณํ ปฏิสฺสํสํสฺวา เยนายสฺมา เขมโก เตนุปลสงฺกมิ อุลสงฺกมิตฺวา
 อายสฺมณฺตํ เขมกํ เอตทโวจ เถรา ตํ อากุโส เขมก เหว
 มาหํสุ ภจฺจิ เต อากุโส ฆมฺนํยํ ภจฺจิ ยยาปํนํยํ ภจฺจิ ทุกฺข
 เวทนา ปฏิกฺกมณฺหติ โน อภิกฺกมณฺหติ ปฏิกฺกโมสํนํ ปณฺณายติ
 โน อภิกฺกโมติ ฯ ๓ เม อากุโส ฆมฺนํยํ น ยยาปํนํยํ พาฬฺหา
 เม ทุกฺข เวทนา อภิกฺกมณฺหติ โน ปฏิกฺกมณฺหติ อภิกฺกโมสํนํ
 ปณฺณายติ โน ปฏิกฺกโมติ ฯ ๔

[๒๒๖] อถ ไช อายสฺมา ทาสโก เยน เถวา ภิกขุ เตนฺปสงฺกมิมิ
 อุปสงฺกมิตฺวา เถเว ภิกขุ เอตทโวจ เจมโก อากุโส ภิกขุ เอว
 มาท น เม อากุโส ชมนียํ น ยานียํ พาพฺพา เม ทุกฺข
 เวทนา อภิกฺกมณฺติ โน ปฏิภกฺกมณฺติ อภิกฺกโมสํนํ ปณฺณายติ โน
 ปฏิภกฺกโมติ ฯ เอहि ควํ อากุโส ทาสก เยน เจมโก ภิกขุ เตนฺ-
 ปสงฺกมม อุปสงฺกมิตฺวา เจมกํ ภิกขุํ เอวํ วเทหิ เถวา ตํ อากุโส
 เจมก เอวมาหํสุ ปณฺจิมเ อากุโส อุปาทานกฺขนฺธา ดุคฺคา ภควตา ฯ
 เสยฺยถํ ๑ รูปุปาทานกฺขนฺโธ เวทณูปาทานกฺขนฺโธ สณฺณูปาทา-
 นกฺขนฺโธ สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ ๑ อิมสํ

๒๒๘] ขนฺธํยฺยํคฺคํคฺคํ มชฺฌิมปณฺณาสเก เถรวคฺโค จคฺคโค ๑๕๗

ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขณฺเชตฺถํ กิณฺจิ อคฺคํ วา อคฺคณิยํ วา สมนุ-
ปสฺสํติ เตนฺหายสฺมา เชนโก อรหํ ชฺฌณฺสโวลฺลិ ๑ เหวมาวฺโสติ
โฆ อายสฺมา ทาสโก เถรานิ ภิกฺขุณฺโณ ปฏิสํสฺสวฺวา เยนายสฺมา
เชนโก ๑ เป ๑ เถรา คํ อวฺโส เชนก เหวมาหํสฺสํ ปณฺจิเม
อวฺโส อฺปาทานกฺขณฺธา อคฺคตา ภคฺวตา ๑ เสยฺยถํ ๑ ฐปฺ-
ปาทานกฺขณฺโฆ ๑ เป ๑ วิณฺณณฺูปาทานกฺขณฺโฆ ๑ โน เจ กิรายสฺมา
เชนโก อิเมสฺส ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขณฺเชตฺถํ กิณฺจิ อคฺคํ วา อคฺคณิยํ
วา สมนุปสฺสํติ เตนฺหายสฺมา เชนโก อรหํ ชฺฌณฺสโวลฺลิ ๑
ปณฺจิเม อวฺโส อฺปาทานกฺขณฺธา อคฺคตา ภคฺวตา ๑ เสยฺยถํ ๑
ฐปฺปาทานกฺขณฺโฆ ๑ เป ๑ วิณฺณณฺูปาทานกฺขณฺโฆ ๑ อิเมสฺส ขฺวาทํ
อวฺโส ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขณฺเชตฺถํ น กิณฺจิ อคฺคํ วา อคฺคณิยํ
วา สมนุปสฺสํติ น จมฺหิ อรหํ ชฺฌณฺสโวลฺลิ อปฺปจฺ เม อวฺโส
ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขณฺเชตฺถํ อสฺมํติ อธิคฺคํ อยมหมสฺมํติ จ น
สมนุปสฺสํติ ๑

[๒๒๘] อถ โฆ อายสฺมา ทาสโก เยน เถรา ภิกฺขุ เตนฺ-
ปสฺสํกฺมิ อฺปสฺสํกฺมิตฺวา เถเร ภิกฺขุ เอกทโวลฺลเ ชนโก อวฺโส
ภิกฺขุ เหวมาหํ ปณฺจิเม อวฺโส อฺปาทานกฺขณฺธา อคฺคตา ภคฺวตา ๑
เสยฺยถํ ๑ ฐปฺปาทานกฺขณฺโฆ ๑ เป ๑ วิณฺณณฺูปาทานกฺขณฺโฆ ๑
อิเมสฺส ขฺวาทํ อวฺโส ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขณฺเชตฺถํ น กิณฺจิ อคฺคํ
วา อคฺคณิยํ วา สมนุปสฺสํติ น จมฺหิ อรหํ ชฺฌณฺสโวลฺลิ อปฺปจฺ

เม อากุโส ปณฺณสฺส อูปาทานกฺขนฺธสฺส อสฺมึตฺติ อธิคตํ อยม-
 หนสฺมึตฺติ จ น สมนุสฺสสํสํมิตฺติ ฯ เอहि ทฺวํ อากุโส ทาสกฺ เยน
 เขมโก ภิกฺขุ เตนฺนุสฺสํกมฺ อุปสฺสํกมิตฺวา เขมกํ ภิกฺขุํ เอวํ
 วเทหิ เถวรา ตํ อากุโส เขมกฺ เขวมาหํสฺสํ ยเมตํ อากุโส
 เขมกํ อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ กิเมตํ อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ ฯ รูปํ อสฺมึตฺติ
 วเทสฺสิ ฯ อณฺณคฺคฺช รุปา อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ ฯ เวทนี ฯ สณฺณํ ฯ
 สงฺขารํ ฯ วิญฺญาณํ อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ ฯ เป ฯ อณฺณคฺคฺช วิญฺญาณํ
 อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ ฯ ยเมตํ อากุโส เขมกํ อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ กิเมตํ
 อสฺมึตฺติ วเทสฺสิตฺติ ฯ เขวมากุโสติ โข อายสฺมา ทาสโก เถวานํ
 ภิกฺขุหนํ ปฏิสฺสํสฺสฺวา เยนายสฺมา เขมโก เตนฺนุสฺสํกมฺ อุปสฺสํกมิตฺวา
 อายสฺมนํตํ เขมกํ เอตทโวจ เถวรา ตํ อากุโส เขมกํ เขวมาหํสฺสํ
 ยเมตํ อากุโส เขมกํ อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ กิเมตํ อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ ฯ รูปํ
 อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ ฯ อณฺณคฺคฺช รุปา อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ ฯ เวทนี ฯ สณฺณํ ฯ
 สงฺขารํ ฯ วิญฺญาณํ อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ ฯ อณฺณคฺคฺช วิญฺญาณํ อสฺมึตฺติ
 วเทสฺสิ ฯ ยเมตํ อากุโส เขมกํ อสฺมึตฺติ วเทสฺสิ กิเมตํ อสฺมึตฺติ
 วเทสฺสิตฺติ ฯ อถ อากุโส ทาสกํ กิํ อิมาย สันฺธาวนิกาย อาทรา-
 กุโส ทณฺฑํ อหเมว เยน เถวรา ภิกฺขุ เตนฺนุสฺสํกมิตฺสํสํมิตฺติ ฯ

[๒๒๘] อถ โข อายสฺมา เขมโก ทณฺฑาโมตมฺภี เยน เถวรา
 ภิกฺขุ เตนฺนุสฺสํกมฺ อุปสฺสํกมิตฺวา เถวเรหิ ภิกฺขุหิ สทฺธํ สมนฺโมท

๓ ส. เอวํ ฯ พ. ทณฺฑาโมตมฺภ ฯ

สมนุโมทนียํ กถํ สํวราณํยํ วุตฺติสํวเรตฺวา เอกมนุทํ นิสฺสํกํ ๑ เอก-
 มนุทํ นิสฺสํกํ ๒ อายสฺสมนุทํ เขมกํ เถรา ภิกฺขุ เอกทโวจํ
 ยเมตํ อากุโส เขมก อสฺมํมิตฺติ วเทสํ กิเมตํ อสฺมํมิตฺติ วเทสํ ๑
 รูปํ อสฺมํมิตฺติ วเทสํ ๑ อณฺเวยตฺตํ รูปา อสฺมํมิตฺติ วเทสํ ๑ เวทนี ๑
 สณฺณํ ๑ สํขารํ ๑ วิญฺญาณํ อสฺมํมิตฺติ วเทสํ ๑ อณฺเวยตฺตํ
 วิญฺญาณํ อสฺมํมิตฺติ วเทสํ ๑ ยเมตํ อากุโส เขมก อสฺมํมิตฺติ
 วเทสํ กิเมตํ อสฺมํมิตฺติ วเทสํ ๑ น ชฺวาทํ อากุโส รูปํ
 อสฺมํมิตฺติ วทามิ นปี อณฺเวยตฺตํ รูปา อสฺมํมิตฺติ วทามิ น
 เวทนี ๑ น สณฺณํ ๑ น สํขารํ ๑ น วิญฺญาณํ อสฺมํมิตฺติ
 วทามิ นปี อณฺเวยตฺตํ วิญฺญาณํ อสฺมํมิตฺติ วทามิ อปีจ เม
 อากุโส ปณฺจสฺส อุปาทานกฺขณเรตฺส อสฺมํมิตฺติ อธิคตํ อยมหมสฺมํมิตฺติ
 น จ สมนุปฺปตฺตํ ๑ เสยฺยถาปํ อากุโส อุปฺปตฺตํ วา ปทฺมสฺส
 วา ปุณฺณทริภุสฺส วา คนฺโห โย นุ ๒ เหวํ วเทยฺย ปตฺตสฺส
 คนฺโหติ วา วณฺณสฺส คนฺโหติ วา กิณฺชกฺขสฺส คนฺโหติ วา
 สมนฺมา นุ ๒ โส วทมาโน วเทยฺยาติ ๑ โน เหวํ อากุโส ๑
 ยถากถํ ปนากุโส สมนฺมา พฺยากรมาโน พฺยากรเวยฺยาติ ๑ ปุณฺณสฺส
 คนฺโหติ ๒ อากุโส สมนฺมา พฺยากรมาโน พฺยากรเวยฺยาติ ๑ เหว-
 เมว ชฺวาทํ อากุโส น รูปํ อสฺมํมิตฺติ วทามิ นปี อณฺเวยตฺตํ
 รูปา อสฺมํมิตฺติ วทามิ น เวทนี ๑ น สณฺณํ ๑ น สํขารํ ๑

๑ สฺส. เหว ๑ พ. กิณฺชกฺขราย ๑

น วิญญาณํ อสุมิตติ วทามิ นมี อณฺเฏว วิญญาณา อสุมิตติ
 วทามิ อมฺเฏว เม อากุโส ปณฺณํ อุกาถาณฺณเรสุ อสุมิตติ
 อธิคํ อยมหมสุมิตติ น จ สมนุสฺสํ ๑ กิณฺณํ อากุโส
 อริยสัจจํ ปณฺณํ ภาวณฺณนิ สณฺณํ ภาวณฺณนิ ปหฺณํ ภาวณฺณนิ
 อถ อวสฺสํ โหติ เมว ปณฺณํ อุกาถาณฺณเรสุ อณฺโณคโค
 อสุมิตติ มาโน อสุมิตติ อณฺโณคโค อสุมิตติ อณฺโณคโค ๑
 โส อปเรน สมนฺณํ ปณฺณํ อุกาถาณฺณเรสุ อุกาถาณฺณเรสุ
 วิหริติ อิติ รูปํ อิติ รูปํ สมนฺณํ อิติ รูปํ อติณฺณคโค
 อิติ เวทนา ๑ อิติ สณฺณํ ๑ อิติ สงฺขาร ๑ อิติ วิญญาณํ
 อิติ วิญญาณํ สมนฺณํ อิติ วิญญาณํ อติณฺณคโค ๑
 อสุมิตติ ปณฺณํ อุกาถาณฺณเรสุ อุกาถาณฺณเรสุ วิหริติ
 โส อสุมิตติ ปณฺณํ อุกาถาณฺณเรสุ อณฺโณคโค อสุมิตติ มาโน
 อสุมิตติ อณฺโณคโค อสุมิตติ อณฺโณคโค โส สมนฺณํ
 อสุมิตติ ๑ สมนฺณํ อากุโส อติณฺณคโค สมนฺณํ คมนํ
 สมนฺณํ รชสฺสํ อณฺโณคโค คมนํ รชโก อสุมิตติ วา
 วา คมนํ วา สมนฺณํ อสุมิตติ อสุมิตติ อสุมิตติ อสุมิตติ
 คํ โหติ อติณฺณคโค สมนฺณํ สมนฺณํ สมนฺณํ สมนฺณํ
 จ อณฺโณคโค อณฺโณคโค วา อณฺโณคโค วา คมนํ
 อสุมิตติ คมนํ รชโก สมนฺณํ เทติ คมนํ สมนฺณํ คมนํ
 สมนฺณํ สมนฺณํ สมนฺณํ สมนฺณํ สมนฺณํ สมนฺณํ สมนฺณํ

๒๓๐] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก เถรวคฺโค จตุตฺโท ๑๖๑

คนฺโห วา ขารคนฺโห วา โคมยคนฺโห วา อสฺมฺหโต โสปี
สํมุคฺชาตํ คจฺฉติ ฯ เอวเมว โห อวฺโส กิณฺจาบี อวฺยสํวกฺสฺส
ปณฺโงจรมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ ปหฺนานิ ภวนฺติ อถ ขวฺสฺส
โหติ เยว ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขณเรสฺส อนฺสฺสทคฺโค อสฺมํมิตฺติ มาโน
อสฺมํมิตฺติ ทนฺโท อสฺมํมิตฺติ อนฺสฺสโย อสฺมฺหโต โส อปเรน สมนฺเณ
ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขณเรสฺส อฺทฺทพฺพยานุสฺสํ วิหริติ อิติ รุปํ
อิติ รุปสฺส สํมฺทโย อิติ รุปสฺส อตฺถกฺคโม อิติ เวทนา ฯ
อิติ สณฺเณว ฯ อิติ สงฺขารว ฯ อิติ วิญฺญาณํ อิติ วิญฺญาณสฺส
สํมฺทโย อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถกฺคโมติ ฯ ตสฺสํเมสฺส ปณฺจสฺส
อฺปาทานกฺขณเรสฺส อฺทฺทพฺพยานุสฺสํโน วิหริโต โยปีสฺส โหติ
ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขณเรสฺส อนฺสฺสทคฺโค อสฺมํมิตฺติ มาโน อสฺมํมิตฺติ
ทนฺโท อสฺมํมิตฺติ อนฺสฺสโย อสฺมฺหโต โสปี สํมุคฺชาตํ คจฺฉตฺติ ฯ

[๒๓๐] เอวํ วุคฺเต เถรวา ภิกฺขุ อายสฺมฺนํตํ เขมกํ เอตทโวจํ
น โห มยํ อายสฺมฺนํตํ เขมกํ วิเหสํเปกฺขา อปฺปจฺฉิมฺหา อปี
จายสฺมา เขมโก ปโหติ ตสฺส ภควโต สํสํนํ วิตุถาเรน อจฺฉิขฺติ
เทสํตํ ปณฺณเปตํ ปฏฺฐเปตํ วิวริตํ วิภชิตํ อุตฺตารํกาทํ ยทิตํ
อายสฺมฺตา เขมเกน ตสฺส ภควโต สํสํนํ วิตุถาเรน อจฺฉิขฺติ
เทสํตํ ปณฺณเปตํ ปฏฺฐเปตํ วิวริตํ วิภชิตํ อุตฺตารํกคฺคณฺติ ฯ

อิทมโวจ อายสฺมา เขมโก ฯ อคฺคตมฺนา เถรวา ภิกฺขุ
อายสฺมโต เขมกสฺส ภาสิตํ อภินนฺทํ ฯ อิมสฺมิณฺจ ปน เวชฺยา-

กณฺธมฺมี ภณฺณมาเน สฺมุจฺจิมตฺตานิ เถรานิ ภิกฺขุณฺโณ อณุปาทาย
อาสฺสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺมจฺจุสฺส อายสฺสมโต จ เขมกสฺสชาติ ฯ

[๒๓๑] เอกิ สมฺมยํ สัมพหุตา เถรา ภิกฺขุ พวราณสฺสยํ วิหรนฺติ
อิติปตฺเตน มิคทาเย ฯ อถ โส อายสฺสมา ฌนฺโน ส่ายณฺหสฺมยํ
ปฏิสตฺตถาณา อฏฺฐจีโต อปาปฺรณํ อาทาย วิหาเรณ วิหารํ อุป-
สงฺกมิตฺวา เถเร ภิกฺขุ เขตฺทโวจ โยวทฺตํ มํ อายสฺสมนฺโต เถรา
อนุสาสฺนตฺตํ มํ อายสฺสมนฺโต เถรา กโรนฺตํ เม อายสฺสมนฺโต เถรา
สมฺมํ กถํ ยถาหิ สมฺมํ ปสฺสเสยฺยนฺติ ฯ

[๒๓๒] เหวํ วุตฺเต เถรา ภิกฺขุ อายสฺสมนฺตํ ฌนฺนํ เขตฺทโวจํ
รูปํ โส อาวุสฺส ฌนฺนํ อนิจุจํ เวทนา อนิจุจา สญฺญา อนิจุจา
สงฺขารวา อนิจุจา วิญฺญาณํ อนิจุจํ ฯ รูปํ อนตฺตา เวทนา ฯ
สญฺญา ฯ สงฺขารวา ฯ วิญฺญาณํ อนตฺตา สัพฺเพ สงฺขารวา
อนิจุจา สัพฺเพ สมฺมา อนตฺตาติ ฯ อถ โส อายสฺสมโต ฌนฺนสฺส
เขตฺทโหสิ มยฺหิปี โส เหวํ โหติ รูปํ อนิจุจํ เวทนา ฯ
สญฺญา ฯ สงฺขารวา ฯ วิญฺญาณํ อนิจุจํ ฯ รูปํ อนตฺตา เวทนา ฯ
สญฺญา ฯ สงฺขารวา ฯ วิญฺญาณํ อนตฺตา สัพฺเพ สงฺขารวา อนิจุจา
สัพฺเพ สมฺมา อนตฺตาติ อถ จ ปน เม สัพฺพสงฺขารสฺมเก
สัพฺพุปฺปิฏฺฐินิสฺสคฺเค ตณฺหกฺขเย วิราเค นิโรเช นิพฺพาเน จิตฺตํ
น ปกฺขนฺนทติ น ปสฺสทติ น สันติฏฺฐติ น วิมฺมจฺจุติ ปวิตฺตสฺสนา-
อุปาทานํ อุปฺปชฺชติ ปจฺจุทาวตฺตติ มานสํ อถ โกจฺรหิ เม

๒๓๓] ขนฺธสํยยุตฺตํ มหฺมิมปณฺเณสเถ เถรวคฺโค จตุตฺโถ ๓๖๓

อตฺตาคิ ฯ น โห ปเนตํ ชมฺมํ ปสฺสโต โหติ โโก นุ โห เม
ตถา ชมฺมํ เทเสยฺย ยถาหํ ชมฺมํ ปสฺสเยยฺยนฺติ ฯ

[๒๓๓] อถ โห อายสฺมโต ฉนฺนสฺส เอตทโหสี อยํ โห
อายสฺมา อานนฺโท โกสฺมพิยํ วิหริติ โสสิตารามे สत्ถุ เจว
สํวณฺณโต สมนฺทาวิตฺโต จ วิญญฺณํ สพฺพรหมจารีนํ ปโหติ จ เม
อายสฺมา อานนฺโท ตถา ชมฺมํ เทเสตํ ยถาหํ ชมฺมํ ปสฺสเยยฺย
อตฺติ จ เม อายสฺมนฺเต อานนฺเต ตาวตฺติกา วิสฺสํวฺจํ ยนฺนุนาหํ
เยนายสฺมา อานนฺโท เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ ฯ อถ โห อายสฺมา ฉนฺโน
เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจฺจวรมาทาย येन โกสฺมพิยํ โสสิตารามे
เยนายสฺมา อานนฺโท เตนุปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา
อานนฺเทน สทฺธิํ สมนฺโหติ สมนฺโหตฺถนํ กถํ สํวณฺณํ วิตฺติสาเรตฺวา
เอกมฺนตํ นิสฺสํ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสนฺโน โห อายสฺมา ฉนฺโน อายสฺมนฺตํ
อานนฺทํ เอตทโวจ เอกมิตฺทาหํ อากุโส อานนฺท สมนํ พารานฺตียํ
วิหรามิ อิตฺติปตฺเน มิตฺทาเย อถ ชฺวาทํ อากุโส สยฺยณฺทสฺมยํ
ปฏิสตฺถาณนา อฺวฺจํโต อปาปรณํ อาทาย วิหารเณ วิหารํ อฺป-
สงฺกมิตฺวา เถเว ภิกฺขุ เอตทโวจํ โสวทฺตํ มํ อายสฺมนฺโต เถรา
อนุสาสนฺตํ มํ อายสฺมนฺโต เถรา กโรนฺตํ เม อายสฺมนฺโต เถรา
ชมฺมํ กถํ ยถาหํ ชมฺมํ ปสฺสเยยฺยนฺติ ฯ เอวํ อุตฺเต มํ อากุโส
เถรา ภิกฺขุ เอตทโวจํ ฐปํ โห อากุโส ฉนฺน อนิจุจํ เวทนา ฯ
สญฺญา ฯ สจฺจวรา ฯ วิญฺญาณํ อนิจุจํ ฯ ฐปํ อนตฺตา ฯ เป ฯ

วิญญานํ อนตฺตา สัพเพ สงฺขารว อนิจฺจา สัพเพ ฐมา
 อนตฺตาติ ๑ ตสฺส มยฺหิ อากุโส เอตทโทสิ มยฺหิมี ไช เหว
 โหติ รูปํ อนิจฺจํ ๑ เป ๑ วิญญานํ อนิจฺจํ ๑ รูปํ อนตฺตา
 เวทนา ๑ สณฺเฎ ๑ สงฺขารว ๑ วิญญานํ อนตฺตา สัพเพ
 สงฺขารว อนิจฺจา สัพเพ ฐมา อนตฺตาติ อถ ๑ ปน เม
 สัพพสงฺขารสมเฐ สัพพปฺปิณฺณิยสฺสคฺเค ตณฺหกฺขเย วิราเค นิโรธ
 นิพฺพานํ จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ น ปสฺสํติ น สํตฺติจฺจํติ น วิมฺมจฺจํติ
 ปริตฺตสฺสณาอุปาทานํ อุปฺปชฺชติ ปจฺจุทาวคฺคติ มานสํ อถ โกจฺรหิ
 เม อตฺตาติ ๑ น ไช ปเนตํ ฐมํ ปสฺสํโต โหติ โก นุ ไช เม
 ตตา ฐมํ เทเสยฺย ยถาหิ ฐมํ ปสฺสํเยยฺยติ ๑ ตสฺส มยฺหิ อากุโส
 เอตทโทสิ อมฺ ๒ อายสฺมา อานนฺโท โกสํมฺพิยํ วิหริติ ฆเฐติ
 ราเม สตฺถุ เจว สํวณฺณิโต สมฺภาวิตฺ ๑ วิญญฺณํ สพฺรหฺม-
 จารฺนํ ปโหติ ๑ เม อายสฺมา อานนฺโท ตตา ฐมํ เทเสตฺถิ ยถาหิ
 ฐมํ ปสฺสํเยยฺย อตฺติ ๑ อายสฺมนฺเต อานนฺเต ตาวตฺติกา วิสฺสํจฺจิ
 ยนฺนุนาหิ เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺปสฺสํกเมยฺยติ ๑ โอวทตฺถ มํ
 อายสฺมา อานนฺโท อนุสํสํตฺถ มํ อายสฺมา อานนฺโท กโรตฺถ เม
 อายสฺมา อานนฺโท ฐมํ กถํ ยถาหิ ฐมํ ปสฺสํเยยฺยติ ๑

[๒๓๕] เอตฺตเกณฺหิ มยฺ อายสฺมโต ฉนฺนสฺส อตฺตมฺนา อภิ-
 ปรุชฺชา ตํ อายสฺมา ฉนฺโน อววิกาสสิ ธีตํ ปณฺธิติ โอททากุโส

๑ ส. เหว ๑ พ. อมฺ นาม ตํ ๑

๒๓๔] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสกเถ เถรวคฺโค จคฺคโต ๓๖๕

ฉนฺนํ โสคํ ภาพฺโพสฺสี ชมฺมํ วิญฺญาตนฺตํ ๑ อถ ไช อายสฺมโต
ฉนฺนสฺสํ ตาวตเทเนว อຸພາວ໌ ປິຕິປາໂມຊ໌໌ ອຸປປຸຊ໌໌ ກຸພ໌ໂພ ກິຣສັມມິ
ຊມັມມິ ວິຊຸພາຊນຕິ ॑ ສັມມຸຊາ ເມຕ໌ ອາຸໂສ ມະນຸ ກວາໂຕ ສຸຕ໌
ສັມມຸຊາ ປຣຶກຸກຸທິຕ໌ ກຸຈຸຈານໂຄຕຸຕ໌ ກິກຸຊ໌໌ ໂອວທນຸຕສຸສ໌ ທຸວຍນິສຸສິໂຕ
ຊວາຍ໌ ກຸຈຸຈານ ໂຄໂກ ເຍກຸຍເຍນ ອຕຸຕິຕຕະເຈວ ນຕຸຕິຕຕະ ॑ ໂລກ-
ສັມທຸຍ໌ ໄໄ ກຸຈຸຈານ ຍຕາກຸຕ໌ ສັມມປປະເພຍາຍ ປສຸສໂຕ ຍາ ໂຄເກ
ນຕຸຕິຕາ ສາ ນ ໂຫິຕິ ॑ ໂລກນິໂຣ໌໌ ໄໄ ກຸຈຸຈານ ຍຕາກຸຕ໌ ສັມມປ-
ປະເພຍາຍ ປສຸສໂຕ ຍາ ໂຄເກ ອຕຸຕິຕາ ສາ ນ ໂຫິຕິ ॑ ອຸປາຍຸປາທານາ-
ກິນິເວສ໌ວິນິພຸໂໄ ຊວາຍ໌ ກຸຈຸຈານ ໂຄໂກ ເຍກຸຍເຍນ ຕສຸສ໌ ອຸປາຍຸ-
ປາທານ໌ ເຈຕ໌ໂສ ອຣິຊຸຈານາກິນິເວສານຸສຍ໌ ນ ອຸປະຕິ ນ ອຸປາທິຍຕິ
ນ ອຣິຊຸຈາຕິ ອຕຸຕາ ເມຕິ ທຸກຸຊເມວ ອຸປປຸຊ໌໌ຊມານ໌ ອຸປປຸຊ໌໌ຊຕິ
ທຸກຸຊ໌໌ ນິຣຸຊເມມານ໌ ນິຣຸຊເມຕ໌ຕິ ນ ກຸຊ໌໌ຕິ ນ ວິຈິຕິຈຸຕຕິ ອປຣປ-
ປຈຸຈາຍາ ພາວນເມວສຸສ໌ ເອຕຸຕ ໂຫິຕິ ॑ ເອຕຸຕາວຕາ ໄໄ ກຸຈຸຈານ
ສັມມາທິຊຸຈິ ໂຫິຕິ ॑ ສັພຸພມຕຸຕ໌ຕິ ໄໄ ກຸຈຸຈານ ອຍເມໂກ ອນຸໂຕ
ສັພຸພ໌ ນຕຸຕ໌ຕິ ອຍ໌ ທຸຕິໂຍ ອນຸໂຕ ॑ ເອເຕ ເຕ ກຸຈຸຈານ ອຸໂກ ອນຸເຕ
ອນຸປຄມຸມ ມຊເພນ ຕຕາຄໂຕ ສມຸມ໌ ທະເສຕິ ອວິຊ໌໌ຊາປຈຸຈາຍາ ສັງຊາຣາ
ສັງຊາຣາປຈຸຈາຍາ ວິຊຸພາວນ໌ ॑ ເປ ॑ ເວເມເຕສຸສ໌ ເກວດສຸສ໌ ທຸກຸຊກຸຊນຸສຸສ໌
ສັມທຸໂຍ ໂຫິຕິ ॑ ອວິຊ໌໌ຊາຍ ເຕວວ ອເສສ໌ວິຣາຄນິໂຣຊາ ສັງຊາຣນິໂຣໂ
॑ ເປ ॑ ເວເມເຕສຸສ໌ ເກວດສຸສ໌ ທຸກຸຊກຸຊນຸສຸສ໌ ນິໂຣໂໄ ໂຫິຕ໌ຕິ ॑ ເວ-
ເມຕ໌ ອາຸໂສ ອານນຸທ ໂຫິຕິ ເຍສ໌ ອາຍສັມມຸດານ໌ ຕາທິສາ ສັພຸຣຸຸມ-

จาวโย อนุภมฺปกา อตฺตกามา โอวาทกา อนุสาธกา อิทฺธจ ปน
เม อายสฺมโต อานนฺตสฺส ชมฺมเทสํ สัจฺจวา ชมฺโม อภิสฺมิโตติ ฯ

[๒๓๕] สํวคฺถํ ฯ อถ โช อายสฺมา ราหุโต เยน ภควา
เตนุปลงฺกมิ อฺปปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีติ ฯ
เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โช อายสฺมา ราหุโต ภควนฺตํ เขตทโวจ กถนฺนุ
โช ภนฺเต ชานโต กถํ ปลฺลสฺสโต อิมสฺมิณฺจ สวิณฺณณเก กาเย
พหิทฺธา จ สํพฺพนิมิตฺเตสฺส อหฺงการมมฺงการมานานุสฺยา น โหณฺตฺติ ฯ
ยงฺกิณฺจ ราหุโต ฐปํ อตฺตํคานาคตฺปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา
วา โอพาริกํ วา สฺสขมํ วา หีนํ วา ปลฺลสฺสโต วา ยํ ทูเร สํนฺติเก วา
สํพฺพํ ฐปํ เหนํ มม เหนโสฬสมฺมํ น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ปลฺลสฺสติ ฯ ยถา กาจิ เวทนา ฯ ยถา กาจิ
สญฺญา ฯ ยถา เกจิ สงฺขารวาท ฯ ยงฺกิณฺจ วิณฺณณํ อตฺตํคานาคต-
ปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา ฯ เป ฯ สํพฺพํ วิณฺณณํ
เหนํ มม เหนโสฬสมฺมํ น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สํมมปฺปณฺณาย ปลฺลสฺสติ ฯ เอวํ โช ราหุโต ชานโต เอวํ ปลฺลสฺสโต
อิมสฺมิณฺจ สวิณฺณณเก กาเย พหิทฺธา จ สํพฺพนิมิตฺเตสฺส อหฺงการ-
มมมฺงการมานานุสฺยา น โหณฺตฺติ ฯ

[๒๓๖] สํวคฺถํ ฯ อวราเม ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โช อายสฺมา
ราหุโต ภควนฺตํ เขตทโวจ กถํ นุ โช ภนฺเต ชานโต กถํ
ปลฺลสฺสโต อิมสฺมิณฺจ สวิณฺณณเก กาเย พหิทฺธา จ สํพฺพนิมิตฺเตสฺส

๒๓๖] ขนฺธํยฺยตฺตํ มชฺฌิมปณฺณาสเก เถรวคฺโค จตฺตโก ๓๖๗

อหํการมมํการมานาปคํ มานสํ โหติ วิชา สมติกฺกนฺตํ สฺนํ
สฺวิมฺตฺตนฺติ ฯ ยงฺกิณฺจ ราหุส ฐปํ อคฺคานาคคปจฺจุปฺพนํ อชฺฌตฺตํ
วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา ฯ เป ฯ ยํ ทูเร สฺนติเก วา สฺพพํ
ฐปํ เนตํ มม เนสฺสํมสฺมิ น เมสฺสํ อตฺตาคิ เหวเมตํ ยถาภูตํ
สํมมปฺปญฺญา ยทิสฺวา อนุปาทา วิมฺตฺโต โหติ ฯ ยา กาคิ เวทนา ฯ
ยา กาคิ สญฺญา ฯ ये เกจิ สงฺขารรา ฯ ยงฺกิณฺจ วิญฺญาณํ อคฺคานา-
คคปจฺจุปฺพนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สฺตฺตม วา
หิณํ วา ปณฺตํ วา ยํ ทูเร สฺนติเก วา สฺพพํ วิญฺญาณํ เนตํ
มม เนสฺสํมสฺมิ น เมสฺสํ อตฺตาคิ เหวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺ-
ปญฺญา ยทิสฺวา อนุปาทา วิมฺตฺโต โหติ ฯ เอวํ โส ราหุส ชานโต
เอวํ ปสฺสโต อิมสฺมิณฺจ สฺวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา ฯ สฺพพ-
นิमितฺเตสฺส อหํการมมํการมานาปคํ มานสํ โหติ วิชา สมติกฺกนฺตํ
สฺนํ สฺวิมฺตฺตนฺติ ฯ

เถรวคฺโค จตฺตโก ฯ

คตฺตฺตฺตฺตํ ภาวติ

อานนฺโท ทิสฺโส ยมโก อนฺนราโช จ วกฺกติ
อสฺสํชิ เขมโก ฉนฺโน ราหุตา อปเร เทว
เถรวคฺโคติ อจฺจุจตฺติ ฯ

ชนธัตถุคตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก ปุပ္ผวคฺโค ปณฺจโม

[๒๓๗] สํวคฺถํ ๑ คตฺว ๒ ๑ เป ๑ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว นทํ
ปพฺพเตยฺยา โธหาวินํ ทูรจฺจมา สํวโสตา คตฺถํ อุกฺโก ตํเรสุ
กาสา เจปํ ชาตา อตฺถํ เต นํ อชฺโฌตมฺเพยฺยํ กุสา เจปํ
ชาตา อตฺถํ เต นํ อชฺโฌตมฺเพยฺยํ ปพฺพชา เจปํ ชาตา
อตฺถํ เต นํ อชฺโฌตมฺเพยฺยํ จัรวณฺา เจปํ ชาตา อตฺถํ เต
นํ อชฺโฌตมฺเพยฺยํ รุกฺขา เจปํ ชาตา อตฺถํ เต นํ อชฺโฌ-
ตมฺเพยฺยํ คตฺถํ ปุริโส โสเตน วุญฺหมาโน กาสํ เจปํ คณฺเหยฺย
เต ปตฺตฺเชยฺยํ โส ตโคณิทานํ อนนฺยพฺยสํ อปชฺเชยฺย กุสํ เจปํ
คณฺเหยฺย ๑ ปพฺพเช เจปํ คณฺเหยฺย ๑ จัรวณฺ เจปํ คณฺเหยฺย ๑
รุกฺเช เจปํ คณฺเหยฺย เต ปตฺตฺเชยฺยํ โส ตโคณิทานํ อนนฺยพฺยสํ
อปชฺเชยฺย ๑ เหวเมว ๒ ภิกฺขเว อตฺถํคฺวา ปุตฺตฺชนํ อริยานํ
อทฺถํคฺวา อริยมฺมสฺส อโกวโก อริยมฺเม อวินํโค สํปฺปฺริสํ
อทฺถํคฺวา สํปฺปฺริสมฺมสฺส อโกวโก สํปฺปฺริสมฺเม อวินํโค รุปํ
อคฺคโต สมนฺนปฺสฺสติ รุปวณฺคํ วา อคฺคานํ อคฺคนิ วา รุปํ
รูปสํมิ วา อคฺคานํ คตฺถํ ตํ รุปํ ปตฺตฺชติ โส ตโคณิทานํ
อนนฺยพฺยสํ อปชฺชติ ๑ เวทํ ๑ สณฺณํ ๑ สงฺขารํ ๑ วิญฺญาณํ
อคฺคโต สมนฺนปฺสฺสติ วิญฺญาณวณฺคํ วา อคฺคานํ อคฺคนิ วา

๑ พ. เหว ๑ ส. พพฺพชา ๑

๒๓๘] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก ปุပ္ผวคฺโค ปณฺจโม ๑๖๘

วิญฺญาณํ วิญฺญาณสฺมิ ภา อตุตฺถํ คตฺถํ ตํ วิญฺญาณํ ปสฺสชฺชติ
โส คโตนิทานํ อนนฺนพฺยสฺสํ อปสฺสชฺชติ ฯ

[๒๓๘] ตํ กิ มณฺเฑน ภิกฺขเว ฐึปํ นิจุจํ ภา อนิจุจํ วาติ ฯ
อนิจุจํ ภนฺเต ฯ เวทนา ฯ สณฺเฑนา ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ
นิจุจํ ภา อนิจุจํ วาติ ฯ อนิจุจํ ภนฺเต ฯ คตฺถมา ติทฺถ ภิกฺขเว
ฯ เป ฯ เหวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นวปฺรํ อิตฺถคฺคตาชาติ ปชานาตฺติ ฯ

[๒๓๘] สวาคฺถิ ฯ คตฺถว ไช ภา เป ฯ นวปํ ภิกฺขเว โถเกน
จิตฺตทมิ ฯ โถโก จ ไช ภิกฺขเว มยา จิตฺตทมิ ฯ น ภิกฺขเว
มมฺมวาทํ เกนจิ โถกสฺมิ จิตฺตทมิ ฯ ยํ ภิกฺขเว นตฺถิสํมมฺมํ โถเก
ปณฺชิตานํ อหฺมึ ตํ นตฺถิตฺติ จทามิ ฯ ยํ ภิกฺขเว อตฺถิสํมมฺมํ
โถเก ปณฺชิตานํ อหฺมึ ตํ อตฺถิตฺติ จทามิ ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว
นตฺถิสํมมฺมํ โถเก ปณฺชิตานํ ยมํ นตฺถิตฺติ จทามิ ฯ ฐึปํ ภิกฺขเว
นิจุจํ ฐึปํ สตฺถสฺสํ อวิปริณามมมฺมํ นตฺถิสํมมฺมํ โถเก ปณฺชิตานํ
อหฺมึ ตํ นตฺถิตฺติ จทามิ ฯ เวทนา ฯ สณฺเฑนา ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ
นิจุจํ ฐึปํ สตฺถสฺสํ อวิปริณามมมฺมํ นตฺถิสํมมฺมํ โถเก ปณฺชิตานํ
อหฺมึ ตํ นตฺถิตฺติ จทามิ ฯ อิทํ ไช ภิกฺขเว นตฺถิสํมมฺมํ โถเก
ปณฺชิตานํ ยมํ นตฺถิตฺติ จทามิ ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว อตฺถิสํมมฺมํ
โถเก ปณฺชิตานํ ยมํ อตฺถิตฺติ จทามิ ฯ ฐึปํ ภิกฺขเว อนิจุจํ
ทุกฺขํ อวิปริณามมมฺมํ อตฺถิสํมมฺมํ โถเก ปณฺชิตานํ อหฺมึ ตํ
อตฺถิตฺติ จทามิ ฯ เวทนา ฯ สณฺเฑนา ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ

๒๔๓] ขนฺธํยฺยํตฺตํ มชฺฌิมปณฺณาสํเก ปุပ္ผวคฺโค ปณฺจโม ๓๗๓

มาเน น ชานาติ น ปสฺสตี ตมหํ ภิกฺขเว พาสํ ปุณฺณชฺฌํ ธนุํ
อจฺจุทกํ อชานนฺตํ อปสฺสณฺตํ กิณฺติ กโรมิ ฯ

[๒๔๓] เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว อูปฺปตฺติ วา ปทุมํ วา ปุณฺณทริกํ วา
อฺตุเก ชาตํ อฺตุเก สํวทฺธํ^๑ อฺตุกา อจฺจุคฺคมุม ชฺชาติ ธนุปฺปติคฺตํ
อฺตุเกน ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ตถาคโค โถเก ชาโค โถเก
สํวทฺธํ^๒ โถกํ อภิภุจฺย วิหริติ ธนุปฺปติคฺโค โถเกนาติ ฯ

[๒๔๔] เอกํ สมยํ ภควา อยฺยชฺฌายํ วิหริติ คจฺจาย นทียา
ตํเร ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสํ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว
อํยํ คจฺจาย นทํ มหนฺตํ เณมีณฺทํ อวฺเหยฺย ตเมนํ จกฺขุมา
ปฺริโส ปสฺสเสยฺย นิชฺฌายเยยฺย โยนิโส อูปฺปริกฺขเยยฺย ตสฺส ปสฺสโต
นิชฺฌายโต โยนิโส อูปฺปริกฺขโต วิตฺตกณฺเณว ชาเยยฺย ตฺจุจกณฺเณว
ชาเยยฺย อสํวรกณฺเณว ชาเยยฺย กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว เณมีณฺทเ
สาโร ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ยงฺกิณฺจิ รูปํ อตฺตํตํนาคคปจฺจุปฺปนฺนํ
ฯ เป ฯ ยํ ทฺวเร สฺนฺติเก วา ตํ ภิกฺขุ ปสฺสตี นิชฺฌายติ โยนิโส
อูปฺปริกฺขติ ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌายโต โยนิโส อูปฺปริกฺขโต
วิตฺตกณฺเณว ชายติ ตฺจุจกณฺเณว ชายติ อสํวรกณฺเณว ชายติ
กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว รูปे สาโร ฯ

[๒๔๕] เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว สํวทฺธมฺเย กุสฺสณฺณสฺสติกเก เทเว วสฺสณฺเ
อฺตุเก อฺตุกปฺพุพฺพ^๓ อูปฺปชฺชติ เจว นิชฺฌมฺติ จ ตเมนํ จกฺขุมา

๓-๒ สํวทฺธํ สํวทฺธโรติ วา ปาโง ฯ ๓ อฺตุกปฺพุพฺพนฺติปํ ปาโง ฯ

ปฺริโส ปสฺสํเยยฺย นิชฺฌมาเยยฺย โยนิโส อฺปฺปวิภฺชเยยฺย ตสฺส ปสฺสโต
 นิชฺฌมาโย โยนิโส อฺปฺปวิภฺชโต วิคฺคกณฺเณว ชาเยยฺย ตฺจุจกณฺเณว
 ชาเยยฺย อสํารกณฺเณว ชาเยยฺย กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว อฺทกปฺพุพฺเพ
 สํโร ๑ เอวเมว โช ภิกฺขเว ยา กาจิ เวทนาย อตฺตํานาคตปฺจุจฺป-
 ปนฺนา ๑ เป ๑ ยา ทฺวเร สํนฺติเก วา ตํ ภิกฺขุ ปสฺสตี นิชฺฌมาโย
 โยนิโส อฺปฺปวิภฺชตี ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌมาโย โยนิโส อฺป-
 ปวิภฺชโต วิคฺคกณฺเณว ขายตี ตฺจุจกณฺเณว ขายตี อสํารกณฺเณว
 ขายตี กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว เวทนาย สํโร ๑

[๒๔๔] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คิณฺหานํ ปจฺฉินฺเน มาเส จิเต
 มชฺฌนฺตฺติเก กาลเถ มรฺรฺจิ ฌนฺตฺติ คเมณํ จกฺขฺมา ปฺริโส ปสฺสํเยยฺย
 นิชฺฌมาเยยฺย โยนิโส อฺปฺปวิภฺชเยยฺย ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌมาโย
 โยนิโส อฺปฺปวิภฺชโต วิคฺคกณฺเณว ชาเยยฺย ๑ เป ๑ กิณฺหิ สียา
 ภิกฺขเว มรฺรฺจิกาย สํโร ๑ เอวเมว โช ภิกฺขเว ยา กาจิ
 สณฺณมา ๑ เป ๑

[๒๔๕] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปฺริโส สํารคฺคิโก สํารคเวสํ สําร-
 ปฺริเยสํ จรมาโน ติณฺหํ กุรารํ อาทาย วณํ ปวิเสยฺย โส ตตฺถ
 ปสฺสํเยยฺย มหนฺตํ กถตฺถิขนฺธํ อฺฐํ นวํ อกฺกุกฺกษาคํ^๑ คเมณํ
 มฺูเต ฉินฺนํเทยฺย มฺูเต เณตฺวา อคฺเค ฉินฺนํเทยฺย อคฺเค เณตฺวา
 ปตฺตวณฺณํ^๒ วิณิพฺกุชฺชเยยฺย โส ตตฺถ ปตฺตวณฺณํ^๓ วิณิพฺกุชฺชนฺโต

๑ พ. เอว ๑ ส. อกฺกุกฺกษาคํ ๑

๒๔๖] ฆนธสัณฺฑิตสํ มชฺฌิมปณฺณาสกํ ปุပ္ฺผกฺโข ปณฺจโม ๑๗๓

เผคฺคํ นาคิกฺขณฺณํ กุโธ สํวํ ตเมนํ จกฺขมา ปุริโส ปสฺสเสยฺย
นิชฺฌมาเยยฺย โยนิโส อุปปริกฺขเยยฺย ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌมาโย
โยนิโส อุปปริกฺขโต วิตุตฺตณฺณเณว ชาเยยฺย ตฺจุตฺตณฺณเณว ชาเยยฺย
อสงฺารณฺณเณว ชาเยยฺย กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว กถตฺติกฺขนฺนํ สํวโร ๑
เอวเมว ๒ ภิกฺขเว ยํ เกจิ สงฺฆารว อตฺตํคานาคคปจฺจุปฺปนฺนา
๑ เป ๑ ยํ ทูเร สํหติเก วา ตํ ภิกฺขุ ปสฺสตี นิชฺฌมาตี โยนิโส
อุปปริกฺขตี ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌมาโย โยนิโส อุปปริกฺขโต
วิตุตฺตณฺณเณว ชาตี ตฺจุตฺตณฺณเณว ชาตี อสงฺารณฺณเณว ชาตี
กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว สงฺฆาเรสุ สํวโร ๑

[๒๔๖] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มายากาโร วา มายาการนฺตฺวาสุ
วา จาคฺคฺมมหาปเก มายํ วิทิสฺเสยฺย ตเมนํ จกฺขมา ปุริโส ปสฺสเสยฺย
นิชฺฌมาเยยฺย โยนิโส อุปปริกฺขเยยฺย ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌมาโย
โยนิโส อุปปริกฺขโต วิตุตฺตณฺณเณว ชาเยยฺย ตฺจุตฺตณฺณเณว ชาเยยฺย
อสงฺารณฺณเณว ชาเยยฺย กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว มายาย สํวโร ๑
เอวเมว ๒ ภิกฺขเว ยงฺกิณฺหิ วณฺณณานํ อตฺตํคานาคคปจฺจุปฺปนฺนํ
๑ เป ๑ ยํ ทูเร สํหติเก วา ตํ ภิกฺขุ ปสฺสตี นิชฺฌมาตี โยนิโส
อุปปริกฺขตี ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌมาโย โยนิโส อุปปริกฺขโต
วิตุตฺตณฺณเณว ชาตี ตฺจุตฺตณฺณเณว ชาตี อสงฺารณฺณเณว ชาตี
กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว วิณฺณนาณํ สํวโร ๑ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว
สุตฺวา อวียสํวโก รูปสํมํมี นีฬฺพิณฺหติ เวทนายมํ ๑ สณฺณายมํ ๑

๓๗๔ สุตตุนทบีฏเฐ สัมมุตตนิกายสฺส ชนชวาววโค [๒๔๗]

สงฺขารเรสุปี ๑ วิญฺเฒาณสฺมึปี นิพฺพินฺทติ นิพฺพินฺทํ วิชฺชติ วิราคา
วิมฺบุจติ ๑ วิมฺบุตฺตสฺมึ วิมฺบุตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ ๑ เป ๑ นวปรี
อิตฺถคฺคตฺตาชาติ ปชานาตฺติ ๑

อิทมโวจ ภคฺวา อิทํ วตฺตฺวาน สฺสโค อถาปรี เขตฺทโวจ
สฺสคฺคา

[๒๔๗] เณณปีณชฺฐปมํ ฐปํ	เวทนา ปุพฺพปุพฺพมา
มรฺรฺจิกฺกุปฺพมา สณฺเฒา	สงฺขารวาทกตฺตปฺพมา
มายปฺพมณฺจ วิญฺเฒาณํ	เทสํคตาทิจฺจุพฺพชฺชนา ๑
ยถา ยถา นิชฺฌายติ	โยนิโส อฺปปริกฺขติ
วิตฺตกํ ตฺตฺตกํ โหติ	โย นํ ปสฺสตี โยนิโส ๑
อิมณฺจ กายํ อารพฺภ	ภฺววิปฺพเนน เทสํ
ปหานํ คิณฺณํ ชมฺภานํ	ฐปํ ปสฺสตี ฉทฺทํ ๑
ธายฺ อสฺสมา จ วิญฺเฒาณํ	ยถา กายํ ชนฺทิมํ
อปฺปิวิญฺโฐ ตทา เตติ	ปฺรภตฺตํ อเจตนํ ๑
เอตาทิสายํ สณฺคาน	มายายํ พาดถาปนี
วรโก เอโก อกฺขาโต	สํวโร เขตฺต น วิชฺชติ ๑
เอวํ ชนฺเช อเวกฺเขยฺย	ภิกฺขุ อารทฺธจฺฉริโย
ทิวา วา ยทิ วา รตฺติ	สํมปฺชาน ปฏิสฺสโต ๑
ปชฺเห สพฺพสํโยคํ	กเรยฺย สรรณคฺคโน
จเรยฺยาทิคฺคตฺสํโสว	ปตฺถนํ อจฺจุคํ ปทฺนติ ๑

ภาวปฏิตาโก นตฺติ นิจุโจ ชฺวโ สสฺสโต อวิปริณามชฺมุโม คตฺตมา
พฺรหฺมจฺริยวาโส ปณฺณายติ สมฺมาทุกขกฺขายาย ฯ

[๒๕๐] ภูตปุพฺพพาทํ ภิกฺขุ ราชชา อโหสํ ขตฺติโย มุทฺธชา-
วสฺสิตฺโต ฯ คตฺตํ มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธชา-
วสฺสิตฺตสฺส จตุรารฺสํติ นครสทฺสสฺสํ อหฺลํ กุสฺสวตฺติราชธานีปฺปมฺขานิ ฯ
คตฺตํ มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธชาวสฺสิตฺตสฺส จตุรารฺสํติ
ปาสาทสทฺสสฺสํ อหฺลํ ชฺมุมปาสาทปฺปมฺขานิ ฯ คตฺตํ มยฺหํ ภิกฺขุ
รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธชาวสฺสิตฺตสฺส จตุรารฺสํติ กฺกุฏาคารสทฺสสฺสํ
อหฺลํ มหาพฺยุทฺทกฺกุฏาคารปฺปมฺขานิ ฯ คตฺตํ มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ
สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธชาวสฺสิตฺตสฺส จตุรารฺสํติ ปถตฺถสทฺสสฺสํ อหฺลํ
ทนฺตมฺยานิ สํรามฺยานิ สํวณฺณมฺยานิ ฐปฺปมฺยานิ โคนกตฺตตฺตานิ
ปฏิกตฺตตฺตานิ ปฏฺธิกตฺตตฺตานิ กตฺติมิกปวรปจฺจุตฺตรณานิ สํยุตฺตรจฺจุ-
ทฺตานิ อุกฺโกโตทฺติทฺตปฺปมฺขานิ ฯ คตฺตํ มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ สโต
ขตฺติยสฺส มุทฺธชาวสฺสิตฺตสฺส จตุรารฺสํติ นาคสทฺสสฺสํ อหฺลํ สํวณฺณา-
ตฺถการานิ สํวณฺณชฺชานิ เหมชาตปฺปจฺจุทฺตมฺขานิ อฺโปสํถนาคราชปฺป-
มฺขานิ ฯ คตฺตํ มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธชา-
วสฺสิตฺตสฺส จตุรารฺสํติ สสฺสสทฺสสฺสํ อหฺลํ สํวณฺณาตฺถการานิ
สํวณฺณชฺชานิ เหมชาตปฺปจฺจุทฺตมฺขานิ วลาหกอสฺสวราชปฺปมฺขานิ ฯ
คตฺตํ มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธชาวสฺสิตฺตสฺส จตุรารฺสํติ
รทฺสสทฺสสฺสํ อหฺลํ สํวณฺณาตฺถการานิ สํวณฺณชฺชานิ เหมชาต-

๒๕๑] ขนขณฺเฑยฺหฺมคฺคตฺตํ มชฺฌิมปณฺณาสเก ปุฬฺสวคฺโค ปณฺจโม ๓๗๗

ปฏิจฺจนฺนํ เวชยนฺตรปฺปมฺขานิ ๑ ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ วนฺโฌ
สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส จตุรารฺตติ มณิสฺสหฺสฺสานิ อเหฺลฺลํ มณิ-
รตนปฺปมฺขานิ ๑ ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ วนฺโฌ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธาว-
สิตฺตสฺส จตุรารฺตติ อิตฺถิสฺสหฺสฺสานิ อเหฺลฺลํ ภทฺทาเทวปฺปมฺขานิ ๑
ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ ๑ เป ๑ จตุรารฺตติ ขตฺติยสฺสหฺสฺสานิ อเหฺลฺลํ
อนฺนุนฺตานิ ปริณายกรัตนปฺปมฺขานิ ๑ ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ ๑ เป ๑
จตุรารฺตติ เชนฺดฺสหฺสฺสานิ อเหฺลฺลํ ทฺถุณฺตํนฺทนิ กัณฺฐปชรณานิ ๑ ตสฺส
มยฺหํ ภิกฺขุ ๑ เป ๑ จตุรารฺตติ วนฺตโกฏิสฺสหฺสฺสานิ อเหฺลฺลํ ไชม-
สฺสขฺมานิ โกเสยฺยสฺสขฺมานิ กมฺพตฺสขฺมานิ กปฺปาสกิสฺสขฺมานิ ๑ ตสฺส
มยฺหํ ภิกฺขุ ๑ เป ๑ จตุรารฺตติ ภาติปาสหฺสฺสานิ อเหฺลฺลํ สํยํ
ปาดํ ภคฺคาภิหาโร อภิหริยิตฺถ ๑

[๒๕๑] เคสฺสํ ไช ปน ภิกฺขุ จตุรารฺตติยา นครสฺสหฺสฺสานํ
เอกณฺเบว คํ นครํ โหติ ยมฺหํ เตน สํเยน อชฺฌาวสํมิ
กฺุสํวคฺคํ ราชธานี ๑ เคสฺสํ ไช ปน ภิกฺขุ จตุรารฺตติยา ปาสาท-
สฺสหฺสฺสานํ เอโก เยว สํ ปาสาทโ โหติ ยมฺหํ เตน สํเยน
อชฺฌาวสํมิ รมฺโม ปาสาท ๑ เคสฺสํ ไช ปน ภิกฺขุ จตุรารฺตติยา
กฺุญฺจาการสฺสหฺสฺสานํ เอกณฺเบว คํ กฺุญฺจาการํ โหติ ยมฺหํ เตน
สํเยน อชฺฌาวสํมิ มหาพฺยุหํ กฺุญฺจาการํ ๑ เคสฺสํ ไช ปน ภิกฺขุ
จตุรารฺตติยา ปตฺตงฺกสฺสหฺสฺสานํ เอโก เยว สํ ปตฺตงฺโก โหติ
ยมฺหํ เตน สํเยน ปริภุญฺชามิ ทนฺตมโย วา สํวรมโย วา

สัจจตนเมโย วา ฐปฺปมโย วา ๑ เคสํ โห ปน ภิกฺขุ จตุราริยํ
 นาคสฺสสํ อโก เยว โส นาคโ หิติ ยมํ เตน สมน
 อภิรหามิ อุโปสโก นาคราชา ๑ เคสํ โห ปน ภิกฺขุ จตุ-
 ราริยํ อสฺสสสํ อโก เยว โส อสฺสโ หิติ ยมํ เตน
 สมน อภิรหามิ พลาหิ อสฺสราชา ๑ เคสํ โห ปน ภิกฺขุ
 จตุราริยํ รสสสํ อโก เยว โส รโ หิติ ยมํ เตน
 สมน อภิรหามิ เวชนฺโต รโ ๑ เคสํ โห ปน ภิกฺขุ
 จตุราริยํ อิตฺถสสํ เอกา เยว สํ อิตฺถโ หิติ ยมํ เตน
 สมน ปจฺจุปฺปชาติ ขคฺคิยา วา เวตามิกา วา ๑ เคสํ โห
 ปน ภิกฺขุ จตุราริยํ วคฺคโกฏิสสํ เอกณฺเณว คํ วคฺคยํ
 โหติ ยมํ เตน สมน ปริทหามิ โฆมสฺสํ วา โกเสยฺย-
 สฺสํ วา กมฺพสฺสํ วา กมฺปาสิกสฺสํ วา ๑ เคสํ โห ปน
 ภิกฺขุ จตุราริยํ ถาติปากสสํ อโก เยว โส ถาติปาโก
 โหติ ยโต นาฬิกทนปรมํ ญญชามิ ตทฺปิยํ ๑ สุปฺพญญน^๒ ๑
 อิติ โห ภิกฺขุ สพฺเพ เต สงฺขารา อคฺคา นิรุตฺตา วิปริณเตา
 เอว อนิจฺจา โห ภิกฺขุ สงฺขารา เอว อทฺฐวา โห ภิกฺขุ สงฺขารา
 เอว อนสฺสาสิกา โห ภิกฺขุ สพฺเพ สงฺขารา ๑ ยาวณฺจิตํ ภิกฺขุ
 อตเมว สพฺพสงฺขารेषु นิพฺพินฺทิตุํ อถ วิรชชิตุํ อถ วิมุจฺจิตุนฺติ ๑

[๒๕๒] สํวตฺถํ ๑ อารามํ ๑ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โห โส

๑ ส. เอว ๑ พ. พลาหโก ๑ ๒ ส. พ. สุปฺเปยฺย ๑

[๒๕๓] อถ ไช ภควา ปวิคตํ นลลิตายํ ปัสสุ อารโหเตจวา
 คํ ภิกขุ เอเตทโวจ เอเตคกัปปิ ไช ภิกขุ ฐปํ นตฺติ นิจฺจํ ชฺวํ
 สัสสํคํ อวิปริณามธมมํ สัสสํคิต्सํ คเถว จสัสสํ ๑ เอเตคกัปปิ เจ
 ภิกขุ ฐปํ อภวิสส นิจฺจํ ชฺวํ สัสสํคํ อวิปริณามธมมํ น ยิทํ
 พุทฺทมจฺริยวาโส ปณฺณายเถถ สํมมาทุกฺขชฺชยาย ๑ ยสฺมา จ ไช
 ภิกขุ เอเตคกัปปิ ฐปํ นตฺติ นิจฺจํ ชฺวํ สัสสํคํ อวิปริณามธมมํ
 คสฺมา พุทฺทมจฺริยวาโส ปณฺณายติ สํมมาทุกฺขชฺชยาย ๑ เอเตคกัปปิ
 ไช ภิกขุ เวทนา นตฺติ นิจฺจา ชฺวา สัสสํคํ อวิปริณามธมมา

ตสฺสํคิณฺมํ คเถว จัสสํคิ ๑ เอตฺตคณฺนิ เจ ภิกฺขุ เวทนา อภิวิสฺสํ
 นิจุจฺจ ชฺวํ สสฺสํคิ อวิปริณามชฺมมา น ยิทํ พุรฺหมจฺริยวาโส
 ปญฺญาเยถ สํมาทุกฺขกฺขยา ๑ ยสฺมา จ ๒ ภิกฺขุ เอตฺตคณฺนิ
 เวทนา นคฺคิ นิจุจฺจ ชฺวํ สสฺสํคิ อวิปริณามชฺมมา คสฺมา
 พุรฺหมจฺริยวาโส ปญฺญาเยติ สํมาทุกฺขกฺขยา ๑ เอตฺตคณฺนิ ๒
 ภิกฺขุ สญฺเฆ ๑เป ๑ เอตฺตคณฺนิ ๒ ภิกฺขุ สงฺขารํ นคฺคิ นิจุจฺจ
 ชฺวํ สสฺสํคิ อวิปริณามชฺมมา สสฺสํคิณฺมํ คเถว จัสสํคิ ๑
 เอตฺตคณฺนิ เจนิ ภิกฺขุ สงฺขารํ อภิวิสฺสํ นิจุจฺจ ชฺวํ สสฺสํคิ
 อวิปริณามชฺมมา น ยิทํ พุรฺหมจฺริยวาโส ปญฺญาเยถ สํมา-
 ทุกฺขกฺขยา ๑ ยสฺมา จ ๒ ภิกฺขุ เอตฺตคณฺนิ สงฺขารํ นคฺคิ นิจุจฺจ
 ชฺวํ สสฺสํคิ อวิปริณามชฺมมา คสฺมา พุรฺหมจฺริยวาโส ปญฺญาเยติ
 สํมาทุกฺขกฺขยา ๑ เอตฺตคณฺนิ ๒ ภิกฺขุ วิมฺบฺหาณํ นคฺคิ นิจุจฺจ
 ชฺวํ สสฺสํคิ อวิปริณามชฺมมา สสฺสํคิณฺมํ คเถว จัสสํคิ ๑ เอตฺตคณฺนิ
 เจนิ ภิกฺขุ วิมฺบฺหาณํ อภิวิสฺสํ นิจุจฺจ ชฺวํ สสฺสํคิ อวิปริณามชฺมมา
 น ยิทํ พุรฺหมจฺริยวาโส ปญฺญาเยถ สํมาทุกฺขกฺขยา ๑ ยสฺมา จ
 ๒ ภิกฺขุ เอตฺตคณฺนิ วิมฺบฺหาณํ นคฺคิ นิจุจฺจ ชฺวํ สสฺสํคิ อวิปริณาม-
 ชฺมมา คสฺมา พุรฺหมจฺริยวาโส ปญฺญาเยติ สํมาทุกฺขกฺขยา ๑

[๒๕๔] คํ กิ มณฺเณสิ ภิกฺขุ ฐปฺปํ นิจุจฺจ วา อนิจุจฺจ วาติ ๑
 นิจุจฺจ ภนฺเต ๑ เวทนา ๑ สญฺเฆ ๑ สงฺขารํ ๑ วิมฺบฺหาณํ
 นิจุจฺจ วา อนิจุจฺจ วาติ ๑ อนิจุจฺจ ภนฺเต ๑เป ๑ คสฺมา ทิห ๑เป ๑

๒๕๖] ขนฺธํยฺยํคตฺตํ มชฺฌิมปณฺณาสเก ปุပ္ผวคฺโค ปณฺจโม ๑๙๑

เฮวํ ปตฺถํ ๑ เป ๑ นุปวํ อิตฺตตฺตยาติ ปชานาตฺติ ๑

[๒๕๕] สํวตฺถํ ๑ อารามํ ๑ เอกมณฺธํ นิสินฺโน ๒ โส
ภิกฺขุ ภควนฺทํ เอตทวโจ อตฺถิ นุ ๒ ฆนฺเต กิณฺจิ ฐปํ ยํ
ฐปํ นิจุจํ ฐวํ สํสํสํ อวิปริณามชฺฌมํ สํสํสํสํ ตเถว สํสํสํ ๑
อตฺถิ นุ ๒ ฆนฺเต กาจิ เวทนา ๑ เป ๑ กาจิ สณฺญา ๑ เกจิ
สงฺฆารํ ๑ กิณฺจิ วิณฺญาณํ ยํ วิณฺญาณํ นิจุจํ ฐวํ สํสํสํ
อวิปริณามชฺฌมํ สํสํสํสํ ตเถว สํสํสํตฺติ ๑ นตฺถิ ๒ ภิกฺขุ
กิณฺจิ ฐปํ ยํ ฐปํ นิจุจํ ฐวํ สํสํสํ อวิปริณามชฺฌมํ สํสํสํสํ
ตเถว สํสํสํ ๑ นตฺถิ ๒ ภิกฺขุ กาจิ เวทนา ๑ เป ๑ กาจิ
สณฺญา ๑ เกจิ สงฺฆารํ ๑ กิณฺจิ วิณฺญาณํ ยํ วิณฺญาณํ
นิจุจํ ฐวํ สํสํสํ อวิปริณามชฺฌมํ สํสํสํสํ ตเถว สํสํสํตฺติ ๑

[๒๕๖] สํวตฺถํ ๑ อารามํ ๑ อนมตฺตคฺคํ ภิกฺขเว สํสาโร
ปฺพพา โภฏิ น ปณฺณายติ อวิชฺชานํวณฺณํ สํคฺตํ ตณฺหา-
สณฺโฆชนานํ สํฆาวตํ สํสํสํ ๑ โหติ โส ภิกฺขเว สมนฺโ ยํ
มหาสมฺมุทโท อสํสํสํสํ วิสํสํสํ น ภวติ ๑ น เคววาทํ ภิกฺขเว
อวิชฺชานํวณฺณํ สํคฺตํ ตณฺหาสณฺโฆชนานํ สํฆาวตํ สํสํสํ
ทุกฺขสํสํ อนตฺถิกริยํ วทามิ ๑ โหติ โส ภิกฺขเว สมนฺโ ยํ
สีเนรํ ปพฺพตฺตราชา ทุยฺหติ ๑ วิณฺสํสํ น ภวติ ๑ น เคววาทํ
ภิกฺขเว อวิชฺชานํวณฺณํ สํคฺตํ ตณฺหาสณฺโฆชนานํ สํฆาวตํ

๑ พ. เฮวํ ๑ ส. อุกฺกทุยฺหติ ๑

สังวรํ ทุกฺขสูตรํ อนตฺตทริยํ วทามิ ฯ โหติ โส ภิกฺขเว สมโย
 ยํ มหาปจฺฉิ ทฺยฺหติ วิณฺสูตรํ น ภวติ ฯ น เตวฺวาทํ ภิกฺขเว
 อวิชฺชานํวรนํ สคฺคานํ ตณฺหาสมฺมโยชนํ สมนฺชาวตํ สังวรํ
 ทุกฺขสูตรํ อนตฺตทริยํ วทามิ ฯ

[๑๕๗] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สํ คทฺถุทฺทพฺพโห ทพฺเพ ชฺชเต วา
 ฅมฺเภ วา อฺปนฺนพฺพโห ตเมว ชฺชํ วา ฅมฺภํ วา อฺนุปริชาวติ
 อฺนุปริวตฺตติ ฯ เหวเมว โห ภิกฺขเว อสฺสํสุทฺวา ปุทฺทฺชโน อริยานํ
 ทสฺสํสํวํ ฯ เป ฯ สํปฺปฺริสฺสมฺเม อวิณฺโถ รุปํ อคฺคโต สมนฺปฺสฺสํติ
 ฯ เป ฯ เวทํ อคฺคโต สมนฺปฺสฺสํติ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารํ อคฺคโต
 สมนฺปฺสฺสํติ ฯ วิญฺญาณํ อคฺคโต สมนฺปฺสฺสํติ วิญฺญาณวณฺตํ วา
 อคฺคตํ อคฺคนิ วา วิญฺญาณํ วิญฺญาณสฺมํ วา อคฺคตํ ฯ โส
 รูปญฺเฒว อฺนุปริชาวติ อฺนุปริวตฺตติ เวทญฺเฒว ฯ สณฺณญฺเฒว ฯ
 สงฺขารํ เหว ฯ วิญฺญาณญฺเฒว อฺนุปริชาวติ อฺนุปริวตฺตติ ฯ โส
 รุปํ อฺนุปริชาวํ อฺนุปริวตฺตํ เวทํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารํ ฯ
 วิญฺญาณํ อฺนุปริชาวํ อฺนุปริวตฺตํ น ปริมุจฺจติ รูปมฺหา น
 ปริมุจฺจติ เวทนํ น ปริมุจฺจติ สณฺณนํ น ปริมุจฺจติ
 สงฺขารํ น ปริมุจฺจติ วิญฺญาณมฺหา น ปริมุจฺจติ ชาตียา
 ขรายนํ มรณํ โสเกหิ ปริเทเวหิ ทฺถุเขหิ โทมนสฺสํหิ อฺปายาเสหิ
 น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ ฯ สคฺคํ จ โห ภิกฺขเว อริย-
 สํวโก อริยานํ ทสฺสํสํวํ ฯ เป ฯ สํปฺปฺริสฺสมฺเม อวิณฺโถ น รุปํ

๒๕๘] ขนุขัตตัตถ์ มชฺฌิมปณฺณาสเก ปุพฺพสวคฺโค ปณฺจโม ๑๘๓

อตุตฺโต สมนุสฺสํติ ๑ น เวทนี ๑ น สณฺณํ ๑ น สงฺฆาเร ๑
น วิญฺเฌาณํ อตุตฺโต สมนุสฺสํติ น วิญฺเฌาณวณฺทํ วา อตุตฺตํ
น อตุตฺติ วา วิญฺเฌาณํ น วิญฺเฌาณสฺมี วา อตุตฺตํ ๑ โส
รูปํ นานุปริชาวติ นานุปริวตฺตติ เวทนี ๑ สณฺณํ ๑ สงฺฆาเร ๑
วิญฺเฌาณํ นานุปริชาวติ นานุปริวตฺตติ ๑ โส รูปํ อนนุปริชาว
อนนุปริวตฺตํ เวทนี ๑ สณฺณํ ๑ สงฺฆาเร ๑ วิญฺเฌาณํ อนนุ
ปริชาว อนนุปริวตฺตํ ปริมุจฺจติ รูปมฺหา ปริมุจฺจติ เวทนาย
ปริมุจฺจติ สณฺณาย ปริมุจฺจติ สงฺฆาเรหิ ปริมุจฺจติ วิญฺเฌา
ณมฺหา ปริมุจฺจติ ชาตียา ชราย มรณฺเน โสเกหิ ปรีเทเวหิ
ทุกฺขเวหิ โทมนสฺสํติ อปายาเสหิ ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามํติ ๑

[๒๕๘] สํวคฺคํ ๑ อารามํ ๑ อนมตฺตคฺคาญํ ภิกฺขเว สํสํโร
ปุพฺพวา โภฏี น ปณฺณายติ อวิชฺฐานํวณฺณํ สตุตฺตํ ตณฺหา
สณฺโฆชนานํ สนฺชาวตํ สํสํตํ ๑ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว สํ คทฺทต
พนฺโห ทฬฺหํ ชีตํ วา ถมฺภํ วา อุนฺนิพนฺโห โส คจฺฉติ
เจปํ ตเมว ชีตํ วา ถมฺภํ วา อุนฺนคจฺฉติ ติฏฺฐติ เจปํ ตเมว
ชีตํ วา ถมฺภํ วา อุนฺนติฏฺฐติ นิสํสํติ เจปํ ตเมว ชีตํ วา
ถมฺภํ วา อุนฺนนิสํสํติ นิปฺชตฺติ เจปํ ตเมว ชีตํ วา ถมฺภํ วา
อุนฺนนิปฺชตฺติ ๑ เอวเมว โห ภิกฺขเว อสฺสํตฺวา ปุณฺณชฺโช รูปํ เขตํ
มม เอโสหฺมสฺมี เอโส เม อตุตฺตาติ สมนุสฺสํติ เวทนี ๑
สณฺณํ ๑ สงฺฆาเร ๑ วิญฺเฌาณํ เขตํ มม เอโสหฺมสฺมี เอโส

เม อตฺตาคิ สมนุสฺสํติ ฯ ๑ โส คจฺณติ เจปํ อิมเว ปณฺจปาทา-
นภฺทฺธเน อฺปคจฺณติ ติฏฺฐํติ เจปํ อิมเว ปณฺจปาทานภฺทฺธเน
อฺปติฏฺฐํติ นิสํทติ เจปํ อิมเว ปณฺจปาทานภฺทฺธเน อฺปนินิสํทติ
นิปฺชชติ เจปํ อิมเว ปณฺจปาทานภฺทฺธเน อฺปนินิปฺชชติ ฯ ตสฺมา
ติห ภิกฺขเว อภิกฺขณํ สกํ จิตฺตํ ปจฺจุเวกฺขิตพฺพํ ทึฆรตฺตมิกํ
จิตฺตํ สงฺกิตฺติฏฺฐํ ราเคน โทเสน โมเหนาติ ฯ

[๒๕๘] จิตฺตสงฺกิตฺเตสา ภิกฺขเว สตฺตา สงฺกิตฺติสฺสันฺติ จิตฺต-
โวทานา สตฺตา วิสฺสุตฺตณฺติ ฯ ทิฏฺฐํ โว ภิกฺขเว จรณฺณนาม
จิตฺตณฺติ ฯ เอวมฺภนฺเต ฯ ตมฺปิ โช ภิกฺขเว จรณํ นาม จิตฺตํ
จิตฺเตเนว จินฺติตํ ฯ เตหฺปิ โช ภิกฺขเว จรเณน จิตฺเตน จิตฺตณฺเวย
จิตฺตตฺร ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว อภิกฺขณํ สกํ จิตฺตํ ปจฺจุเวกฺขิ-
ตพฺพํ ทึฆรตฺตมิกํ จิตฺตํ สงฺกิตฺติฏฺฐํ ราเคน โทเสน โมเหนาติ ฯ
จิตฺตสงฺกิตฺเตสา ภิกฺขเว สตฺตา สงฺกิตฺติสฺสันฺติ จิตฺตโวทานา สตฺตา
วิสฺสุตฺตณฺติ ฯ นาทํ ภิกฺขเว อณฺณํ เอกนิกายํปํ สมนุสฺสํสํมิ
เอวํ จิตฺตํ ยถียํ ภิกฺขเว ติรจฺจนคตา ปาณา ฯ เตหฺปิ โช
ภิกฺขเว ติรจฺจนคตา ปาณา จิตฺเตเนว จินฺติตา ฯ เตหฺปิ โช
ภิกฺขเว ติรจฺจนคเตหิ ปาเนหิ จิตฺตณฺเวย จิตฺตตฺร ฯ ตสฺมา
ติห ภิกฺขเว อภิกฺขณํ สกํ จิตฺตํ ปจฺจุเวกฺขิตพฺพํ ทึฆรตฺตมิกํ
จิตฺตํ สงฺกิตฺติฏฺฐํ ราเคน โทเสน โมเหนาติ ฯ จิตฺตสงฺกิตฺเตสา
ภิกฺขเว สตฺตา สงฺกิตฺติสฺสันฺติ จิตฺตโวทานา สตฺตา วิสฺสุตฺตณฺติ ฯ

๒๖๐] ขนฺธํยฺยตฺตํ มชฺฌิมปณฺณาสเก ปุณฺณวคฺโค ปญฺจโม ๓๘๕

เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว รชโก วา จิตฺตการโก วา สติ รชนาย วา
ถาขาย วา หตฺติทฺธิยา วา นํถาย วา มณฺเฑชฺชํขาย วา สุปฺปริ-
มญฺเฐ วา ผลเก ภิกฺขเว วา ทสฺสํปญฺเฐ วา อิตฺถํรูปํ วา ปรีตํรูปํ
วา อภินิมฺมิเนยฺย สพฺพทกฺคปจฺจํ ๑ เอวํ โข ภิกฺขเว ชตฺตํสูตฺวา
ปฏฺทชฺชนโน รูปณฺณเณว อภินิพฺพุตฺเตนโต อภินิพฺพุตฺเตติ เวทนณฺณเณว ๑
สณฺณณณเณว ๑ สงฺขารเ เว ๑ วิญฺญาณณฺณเณว อภินิพฺพุตฺเตนโต
อภินิพฺพุตฺเตติ ๑ ตํ กิ ๑ มณฺเฑถ ภิกฺขเว รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ
วาติ ๑ อนิจุจํ ภาณเต ๑ เวทนา ๑ สณฺเฑ ๑ สงฺขาร ๑
วิญฺญาณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภาณเต ๑ คสฺมา ทิห
ภิกฺขเว ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑ เป ๑ นวปํ อิตฺตตฺตคฺคาชาติ ปชานาตฺติ ๑

[๒๖๐] สํวตฺถํ ๑ ชานโตหิ ภิกฺขเว ปสฺสโต อาสวํ ๒ ยํ วทามิ
โน อชานโต โน อปสฺสโต ๑ ภิกฺขเว ภิกฺขเว ชานโต กิ ปสฺสโต
อาสวํ ๒ โหติ ๑ อิติ รูปํ อิติ รูปสฺสํ สมฺภูโต อิติ รูปสฺสํ
ชตฺตํกโม อิติ เวทนา ๑ อิติ สณฺเฑ ๑ อิติ สงฺขาร ๑ อิติ
วิญฺญาณํ อิติ วิญฺญาณสฺสํ สมฺภูโต อิติ วิญฺญาณสฺสํ ชตฺตํก-
คโมติ ๑ เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโต เอวํ ปสฺสโต อาสวํ ๒ โหติ ๑

[๒๖๑] ภาวนํนุโยคํ อนนฺยตฺตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน วิหโรโต
ภิกฺขุจํ เอวํ อิจฺฉา อปฺปชฺชเสยฺย อโห วต เม อนฺนปาทาย
อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุเจยฺยาติ ๑ อถ ชวสฺสํ เณว อนฺนปาทาย อาสเวหิ

๓ ส. เอวํ ๑ พ. สุปฺปริมคฺเค ๑ ๒ ทสฺสํวคฺเคติ วา ปาโง ๑

สัมมาปรีชาวิธานิ ฯ เหวเมว ไช ภิกขเว ภาวนานุโยคมนุยุตฺตัสถ
 ภิกขุโน วิหโรโต ทิณฺฑาบี น เหว อิฉฺฉา อุปฺปชฺชเยยฺย อโห วต เม
 อนุปาทาย อาสวเหจิ จิตฺตํ วิมฺจุเจยฺยาติ อถ ชฺวสฺสํ อนุปาทาย
 อาสวเหจิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ ฯ ตํ ภิกฺขุสฺส เหตุ ฯ ภาวิตตฺตาคิธฺสํ วจฺนียํ ฯ
 ภิกฺขุสฺส ภาวิตตฺตา ฯ ภาวิตตฺตา จคฺขุนํ สติปญฺ्ञานานํ ภาวิตตฺตา
 จคฺขุนํ สัมมปฺปชานานํ ภาวิตตฺตา จคฺขุนํ อิทธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
 ปญฺจณฺํ อินฺทริยานํ ภาวิตตฺตา ปญฺจณฺํ พถานํ ภาวิตตฺตา
 สตฺตณฺํ โพชฌณฺคานํ ภาวิตตฺตา อริยสฺสํ อฏฺฐังคิกกิสฺสํ มคฺคกิสฺสํ ฯ

[๒๖๒] เสี่ยยถาบี ภิกขเว ผลภณฺฑสฺส วา ผลภณฺฑนฺเตว-
 สีสฺส วา วาสีชฺชเว ทิสฺสณฺเค วา อญฺจุตฺตปทานิ ทิสฺสณฺติ อญฺจุจฺปทา-
 โน จ ขวสฺส เอวมสฺส ฃาณํ โหติ เอตฺถกํ วา เม อชฺช
 วาสีชฺชวสฺส ขันณํ เอตฺถกํ หิยโย เอตฺถกํ ปเรติ อถ ขวสฺส
 ขันณํขันนฺเตว ฃาณํ โหติ ฯ เอวเมว โส ภิกขเว ภาวนา-
 นุโยคมฺหุยฺยตฺถสฺส ภิกขุโน จิหฺรโต ทิณฺจาบี น เอว ฃาณํ โหติ
 เอตฺถกํ วา เม อชฺช อาสวณํ ขันณํ เอตฺถกํ หิยโย เอตฺถกํ
 ปเรติ อถ ขวสฺส ขันเณ ขันนฺเตว ฃาณํ โหติ ฯ เสี่ยยถาบี
 ภิกขเว สํมุกฺกิกาย นาวาย เวตฺถพนฺชนพนฺชาย ฉมฺมาสํนิ อุกฺเก
 ปริยาทาย เหมนฺตฺติเกน ถลํ อุกฺกฺขิตฺตาย วาตาตปฺปรตานิ เวตฺถ-
 พนฺชนานิ ตานิ ปวฺวสฺสเกน เมเชน อภิปฺปวฺวฺจฺจํ อปฺปกสฺสเรเนว

๓ ตี. เหวอ ๑ พ. วค ๑ ๒ พ. ชน ชนเหนือ ๑

๒๖๖] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสกเ ปุณฺณวคฺโค ปณฺจโม ๓๘๘

ปฏฺิปปตฺตมฺภนฺติ ภูตฺิกานิ ภวฺนฺติ ฯ เอวเมว โช ภิกฺขเว ภาวนา-
นุโยคมนุยุตฺตสฺส ภิกฺขุโน วิหฺรโต อปฺปกสฺสเรเหว สณฺโณชนานิ
ปฏฺิปปตฺตมฺภนฺติ ภูตฺิกานิ ภวฺนฺตฺติ ฯ

[๒๖๓] สํวคฺคํ ฯ อนิจุสฺสณฺณา ภิกฺขเว ภาวิตฺตา พหุตฺถกฺคา
สํพฬํ กามวราคํ ปริยาทิยติ สํพฬํ รูปวราคํ ปริยาทิยติ สํพฬํ
ภววราคํ ปริยาทิยติ สํพฬํ อวิขฺฐํ ปริยาทิยติ สํพฬํ อสฺมิมานํ
สํมฺहनฺติ ฯ เสยฺยถาปฺปี ภิกฺขเว สํวทสฺสมเย กตฺถสฺสโก มหาวงฺกเตน
กตฺถสฺสโนโต สํพฬานิ มุตฺตสฺสนฺตานกานิ สํมฺปทาเตนโต กตฺถสฺสติ ฯ เอวเมว
โช ภิกฺขเว อนิจุสฺสณฺณา ภาวิตฺตา พหุตฺถกฺคา สํพฬํ กามวราคํ
ปริยาทิยติ สํพฬํ รูปวราคํ ปริยาทิยติ สํพฬํ ภววราคํ ปริยาทิยติ
สํพฬํ อวิขฺฐํ ปริยาทิยติ สํพฬํ อสฺมิมานํ สํมฺहनฺติ ฯ

[๒๖๔] เสยฺยถาปฺปี ภิกฺขเว ปพฺพชฺชตฺยาโก ปพฺพชฺชํ ตฺยิตฺวา
อคฺคเค คเหตฺวา โอชฺชนาติ นิชฺชนาติ นิปฺปโณเจติ ฯ เอวเมว โช
ภิกฺขเว อนิจุสฺสณฺณา ภาวิตฺตา ฯ เป ฯ

[๒๖๕] เสยฺยถาปฺปี ภิกฺขเว อมฺพมฺปิณฺฑิยา วณฺฑเจจฺฉินฺหานายิ ยานิ
ตฺตฺร อมฺพานิ วณฺฑเจปฺปฏิพฺพชฺชานิ สํพฬานิ ตานิ ตนฺหวยานิ^๒ ภวฺนฺติ ฯ
เอวเมว โช ภิกฺขเว อนิจุสฺสณฺณา ภาวิตฺตา พหุตฺถกฺคา ฯ เป ฯ

[๒๖๖] เสยฺยถาปฺปี ภิกฺขเว กฺกุฏาคารสฺส ยถา กาจิ โคปานสฺสโย
สํพฬว ตา กฺกุฏกฺมา กฺกุฏินฺนฺหา กฺกุฏสฺโมสฺสรณเ กฺกุฏํ ตาสํ อคฺค-

๓ พ. เอว ฯ ๔. วณฺญเจจฺฉินฺหานาย ฯ ๕ อ. เอว ฯ ๖ พ. ตทฺหวยานิ ฯ

มกษายติ ฯ เขวเมว โห ภิกขเว อนิจฺจสํญญา ภาวิตา ฯ เป ฯ

[๒๖๓] เสวยธำณี ภิกขเว เย เกจิ มุตตมฺหา กภาพนฺตํวํ เต
 อคคมกขายติ ฯ เอวเมว โข ภิกขเว อนิจฺจนฺตนา ภาวิตา ฯ ๑ ๑

[๒๖๘] เสี้ยมถาปี ภิกขเว เย เกจิ สวรรคณา โถหิตจฺนฺทํ เสด
อศคมกขายติ ฯ เอวเมว โห ภิกขเว อนิจฺจสํวยา ภาวิตา ฯ เป ฯ

[២៦៩] ស្តេចយុត្តាធិ ភិក្ខុវេ មេ ពេទី បុប្ផគណ្ហា វត្តសិក្ខំ គេង
 ឧកគណនាយតិ ។ ខេរោ ឆៃ ភិក្ខុវេ ឧទិស្សនិយមា ភាវិតា ។ បេ ។

[๒๗๐] เสด็จยกทัพ ภิณฑเว เข เกจิ กุญชรราชโน สหุเพ เต
 รมโฌ จกทวตติสส์ อนุยทุตา ฆวนติ ราชา เตสส์ จกทวตติ
 อกคคกชยติ ฯ เหวเมว โห ภิณฑเว อนิจจสัณญา ภาวิตา ฯ เป ฯ

[๒๗๓] เสี่ยยุณามิ วิกฺขเว ยา กัจจ คารกฺรูปานํ ปภา สพุพพา
ตา จนฺทิมปฺปภาย กถํ นาคฺชนฺติ โสฬสํ จนฺทปฺปภา ตาสํ
อคคมกขายติ ฯ เหวเมว ไช วิกฺขเว อนิจฺจสํณฺหา ภาวิตา ฯ เป ฯ

[๒๗๒] เสี่ยยถาบี ภิกขเว สรทสมเเย วิสุทฺเธ วิคตพถาหเก
เทเว อาทิจุโจ นภํ อพฺภุสฺสํกุกมาโน สํพุพฺพํ อากาสคคํ ตมคคํ
อภิวินฺนํ ภาสํเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ ฯ เหวเมว โส
ภิกขเว อนินฺจจฺสณฺญา ภาวิตา พหุสํกตา สํพุพฺพํ กามวราคํ ปริยาทียติ
สํพุพฺพํ รูปวราคํ ปริยาทียติ สํพุพฺพํ ภววราคํ ปริยาทียติ สํพุพฺพํ
อวิชฺฐํ ปริยาทียติ สํพุพฺพํ อสํมิมานํ สํมหนติ ฯ

๓ สี่. เอวี่ ๑ พ. กาดานุสาริคนุโธ ๑ ๒ อนุยตตาทิปี ปาไซ ๑

๒๗๓] ขนฺธสํยุตฺตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสเก ปุပ္ฺผวคฺคโค ปณฺจโม ๑๘๓

[๒๗๓] ถถํ ภาวิตฺตา จ ภิกฺขเว อนิจฺจสฺสณฺณา ถถํ พหุํถักฺคา
สํพฺพํ กามราคํ ปริยาทียติ ๑ เป ๑ สํพฺพํ อสฺมิมานํ สฺมฺพหฺนติ ๑
อิตฺติ รุปํ อิตฺติ รุปสฺสํ สฺมฺพทโย อิตฺติ รุปสฺสํ อตฺตถฺกโม อิตฺติ
เวทนา ๑ อิตฺติ สฺสณฺณา ๑ อิตฺติ สงฺฆาราว ๑ อิตฺติ วิญฺญาณํ อิตฺติ
วิญฺญาณสฺสํ สฺมฺพทโย อิตฺติ วิญฺญาณสฺสํ อตฺตถฺกโมติ ๑ เอวํ
ภาวิตฺตา โข ภิกฺขเว อนิจฺจสฺสณฺณา เอวํ พหุํถักฺคา สํพฺพํ กามราคํ
ปริยาทียติ สํพฺพํ รุปราคํ ปริยาทียติ สํพฺพํ ภวราคํ ปริยาทียติ
สํพฺพํ อวิจฺจํ ปริยาทียติ สํพฺพํ อสฺมิมานํ สฺมฺพหฺนตฺติ ๑

ปุပ္ฺผวคฺคโค ปณฺจโม ๑

คตฺถสํพุทฺธานํ

นทํ ปุပ္ฺผณฺจ เณณฺจ โคมยณฺจ นทสิขํ

สํมุกฺทกํ เทว จ คทฺฐตา นาวสฺสณฺณาย เต ทสํติ ๑

มชฺฌิมปณฺณาสโก สํมคฺโค ๑

คตฺถ มชฺฌิมปณฺณาสกตฺถสฺส วคฺคพุทฺธานํ

อุปาโย อรหฺนโต จ ขชฺชนิเณรสฺสวฺหํ

ปุပ္ฺผวคฺคเณ ปณฺณาสํ พุทฺติโย เณ ปวฺจจติ ๑

๑ ถ. เอวํ ๑ พ. สุกฺขิกํ เทว จ คทฺฐตา วาสิขํ อนิจฺจตาคิ ๑

ชนธัตถุตตสฺส จุตฺตปณฺณาสเก อนทวคฺคิโต ปจฺจโม

[๒๗๕] ต้าวตถึ ๑เป ๑ ตตฺร ๑เป ๑ อโวจ จตฺตาริ เม
ภิกฺขเว อนฺตา ๑ กตฺเม จตฺตาริ ๑ สกฺกายนฺโต สกฺกายสมุทฺถนฺโต
สกฺกายนิโรธนฺโต สกฺกายนิโรธคามินิปฺปฏิพทฺชนฺโต ๑

[๒๗๖] กตโม จ ภิกฺขเว สกฺกายนฺโต ๑ ปณฺจปาทานกฺขนฺธา-
ติสฺส วจฺชนํ ๑ กตฺเม ปณฺจ ๑ เสยฺยถึทํ ๑ รูปฺปาทานกฺขนฺโห เวทฺฐุ-
ปาทานกฺขนฺโห สณฺณูปาทานกฺขนฺโห สงฺฆารูปาทานกฺขนฺโห วิณฺณฺญาณ-
ปาทานกฺขนฺโห ๑ อยํ อจฺจุจฺติ ภิกฺขเว สกฺกายนฺโต ๑

[๒๗๗] กตโม จ ภิกฺขเว สกฺกายสมุทฺถนฺโต ๑ ยายํ คณฺหา
โปโนพฺภวิกา นนฺทิวราศฺสทคฺคา ตตฺรตตฺราริณฺณินฺทนี ๑ เสยฺยถึทํ ๑
กามคณฺหา ภวคณฺหา วิภวคณฺหา ๑ อยํ อจฺจุจฺติ ภิกฺขเว สกฺกาย-
สมุทฺถนฺโต ๑

[๒๗๘] กตโม จ ภิกฺขเว สกฺกายนิโรธนฺโต ๑ โย ตสฺสํ เภว
คณฺหาย อเสสฺสวราคฺคินิโรโห จาโค ปฏินิสฺสํคฺคิโค มุคฺติ อนาถโย ๑
อยํ อจฺจุจฺติ ภิกฺขเว สกฺกายนิโรธนฺโต ๑

[๒๗๙] กตโม จ ภิกฺขเว สกฺกายนิโรธคามินิปฺปฏิพทฺชนฺโต ๑
อยมฺเว อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺคิโค ๑ เสยฺยถึทํ ๑ สมนฺมาทิฏฺฐิ สมนฺมา-
สังฺกปโป สมนฺมาวาจา สมนฺมากมฺมณฺโต สมนฺมาอาชีโว สมนฺมา-
วายาโม สมนฺมาสฺติ สมนฺมาสมาธิ ๑ อยํ อจฺจุจฺติ ภิกฺขเว สกฺกาย-

๒๘๕] ขนบธรรมเนียมคฤหัสถ์ จุลลตปณณาสกเถ อนนทวคฺโค ปจโม ๓๘๓

นิโรคามี้นับปฏิปทนต์ ๑ อิมเ ไช ภิกขเว จตุตทาโร อนุตตติ ๑

[๒๗๘] ต้าวตัก ๑. ทุกขมฺหา โว ภิกฺขเว เทสํสํมามิ ทุกฺข-
 สฺมุตฺตมมฺหา ทุกฺขนิโรธมฺหา ทุกฺขนิโรธคามินํปฏฺปิยทฺมฺหา. ตံ สຸณฺหา ๑.

[๒๘๐] กตมณฺญ ภิกฺขเว ทฺถกฺขํ ฯ ๑ ปญฺจุปาทานกฺขณฺหตฺติสฺส
 วจฺณํ ฯ กตเม ปญฺญ ฯ ๑ เสยฺยถิํ ฯ ๑ รูปฺปาทานกฺขณฺโห ๑ เป ฯ ๑
 วิญฺญาณฺูปาทานกฺขณฺโห ๑ อิทํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว ทฺถกฺขํ ฯ ๑

[๒๘๑] กตโม จ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย ฯ ยายํ ตณฺหา
โปโณพฺภวิกา นนฺทิวาสหคตา ตตฺตตฺตวาทินนฺทนี ฯ เสยฺยธํกํ ฯ
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ฯ อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺข-
สมุทโย ฯ

[๒๘๒] กตโม จ ภิกขเว ทุกฺขนิโรธो ฯ โย ตสฺสสา เขว
 ตณฺหาหยา อเสสํวิราคินิโรธो จาโค ปญฺนิสฺสํสํโค มุคฺติ อนาถโย ฯ
 ธมฺมํ วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺขนิโรธो ฯ

[๒๘๓] กตมา จ ภิกขเว ทุกฺขนิโรธคามินํปฺปิปฺปทา ฯ อยมฺวา
อริโย อจฺจุํจกฺโก มคฺโค ฯ เสยฺยถံทํ ฯ สมนฺมาทิจฺฉี ฯ เป ฯ
สมนฺมาสฺมาธิ ฯ อโย อจฺจุติ ภิกขเว ทุกฺขนิโรธคามินํปฺปิปฺปทาติ ฯ

[๒๘๔] ลำดับที่ ๑ สกฺกาณญจ โว ภิกขเว เทสัสสัมมิ สกฺกาณญ
สมุททยญจ สกฺกาณนิโรธญจ สกฺกาณนิโรธคามินีปฏิปทญจ

สุตฺตํ ๑

[๒๘๕] กตโม จ ภิกขเว สกกาโย ฯ ปณฺจุปาทานกฺขณฺชาติสฺส

๓๘๔ สุตตฺถนตฺตปิฏเก สัมมุตฺตนิคายสฺส ขนฺธวาทคฺโค [๒๘๖]

วณฺณํ ๑ กตฺเม ปณฺจ ๑ เสงฺยุถฺกํ ๑ รุปรูปาทานกฺขนฺโธ ๑ เป ๑
วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ ๑ อญฺญํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว สกฺกาโย ๑

[๒๘๖] กตฺโม ๑ ภิกฺขเว สกฺกาเยสฺสมุทฺโต ๑ ยายํ ตณฺหา
โปโนพฺภวิกา นนฺทิวราศฺสหคฺคา ตตฺตรตฺตรากฺขนฺทินฺ ๑ เสงฺยุถฺกํ ๑
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ๑ อญฺญํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว สกฺกาเย-
สฺสมุทฺโต ๑

[๒๘๗] กตฺโม ๑ ภิกฺขเว สกฺกาเยนิโรธ ๑ โย ตสฺสํ เภว
ตณฺหาหย อเสถวฺวราศฺนิโรธ จาโค ปญฺนิสฺสคฺโค มุคฺติ อนาลโย ๑
อญฺญํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว สกฺกาเยนิโรธ ๑

[๒๘๘] กตฺมา ๑ ภิกฺขเว สกฺกาเยนิโรธคามินฺปฺปฏิปทา ๑ อยมฺเว
อริโย อจฺจุตฺติโก มคฺโค ๑ เสงฺยุถฺกํ ๑ สมนฺมาทิจฺจุจฺจิ สมนฺมา-
สงฺกปฺโป ๑ เป ๑ สมนฺมาสฺมาธิ ๑ อญฺญํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว สกฺกาเย-
นิโรธคามินฺปฺปฏิปทาติ ๑

[๒๘๙] สํวตฺถํ ๑ ปริณฺเขยฺเย ๑ ภิกฺขเว ฆมฺเม เทสฺสํสํมิ
ปริณฺเขยฺเยจฺจ ปริณฺเขยฺยาจฺจิ ปุคฺคํ ตํ สฺสเนถ ๑

[๒๙๐] กตฺเม ๑ ภิกฺขเว ปริณฺเขยฺเย ฆมฺมา ๑ รูปํ ภิกฺขเว
ปริณฺเขยฺเยโย ฆมฺโม สญฺญา ๑ เป ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ
ปริณฺเขยฺเยโย ฆมฺโม ๑ อิมํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว ปริณฺเขยฺเย ฆมฺมา ๑

[๒๙๑] กตฺมา ๑ ภิกฺขเว ปริณฺเขยฺเย ๑ รากฺกฺโข โทสกฺโขโย
โมหฺกฺโขโย ๑ อญฺญํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว ปริณฺเขยฺเย ๑

๒๘๕] ขนบตั้งยุคตั่ง จตุตถปณณาสก อนตวคฺโค ปจโม ๓๘๕

[๒๘๒] กตโม ๑ ภิกฺขเว ปริณฺเฑาตาวั ปุคฺคโต ๑ อรห-
ติตฺถ วณฺณํ ๑ โย อญฺญํ อายสฺมา เหวํนาโม เหวํโคตฺโต ๑ อญฺญํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว ปริณฺเฑาตาวั ปุคฺคโตติ ๑

[๒๘๓] สํวคฺคํ ๑ ปณฺณิเม ภิกฺขเว อุปาทานกฺขนฺธา ๑ กตเม
ปณฺณ ๑ เสยฺยถํ ๑ รูปฺปาทานกฺขนฺโ ๑ เป ๑ วิณฺณฺณปาทา-
นกฺขนฺโ ๑ เย เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณฺนา วา อิมํ
ปณฺณํ อุปาทานกฺขนฺธานํ อตฺถสํวคฺคํ อทฺถนํวคฺคํ นิสฺสํวคฺคํ
ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ๑ นเมเต ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณฺนา
วา สมนฺเนสุ เจว สมนฺนสํมุตฺตา พฺราหฺมณฺเนสุ ๑ พฺราหฺมณฺนสํมุตฺตา
เต ๑ ปณายสํมุตฺโต สมนฺนญฺตํ วา พฺราหฺมณฺญฺตํ วา ทิฏฺฐเวย-
ธมฺเม สยํ อภินฺนฺวา สจฺฉิกฺกฺวา อุปสํปชฺช วิหรนฺติ ๑

[๒๘๔] เป ๑ โ ๑ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณฺนา
วา อิมํ ปณฺณํ อุปาทานกฺขนฺธานํ อตฺถสํวคฺคํ อทฺถนํวคฺคํ
นิสฺสํวคฺคํ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ๑ เต โ ๑เม ภิกฺขเว สมนฺนา
วา พฺราหฺมณฺนา วา สมนฺเนสุ เจว สมนฺนสํมุตฺตา พฺราหฺมณฺเนสุ
๑ พฺราหฺมณฺนสํมุตฺตา เต ๑ ปณายสํมุตฺโต สมนฺนญฺตํ วา
พฺราหฺมณฺญฺตํ วา ทิฏฺฐเวย-ธมฺเม สยํ อภินฺนฺวา สจฺฉิกฺกฺวา อุป-
สํปชฺช วิหรนฺตฺติ ๑

[๒๘๕] ปณฺณิเม ภิกฺขเว อุปาทานกฺขนฺธา ๑ กตเม ปณฺณ ๑

๑ ส. เหว ๑ พ. สฺวาย ๑

เสยฺยถํ ๑ รูปฺปาทานกฺขณฺโห ๑ เป ๑ วิญฺญาณฺรูปาทานกฺขณฺโห ๑
 เย เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณฺนา วา อิมํ ปญฺจนํ
 อฺปปาทานกฺขณฺณํ สํมูหญฺจ อคฺคณฺคมญฺจ อสฺสํสาทญฺจ อาทันฺทญฺจ
 นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถาภุคฺติ นปฺปชานนฺติ ๑ เป ๑ ปชานนฺติ ๑ สยํ อภิญฺญา
 สจฺจนิทฺตวา อฺปสํมปฺชช วิหรนฺตํติ ๑

[๒๘๐] ปญฺจิเม ภิกฺขเว อฺปปาทานกฺขณฺณา ๑ กตเม ปญฺจ ๑
 เสยฺยถํ ๑ รูปฺปาทานกฺขณฺโห ๑ เป ๑ วิญฺญาณฺรูปาทานกฺขณฺโห ๑
 ยโต โห ภิกฺขเว อริยสํวโก อิมํ ปญฺจนํ อฺปปาทานกฺขณฺณํ
 สํมูหญฺจ อคฺคณฺคมญฺจ อสฺสํสาทญฺจ อาทันฺทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถา-
 ภุคฺติ ปชานนฺติ ๑ อยํ อจฺจุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสํวโก ไสฺตวาปฺนโน
 อวินิปาทธมฺโม นิยโต สมนฺโพรธิปฺรายนฺติ ๑

[๒๘๑] สํวคฺถํ ๑ ปญฺจิเม ภิกฺขเว อฺปปาทานกฺขณฺณา ๑ กตเม
 ปญฺจ ๑ เสยฺยถํ ๑ รูปฺปาทานกฺขณฺโห ๑ เป ๑ วิญฺญาณฺรูปาทา-
 นกฺขณฺโห ๑ ยโต โห ภิกฺขเว อิมํ ปญฺจนํ อฺปปาทานกฺขณฺณํ
 สํมูหญฺจ อคฺคณฺคมญฺจ อสฺสํสาทญฺจ อาทันฺทญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถา-
 ภุคฺติ วิทิตฺวา อนฺนปาทา วิมฺมุคฺโต โหติ ๑ อยํ อจฺจุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อวหํ ชฺฌนาสฺสโว วุสฺสิตฺวา กตกรณฺนีโย โสหิตภาโร อนฺนปฺปคฺคตสฺสทฺตโต
 ปริกฺขชฺฌณวสฺสณฺโณสฺสโน สมนฺมทณฺเฑว วิมฺมุคฺโตติ ๑

[๒๘๒] สํวคฺถํ ๑ รูปฺเป ภิกฺขเว โย นนฺโต โย ราโค ยาน-
 นนฺติ ยานคณฺหา คํ ปชฺชทฺธ เชนฺนํ ฐปฺตี ปเทนนํ ภวิสฺสํติ อจฺจุจฺจนิ-

๒๘๘] วนฺธสฺสยฺยตฺตสฺส จุฏฺฐปณฺณาสเก อนฺตวคฺโค ปจฺโม ๓๘๗

มฺหํ ตาตฺวาตฺตฤกฺกํ อนภาวํกํ อายตฺตํ อนุปฺปาตมมํ ๑ เวทนาย
๑ เป ๑ สณฺณาย ๑ สงฺขารสฺส ๑ วิญฺญาเน โย ฌนฺโต โย ราโค ยานนฺติ
ยา ตณฺหา ตํ ปชฺછ เหวณฺตํ วิญฺญาณํ ปทฺธิํ ภวิสฺสตี
อุจฺฉินฺนมฺหํ ตาตฺวาตฺตฤกฺกํ อนภาวํกํ อายตฺตํ อนุปฺปาตมมฺหติ ๑

[๒๘๘] สํวตฺถิ ๑ รูเป ภิกฺขเว โย ฌนฺโต โย ราโค ยานนฺติ
ยา ตณฺหา ยะ อุปายูปาทานา เจตฺโส อธิฏฺฐานาภินิเวसानุสฺสา
เต ปชฺછ เหวณฺตํ รูปํ ปทฺธิํ ภวิสฺสตี อุจฺฉินฺนมฺหํ ตาตฺวาตฺตฤกฺกํ
อนภาวํกํ อายตฺตํ อนุปฺปาตมมํ ๑ เวทนาย ๑ สณฺณาย ๑
สงฺขารสฺส โย ฌนฺโต ๑ เป ๑ เหวณฺเต สงฺขารา ปทฺธินา ภวิสฺสนฺติ
อุจฺฉินฺนมฺหตา ตาตฺวาตฺตฤกฺกา อนภาวํกตา อายตฺตํ อนุปฺปาตมฺมา ๑
วิญฺญาเน โย ฌนฺโต โย ราโค ยานนฺติ ยา ตณฺหา ยะ
อุปายูปาทานา เจตฺโส อธิฏฺฐานาภินิเวसानุสฺสา เต ปชฺછ เหวณฺตํ
วิญฺญาณํ ปทฺธิํ ภวิสฺสตี อุจฺฉินฺนมฺหํ ตาตฺวาตฺตฤกฺกํ อนภาวํกํ
อายตฺตํ อนุปฺปาตมมฺหติ ๑

อนฺตวคฺโค ๑

ตสฺสํทฺธานํ

อนฺโต ทุกฺขมฺจ สกฺกาโย ปริณฺเขยฺยา สมฺณา ทุกฺ
โสตาปนฺโน อรหา จ ทุกฺเข จ ฌนฺตปฺปทฺธินาติ ๑

ชนธัมมกถุสส จุตฺตปณฺนาสเก ชมมกถิกวคฺโค ทฺติโย

[๓๐๐] สํวคฺถํ ๑ อถ ไช อณฺเฏคโร ภิกฺขุ เยน ภควา
เตนุปลงฺกมิ ๑ เป ๑ นิสินฺโน ไช โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
อวิชฺชา อวิชฺชาติ ภาเนเต อจฺจุติ กตมา นุ ไช ภาเนเต อวิชฺชา
กิตฺตาวตฺตา จ อวิชฺชาคโต โหติตฺติ ๑ อิทฺถ ภิกฺขุ อสฺสํสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน
รูปํ นปฺปชานาติ รูปสมุทฺทํ นปฺปชานาติ รูปนิโรธํ นปฺปชานาติ
รูปนิโรธคามินํปฺปชิตํ นปฺปชานาติ เวทนํ นปฺปชานาติ ๑ สณฺณํ
นปฺปชานาติ ๑ สงฺขารํ นปฺปชานาติ ๑ วิญฺญาณํ นปฺปชานาติ
๑ เป ๑ วิญฺญาณนิโรธคามินํปฺปชิตํ นปฺปชานาติ ๑ อยํ อจฺจุติ
ภิกฺขุ อวิชฺชา เอตฺตาวตฺตา จ อวิชฺชาคโต โหติตฺติ ๑

[๓๐๑] สํวคฺถํ ๑ เอกมฺนตํ นิสินฺโน ไช โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ วิชฺชา วิชฺชาติ ภาเนเต อจฺจุติ กตมา นุ ไช ภาเนเต
วิชฺชา กิตฺตาวตฺตา จ วิชฺชาคโต โหติตฺติ ๑ อิทฺถ ภิกฺขุ สุตฺวา
อริยสํวโก รูปํ ปชานาติ รูปสมุทฺทํ ๑ เป ๑ รูปนิโรธคามินํ-
ปฺปชิตํ ปชานาติ เวทนํ ๑ สณฺณํ ๑ สงฺขารํ ปชานาติ ๑ เป ๑
วิญฺญาณนิโรธคามินํปฺปชิตํ ปชานาติ ๑ อยํ อจฺจุติ ภิกฺขุ วิชฺชา
เอตฺตาวตฺตา จ วิชฺชาคโต โหติตฺติ ๑

[๓๐๒] สํวคฺถํ ๑ เอกมฺนตํ นิสินฺโน ไช โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ ชมฺมกถิกโก ชมฺมกถิกโกติ ภาเนเต อจฺจุติ กิตฺตาวตฺตา

๓๐๓] ขนุรณฺตํยุดฺตํสํ จุตฺตปณฺณาสเก ชฺมมกถิกวคฺโค ทฺติโย ๑๘๘

นุ ไซ ฆนฺเต ชฺมมกถิกโก โหติ กิตฺตาวตฺตา ชฺมมานุชฺมมปฺปิปฺปนโน
โหติ กิตฺตาวตฺตา ทิฏฺฐชฺมมนิพฺพานปฺปคฺโค โหตฺติ ๑ รูปสฺส เจ
ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ชฺมมํ เทเสติ ชฺมมกถิกโก
ภิกฺขุติ อตฺถํ วจนาย ๑ รูปสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย
นิโรธาย ปฺปิปฺปนโน โหติ ชฺมมานุชฺมมปฺปิปฺปนโน ภิกฺขุติ อตฺถํ
วจนาย ๑ รูปสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทา วิราคํ นิโรธํ อนุปาทา
วิมุตฺโต โหติ ทิฏฺฐชฺมมนิพฺพานปฺปคฺโค ภิกฺขุติ อตฺถํ วจนาย ๑
เวทนาย เจ ภิกฺขุ ๑ เป ๑ สณฺณาย เจ ภิกฺขุ ๑ สงฺขารานํ เจ
ภิกฺขุ ๑ วิญฺญาณสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย
ชฺมมํ เทเสติ ชฺมมกถิกโก ภิกฺขุติ อตฺถํ วจนาย ๑ วิญฺญาณสฺส
เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฺปิปฺปนโน โหติ ชฺมา-
นุชฺมมปฺปิปฺปนโน ภิกฺขุติ อตฺถํ วจนาย ๑ วิญฺญาณสฺส เจ ภิกฺขุ
นิพฺพิทา วิราคํ นิโรธํ อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ ทิฏฺฐชฺมม-
นิพฺพานปฺปคฺโค ภิกฺขุติ อตฺถํ วจนายาติ ๑

[๓๐๓] สํวตฺถํ ๑ เอกมฺมํ นิสฺสินโน ไซ สํ ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทวโจ ชฺมมกถิกโก ชฺมมกถิกโกติ ฆนฺเต อจฺจุติ กิตฺตาวตฺตา
นุ ไซ ฆนฺเต ชฺมมกถิกโก โหติ กิตฺตาวตฺตา ชฺมมานุชฺมมปฺปิปฺปนโน
โหติ กิตฺตาวตฺตา ทิฏฺฐชฺมมนิพฺพานปฺปคฺโค โหตฺติ ๑ รูปสฺส เจ
ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ชฺมมํ เทเสติ ชฺมมกถิกโก
ภิกฺขุติ อตฺถํ วจนาย ๑ รูปสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย

ปฏิปนฺโน โหติ ชมฺมานุชมนฺปฏิปนฺโน ภิกฺขุติ อตฺถ วจนาย ๑
 รูปสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺนปาทา วิมุตฺโต โหติ
 ทิฏฺฐชมนฺนิพฺพานปฺปตฺโต ภิกฺขุติ อตฺถ วจนาย ๑ เวทนาย เจ ภิกฺขุ
 ๑ เป ๑ สณฺณาย เจ ภิกฺขุ ๑ สงฺฆารานํ เจ ภิกฺขุ ๑ วิญฺเฒาณสฺส
 เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ชมนํ เทเสติ ชมนฺกถิโก
 ภิกฺขุติ อตฺถ วจนาย ๑ วิญฺเฒาณสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย
 นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ ชมฺมานุชมนฺปฏิปนฺโน ภิกฺขุติ อตฺถ
 วจนาย ๑ วิญฺเฒาณสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา
 อนฺนปาทา วิมุตฺโต โหติ ทิฏฺฐชมนฺนิพฺพานปฺปตฺโต ภิกฺขุติ อตฺถ
 วจนายาติ ๑

[๓๐๕] สํวตฺถิ ๑ อิทฺถ ภิกฺขเว อสฺสํสฺสวา ปุณฺณชนฺโน อริยานํ
 อทฺธสํวตฺถิ ๑ เป ๑ สํปฺปรีตชมนฺเน อวินํโต ฐปฺปี อตฺตโต สมนฺนปฺสฺสติ
 รูปวณฺโถ วา อตฺตทณฺโถ อตฺตนิ วา ฐปฺปี รูปสฺมิมิ วา อตฺตทณฺโถ ๑
 อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อสฺสํสฺสวา ปุณฺณชนฺโน รูปพฺนชนพฺนโธ สํนฺตร-
 พาทิรพฺนชนพฺนโธ อตฺตรทสฺสํ อปารทสฺสํ พฺนโธ ชียฺยติ พฺนโธ
 มียฺยติ พฺนโธ อตฺตมา โฉกา ปวํ โฉกํ คจฺจติ ๑ เวทนํ อตฺตโต
 สมนฺนปฺสฺสติ ๑ เป ๑ เวทนาย วา อตฺตทณฺโถ ๑ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 อสฺสํสฺสวา ปุณฺณชนฺโน เวทนาพฺนชนพฺนโธ สํนฺตรพาทิรพฺนชนพฺนโธ
 อตฺตรทสฺสํ อปารทสฺสํ พฺนโธ ชียฺยติ พฺนโธ มียฺยติ พฺนโธ อตฺตมา

๓๐๖] ขนฺธํยฺยตฺตํสํ จุตฺตปณฺณาสํเก.ธมฺมกถิกวคฺโค ทฺติโย ๒๐๓

โลกา ปรี โลกํ คจฺฉติ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารํ ฯ วิญฺญาณํ
อตฺตโต สมนุสฺสํติ ฯ เป ฯ อยํ อจฺฉติ ภิกฺขเว อตฺตํสฺวา ปุณฺณชฺโช
วิญฺญาณพฺพชฺชนพฺพชฺโช สำนฺตรพาทิรพฺพชฺชนพฺพชฺโช อตฺตรทสฺสํ อปารทสฺสํ
พฺพชฺโช ชียฺยติ พฺพชฺโช มียฺยติ พฺพชฺโช อตฺตมา โลกา ปรี โลกํ คจฺฉติ ฯ

[๓๐๕] สฺตฺวา จ ชฺโช ภิกฺขเว อริยสํวโก อริยานํ ทสฺสํวํ
ฯ เป ฯ สํปฺปรีตฺตมฺเม สฺวีนํโต น ฐปฺปี อตฺตโต สมนุสฺสํติ น
ฐปฺพนํติ วา อตฺตํ น อตฺตนิ วา ฐปฺปี น ฐปฺสํมิ วา
อตฺตํ ฯ อยํ อจฺฉติ ภิกฺขเว สฺตฺวา อริยสํวโก นรพฺพชฺชน-
พฺพชฺโช นสำนฺตรพาทิรพฺพชฺชนพฺพชฺโช ตฺตรทสฺสํ ปารทสฺสํ ปริมุตฺโต
โส ทฺวขสฺสํมาติ วทามิ ฯ เป ฯ น สณฺณํ ฯ น สงฺขารํ ฯ น
วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุสฺสํติ ฯ เป ฯ อยํ อจฺฉติ ภิกฺขเว สฺตฺวา
อริยสํวโก นวิญฺญาณพฺพชฺชนพฺพชฺโช นสำนฺตรพาทิรพฺพชฺชนพฺพชฺโช ตฺตร-
ทสฺสํ ปารทสฺสํ ปริมุตฺโต โส ทฺวขสฺสํมาติ วทามิติ ฯ

[๓๐๖] สํวคฺคํ ฯ ตํ กิํ มนฺตฺตํ ภิกฺขเว ฐปฺปี เอตํ
มม เอโสหฺมสฺสํมิ เอโส เม อตฺตํติ สมนุสฺสํตํติ ฯ โน
เหตํ ภนฺเต ฯ สํวคฺคํ ภิกฺขเว ฐปฺปี ภิกฺขเว เนตํ มม เนโส-
หฺมสฺสํมิ น เมโส อตฺตํติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺสํปณฺณาย
ทฺวขสฺสํ ฯ เวทนี ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารํ ฯ วิญฺญาณํ เอตํ
มม เอโสหฺมสฺสํมิ เอโส เม อตฺตํติ สมนุสฺสํตํติ ฯ โน
เหตํ ภนฺเต ฯ สํวคฺคํ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ภิกฺขเว เนตํ มม

เมื่อหมอสุมิ น. เมโส อตุตยาติ เหวเมต ยถาภูต สมนุญ-
 ปญญา ยทฐัพพ ๑เป ๑ เหว ปสส ๑เป ๑ นาวร อิตถตุตยาติ
 ปชานาตีติ ๑

[๓๐๗] สาวคฤห์ ๑ คตฺร โห ๑ ตํ ก็ มณฺณณ ภิภูวเน รุปํ
 เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาคิ สมนุสฺสํสํสํสํสํสํ ๑
 เหวํ ภนฺเต ๑ สํส ภิภูวเน รุปํ ภิภูวเน เนตํ มม เนโส-
 หฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาคิ เหวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺสํสํสํสํสํ
 ทฏฺฐัพฺพํ ๑ เวทนํ ๑ สณฺณํ ๑ สงฺขารे ๑ วิญฺญาณํ เนตํ มม
 เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาคิ สมนุสฺสํสํสํสํสํ ๑ เหวํ ภนฺเต ๑
 สํส ภิภูวเน วิญฺญาณํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส
 อตฺตาคิ เหวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺสํสํสํสํสํ ทฏฺฐัพฺพํ ๑ เหวํ
 ปสฺสํ ๑ เป ๑ นวปํ อิตถคตฺตยาติ ปชานาตํติ ๑

[๓๐๘] สำนวนคำ ๑ สำนวนนิยาย ๑ ภาวเว ชมเม เทสิตฺถํ
 สำนวนนบ ๑ คำ สำนวน ๑ กตเม ๑ ภาวเว สำนวนนิยาย
 ชมมา กตมํ สำนวน ๑ รุํ ภาวเว สำนวนนิยาย ชมโม
 โย ตตฺถ นนฺทราโค คำ ตตฺถ สำนวน เวทนา ๑ เป ๑
 สำนวน ๑ สงฺขาร ๑ วิญฺญาณํ สำนวนนิยาย ชมโม โย
 ตตฺถ นนฺทราโค คำ ตตฺถ สำนวน ๑ อิมะ อจฺจนฺติ ภาวเว
 สำนวนนิยาย ชมมา อิทํ สำนวนนติ ๑

[๓๐๘] ตำราตัก ๑ อุปาทานิเย ๑ ภิกขเว ชมเม เทสิตุสสามิ

๓๓๐] ขนฺธสํยุตตสฺส จุตฺตปณฺณาถฺเก ขมฺมกถิกวคฺโค ทฺติโย ๒๐๓

อุปาทานญจํ ทํ สํญาณํ ๑ กตเม จ ภิกฺขเว อุปาทานียา ขมฺมา
กตมํ อุปาทานํ ๑ รุปํ ภิกฺขเว อุปาทานียํ ขมฺโม โย ตตฺถ
ฉนฺทราโค ทํ ตตฺถ อุปาทานํ เวทนา ๑ เป ๑ สญฺญา ๑
สงฺขารํ ๑ วิญฺญาณํ อุปาทานียํ ขมฺโม โย ตตฺถ ฉนฺทราโค
ทํ ตตฺถ อุปาทานํ ๑ อิมํ อจฺจุจฺจติ ภิกฺขเว อุปาทานียา ขมฺมา
อิทํ อุปาทานนฺติ ๑

[๓๓๐] เขกํ สํมยํ อายสฺมา จ สํวรัปฺตโต อายสฺมา จ
มหาโกฏฺฐจิตฺตํ พาวราณสียํ วิหรนฺติ อีสิปคเน มิคทาเย ๑ อถ
โฆ อายสฺมา มหาโกฏฺฐจิตฺตํ สํยณฺหสํมยํ ปฏิสตฺถาณา อฏฺฐจิตฺตํ
เยนํายสฺมา สํวรัปฺตโต เตนุปสงฺกมิ ๑ เป ๑ เขตทโวจํ สํตฺวาตฺวา
สํวรัปฺตํ ภิกฺขุณา กตเม ขมฺมา โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ ๑ สํ-
ตฺวาตฺวา โกฏฺฐจิตฺตํ ภิกฺขุณา ปณฺญูปาทานกฺขณฺธา อนิจฺจุจฺจโต ทฺถวโต
โรคฺโค คณฺหาโต สตฺถโต อฆโต อาพาธโต ปฺรโต ปโลกโต
สญฺญโต อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา ๑ กตเม ปณฺญ ๑
เสยฺยถิทํ ๑ รุปูปาทานกฺขณฺโห เวทณูปาทานกฺขณฺโห สญฺญูปาทา-
นกฺขณฺโห สงฺขารูปาทานกฺขณฺโห วิญฺญาณูปาทานกฺขณฺโห ๑ สํ-
ตฺวาตฺวา โกฏฺฐจิตฺตํ ภิกฺขุณา อิมํ ปณฺญูปาทานกฺขณฺธา อนิจฺจุจฺจโต
ทฺถวโต โรคฺโค คณฺหาโต สตฺถโต อฆโต อาพาธโต ปฺรโต
ปโลกโต สญฺญโต อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา ๑ จํ

๑ ส. เอว ๑ พ. มหาโกฏฺฐจิตฺโต ๑

โฆ ปเนตฺ อากุโส วิชฺชติ ยํ สํธวา ภิกฺขุ อิมे ปญฺจุปาทา-
นกฺขนฺธะ อนิจฺจุโต ๑ เป ๑ อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาโรนฺโต
โสตาปตฺติผลํ สจฺจิกเรယยาติ ๑

[๓๓๑] โสตาปนฺเนน ปนากุโส สํวรัปฺตฺต ภิกฺขุณา กตเม
ธมฺมา โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ ๑ โสตาปนฺเนนํ โฆ อากุโส
โกฏฺฐจิตฺต ภิกฺขุณา อิมะ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธะ อนิจฺจุโต ๑ เป ๑
อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา ๑ จํนํ โฆ ปเนตฺ อากุโส วิชฺชติ
ยํ โสตาปนฺโน ภิกฺขุ อิมะ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธะ อนิจฺจุโต ๑ เป ๑
อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาโรนฺโต สกทาคามิผลํ สจฺจิกเรယยาติ ๑

[๓๓๒] สกทาคามินา ปนากุโส สํวรัปฺตฺต ภิกฺขุณา กตเม ธมฺมา
โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ ๑ สกทาคามินาํ โฆ อากุโส โกฏฺฐจิตฺต
ภิกฺขุณา อิมะ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธะ อนิจฺจุโต ๑ เป ๑ อนคฺคโต
โยนิโส มนสิกาตพฺพา ๑ จํนํ โฆ ปเนตฺ อากุโส วิชฺชติ ยํ
สกทาคามิ ภิกฺขุ อิมะ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธะ อนิจฺจุโต ๑ เป ๑
อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาโรนฺโต อนาคามิผลํ สจฺจิกเรယยาติ ๑

[๓๓๓] อนาคามินา ปนากุโส สํวรัปฺตฺต ภิกฺขุณา กตเม ธมฺมา
โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ ๑ อนาคามินาํ โฆ อากุโส โกฏฺฐจิตฺต
ภิกฺขุณา อิมะ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธะ อนิจฺจุโต ๑ เป ๑ อนคฺคโต
โยนิโส มนสิกาตพฺพา ๑ จํนํ โฆ ปเนตฺ อากุโส วิชฺชติ ยํ
อนาคามิ ภิกฺขุ อิมะ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธะ อนิจฺจุโต ๑ เป ๑

๓๓๕] ขนฺธํยํคฺคํคฺคํ จุคฺคปณฺณาสเก ขมฺมกถิกวคฺโค ทฺติโย ๒๐๕

อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาทรนฺโต อรหคฺคํ ศจฺฉิกเรยฺยาติ ฯ

[๓๓๕] อรหตา ปนาวุโส สํวํปคฺค กตเม ขมฺมา โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ ฯ อรหตาบี โฆ อาวุโส โกญฺจิต อิเมว ปณฺจุปาทา-
นกฺขนฺธา อนิจฺจาโต ทฺถุชฺโชโต โรคฺโค คณฺหาโต ศฺคฺคโต อชฺโชโต
อาพาธโต ปวฺโรโต ปโลกโต สฺสณฺณโต อนคฺคโต โยนิโส มนสิ-
กาตพฺพา ฯ นคฺคิ โฆ อาวุโส อรหโต อุตฺตวิกรณํ กตสฺส วา
ปฺปิจฺจาโย อบี จิเม ขมฺมา ภาวิตา พหุตฺถกตา ทิฏฺฐิขมฺมสฺส-
วิหาราย เจว สํวคฺคนฺติ สติสํปชฌนฺนํ จาติ ฯ

[๓๓๕] เขกํ สมฺมํ อายสฺมา จ สํวํปคฺโค อายสฺมา จ
มหาโกญฺจิต พารานณํ วิหรนฺติ อธิปตเน มิคทาเย ฯ อถ โฆ
อายสฺมา มหาโกญฺจิต สายนฺนสํมํ ปฺปิจฺจตุคฺคาณํ อญฺจิต เยน-
ยสฺมา สํวํปคฺโค เทนุปลงฺกมิ อฺปสงฺกมิทฺวา ฯ เป ฯ เขตทโวจ
สฺสวตาวุโส สํวํปคฺค ภิက္ขนา กตเม ขมฺมา โยนิโส มนสิ-
กาตพฺพาติ ฯ สฺสวตาวุโส โกญฺจิต ภิက္ขนา ปณฺจุปาทานกฺขนฺธา
อนิจฺจาโต ฯ เป ฯ อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา ฯ กตเม
ปณฺจุ ฯ เสยฺยถิโก ฯ รูปฺปาทานกฺขนฺโฆ ฯ เป ฯ วิญฺญาณฺนาทา-
นกฺขนฺโฆ ฯ สฺสวตาวุโส โกญฺจิต ภิက္ขนา อิเม ปณฺจุปาทา-
นกฺขนฺธา อนิจฺจาโต ฯ เป ฯ อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา ฯ
จํนํ โฆ ปเนตํ อาวุโส วิชฺชติ ยํ สฺสวา ภิက္ข อิเม ปณฺจุปาทา-
นกฺขนฺเธ อนิจฺจาโต ฯ เป ฯ อนคฺคโต โยนิโส มนสิกาทรนฺโต

โสตาปคฺคิณํ สจฺจนิกเรชฺยาติ ฯ

[๓๓๖] โสตาปนฺนเนน ปณฺหาสุโส สจฺรํปคฺคต ภิกฺขุชฺฌา กตเม
 รมฺมา โยนิโส มนสิกาตพฺพาทิ ฯ โสตาปนฺนเนนํ โห อากุโส
 โกฏฐจิตฺต ภิกฺขุชฺฌา อิมเณ ปณฺญาปาทานกฺขณฺธา อนิจฺจุโต ฯ เป ฯ
 อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาตพฺพาทิ ฯ จานํ โห ปเนตํ อากุโส
 วิชฺชติ ยํ โสตาปโน ภิกฺขุ อิมเณ ปณฺญาปาทานกฺขณฺเธ อนิจฺจุโต
 ฯ เป ฯ อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาโรนฺโต สกทาคามิณํ ฯ เป ฯ
 อนาคามิณํ ฯ เป ฯ อรหตฺตณํ สจฺจนิกเรชฺยาติ ฯ

[๓๓๗] อรหตา ปณฺหาสุโส สจฺรํปคฺคต กตเม รมฺมา โยนิโส
 มนสิกาตพฺพาทิ ฯ อรหตาปํ โห อากุโส โกฏฐจิตฺต อิมเณ ปณฺญาปาทา-
 นกฺขณฺธา อนิจฺจุโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺหาโต สลฺลโต อฆโต
 อาพาธโต ปรโต ปโลกลโต สจฺจนิกโต อนตฺตโต โยนิโส มนสิ-
 กาตพฺพาทิ ฯ นตฺติ โห อากุโส อรหโต อุตฺตริกรณํ กตสฺส วา
 ปฏิจฺจุโย อปฺปี จิเม รมฺมา ภาวิตา พหุตฺถกตา ทิฏฺฐิรมฺมสฺส-
 วิหาราย เจว สจฺจคุตฺตนิ สติสฺสมฺปชฺฌณาย จาติ ฯ

[๓๓๘] สจฺวคฺคิ ฯ อถ โห อายสฺมา กปฺโป เยน ภควา
 เทนุปสงฺกมิ ฯ เป ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โห อายสฺมา กปฺโป
 ภควนฺตํ เอตทโวจ กถํ นุ โห ภาเน ชานโต กถํ ปสฺสโต
 อิมสฺมิณฺญ สจฺจนิกเรชฺยาติ กายเณ พหิทฺธา ฯ สพฺพนิมิตฺเตสุ อหฺงการ-
 มมฺงการมานานุสฺสา น โหเนตฺติ ฯ ยงฺกิญฺจิ กปฺป รุปํ อตฺตา-

๓๓๘] ขนฺธสํยุตฺตสํสุ จุตฺตปณฺณาสเก ขมฺมกถิกวคฺโค ทฺติโย ๒๐๗

นาคคปฺปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สํขุมํ
วา หันํ วา ปณฺตี วา ยํ ทฺวเร สันติเก วา สํพฬํ ฐูปํ
เนตํ มม เนโสฬสมฺมิมิ น เมโส อคฺคตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สํมมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี ฯ ยา กาจิ เวทนา ฯ เป ฯ ยา กาจิ
สญฺญา ฯ ยะ เกจิ สงฺขารว ฯ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตฺตนา
นาคคปฺปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สํขุมํ
วา หันํ วา ปณฺตี วา ยํ ทฺวเร สันติเก วา สํพฬํ วิญฺญาณํ
เนตํ มม เนโสฬสมฺมิมิ น เมโส อคฺคตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สํมมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี ฯ เอวํ โข กปฺป ขานโต เอวํ ปสฺสโต
อิมสฺมิมญฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สํพฬนิมิตฺเตสุ อหฺงการ-
มมฺงการมานานสฺยา น โหนตฺติ ฯ

[๓๓๘] สํวตฺถํ ฯ ตตฺร โข ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
กปฺโป ภควนฺตํ เอตทโวจ กถํ นุ โข ภนฺเต ขานโต กถํ
ปสฺสโต อิมสฺมิมญฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สํพฬนิมิตฺเตสุ
อหฺงการมมฺงการมานาปคตํ มานสํ โหติ วิธา สมฺติกฺกนฺตํ สันตํ
สํวิมุตฺตนฺติ ฯ ยงฺกิญฺจิ กปฺป ฐูปํ อตฺตนา นาคคปฺปจฺจุปฺปนํ ฯ เป ฯ
สํพฬํ ฐูปํ เนตํ มม เนโสฬสมฺมิมิ น เมโส อคฺคตาติ เอว-
เมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปญฺญา ทิสฺวา อหฺงการว วิมุตฺโต โหติ ฯ
ยา กาจิ เวทนา ฯ ยา กาจิ สญฺญา ฯ ยะ เกจิ สงฺขารว ฯ
ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตฺตนา นาคคปฺปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา

๒๐๘ สุตตฺตบฺบิฏฺเฏ สํยุตฺตนิคายສຸຕ ພຸດທະວາຣວຸດທະ [໓໓໔

ວາ ໂອຟາຣິກໍ ວາ ສຸຊຸມໍ ວາ ທິນໍ ວາ ປຣິຕໍ ວາ ຍໍ ທູເວ ສຸນຕິເຄ
ວາ ສຸພຸພໍ ວິຣຸຣາຣາຣາ ເນຕໍ ມມ ເນໂສໂທມສຸມິ ນ ເມໂສ ອຕຸຕາຕິ
ເອວເມຕໍ ບຣາກຸຕໍ ສຸມຸມປຸປຸຣາຣາ ທິສຸວາ ອນຸປາທາ ວິມຸຕຸໂຕ ໂທຕິ າ
ເອວໍ ໂຂ ກປຸປ ສານໂຕ ເອວໍ ປສຸສໂຕ ອິມສຸມິຣຸ ສຸວິຣຸຣາຣາ ກາຍ
ພຶທຸຣາ ຈ ສຸພຸພິນິຕເຕສຸ ອຸທຸກກມມຸກກມານາປຄຕໍ ມານສໍ ໂທຕິ
ວິຣາ ສຸມຕິກຸກຸຕໍ ສຸນຕໍ ສຸວິມຸຕຸຕຸຕິ າ

ພຸມມຄຣິກວຸໂຕ ສຸມຕຸໂຕ າ

ຕຕຸຣຸທຸທານໍ

ອວິຊຸຊວິຊຸ ເທວ ກຣິກາ ພຸນຸຮາ ປຣິມຸຈຸຈິຕາ ເທວ

ສຸວິໄຍຮນໍ ອຸປາທານໍ ສຸຕໍ ສຸຕວາ ເທວ ຈ ກປຸເປນາຕິ າ

໓ ພ. ເອວໍ າ ສຸ. ສຸຕວາ ເທວ ຈ ກປຸເປນາຕິ າ

ชนธสยัตตสัส จุสสพณนาสเก อวิชชาวคฺโค ทติโย

[๓๒๐] สํวตฺถํ ๑ อถ ไช อณฺเฏวโร ภิกฺขุ เยน ภควา
 เทนุปลสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา ๑ เป ๑ เอกมฺหํ นิสินฺโน ไช โส
 ภิกฺขุ ภควนฺตํ เขตฺตโวจ อวิชฺชา อวิชฺชาติ ภาเนเต อจฺจุติ
 กตฺมา นุ ไช ภาเนเต อวิชฺชา กิตฺตาวตฺตา จ อวิชฺชาคโค โหตฺติ ๑
 อธิ ภิกฺขุ อสฺสํสฺวา ปุณฺณฺสนฺโน สํมูทยมฺมํ รูปํ สํมูทยมฺมํ
 รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ วยมฺมํ รูปํ วยมฺมํ รูปนฺติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ สํมูทยวยมฺมํ รูปํ สํมูทยวยมฺมํ รูปนฺติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ สํมูทยมฺมํ เวทนํ สํมูทยมฺมา เวทนาติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ วยมฺมํ เวทนํ วยมฺมา เวทนาติ ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ ๑ เป ๑ นปฺปชานาติ สํมูทยมฺมํ สณฺณํ ๑ เป ๑
 นปฺปชานาติ สํมูทยมฺเม สงฺขารํ สํมูทยมฺมา สงฺขาราติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ วยมฺเม สงฺขารํ วยมฺมา สงฺขาราติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ สํมูทยวยมฺเม สงฺขารํ สํมูทยวยมฺมา
 สงฺขาราติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ สํมูทยมฺมํ วิญฺญาณํ สํมูทย-
 มฺมํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ วยมฺมํ วิญฺญาณํ วย-
 มฺมํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ สํมูทยวยมฺมํ วิญฺญาณํ
 สํมูทยวยมฺมํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ อยํ อจฺจุติ
 ภิกฺขุ อวิชฺชา เขตฺตาวตฺตา จ อวิชฺชาคโค โหตฺติ ๑

[๓๒๓] เขวํ วุคฺเต โส ภิกฺขุ ภคฺวณฺตํ เอตทโวจ วิชา
 วิชาติ ภนฺเต วุจฺจติ กตมา นุ ไช ภนฺเต วิชา ภิกฺขุตาจตา
 จ วิชาคโค โหติติ ฯ อธิ ภิกฺขุ สุตวา อริยสํวโก สัมมุตตมํ
 รูปํ สัมมุตตมํ รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ วยตมํ รูปํ
 วยตมํ รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ สัมมุตตมํ รูปํ สัมมุต-
 ตมํ รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ สัมมุตตมํ เวทณํ สัมมุต-
 ตมมา เวทนาติ ยถาภูตํ ปชานาติ วยตมํ เวทณํ วยตมมา
 เวทนาติ ยถาภูตํ ปชานาติ สัมมุตตมํ เวทณํ สัมมุตต-
 มมา เวทนาติ ยถาภูตํ ปชานาติ สัมมุตตมํ สณฺณํ ฯ เป ฯ
 ปชานาติ สัมมุตตมเม สงฺขารे สัมมุตตมมา สงฺขาราทิ ยถาภูตํ
 ปชานาติ วยตมเม สงฺขารे วยตมมา สงฺขาราทิ ยถาภูตํ
 ปชานาติ สัมมุตตมเม สงฺขารे สัมมุตตมมา สงฺขาราทิ
 ยถาภูตํ ปชานาติ สัมมุตตมํ วิญฺเญวณํ สัมมุตตมํ วิญฺเญ-
 วณนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ วยตมํ วิญฺเญวณํ วยตมํ วิญฺเญ-
 วณนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ สัมมุตตมํ วิญฺเญวณํ สัมมุตต-
 มํ วิญฺเญวณนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ อธิ วุจฺจติ ภิกฺขุ วิชา
 เอตฺตาจตา จ วิชาคโค โหติติ ฯ

[๓๒๔] เอกํ สมฺมํ อายสฺมา จ สํวปฺปโต อายสฺมา จ มหา-
 โกฏฺฐจิตฺตํ พารานสํ วิหรนฺติ อธิปตฺเต มิคทาเย ฯ อถ ไช
 อายสฺมา มหาโกฏฺฐจิตฺตํ สายนฺตมํ ปฏิสํสฏฺธานา วุจฺจติ ฯ เป ฯ

๓๒๓] ขนบตั้งบุคคล จุลลปณณาสก อวิชชาวคฺโค ทติโย ๒๓๓

เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไช อายสฺมา มหาโกฏฐิโต อายสฺมนฺตํ สํวรัปฺตํ
เอตทโวจ อวิชชา อวิชชาติ อากุโส สํวรัปฺตํ อุกฺกติ กตมา
นุ ไช อากุโส อวิชชา กิตฺตาวตฺตา จ อวิชชากโต โหตฺติ ๑
อิชากุโส อสฺสสุตฺวา ปุทฺธฺชนํ สมฺมุทฺตมํ ฐปํ สมฺมุทฺตมํ ฐปนฺติ
ยถากุตํ นปฺปชานาติ วยมฺมํ ฐปํ วยมฺมํ ฐปนฺติ ยถากุตํ
นปฺปชานาติ สมฺมุทฺตมํ ฐปํ สมฺมุทฺตมํ ฐปนฺติ ยถากุตํ
นปฺปชานาติ สมฺมุทฺตมํ เวทนี ๑ เป ๑ วยมฺมํ เวทนี ๑ เป ๑
สมฺมุทฺตมํ เวทนี ๑ เป ๑ สมฺมุทฺตมํ สณฺณํ ๑ เป ๑ สมฺมุทฺต-
มเม สงฺฆาเร ๑ เป ๑ วยมฺมเม สงฺฆาเร ๑ สมฺมุทฺตมเม
สงฺฆาเร สมฺมุทฺตมํมา สงฺฆาธาติ ยถากุตํ นปฺปชานาติ สมฺมุทฺต-
มํ วิญฺญาณํ ๑ เป ๑ วยมฺมํ วิญฺญาณํ ๑ สมฺมุทฺตมํ
วิญฺญาณํ สมฺมุทฺตมํ วิญฺญาณนฺติ ยถากุตํ นปฺปชานาติ ๑
อโย อุกฺกตาคุโส อวิชชา เอตฺตาวตฺตา จ อวิชชากโต โหตฺติ ๑

[๓๒๓] เอกํ สมโย อายสฺมา จ สํวรัปฺโต อายสฺมา จ
มหาโกฏฐิโต พาราณสโย วิหรนฺติ อธิปตฺเต มิคทาเย ๑ เอกมนฺตํ
นิสินฺโน ไช อายสฺมา มหาโกฏฐิโต อายสฺมนฺตํ สํวรัปฺตํ เอตทโวจ
วิชชา วิชชาติ อากุโส สํวรัปฺตํ อุกฺกติ กตมา นุ ไช อากุโส
วิชชา กิตฺตาวตฺตา จ วิชชากโต โหตฺติ ๑ อิชากุโส สฺตฺวา
อริยสํวโก สมฺมุทฺตมํ ฐปํ สมฺมุทฺตมํ ฐปนฺติ ยถากุตํ ปชานาติ
วยมฺมํ ฐปํ ๑ เป ๑ สมฺมุทฺตมํ ฐปํ สมฺมุทฺตมํ ฐปนฺติ

ยถาภูตํ ปชานาติ สมุทยธมมํ เวทนํ ๑ เป ๑ สมุทยธมมํ สณฺณํ
 ๑ เป ๑ สมุทยธมฺเม สงฺขารเว ๑ วยธมฺเม สงฺขารเว ๑ สมุทย-
 วยธมฺเม สงฺขารเว สมุทยวยธมฺมา สงฺขารวติ ยถาภูตํ ปชานาติ
 สมุทยธมมํ วิญฺญาณํ ๑ วยธมมํ วิญฺญาณํ ๑ สมุทยวยธมมํ
 วิญฺญาณํ สมุทยวยธมมํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑
 อญํ อจฺจุตาดุสํ วิชฺชา เขตฺตาวตฺตา ๑ วิชฺชาคโค โหตฺติ ๑

[๓๒๔] คณฺเหว นิทานํ ๑ เอกมฺมํ นิสินฺโน ๒ อายสฺมา
 มหาโกฏฺฐิโค อายสฺมมฺมํ สํวํปฺตํ เขตฺทวโจ อวิชฺชา อวิชฺชาติ
 อาดุสํ สํวํปฺตํ อจฺจุติ กตฺมา นุ ๒ อาดุสํ อวิชฺชา
 กิตฺตาวตฺตา ๑ อวิชฺชาคโค โหตฺติ ๑ อิตฺตาดุสํ อสฺสํสฺสวา ปุณฺณโน
 รูปสฺสํ อสฺสํสฺสวํ อาทํนวณฺญํ นิสฺสํสฺสวณฺญํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ
 เวทนาย ๑ เป ๑ สณฺณาย ๑ สงฺขารานํ ๑ วิญฺญาณสฺสํ อสฺสํสฺสวํ
 อาทํนวณฺญํ นิสฺสํสฺสวณฺญํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ อญํ อจฺจุตาดุสํ
 อวิชฺชา เขตฺตาวตฺตา ๑ อวิชฺชาคโค โหตฺติ ๑

[๓๒๕] คณฺเหว นิทานํ ๑ เอกมฺมํ นิสินฺโน ๒ อายสฺมา
 มหาโกฏฺฐิโค อายสฺมมฺมํ สํวํปฺตํ เขตฺทวโจ วิชฺชา วิชฺชาติ
 อาดุสํ สํวํปฺตํ อจฺจุติ กตฺมา นุ ๒ อาดุสํ วิชฺชา
 กิตฺตาวตฺตา ๑ วิชฺชาคโค โหตฺติ ๑ อิตฺตาดุสํ สุตฺวา อริยสํวโก
 รูปสฺสํ อสฺสํสฺสวํ อาทํนวณฺญํ นิสฺสํสฺสวณฺญํ ยถาภูตํ ปชานาติ
 เวทนาย ๑ เป ๑ สณฺณาย ๑ สงฺขารานํ ๑ วิญฺญาณสฺสํ อสฺสํสฺสวํ

๓๒๗] ขนขตั้งยุดตุดต อุดตปนณณาสเก อวิชชาวคโค ทติโย ๒๑๓

อาทั้นวณฺจ นิสฺสัรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ อยํ อัจจุตฺตาคฺคฺโส
วิชฺชา เอตฺตาวตฺตา จ วิชฺชาคโค โหคฺคํติ ฯ

[๓๒๖] ตณฺณเวว นิทานํ ฯ เอกมฺนคฺคํ นิสฺสินฺโน โช อายสฺมา
มหาโกฏฺฐจฺจิโต อายสฺมฺนคฺคํ สํวรัปฺคคฺคํ เอตทโวจ อวิชฺชา อวิชฺชาติ
อาคฺคฺโส สํวรัปฺคคฺค อัจจุตฺติ กตมา นุ โช อาคฺคฺโส อวิชฺชา
กิตฺตาวตฺตา จ อวิชฺชาคโค โหคฺคํติ ฯ อิจฺฉาคฺคฺโส อสฺสํสฺสว ปฏฺฐชฺโณ
รูปสฺสํ สํมูทฺยณฺจ อตฺตณฺจคฺคณฺจ อสฺสํสฺสทณฺจ อาทั้นวณฺจ นิสฺสั-
รณณฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ เวทนาย ฯ เป ฯ สณฺณวาย ฯ
สงฺขารานํ ฯ วิณฺณวณฺณสฺสํ สํมูทฺยณฺจ อตฺตณฺจคฺคณฺจ อสฺสํสฺสทณฺจ
อาทั้นวณฺจ นิสฺสัรณณฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯ อยํ อัจจุตฺตาคฺคฺโส
อวิชฺชา เอตฺตาวตฺตา จ อวิชฺชาคโค โหคฺคํติ ฯ

[๓๒๗] ตณฺณเวว นิทานํ ฯ เอกมฺนคฺคํ นิสฺสินฺโน โช อายสฺมา
มหาโกฏฺฐจฺจิโต อายสฺมฺนคฺคํ สํวรัปฺคคฺคํ เอตทโวจ วิชฺชา วิชฺชาติ
อาคฺคฺโส สํวรัปฺคคฺค อัจจุตฺติ กตมา นุ โช อาคฺคฺโส วิชฺชา กิตฺตาวตฺตา
จ วิชฺชาคโค โหคฺคํติ ฯ อิจฺฉาคฺคฺโส สฺสว อริยสํวโก รูปสฺสํ
สํมูทฺยณฺจ อตฺตณฺจคฺคณฺจ อสฺสํสฺสทณฺจ อาทั้นวณฺจ นิสฺสัรณณฺจ
ยถาภูตํ ปชานาติ เวทนาย ฯ เป ฯ สณฺณวาย ฯ สงฺขารานํ ฯ
วิณฺณวณฺณสฺสํ สํมูทฺยณฺจ อตฺตณฺจคฺคณฺจ อสฺสํสฺสทณฺจ อาทั้นวณฺจ
นิสฺสัรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ อยํ อัจจุตฺตาคฺคฺโส วิชฺชา เอตฺตา-
วตฺตา จ วิชฺชาคโค โหคฺคํติ ฯ

[๓๒๘] เอกํ สมนํ อายสฺมา จ สํวรัปฺตโต อายสฺมา จ มหา-
โกฏฺฐจิตฺโต พวฺวณณสิยํ วิหรนฺติ อธิสฺสเน มิคทาเย ฯ อถ ไช
อายสฺมา สํวรัปฺตโต ฯ เป ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน ไช อายสฺมา
สํวรัปฺตโต อายสฺมณฺตํ มหาโกฏฺฐจิตํ เอตทโวจ อวิชฺชา อวิชฺชาติ
อากุโส โกฏฺฐจิตํ อุกฺกตํ กตมา นุ ไช อากุโส อวิชฺชา กิตฺตา-
วตา จ อวิชฺชาคโต โหคฺคิตํ ฯ อิทากุโส อสฺสํสฺสวา ปุณฺณสฺสโน
รูปสฺสํ อสฺสํสฺสทณฺฑจฺจ อาทันนณฺฑจฺจ นิสฺสํสฺสทณฺฑจฺจ ยถากุคฺคํ นปฺปชานาติ
เวทนาย ฯ เป ฯ สณฺณาย ฯ สํฆารานํ ฯ วิญฺญานสฺสํ อสฺสํสฺสทณฺฑจฺจ
อาทันนณฺฑจฺจ นิสฺสํสฺสทณฺฑจฺจ ยถากุคฺคํ นปฺปชานาติ ฯ อยํ อุกฺกตาทุโส
อวิชฺชา เอตฺตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหคฺคิตํ ฯ

[๓๒๙] เอวํ อุตฺเต อายสฺมา สํวรัปฺตโต อายสฺมณฺตํ มหา-
โกฏฺฐจิตํ เอตทโวจ วิชฺชา วิชฺชาติ อากุโส โกฏฺฐจิตํ อุกฺกตํ
กตมา นุ ไช อากุโส วิชฺชา กิตฺตาวตา จ วิชฺชาคโต โหคฺคิตํ ฯ
อิทากุโส สฺสํสฺสวา อริยสํวโก รูปสฺสํ อสฺสํสฺสทณฺฑจฺจ อาทันนณฺฑจฺจ
นิสฺสํสฺสทณฺฑจฺจ ยถากุคฺคํ ปชานาติ . เวทนาย ฯ เป ฯ สณฺณาย ฯ
สํฆารานํ ฯ วิญฺญานสฺสํ อสฺสํสฺสทณฺฑจฺจ อาทันนณฺฑจฺจ นิสฺสํสฺสทณฺฑจฺจ
ยถากุคฺคํ ปชานาติ ฯ อยํ อุกฺกตาทุโส วิชฺชา เอตฺตาวตา จ
วิชฺชาคโต โหคฺคิตํ ฯ

[๓๓๐] คณฺเณว นิทานํ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน ไช อายสฺมา
สํวรัปฺตโต อายสฺมณฺตํ มหาโกฏฺฐจิตํ เอตทโวจ อวิชฺชา อวิชฺชาติ

๓๓๒] ขนบตั้งบุคคลผู้ จตุตถปณณาสก อวิชชาวคฺโค ทติโย ๒๓๕

อาวุโส โกฏฐจิตฺตํ อจฺจุตํ กตมา นุ โห อวุโส อวิชชา กิตฺตาวตฺตา
จ อวิชชาคโค โหตฺติ ๑ อิทาวุโส อตฺตํตฺตา ปุณฺณนํ รูปสฺส
สํมูหญฺจ อตฺตํกมญฺจ อตฺตํสํมญฺจ อทฺถนญฺจ นิสฺสํรณญฺจ ยถา-
ภูตํ นปฺปชานาติ เวทนาย ๑ เป ๑ สณฺณาย ๑ สงฺขารานํ ๑
วิญฺญาณสฺส สํมูหญฺจ อตฺตํกมญฺจ อตฺตํสํมญฺจ อทฺถนญฺจ
นิสฺสํรณญฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ อยํ อจฺจุตาวุโส อวิชชา
เอตฺตาวตฺตา จ อวิชชาคโค โหตฺติ ๑

[๓๓๑] เหวํ อุตฺเต อายสฺมา สํวปฺตฺโต อายสฺมนฺตํ มหา-
โกฏฐจิตฺตํ เอตทโวจ อวิชชา อวิชชาติ อาวุโส โกฏฐจิตฺตํ อจฺจุตํ
กตมา นุ โห อวุโส อวิชชา กิตฺตาวตฺตา จ อวิชชาคโค โหตฺติ ๑
อิตาวุโส ตฺตวา อริยสํวโก รูปสฺส สํมูหญฺจ อตฺตํกมญฺจ อตฺตํสํ-
มญฺจ อทฺถนญฺจ นิสฺสํรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ เวทนาย ๑ เป ๑
สณฺณาย ๑ สงฺขารานํ ๑ วิญฺญาณสฺส สํมูหญฺจ อตฺตํกมญฺจ
อตฺตํสํมญฺจ อทฺถนญฺจ นิสฺสํรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ อยํ
อจฺจุตาวุโส อวิชชา เอตฺตาวตฺตา จ อวิชชาคโค โหตฺติ ๑

[๓๓๒] คณฺเวย นิทานํ ๑ เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โห อายสฺมา
สํวปฺตฺโต อายสฺมนฺตํ มหาโกฏฐจิตฺตํ เอตทโวจ อวิชชา อวิชชาติ
อาวุโส โกฏฐจิตฺตํ อจฺจุตํ กตมา นุ โห อวุโส อวิชชา กิตฺตา-
วตฺตา จ อวิชชาคโค โหตฺติ ๑ อิทาวุโส อตฺตํตฺตา ปุณฺณนํ รูป-
นปฺปชานาติ รูปสํมูหญํ นปฺปชานาติ รูปนิโรธํ นปฺปชานาติ รูป-

นิโรธคามินํปฏิปทํ นปฺปชานาติ เวทนํ ๑ เป ๑ สณฺณํ ๑ สงฺขารา ๑
 วิญฺเฒาณํ นปฺปชานาติ วิญฺเฒาณสํมูหํ นปฺปชานาติ วิญฺเฒาณ-
 นิโรธํ นปฺปชานาติ วิญฺเฒาณนิโรธคามินํปฏิปทํ นปฺปชานาติ ๑
 อมํ อจฺจุตาวุโส อวิชฺชา เหตุตาวตฺตา ๑ อวิชฺชาคโค โหตฺติ ๑

[๓๓๓] เอวํ อุตฺเต อายสฺมา สํวรัปฺคโค อายสฺมหนฺตํ มหา-
 โกฏฺฐจิตํ เหตุทวจ วิชฺชา วิชฺชาติ อาวุโส โกฏฺฐจิต อจฺจุติ กตมา
 นุ โห อาวุโส วิชฺชา กิตฺตาวตฺตา ๑ วิชฺชาคโค โหตฺติ ๑ อชา-
 วุโส สุตฺวา อริยสํวโก รูปํ ปชานาติ รูปสํมูหํ ปชานาติ
 รูปนิโรธํ ปชานาติ รูปนิโรธคามินํปฏิปทํ ปชานาติ เวทนํ ๑
 สณฺณํ ๑ สงฺขารา ๑ วิญฺเฒาณํ ปชานาติ วิญฺเฒาณสํมูหํ ปชานาติ
 วิญฺเฒาณนิโรธํ ปชานาติ วิญฺเฒาณนิโรธคามินํปฏิปทํ ปชานาติ ๑
 อมํ อจฺจุตาวุโส วิชฺชา เหตุตาวตฺตา ๑ วิชฺชาคโค โหตฺติ ๑

อวิชฺชาคฺโค สมคฺโค ๑

ตตฺตฺรทฺธานํ

สํมูหยมฺเมณ คฺคณิ อสฺสํสาเท ๑ อปฺเร ทฺเว
 สํมูหเย ๑ เทว อุตฺตา โกฏฺฐจิต อปฺเร คโยติ ๑

ชนุษย์ยุคตตสฺส จุลลปณฺณาสเก กุกกุพฺพคฺโค จตฺตโถ

[๓๓๔] สํวตฺถํ ๑ รุปํ ภิกฺขเว กุกกุพฺพํ เวทนา กุกกุพฺพํ
สญฺเฆวา กุกกุพฺพํ สํขารํ กุกกุพฺพํ วิญฺเฆวํ กุกกุพฺพํ ๑ เอวํ ปสฺสํ
ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก รูปสํมึปํ นิพฺพินฺหติ เวทนายมึ นิพฺพินฺหติ
สญฺเฆวมึ นิพฺพินฺหติ สํขารสํมึ นิพฺพินฺหติ วิญฺเฆวสํมึ
นิพฺพินฺหติ นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ วิรคฺคา วิมฺมจฺจติ ๑ วิมุตฺตสํมึ
วิมุตฺตมิตฺติ ฌานํ โหติ ๑ ชฺฌนา ชาติ อุตฺตํ พุทฺธมจฺจริยํ กตํ
กถณํ นามํ อิตฺถกตฺตยาติ ปชานาตฺติ ๑

[๓๓๕] สํวตฺถํ ๑ ยมํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ตตฺถ ว ฌนฺโท
ปหาตพฺโพ ๑ ทิณฺณํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ รุปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ตตฺถ
ว ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ เวทนา อนิจฺจา ๑ เป ๑ สญฺเฆวา ๑
สํขารํ ๑ วิญฺเฆวํ อนิจฺจํ ตตฺถ ว ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑
ยมํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ตตฺถ ว ฌนฺโท ปหาตพฺโพติ ๑

[๓๓๖] สํวตฺถํ ๑ ยมํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ตตฺถ ว ราโค
ปหาตพฺโพ ๑ ทิณฺณํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ รุปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ตตฺถ
ว ราโค ปหาตพฺโพ ๑ เวทนา อนิจฺจา ๑ เป ๑ สญฺเฆวา ๑
สํขารํ ๑ วิญฺเฆวํ อนิจฺจํ ตตฺถ ว ราโค ปหาตพฺโพ ๑
ยมํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ตตฺถ ว ราโค ปหาตพฺโพติ ๑

[๓๓๗] สํวตฺถํ ๑ ยมํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ตตฺถ ว ฌนฺทราโค

๒๓๘ สุตฺตฺตบฺบิฏเฐ สยฺยตฺตนิกายสฺส ชนฺชวาววคฺโค [๓๓๘]

ปฺหาคพฺโพ ๑ กิณฺจ ภัทฺทเว อนิฺจํ ฐปฺปี ภัทฺทเว อนิฺจํ ตฺตฺร
โฉ ฌนฺทราโค ปฺหาคพฺโพ ๑ เวทฺหา อนิฺจจา ๑ เป ๑ สํญฺญา ๑
สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ อนิฺจํ ตฺตฺร โฉ ฌนฺทราโค ปฺหาคพฺโพ ๑
ยํ ภัทฺทเว อนิฺจํ ตฺตฺร โฉ ฌนฺทราโค ปฺหาคพฺโพติ ๑

[๓๓๘] สํวตฺถํ ๑ ยํ ภัทฺทเว ทุฏฺฐํ ตฺตฺร โฉ ฌนฺโท ปฺหา-
คพฺโพ ๑ เป ๑ ราโค ปฺหาคพฺโพ ๑ ฌนฺทราโค ปฺหาคพฺโพติ ๑

[๓๓๙] สํวตฺถํ ๑ ตฺตฺร โช ๑ โย ภัทฺทเว อนตฺตา ตฺตฺร
โฉ ฌนฺโท ปฺหาคพฺโพ ๑ โก จ ภัทฺทเว อนตฺตา ฐปฺปี ภัทฺทเว
อนตฺตา ตฺตฺร โฉ ฌนฺโท ปฺหาคพฺโพ ๑ เวทฺหา อนตฺตา ๑ เป ๑
สํญฺญา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ อนตฺตา ตฺตฺร โฉ ฌนฺโท
ปฺหาคพฺโพ ๑ โย ภัทฺทเว อนตฺตา ตฺตฺร โฉ ฌนฺโท ปฺหาคพฺโพติ ๑

[๓๔๐] สํวตฺถํ ๑ โย ภัทฺทเว อนตฺตา ตฺตฺร โฉ ราโค
ปฺหาคพฺโพ ๑ โก จ ภัทฺทเว อนตฺตา ฐปฺปี ภัทฺทเว อนตฺตา
ตฺตฺร โฉ ราโค ปฺหาคพฺโพ ๑ เวทฺหา อนตฺตา ๑ เป ๑ สํญฺญา ๑
สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ อนตฺตา ตฺตฺร โฉ ราโค ปฺหาคพฺโพ ๑
โย ภัทฺทเว อนตฺตา ตฺตฺร โฉ ราโค ปฺหาคพฺโพติ ๑

[๓๔๑] สํวตฺถํ ๑ โย ภัทฺทเว อนตฺตา ตฺตฺร โฉ ฌนฺทราโค
ปฺหาคพฺโพ ๑ โก จ ภัทฺทเว อนตฺตา ฐปฺปี ภัทฺทเว อนตฺตา
ตฺตฺร โฉ ฌนฺทราโค ปฺหาคพฺโพ ๑ เวทฺหา อนตฺตา ๑ เป ๑ สํญฺญา ๑
สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ อนตฺตา ตฺตฺร โฉ ฌนฺทราโค ปฺหาคพฺโพ ๑

๓๔๔] ขนุขัตตัตถุส จุตตปณณาสเก กุกกพวโค จตุโค ๒๓๘

โย ภิกขเว อนคตา ตตฺร โว ฉนฺทราโค ปหาตพฺโพติ ฯ

[๓๔๒] สํวตฺถํ ฯ ตตฺร โส ฯ สทฺธปาปพฺพชิตถุส ภิกขเว
กุตปฺกตถุส อยมฺมุขมฺโม โหติ ยํ รูเป นิพฺพิทาพหฺลํ วิหเรยฺย
เวทนาย ฯ สณฺณาย ฯ สงฺขารสฺสุ ฯ วิญฺญาเณ นิพฺพิทาพหฺลํ
วิหเรยฺย ฯ โย รูเป นิพฺพิทาพหฺลํ วิหรนฺโต เวทนาย ฯ สณฺณาย ฯ
สงฺขารสฺสุ ฯ วิญฺญาเณ นิพฺพิทาพหฺลํ วิหรนฺโต รูปํ ปริชานาติ
เวทนํ ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารํ ฯ วิญฺญาณํ ปริชานาติ โส รูปํ
ปริชานํ เวทนํ ฯ เป ฯ สณฺณํ ฯ สงฺขารํ ฯ วิญฺญาณํ ปริชานํ
ปริมุจฺจติ รูปมฺหา ปริมุจฺจติ เวทนาย ปริมุจฺจติ สณฺณาย
ปริมุจฺจติ สงฺขารสฺส ปริมุจฺจติ วิญฺญาณมฺหา ปริมุจฺจติ ชาตียา
ขร่าย มรณเณ โสเกหิ ปริเทเวหิ ทฺถุเขหิ โทมนสฺสเสหิ อฺปายาเสหิ
ปริมุจฺจติ ทฺถุขสฺสฺมาติ วทามฺมิติ ฯ

[๓๔๓] สํวตฺถํ ฯ สทฺธปาปพฺพชิตถุส ภิกขเว กุตปฺกตถุส อยม-
มุขมฺโม โหติ ยํ รูเป อนิจุจฺจานุสฺสํ วิหเรยฺย เวทนาย ฯ
สณฺณาย ฯ สงฺขารสฺสุ ฯ วิญฺญาเณ อนิจุจฺจานุสฺสํ วิหเรยฺย ฯ เป ฯ
ปริมุจฺจติ ทฺถุขสฺสฺมาติ วทามฺมิติ ฯ

[๓๔๔] สํวตฺถํ ฯ สทฺธปาปพฺพชิตถุส ภิกขเว กุตปฺกตถุส อยม-
มุขมฺโม โหติ ยํ รูเป ทฺถุขานุสฺสํ วิหเรยฺย เวทนาย ฯ
สณฺณาย ฯ สงฺขารสฺสุ ฯ วิญฺญาเณ ทฺถุขานุสฺสํ วิหเรยฺย ฯ เป ฯ
ปริมุจฺจติ ทฺถุขสฺสฺมาติ วทามฺมิติ ฯ

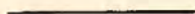
[๓๔๕] สำนวนที่ ๑ สัทธาปพพชิตสัส ภิกขเว กุลปุตสัส อย-
มมฺหโม โหติ ยํ รูปเ อนคฺตานุปสฺสํ วิหเรยฺย เวทนาย ๑
สณฺณาย ๑ สงฺขารสฺ ๑ วิญฺญาเน อนคฺตานุปสฺสํ วิหเรยฺย ๑
โส รูปเ อนคฺตานุปสฺสํ วิหรนฺโต เวทนาย ๑ สณฺณาย ๑
สงฺขารสฺ ๑ วิญฺญาเน อนคฺตานุปสฺสํ วิหรนฺโต รูปํ ปริชานาติ
เวทนํ ๑ สณฺณมํ ๑ สงฺขารเ ๑ วิญฺญาณํ ปริชานาติ โส รูปํ
ปริชานํ เวทนํ ๑ สณฺณมํ ๑ สงฺขารเ ๑ วิญฺญาณํ ปริชานํ
ปริมุจฺจติ รูปมฺหา ปริมุจฺจติ เวทนาย ปริมุจฺจติ สณฺณาย
ปริมุจฺจติ สงฺขารเหิ ปริมุจฺจติ วิญฺญาณมฺหา ปริมุจฺจติ ชาติยา
ชฺราย มรณเณ โสเถหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺขเหิ โทมนสฺสเหิ อูปายาสเหิ
ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วรณํติ ๑

กุกกุกพวคโค จตุตโก ฯ

คตส์ตททานัน

กุกกุกพา ตโย อนิจฺเจน ทุกฺเขน อปฺเร ตโย

อนคฺเตน ตโย วุตฺตา กุณฺปคฺเตน เทวํ ทณฺฑาติ ฯ

ชนุทธสยฺยทุกฺขสฺส จุสฺสอุปฺปตฺตนาสเก ทิฏฺฐิจิวคฺโค ปญฺจโม

[๓๔๖] สํวตฺถํ ๑ กิสฺสมิ นุ ไช ภิกฺขเว สติ กิ อฺปาทาย
อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทุกฺขนฺติ ๑ ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ธมฺมา
๑ เป ๑ รุเป ไช ภิกฺขเว สติ รุเป อฺปาทาย อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ
สฺขทุกฺขํ ๑ เวทนาย สติ ๑ เป ๑ สณฺณาย สติ ๑ สงฺฆาเรสุ
สติ ๑ วิมฺบนาณํ สติ วิมฺบนาณํ อฺปาทาย อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ
สฺขทุกฺขํ ๑

[๓๔๗] ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว รุเป นิจฺจํ วา อนิจฺจํ
วาติ ๑ อนิจฺจํ ภนฺเต ๑ ยิ ปหานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺขํ
วาติ ๑ ทุกฺขํ ภนฺเต ๑ ยิ ปหานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ อปี
นุ ตํ อหฺปาทาย อฺปฺปชฺชเยยฺย อชฺฌตฺตํ สฺขทุกฺขนฺติ ๑ โน เหตุ
ภนฺเต ๑ เวทนา ๑ เป ๑ สณฺณา ๑ สงฺฆารา ๑ วิมฺบนาณํ
นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ๑ อนิจฺจํ ภนฺเต ๑ ยิ ปหานิจฺจํ ทุกฺขํ
วา ตํ สฺขํ วาติ ๑ ทุกฺขํ ภนฺเต ๑ ยิ ปหานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริ-
ณามธมฺมํ อปี นุ ตํ อหฺปาทาย อฺปฺปชฺชเยยฺย อชฺฌตฺตํ สฺข-
ทุกฺขนฺติ ๑ โน เหตุ ภนฺเต ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑ เป ๑ นวปวิ
อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตฺติ ๑

[๓๔๘] สํวตฺถํ ๑ กิสฺสมิ นุ ไช ภิกฺขเว สติ กิ อฺปาทาย
กิ อภินิวิสฺส เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนุ-

ปฐสัจจํ ๑ ภควัมมุตตา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑ รูป เว ๑ ภิกฺขเว สติ
 รูปํ อูปาทาย รูปํ อภินิวิสฺสํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม
 อตฺตาคิ สมนุปสฺสตี เวทนาย สติ ๑ สณฺณาย สติ ๑ สงฺฆาเรสฺส
 สติ ๑ วิญฺเญวณํ สติ วิญฺเญวณํ อูปาทาย วิญฺเญวณํ อภินิวิสฺสํ
 เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนุปสฺสตี ๑

[๓๔๘] ตํ กิํ มณฺเฑน ภิกฺขเว รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ
 วาติ ๑ อนิจุจํ ภนฺเต ๑ เป ๑ อภิปรินามชฺมมํ อปี นุ ตํ
 อูปาทาย เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ
 สมนุปสฺสเสยฺยาติ ๑ โน เหตุํ ภนฺเต ๑ เวทนา ๑ เป ๑ สณฺเณ ๑
 สงฺฆารว ๑ วิญฺเญวณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภนฺเต
 ๑ เป ๑ อปี นุ ตํ อูปาทาย เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส
 เม อตฺตาคิ สมนุปสฺสเสยฺยาติ ๑ โน เหตุํ ภนฺเต ๑ เอวํ ปสฺสํ
 ๑ เป ๑ นาวปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตํติ ๑

[๓๕๐] สวคฺคํ ๑ ตตฺร เว ๑ กิธมฺมํ นุ เว ภิกฺขเว สติ
 กิํ อูปาทาย กิํ อภินิวิสฺสํ เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชติ โส อตฺตา
 โส โลโก โส เปจฺจ ภวิสฺสํ นิจุจํ ชฺวํ สสฺสโต อภิปรินามชฺมโม
 ๑ ภควัมมุตตา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑ รูป เว ๑ ภิกฺขเว สติ
 รูปํ อูปาทาย รูปํ อภินิวิสฺสํ เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชติ
 โส อตฺตา โส โลโก โส เปจฺจ ภวิสฺสํ นิจุจํ ชฺวํ สสฺสโต
 อภิปรินามชฺมโม เวทนาย สติ ๑ สณฺณาย สติ ๑ สงฺฆาเรสฺส

๓๕๒] ขนฺธยํยុตฺตํ จุตฺตปณฺณาสํ ทิฏฺฐิວກុໂຕ ປມຈໂມ ๒๒๓

ສຕິ ។ ວິນຍານເ ສຕິ ວິນຍານໍ ອຸປາທາຍ ວິນຍານໍ ອຣິນິວິສຸສ
ເອວໍ ທິງຊີ ອຸປປຸຊຕິ ໄສ ອຕຸຕາ ໄສ ໂຕໂກ ໄສ ເປຈຈ
ກວິສຸສາມິ ນິຈໂຈ ຈຸໂວ ສຸສຸໂຕ ອວິປຣິນາມຮມໂມ ។

[๓๕๓] ຕໍ ກໍ ມເນເນ ກິກຸຂເ ງູ່ ນິຈຈໍ ວາ ອນິຈຈໍ
ວາຕິ ។ ອນິຈຈໍ ກນເຕ ។ ຍໍ ປນານິຈຈໍ ທຸກຸຊໍ ວາ ຕໍ ສຸຊໍ
ວາຕິ ។ ທຸກຸຊໍ ກນເຕ ។ ຍໍ ປນານິຈຈໍ ທຸກຸຊໍ ວິປຣິນາມຮມໍ ອບິ
ນຸ ຕໍ ອນຸປາທາຍ ເອວໍ ທິງຊີ ອຸປປຸຊເຍຍ ໄສ ອຕຸຕາ ໄສ ໂຕໂກ
ໄສ ເປຈຈ ກວິສຸສາມິ ນິຈໂຈ ຈຸໂວ ສຸສຸໂຕ ອວິປຣິນາມຮມໂມຕິ ។
ໂນ ເຕຕໍ ກນເຕ ។ ເວທນາ ។ ເປ ។ ສເນເນ ។ ສ່ຽວາວາ ។
ວິນຍານໍ ນິຈຈໍ ວາ ອນິຈຈໍ ວາຕິ ។ ອນິຈຈໍ ກນເຕ ។ ຍໍ ປນາ-
ນິຈຈໍ ທຸກຸຊໍ ວາ ຕໍ ສຸຊໍ ວາຕິ ។ ທຸກຸຊໍ ກນເຕ ។ ຍໍ ປນາ-
ນິຈຈໍ ທຸກຸຊໍ ວິປຣິນາມຮມໍ ອບິ ນຸ ຕໍ ອນຸປາທາຍ ເອວໍ ທິງຊີ
ອຸປປຸຊເຍຍ ໄສ ອຕຸຕາ ໄສ ໂຕໂກ ໄສ ເປຈຈ ກວິສຸສາມິ ນິຈໂຈ
ຈຸໂວ ສຸສຸໂຕ ອວິປຣິນາມຮມໂມຕິ ។ ໂນ ເຕຕໍ ກນເຕ ។ ເອວໍ
ປສຸສໍ ។ ເປ ។ ນາປວໍ ອິຕຸຕຕຸຕາຍາຕິ ປຊານາຕິຕິ ។

[๓๕๔] ສ່າວຕຸດໍ ។ ກິສຸມິ ນຸ ໂຂ ກິກຸຂເ ສຕິ ກໍ ອຸປາທາຍ
ກໍ ອຣິນິວິສຸສ ເອວໍ ທິງຊີ ອຸປປຸຊຕິ ໂນ ຈສຸສ ໂນ ຈ ເມ ສິຍາ
ນ ກວິສຸສຕິ ນ ເມ ກວິສຸສຕິຕິ ។ ກວວໍມຸສຕາ ໂນ ກນເຕ ຮມຸມາ
ເປ ។ ງູເປ ໂຂ ກິກຸຂເ ສຕິ ງູ່ ອຸປາທາຍ ງູ່ ອຣິນິວິສຸສ ເອວໍ

๓ ປາຍໂຕ ກວິສຸສາມິຕິ ປາໂຈ້ ກິສຸສຕິ ។

ทิจฺฉิ อูปฺปชฺชติ โน จตฺถํ โน จ เม สียา น ภวิสฺสติ น
 เม ภวิสฺสคฺคิ ๑ เวทนาย สติ ๑ สณฺณาย สติ ๑ สงฺขารสฺส
 สติ ๑ วิญฺญาเน สติ วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส
 เหวํ ทิจฺฉิ อูปฺปชฺชติ โน จตฺถํ โน จ เม สียา น ภวิสฺสติ
 น เม ภวิสฺสคฺคิ ๑

[๓๕๓] ตํ ก็ มนฺตเว ภิกฺขเว รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ
 วาติ ๑ อนิจุจํ ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺขํ
 วาติ ๑ ทุกฺขํ ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามชฺชมํ อปี
 นุ ตํ อนูปาทาย เหวํ ทิจฺฉิ อูปฺปชฺชเยยฺย โน จตฺถํ โน จ
 เม สียา น ภวิสฺสติ น เม ภวิสฺสคฺคิ ๑ โน เหวํ ภาณเต ๑
 เวทนา ๑ เป ๑ สณฺณ ๑ สงฺขาร ๑ วิญฺญาณํ นิจุจํ วา
 อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วา ตํ
 สฺขํ วาติ ๑ ทุกฺขํ ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามชฺชมํ
 อปี นุ ตํ อนูปาทาย เหวํ ทิจฺฉิ อูปฺปชฺชเยยฺย โน จตฺถํ โน จ
 เม สียา น ภวิสฺสติ น เม ภวิสฺสคฺคิ ๑ โน เหวํ ภาณเต ๑
 เหวํ ปตฺถํ ๑ เป ๑ นวปวฺ อิตฺถคฺคทายาติ ปชานาคฺคิ ๑

[๓๕๔] สํวคฺคํ ๑ กิถฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ ก็ อูปาทาย
 ก็ อภินิวิสฺส มิจฺฉาทิจฺฉิ อูปฺปชฺชคฺคิ ๑ ภคฺคํมุตตา โน ภาณเต
 ชฺชมมา ๑ เป ๑ รูป โข ภิกฺขเว สติ รูปํ อูปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส
 มิจฺฉาทิจฺฉิ อูปฺปชฺชติ ๑ เวทนาย สติ ๑ สณฺณาย สติ ๑

๓๖๓] ขนฺธสํยุตฺตสฺส จุตฺตปณฺณาสฺสเก ทิฏฺฐิจิวฺโก ปณฺจโม ๒๒๗

เวทนาย สติ ฯ สณฺณาย สติ ฯ สงฺขารេสุ สติ ฯ วิญฺญาเณ สติ
วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส อูปปชฺชนฺติ สณฺโฆชนา-
ภินิเวสฺสวินิพฺพชฺชา ฯ

[๓๖๓] ตํ กิํ มณฺณถ ภิกฺขเว ฐปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ
วาทิ ฯ อนิจุจํ ภนฺเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ ฯ เป ฯ อปปี นุ ตํ
อนูปาทาย อูปปชฺชเยยฺยํ สณฺโฆชนาภินิเวสฺสวินิพฺพชฺชาติ ฯ โน เหนฺ
ภนฺเต ฯ เวทนาย ฯ เป ฯ สณฺณาย ฯ สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ
นิจุจํ วา อนิจุจํ วาทิ ฯ อนิจุจํ ภนฺเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ ทฺวชฺ
วา ตํ สฺวชฺ วาทิ ฯ ทฺวชฺ ภนฺเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ ทฺวชฺ วิปริ-
ณามชฺชมนํ อปปี นุ ตํ อนูปาทาย อูปปชฺชเยยฺยํ สณฺโฆชนาภินิเวส-
วินิพฺพชฺชาติ ฯ โน เหนฺ ภนฺเต ฯ เหวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นวปวํ
อิตฺตคฺคตฺตายาติ ปชานาตํติ ฯ

[๓๖๔] สวคฺคํ กิํ กิสุมํ นุ ๒ ภิกฺขเว สติ กิํ อูปาทาย
กิํ อภินิวิสฺส อูปปชฺชนฺติ สณฺโฆชนาภินิเวสฺสวินิพฺพชฺชาตฺโฆสํสาธาติ ฯ
ภควํมฺตกา โน ภนฺเต ชมฺมา ฯ เป ฯ ฐเป ๒ ภิกฺขเว สติ
ฐปํ อูปาทาย ฐปํ อภินิวิสฺส อูปปชฺชนฺติ สณฺโฆชนาภินิเวสฺสวินิ-
พฺพชฺชาตฺโฆสํสาธา ฯ เวทนาย สติ ฯ สณฺณาย สติ ฯ สงฺขารេสุ
สติ ฯ วิญฺญาเณ สติ วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส
อูปปชฺชนฺติ สณฺโฆชนาภินิเวสฺสวินิพฺพชฺชาตฺโฆสํสาธา ฯ

[๓๖๕] ตํ กิํ มณฺณถ ภิกฺขเว ฐปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ

๒๒๘ สุตตฺตบฏีฏเก สุตฺตนิคายสฺส ขนฺธวาวคฺโค [๓๖๔]

วาทิ ฯ อนิจฺจํ ภนฺเต ฯ ยํ ปนฺนิจฺจํ ฯ เป ฯ อปี นุ ตํ
อนุปาทาย อปฺปชฺชเยยฺยํ สญฺโฆชนาภินิเวสฺสวินิพฺนชาสุโฆสํนาติ ฯ
โน เหตุํ ภนฺเต ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นวปรี อิตฺตตฺตยาติ
ปชานาตีติ ฯ

[๓๖๕] สํวตฺถํ ฯ อถ โห อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา
เตนุปสฺสงฺกมิ อุปสฺสงฺกมิตฺวา ฯ เป ฯ ภควนฺตํ เขตฺตโวจ สํชฺช
เม ภนฺเต ภควา สํวตฺถเตน ชมฺมํ เทเสตุ ยมํ ภควโต ชมฺมํ
สฺสฺสฺวา เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาคํปํ ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ
ตํ ก็ มนฺวณฺสี อานนฺท รุปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาทิ ฯ อนิจฺจํ
ภนฺเต ฯ ยํ ปนฺนิจฺจํ ทฺวํ วา ตํ สฺสํ วาทิ ฯ ทฺวํ
ภนฺเต ฯ ยํ ปนฺนิจฺจํ ทฺวํ วิปริณามชฺมํ กถํ นุ ตํ
สมนุปสฺสตีตุํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตตาติ ฯ
โน เหตุํ ภนฺเต ฯ เวทนา ฯ เป ฯ สญฺเฆ ฯ สํวารา ฯ
วิมฺบฺบานํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาทิ ฯ อนิจฺจํ ภนฺเต ฯ ยํ
ปนฺนิจฺจํ ทฺวํ วา ตํ สฺสํ วาทิ ฯ ทฺวํ ภนฺเต ฯ ยํ
ปนฺนิจฺจํ ทฺวํ วิปริณามชฺมํ กถํ นุ ตํ สมนุปสฺสตีตุํ เอตํ
มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตตาติ ฯ โน เหตุํ ภนฺเต ฯ

[๓๖๕] ตสฺมา ติหํนนฺท ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตฺตํคานาคตปจฺจุป-
ปนํ อชฺชเวตฺติ วา พหิทฺธา วา โสฬาริกิ วา สฺสํ วา หีนํ
วา ปณฺตี วา ยํ ทฺวเร สนฺติเก วา สพฺพิ รูปํ เนตํ มม

๓๖๕] ขนฺธสํยุตฺตสํ จุตฺตปณฺณาสเก ทิฏฺฐิวัคฺโค ปณฺจโม ๒๒๘

เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมุပ္-
ปณฺณาย ทฏฺฐัพฺพํ ฯ ยถา กาลิ เวทนา ฯ ยถา กาลิ สํญญา ฯ
เย เกจิ สงฺขารวาทิ ฯ ยถา กาลิ วิญฺญาณํ อตฺตานาคคปจฺจุปปนฺนํ
อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สຸทฺธํ วา หีนํ วา
ปณฺตํ วา ยํ ทูเร สฺนฺติเก วา สຸทฺธํ วิญฺญาณํ เนตํ มม
เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมุပ္-
ปณฺณาย ทฏฺฐัพฺพํ ฯ เอวํ ปสฺสํ อานนฺท สຸทฺธวา อริยสํวโก
รูปสຸทฺธํ นິพฺพิณฺนํ เวทนายสຸทฺธํ นິพฺพิณฺนํ สํญญายสຸทฺธํ
นິพฺพิณฺนํ สงฺขารสຸทฺธํ นິพฺพิณฺนํ วิญฺญาณสຸทฺธํ นິพฺพิณฺนํ
นິพฺพิณฺนํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺลฺลํ ฯ วิมฺลฺลํ วิมฺลฺลํ วิมฺลฺลํ
โหติ ฯ ชีวนา ชวติ วุสฺสํ พຸทฺธํ จຸทฺธํ กตํ กຣຕ໌ย໌ นາປຸ
อิตฺตคฺคาຍາติ ปຣານາຕ໌ติ ฯ

ทิฏฺฐิวัคฺโค สມคฺโค ฯ

คตฺสຸทฺທານ໌ ภาວຕ໌

อชฺฌตฺตํ เอตํมม เอโส อตฺตา โนจເສຍາ

ມິຈຸຣາສຸກາຍອຕຸຕານ໌ ເທວ ກິນເວສາ ອປເວ ທຸເວ

ອານນເທນ ປຸຣິໂຕ ວຸຈ໌ໂຕຕ໌ ັ

ຈຸຕຸຕປຸຕຸຕສ໌ໂກ ສມคฺโค ฯ

ตสัจจ วคคททานัน

อนโต ชมมกถิกาวิชชา กุฏกัพ ทัฏฐิปปณจัน
 คติโย ปณณาสโก วคโค นิปาโต เตน ปวสุจติ ๑
 อนุชวคคสัจจ นิปาตเก ติปณณาสกัม สัมมุตตัม ๑
 อนุชตัมมุตตัม นิฏฐิตัม ๑

ราชสัพยัคฆ์

ปัจฉิมวคฺโค ปจฺจโม

[๓๖๖] สวคฺคํ ๑ อถ โห อายสฺมา ราโร เยน ภควา เทนุ-
ปสงฺกมฺมิ อูปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสํ ๑
เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โห อายสฺมา ราโร ภควนฺตํ เอตทวโจ มาโร
มาโรติ ภาเนตฺวา อจฺจุตฺติ อิตฺตวาทา นุ โห ภาเนตฺวา มาโรติ อจฺจุตฺติ ๑
รูปเ โห ราช สติ มาโร วา อสฺส มาเรตา วา โย วา ปน
มียฺยติ ตสฺมา ติทฺถํ ตวํ ราช รูปํ มาโรติ ปสฺส มาเรตาติ
ปสฺส มียฺยตฺติ ปสฺส โรโคติ ปสฺส คณฺโหติ ปสฺส สทฺถนฺติ
ปสฺส อฆนฺติ ปสฺส อฆฏนฺติ ปสฺส เย นํ เอวํ ปสฺสนฺติ
เต สมนฺมา ปสฺสนฺติ เวทนาย สติ ๑ สณฺณาย สติ ๑ สงฺฆาเรสุ
สติ ๑ วิญฺญาเน สติ มาโร วา อสฺส มาเรตา วา โย วา
ปน มียฺยติ ตสฺมา ติทฺถํ ตวํ ราช วิญฺญาณํ มาโรติ ปสฺส
มาเรตาติ ปสฺส มียฺยตฺติ ปสฺส โรโคติ ปสฺส คณฺโหติ
ปสฺส สทฺถนฺติ ปสฺส อฆนฺติ ปสฺส อฆฏนฺติ ปสฺส เย
นํ เอวํ ปสฺสนฺติ เต สมนฺมา ปสฺสนฺตํ ๑ สมนฺมาทสฺสนํ ปน
ภาเนตฺวา อภิวาเทตฺวา ๑ สมนฺมาทสฺสนํ โห ราช นิพฺพิทตฺถํ ๑ นิพฺพิทา
ปน ภาเนตฺวา อภิวาเทตฺวา ๑ นิพฺพิทา โห ราช วิราคตฺถา ๑

จิราโค ปน ภนฺเต กิมตฺติโยติ ๑ จิราโค โห ราช วิมุตฺตตฺโต ๑
 วิมุตฺติ ปน ภนฺเต กิมตฺติยาติ ๑ วิมุตฺติ โห ราช นิพฺพานตฺตา ๑
 นิพฺพานํ ปน ภนฺเต กิมตฺติยนฺติ ๑ อจฺจุสฺสวํ ราช ปณฺหํ นาสกฺขิ
 ปณฺหสฺส ปริยญฺคํ คเหตฺ ๑ นิพฺพาโนคฺชํ หิ ราช พุรฺหมจฺริยํ
 วุสฺสตี นิพฺพานปริโยสานนฺติ ๑

[๓๖๗] เอกํ สมยํ ภควา สํวตฺตํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถ-
 มีนฺตฺกิสฺส อารามे ๑ อถ โห อายสฺมา ราโช เยน ภควา เตนุ-
 ปสงฺกมิ อุปสงฺกมิคฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีติ ๑
 เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โห อายสฺมา ราโช ภควนฺตํ เขตฺทวโจ สฺตฺโต
 สฺตฺโตติ ภนฺเต อจฺจุติ กิตฺตาวตา นุ โห ภนฺเต สฺตฺโตติ
 อจฺจุตฺติ ๑ รูเป โห ราช โย ฉนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา
 ตณฺหา ตฺตฺร สฺตฺโต ตฺตฺร วิสฺตฺโต ตสฺมา สฺตฺโตติ อจฺจุติ ๑
 เวทนาย ๑ สณฺณาย ๑ สงฺฆาเรสฺ ๑ วิมฺบยาเน โย ฉนฺโท
 โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ตฺตฺร สฺตฺโต ตฺตฺร วิสฺตฺโต
 ตสฺมา สฺตฺโตติ อจฺจุติ ๑ เสยฺยถาปํ ราช กุมารกา วา กุมาริกาโย
 วา ปัสฺสวาคารเกหิ กัณฺธา ยาวกัณฺธเจสฺส ปัสฺสวาคารเจสฺส อวิต-
 ราคา โหนฺติ อวิตฺตจฺฉนฺทา อวิตฺตเปมา อวิตฺตปาสา อวิตฺตปริพาหา
 อวิตฺตตณฺหา ตาวตานิ ปัสฺสวาคารกานิ อาตยนฺติ เกพายนฺติ ๒ ธนา-

๑ ส. เอว ๑ พ. อจฺจุยา ๑ อ. อจฺจุสา ๑ ๒ พ. เอว ๑ ส.
 อตฺตยนฺติ ๑ อ. กัพฺพายนฺติ ๑

ยฺหฺนติ มมายฺหฺนติ ยโต ๑ โห ราช กุมารกา วา กุมาริกาโย
 วา เตสุ ปัสฺสวาคารเกสุ วัตรวาคา โหหนฺติ วัตรจฺจนฺทา วัตรเปมา
 วัตรปฺปาสฺมา วัตรปฺริพาหา วัตรคณฺหา อถ โห ตานิ ปัสฺสวาคารกานิ
 หตฺตเกหิ ๑ ปาเทหิ ๑ วิกิริหนฺติ วิชฺมหนฺติ วิทฺธํเสหนฺติ วิกัप्พนิกั
 กโรหนฺติ ๑ เอวเมว โห ราช ตุมฺหะเมปี รุปิ วิกิริถ วิชฺมถ วิทฺธํเสถ
 วิกัप्พนิกั กโรถ คณฺหทฺทฺชยาย ปฏิปชฺชถ เวทนี วิกิริถ วิชฺมถ
 วิทฺธํเสถ วิกัप्พนิกั กโรถ คณฺหทฺทฺชยาย ปฏิปชฺชถ สณฺณํ ๑
 สงฺขาระ วิกิริถ วิชฺมถ วิทฺธํเสถ วิกัप्พนิกั กโรถ คณฺหทฺทฺชยาย
 ปฏิปชฺชถ วิญฺญาณํ วิกิริถ วิชฺมถ วิทฺธํเสถ วิกัप्พนิกั กโรถ
 คณฺหทฺทฺชยาย ปฏิปชฺชถ ๑ คณฺหทฺทฺชโย หิ ราช นิพฺพานหนฺติ ๑

[๓๖๘] สํวคฺคํ ๑ เอกมหนฺตํ นิสฺสินโน โห อายสฺมา วาโห
 ภควนฺตํ เอตทโวจ ภวเนตฺติ ภวเนตฺตํ ๑ ภนฺเต อจฺจุจติ กตมา
 นุ โห ภนฺเต ภวเนตฺติ กตโม ภวเนตฺติ นโรโรติ ๑ รูปะ โห
 ราช โย ฌนฺโท โย วาโค ยา นนฺติ ยา คณฺหา เย อูปายุ-
 ปาทานา เจตโส อธิชฺชานาภินเวสํานุสยา ๑ อโย อจฺจุจติ ภวเนตฺติ
 เตสํ นโรโรติ ภวเนตฺติ นโรโรติ ๑ เวทนาย โย ฌนฺโท ๑ เป ๑
 สณฺณาย ๑ สงฺขาระสุ ๑ โย ฌนฺโท ๑ วิญฺญาณะ โย ฌนฺโท
 โย วาโค ยา นนฺติ ยา คณฺหา เย อูปายุปาทานา เจตโส

๑ ส. เอว ๑ พ. ภวเนตฺติ นโรโรติ ภวเนตฺติ นโรโรตํ ปาชทุยํ
 ทิสฺสํ ๑

๒๓๔ สุตตฺถนํมីฎเถ สํยฺยตฺถนิกายสฺส ชนฺทวารวคฺโค [๓๖๘]

อริยฺขานาภินิเวศานุสฺยา ๑ อຍ် ဂုဇ္ဈတိ ဂဘဏေတိ တေဓံ နိဝိရော
ဂဘဏေတိနိဝိရောတိ ၁

[๓๖๘] สํวคฺถီ ๑ อถ โห อายสฺမာ วาโร ยေန ภควา
เตนุပ္ပสงฺกมီ อပ္ပสงฺกมิตฺวา ภควนฺတံ อภิวาເတတฺวา ဧကမ္မနုတံ
နိဇ္ဇိတံ ၁ ဧကမ္မနုတံ နိဇ္ဇိနုဏ် ဩ အယသ္မနုတံ ဘာဓံ ဂဘာ ဧတေတဝိဇ္ဇာ
ပရိယဏေယျေ ၁ ဘာဓ ဓမ္မမေ တေဓံသမီ ပရိယဏေယျ ပရိယဏာတာဝိဇ္ဇာ
ပုပ္ဖုလ္လံ တံ နုဏာမီ နာရုဂံ မနဓိဂြဟီ ဂာဓိသမီတိ ၁ ဧဝံ
ဂဘဏေတိ ဩ အယသ္မာ ဘာဝိ ဂဘဝိတ ပုပ္ဖုလ္လံသီတိ ၁ ဂဘာ
ဧတေတဝိဇ္ဇာ ဂတမေ ၁ ဘာဓ ပရိယဏေယျာ ဓမ္မာ ၁ ဝုပ္ပံ ဩ ဘာဓ
ပရိယဏေယျ ဓမ္မာ ဂေတမာ ပရိယဏေယျ ဓမ္မာ ဓမ္မာ
ပရိယဏေယျ ဓမ္မာ သံဃာဘာ ပရိယဏေယျ ဓမ္မာ ဝိညဏာဏံ
ပရိယဏေယျ ဓမ္မာ ၁ ဝိမေ ဂုဇ္ဈနုတိ ဘာဓ ပရိယဏေယျာ ဓမ္မာ ၁
ဂတမာ ၁ ဘာဓ ပရိယဏာ ၁ ဩ ဩ ဘာဓဂုဏ် ဩ တေတဂုဏ် ဩ
အຍ် ဂုဇ္ဈတိ ဘာဓ ပရိယဏာ ၁ ဂတမာ ၁ ဘာဓ ပရိယဏာတာဝိ ပုပ္ဖုလ္လံ
ဝရဟတိသ္မံ ဝဇ္ဇနီယံ သုဓာယံ အယသ္မာ ဧဝံနာမေ ဧဝံသီတိ ၁ အຍ်
ဂုဇ္ဈတိ ဘာဓ ပရိယဏာတာဝိ ပုပ္ဖုလ္လံတိ ၁ .

[๓๗๐] สํวคฺถီ ၁ ဧကမ္မနုတံ နိဇ္ဇိနုဏ် ဩ အယသ္မနုတံ ဘာဓံ
ဂဘာ ဧတေတဝိဇ္ဇာ ပဏ္ဍိတေ ဘာဓ အပ္ပာတနဂုဏ် ၁ ဂတမေ
ပဏ္ဍိ ၁ ဓမ္မာဓိတံ ၁ ဝုပ္ပပာတနဂုဏ် ဩ ဂေတပာတနဂုဏ် ဩ ဓမ္မာ
ပာတနဂုဏ် ဩ သံဃာပာတနဂုဏ် ဩ ဝိညဏာဏပာတနဂုဏ် ဩ ၁ ယေ

หิ เกจิ ราช สมนว วา พุราหุมนว วา อิมสํ ปญจนํ
 อูปาทานกฺขณฺชนํ อสฺสํสาทญฺจ อาทักฺกนญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ ยถาภูตํ
 นปฺปชานนฺติ นเมเต ราช สมนว วา พุราหุมนว วา สมนฺเณสฺ
 วา สมนฺตมฺมตา พุราหุมนฺเณสฺ วา พุราหุมนตมฺมตา น จ
 ปน เต อายสฺมณฺโต สํมณฺญตฺตํ วา พุราหุมนฺญตฺตํ วา ทิฏฺฐเวย
 รหฺมเม สยํ อภินฺญา สจฺจํนิกคฺคา อูปสํปชฺช วิหรนฺติ ฯ

[๓๗๓] เป จ ไซ เกจิ ราช สมนว วา พุราหุมนว วา อิมสํ
 ปญจนํ อูปาทานกฺขณฺชนํ อสฺสํสาทญฺจ อาทักฺกนญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ
 ยถาภูตํ ปชานนฺติ เต ไซเม ราช สมนว วา พุราหุมนว วา
 สมนฺเณสฺ เจว สมนฺตมฺมตา พุราหุมนฺเณสฺ จ พุราหุมนตมฺมตา
 เต จ ปนายสฺมณฺโต สํมณฺญตฺตญฺจ พุราหุมนฺญตฺตญฺจ ทิฏฺฐเวย
 รหฺมเม สยํ อภินฺญา สจฺจํนิกคฺคา อูปสํปชฺช วิหรนฺตฺติ ฯ

[๓๗๔] เอกมฺหํ นิสฺสินํ ไซ อายสฺมณฺโต ราชํ ภคฺวา เอตทโวจ
 ปญฺจิเม ราช อูปาทานกฺขณฺชา ฯ กตเม ปญฺจ ฯ เสยฺยถํทํ ฯ รูป-
 ปาทานกฺขณฺโห เวทณฺูปาทานกฺขณฺโห สณฺญูปาทานกฺขณฺโห สงฺขาร-
 ปาทานกฺขณฺโห วิญฺญาณูปาทานกฺขณฺโห ฯ เป หิ เกจิ ราช
 สมนว วา พุราหุมนว วา อิมสํ ปญจนํ อูปาทานกฺขณฺชนํ
 สมนฺทญฺจ อตฺถกฺคมญฺจ อสฺสํสาทญฺจ อาทักฺกนญฺจ นิสฺสํสฺรณญฺจ
 ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ฯ เป ฯ สยํ อภินฺญา สจฺจํนิกคฺคา อูปสํปชฺช
 วิหรนฺตฺติ ฯ

[๓๗๓] สัจจกถํ ๑ เอกมณฺโฑ นิสินฺนํ โห อายสฺมณฺโฑ รามํ ภควา
 เอกทโวจ ปณฺณิเม ราม อูปาทานกฺขณฺธา ๑ กคเม ปณฺณ ๑
 เสยฺยถํ ๑ รูปูปาทานกฺขณฺโห ๑ เป ๑ วิญฺญาณูปาทานกฺขณฺโห ๑
 ยโต โห ราม อริยสัจจโก อิมสํ ปณฺณนํ อูปาทานกฺขณฺธานํ
 สมฺมทญฺญ อตฺถกคฺคญฺญ อสฺสสัจจญฺญ อาทันนญฺญ นิสฺสวณฺญญ ยถา-
 ภูตํ ปชานาติ ๑ อยํ อุกฺกุจฺติ ราม อริยสัจจโก สัจจปณฺโน อวินิปาท-
 ชนฺโม นียโต สมนฺโพรธิปราชโนติ ๑

[๓๗๔] สัจจกถํ ๑ ศคฺว โห ๑ เอกมณฺโฑ นิสินฺนํ โห อายสฺมณฺโฑ
 รามํ ภควา เอกทโวจ ปณฺณิเม ราม อูปาทานกฺขณฺธา ๑ กคเม
 ปณฺณ ๑ เสยฺยถํ ๑ รูปูปาทานกฺขณฺโห ๑ เป ๑ วิญฺญาณูปาทา-
 นกฺขณฺโห ๑ ยโต โห ราม ภิกฺขุ อิมสํ ปณฺณนํ อูปาทานกฺขณฺธานํ
 สมฺมทญฺญ อตฺถกคฺคญฺญ อสฺสสัจจญฺญ อาทันนญฺญ นิสฺสวณฺญญ
 ยถาภูตํ วิทิตฺวา อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ ๑ อยํ อุกฺกุจฺติ ราม
 ภิกฺขุ อรหํ ชันนาสโว อุตฺตวา กตฺถกคฺคโย โอหิตภาโร อนุป-
 ปตฺตสัจจกถํ ปริกฺขณฺทกคฺคโยสโม สมนฺมทญฺญา วิมุตฺโตติ ๑

[๓๗๕] สัจจกถํ ๑ เอกมณฺโฑ นิสินฺนํ โห อายสฺมณฺโฑ รามํ
 ภควา เอกทโวจ รูป โห ราม โย ฉนฺโท โย ราโค ยา
 นนฺทิ ยา คณฺหา ตํ ปชทฺธ เอวณฺโฑ รูปํ ปทฺธํ ภวิสฺสตี
 อุกฺกุณฺณมฺมํ ตาถาวคฺคกคฺคํ อนภาวคฺคํ อายตฺตํ อนุปฺปาทชนฺมํ ๑
 เวทนาย โย ฉนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา คณฺหา ตํ

ปชท เหวံ ส่า เวทนา ปหีนา ภวิสฺสตี อฺจุณฺณมฺมูตา ตาตา-
 วตฺตูกตา อนภาวงฺกตา อายตฺติ อนุปฺปาตมฺมา ฯ สณฺณาย ฯ
 สงฺขารเรสุ โย ฉนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ตํ
 ปชท เหวณฺเต สงฺขารว ปหีนา ภวิสฺสตี อฺจุณฺณมฺมูตา ตาตา-
 วตฺตูกตา อนภาวงฺกตา อายตฺติ อนุปฺปาตมฺมา ฯ วิญฺญาเน โย
 ฉนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ตํ ปชท เหวณฺตํ
 วิญฺญาณํ ปหีนํ ภวิสฺสตี อฺจุณฺณมฺมูตํ ตาตาวตฺตูกตํ อนภาวงฺกตํ
 อายตฺติ อนุปฺปาตมฺมนฺติ ฯ

[๓๗๖] สํวคฺถิ ฯ เอกมฺมตํ นิสินฺนํ โห อายสฺมมฺมตํ ราชํ
 ภควา เอตทวโจ รูปे โห ราช โย ฉนฺโท โย ราโค
 ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ये อฺปายูปาทานา เจตโส อธิชฺฐจํนา-
 ภาณิเวสํานุสยา เต ปชท เหวณฺตํ รูปํ ปหีนํ ภวิสฺสตี อฺจุณฺณ-
 มฺมูตํ ตาตาวตฺตูกตํ อนภาวงฺกตํ อายตฺติ อนุปฺปาตมฺมํ ฯ เวทนาย
 โย ฉนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ये อฺปายูปาทานา
 เจตโส อธิชฺฐจํนาภาณิเวสํานุสยา เต ปชท เหวံ ส่า เวทนา
 ปหีนา ภวิสฺสตี อฺจุณฺณมฺมูตา ตาตาวตฺตูกตา อนภาวงฺกตา อายตฺติ
 อนุปฺปาตมฺมา ฯ สณฺณาย ฯ สงฺขารเรสุ โย ฉนฺโท โย ราโค
 ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ये อฺปายูปาทานา เจตโส อธิชฺฐจํนา-
 ภาณิเวสํานุสยา เต ปชท เหวณฺเต สงฺขารว ปหีนา ภวิสฺสตี
 อฺจุณฺณมฺมูตา ตาตาวตฺตูกตา อนภาวงฺกตา อายตฺติ อนุปฺปาตมฺมา ฯ

๒๓๘ สุตตฺตบฏีเย สุตฺตนิคายสฺส ชนฺธวาวคฺโค [๓๗/๖

วิญฺญาเถ โย ฌนฺโต โย วาโค ยํ นนฺติ ยา ตณฺหา เย อูปาย-
ปาทานา เจตโส อริยฺขานาภินิเวศานุสฺสา เต ปชฺછ เอยฺยคัม
วิญฺญาณํ ปทํ ภาวิสฺสตี อุกฺคินฺนํ ฌานํ ฌานํ ฌานํ ฌานํ ฌานํ
อายคัม ฌานูปาทมมฺมํ ๑

ราชสฺยตฺตสฺส ปจฺจโม วคฺโค ๑

ตตฺตทฺธานํ

มาโร สฺสโต ภวเนตฺติ ปริณฺเขยฺยา สมนฺนา ทฺเว
โสตาปนโน อรฺหา ๑ ฌนฺทราคา อปเร ทฺเวติ ๑

ราชสัพยอกเต ทุตियวคฺโค ทุตโย

[๓๗๗] ส้าวคฺถึ ๑ อถ โห อายสฺมา ราโห เยน ภควา
เตนุปลงฺกมิ อฺปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นิสฺสํ ๑ เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โห อายสฺมา ราโห ภควนฺตํ เอตทโวจ
มาโร มาโรติ ฅนฺเต อฺจฺจติ กตโม นุ โห ฅนฺเต มาโรติ ๑
รฺมฺ ๒ ราม มาโร เวทนา มาโร สณฺญา มาโร สงฺขาร
มาโร วิญฺญาณํ มาโร ๑ เอวํ ปลฺลํ ราม สุตวํ อริยสํวโก
รฺมฺมํ นิพฺพิณฺทติ เวทนายมฺ ๒ นิพฺพิณฺทติ สณฺญายมฺ ๒ นิพฺพิณฺทติ
สงฺขารสฺมํ นิพฺพิณฺทติ วิญฺญาณสฺมํ นิพฺพิณฺทติ นิพฺพิณฺท
วิรชฺชติ วิรคา อิมฺมจฺจติ ๑ อิมฺมุตฺตสฺมํ อิมฺมุตฺตมิตฺติ ฅณฺ
โหติ ๑ ฅณฺา ชาติ อฺสํสํ พฺรหฺมจฺริยํ กตํ ภรณํ นاپร
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตฺติ ๑

[๓๗๘] ส้าวคฺถึ ๑ เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โห อายสฺมา ราโห
ภควนฺตํ เอตทโวจ มารชฺมฺโม มารชฺมฺโมติ ฅนฺเต อฺจฺจติ กตโม
นุ โห ฅนฺเต มารชฺมฺโมติ ๑ รฺมฺ ๒ ราม มารชฺมฺโม เวทนา
มารชฺมฺโม สณฺญา มารชฺมฺโม สงฺขาร มารชฺมฺโม วิญฺญาณํ
มารชฺมฺโม ๑ เอวํ ปลฺลํ ๑ เป ๑ นاپร อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตฺติ ๑

[๓๗๙] ส้าวคฺถึ ๑ เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โห อายสฺมา ราโห
ภควนฺตํ เอตทโวจ อนิจฺจํ อนิจฺจนฺติ ฅนฺเต อฺจฺจติ กตมํ

๒๕๐ สุตตุนุคมีฏเฐ สัมมุตตนิทายสุต สหจวารวคโค [๓๘๐]

นุ โห ภาเต อนิจจุนติ ๑ รุปิ โห ราช อนิจจํ เวทนา
อนิจจา สลยณา ๑ เป ๑ วิญญาณํ อนิจจํ ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑ เป ๑
นาปรํ อิตฺตคฺคตยาติ ปชานาคฺคิ ๑

[๓๘๐] สํวคฺคํ ๑ เอกมฺมคํ นิสฺสินฺโน โห อายสฺมา ราโช
ภควนฺตํ เอตทโวจ อนิจจจฺมโม อนิจจจฺมโมติ ภาเต อจฺจุติ
กตโม นุ โห ภาเต อนิจจจฺมโมติ ๑ รุปิ โห ราช อนิจจ-
จฺมโม เวทนา อนิจจจฺมโม สลยณา อนิจจจฺมโม สงฺขารว
อนิจจจฺมโม วิญญาณํ อนิจจจฺมโม ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑ เป ๑
นาปรํ อิตฺตคฺคตยาติ ปชานาคฺคิ ๑

[๓๘๑] สํวคฺคํ ๑ เอกมฺมคํ นิสฺสินฺโน โห อายสฺมา ราโช
ภควนฺตํ เอตทโวจ ทฺถขํ ทฺถขนฺติ ภาเต อจฺจุติ กตมํ นุ
โห ภาเต ทฺถขนฺติ ๑ รุปิ โห ราช ทฺถขํ เวทนา ทฺถข
สลยณา ทฺถข สงฺขารว ทฺถข วิญญาณํ ทฺถข ๑ เอวํ
ปสฺสํ ๑ เป ๑ นาปรํ อิตฺตคฺคตยาติ ปชานาคฺคิ ๑

[๓๘๒] สํวคฺคํ ๑ เอกมฺมคํ นิสฺสินฺโน โห อายสฺมา ราโช
ภควนฺตํ เอตทโวจ ทฺถขจฺมโม ทฺถขจฺมโมติ ภาเต อจฺจุติ กตโม
นุ โห ภาเต ทฺถขจฺมโมติ ๑ รุปิ โห ราช ทฺถขจฺมโม เวทนา
ทฺถขจฺมโม สลยณา ทฺถขจฺมโม สงฺขารว ทฺถขจฺมโม วิญญาณํ
ทฺถขจฺมโม ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑ เป ๑ นาปรํ อิตฺตคฺคตยาติ ปชานาคฺคิ ๑

[๓๘๓] สํวคฺคํ ๑ เอกมฺมคํ นิสฺสินฺโน โห อายสฺมา ราโช

ภควนฺตํ เอตทโวจ อนตฺตา อนตฺตาติ ภาเน อจฺจุติ กตโม
 นุ โห ภาเน อนตฺตาติ ฯ ฐปํ โห ราช อนตฺตา เวทนา อนตฺตา
 สญฺญา อนตฺตา สงฺขารว อนตฺตา วิญฺญาณํ อนตฺตา ฯ เอวํ
 ปสฺสํ ฯ เป ฯ นاپวํ อิตฺถคฺคตาयाติ ปชานาตํติ ฯ

[๓๘๔] สํวตฺถํ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โห อายสฺมา ราโช
 ภควนฺตํ เอตทโวจ อนตฺตมฺโม อนตฺตมฺโมติ ภาเน อจฺจุติ
 กตโม นุ โห ภาเน อนตฺตมฺโมติ ฯ ฐปํ โห ราช อนตฺต-
 มฺโม เวทนา อนตฺตมฺโม สญฺญา อนตฺตมฺโม สงฺขารว
 อนตฺตมฺโม วิญฺญาณํ อนตฺตมฺโม ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ
 นاپวํ อิตฺถคฺคตาयाติ ปชานาตํติ ฯ

[๓๘๕] สํวตฺถํ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โห อายสฺมา ราโช
 ภควนฺตํ เอตทโวจ ขยมฺโม ขยมฺโมติ ภาเน อจฺจุติ กตโม
 นุ โห ภาเน ขยมฺโมติ ฯ ฐปํ โห ราช ขยมฺโม เวทนา
 ขยมฺโม สญฺญา ขยมฺโม สงฺขารว ขยมฺโม วิญฺญาณํ
 ขยมฺโม ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นاپวํ อิตฺถคฺคตาयाติ ปชานาตํติ ฯ

[๓๘๖] สํวตฺถํ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โห อายสฺมา ราโช
 ภควนฺตํ เอตทโวจ วยมฺโม วยมฺโมติ ภาเน อจฺจุติ กตโม
 นุ โห ภาเน วยมฺโมติ ฯ ฐปํ โห ราช วยมฺโม เวทนา
 วยมฺโม สญฺญา วยมฺโม สงฺขารว วยมฺโม วิญฺญาณํ
 วยมฺโม ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯ เป ฯ นاپวํ อิตฺถคฺคตาयाติ ปชานาตํติ ฯ

[໓໔໖] ສາວດຸຕິ ໑ ເອກມນຸຕິ ນິສິນໂນ ໂຂ ອາຍສຸມາ ກາໂຂ
 ກວນຸຕິ ເອຕທໂວຈ ສຸມຸທຍຸໝໂມ ສຸມຸທຍຸໝໂມຕິ ກນຸເຕ ດຸຈຸຈຕິ
 ກຕໂມ ນຸ ໂຂ ກນຸເຕ ສຸມຸທຍຸໝໂມຕິ ໑ ຮູປ໌ ໂຂ ກາຮ ສຸມຸທຍຸໝໂມ
 ເວທນາ ສຸມຸທຍຸໝໂມ ສຸມຸທຍຸໝໂມ ສຸມຸທຍຸໝໂມ ສຸມຸທຍຸໝໂມ
 ສຸມຸທຍຸໝໂມ ວິຖຸຖາຖາ ສຸມຸທຍຸໝໂມ ໑ ເອວ໌ ປສຸສ໌ ໑ ເປ ໑ ນາປຣ໌
 ອິຕຸຕຕຕາຍາຕິ ປຊານາຕິຕິ ໑

[໓໔໗] ສາວດຸຕິ ໑ ອຄ ໂຂ ອາຍສຸມາ ກາໂຂ ເຍນ ກວາ
 ຕະນຸປສຸກມິ ອຸປສຸກມິຕຸວາ ກວນຸຕິ ອກິວາເຕຕຸວາ ເອກມນຸຕິ ນິສິຕິ ໑
 ເອກມນຸຕິ ນິສິນໂນ ໂຂ ອາຍສຸມາ ກາໂຂ ກວນຸຕິ ເອຕທໂວຈ ນິໂຣຮ-
 ມໂມ ນິໂຣຮມໂມຕິ ກນຸເຕ ດຸຈຸຈຕິ ກຕໂມ ນຸ ໂຂ ກນຸເຕ ນິໂຣຮ-
 ມໂມຕິ ໑ ຮູປ໌ ໂຂ ກາຮ ນິໂຣຮມໂມ ເວທນາ ໑ ສຸມຸທຍຸໝໂມ ໑
 ສຸມຸທຍຸໝໂມ ວິຖຸຖາຖາ ນິໂຣຮມໂມ ນິໂຣຮມໂມ ໑ ເອວ໌ ປສຸສ໌
 ໑ ເປ ໑ ນາປຣ໌ ອິຕຸຕຕຕາຍາຕິ ປຊານາຕິຕິ ໑

ທຸຕິໂຍ ວຸໂສ ໑

ຕສຸສຸທຸທານ໌

ມາໂຣ ຈ ມາຣຸໝໂມ ຈ ອນິຈຸເຈຕິ ອປເຣ ທຸເວ
 ທຸເວເຕຕິ ຈ ທຸເວ ດຸຕຸຕາ ອນຕຸເຕຕິ ຕເວ ຈ
 ພວຍສຸມຸທຍ໌ ນິໂຣຮມໂມເນນ ທຸວາທສາຕິ ໑

ราชสัพฺพุเต อายาจนวคฺโค ทติโย

[๓๘๘] สํวตฺถํ ๑ อถ โห อายสฺมา ราโห เยน ภควา
เตนุปลงฺกมึ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นิสฺสีทิ ๑ เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โห อายสฺมา ราโห ภควนฺตํ เอตทโวจ
สํว เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ชมมํ เทเสตุ ยมห์ ภควโต
ชมมํ สุตฺวา เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตาปึ ปหิตตฺโต
วิหเรยฺยนฺติ ๑ โย โห ราช มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑
โก จ ราช มาโร ๑ รุปํ โห ราช มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท
ปหาตพฺโพ เวทนา มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท ปหาตพฺโพ
สญฺญา ๑ สงฺขารา มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท ปหาตพฺโพ
วิญฺญาณํ มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ โย โห ราช
มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ ราโค ปหาตพฺโพ ๑
ฉนฺทราโค ปหาตพฺโพติ ๑

[๓๘๙] โย โห ราช มารชฺชโม ตตฺร เต ฌนฺโท ปหา-
ตพฺโพ ๑ ราโค ปหาตพฺโพ ๑ ฉนฺทราโค ปหาตพฺโพ ๑

[๓๙๐] ยํ โห ราช อนิจฺจํ ๑

[๓๙๑] โย โห ราช อนิจฺจชฺชโม ๑

[๓๙๒] ยํ โห ราช ทุกฺขํ ๑

[๓๙๓] โย โห ราช ทุกฺขชฺชโม ๑

[๓๘๕] โย โห ราม ธนคฺคา ฯ

[๓๘๖] โย โห ราม ธนคฺคธมฺโม ฯ

[๓๘๗] โย โห ราม ธมฺมธมฺโม ฯ

[๓๘๘] โย โห ราม วยธมฺโม ฯ

[๓๘๘] โย โห ราม สัมมุตตธมฺโม ตตฺร เต ธนฺโท ปหา-
ตพฺโพ ฯ วาโค ปหาตพฺโพ ฯ ธนฺทรวาโค ปหาตพฺโพติ ฯ

[๔๐๐] สํวตฺถํ ฯ อถ โห อายสฺมา วาโห เยน ภควา
เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ฯ เป ฯ ภควนฺตํ เอตทโวจ สํว-
เม ภนฺเต ภควา สงฺกิตฺเตน ธมฺมํ เทเสตุ ยมํ ภควโต ธมฺมํ
สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโฐ อุปปมฺตฺโต อาคานฺตี ปหิตฺตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ
โย โห ราม นิโรธธมฺโม ตตฺร เต ธนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ วาโค
ปหาตพฺโพ ฯ ธนฺทรวาโค ปหาตพฺโพ ฯ โก จ ราม นิโรธธมฺโม ฯ
รูปํ โห ราม นิโรธธมฺโม ตตฺร เต ธนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ วาโค
ปหาตพฺโพ ฯ ธนฺทรวาโค ปหาตพฺโพ ฯ เวทนา ฯ สญฺญา ฯ
สงฺขารว ฯ วิญฺญาณํ นิโรธธมฺโม ตตฺร เต ธนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ
วาโค ปหาตพฺโพ ฯ ธนฺทรวาโค ปหาตพฺโพ ฯ โย โห ราม
นิโรธธมฺโม ตตฺร เต ธนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ วาโค ปหาตพฺโพ ฯ
ธนฺทรวาโค ปหาตพฺโพติ ฯ

อายาจนวคฺโค คติโย ฯ

ตตุรฺรทฺธานํ

มาโร จ มารธมฺโม จ อนิจฺเจहि อปฺเป ทฺเว
 ทฺถเขหิ เทว วุตฺตา อนตฺเตหิ ตเถว จ
 ขยวยสฺมฺมํ นโรธมฺเมน ทฺวาทสํติ ฯ

ราชสัพยุตเต อุปนิสินฺนวคฺโค จตุตฺโถ

[๔๐๑] สํวตฺถํ ๑ เอกมณฺฑํ นิสินฺนํ ๒ อายสุมณฺฑํ ราชมํ ภควา
เอตทโวจ โย ๒ ราช มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท ปหาคพฺโพ ๑
โก ๑ ราช มาโร ๑ รุปํ ๒ ราช มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท
ปหาคพฺโพ ๑ เป ๑ วิญฺญาณํ มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท ปหาคพฺโพ ๑
โย ๒ ราช มาโร ตตฺร เต ฌนฺโท ปหาคพฺโพติ ๑

[๔๐๒] สํวตฺถํ ๑ โย ๒ ราช มาโร ตตฺร เต ราโค
ปหาคพฺโพ ๑ เป ๑

[๔๐๓] โย ๒ ราช มาโร ตตฺร เต ฌนฺทราโค ปหาคพฺโพ ๑

[๔๐๔] โย ๒ ราช มารคมฺโม ตตฺร เต ฌนฺโท ปหาคพฺโพ ๑

[๔๐๕] โย ๒ ราช มารคมฺโม ตตฺร เต ราโค ปหาคพฺโพ ๑

[๔๐๖] โย ๒ ราช มารคมฺโม ตตฺร เต ฌนฺทราโค ปหาคพฺโพ ๑

[๔๐๗] ยํ ๒ ราช อนิจฺจํ ๑

[๔๐๘] โย ๒ ราช อนิจฺจคมฺโม ๑

[๔๐๙] ยํ ๒ ราช ทุกฺขํ ๑

[๔๑๐] โย ๒ ราช ทุกฺขคมฺโม ๑

[๔๑๑] โย ๒ ราช อนตฺตา ๑

[๔๑๒] โย ๒ ราช อนตฺตคมฺโม ๑

[๔๑๓] โย ๒ ราช วยคมฺโม ๑

[๔๑๔] โย ๒ ราช วยคมฺโม ๑

[๔๓๕] โย โช ราช สํมุตฺตมโม ตตฺร เต ฌนฺโท
ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ราโค ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ฌนฺทราโค ปฺหตฺตพฺโพติ ๑

[๔๓๖] สํวตฺถํ ๑ เอกมฺมคํ นินฺนํ โช อายสํมุตฺตํ ราชํ
ภคฺวา เอตทโวจ โย โช ราช นโรธมฺโม ตตฺร เต ฌนฺโท
ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ราโค ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ฌนฺทราโค ปฺหตฺตพฺโพ ๑ โภ
จ ราช นโรธมฺโม ๑ รุปํ โช ราช นโรธมฺโม ตตฺร เต
ฌนฺโท ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ราโค ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ฌนฺทราโค ปฺหตฺตพฺโพ ๑
เวทนา ๑ สณฺเณ ๑ สงฺขาร ๑ วิญฺญาณํ นโรธมฺโม ตตฺร
เต ฌนฺโท ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ราโค ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ฌนฺทราโค
ปฺหตฺตพฺโพ ๑ โย โช ราช นโรธมฺโม ตตฺร เต ฌนฺโท
ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ราโค ปฺหตฺตพฺโพ ๑ ฌนฺทราโค ปฺหตฺตพฺโพติ ๑

อุปนินฺนทวคฺโค จตุตฺถโก ๑

ตตฺรทฺถทานํ

มาโร จ มารมฺโม จ	อนิจฺเจหิ อปเร ทฺเว
ทฺถเขหิ เทว อุตฺตา	อนตฺเตหิ อปเร เทว
ชยวสํมุตฺตํ	นโรธมฺเมน ทฺวาทสํสํติ ๑

ราชสํยตุตฺถํ สํมุตฺตํ ๑

ทิวจีตํยํ

โศทปตฺตํวคฺโค ปจิม

[๔๓๗] เอกํ สํมํ ภควา สํวคฺติยํ วิหริติ เขตฺวเน ๑ เป ๑
ภควา เอกทโวจ ติสฺมํ นุ ไช ภิกฺขเว สติ ทํ อฺปาทาย ทํ
อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิวจี อฺปฺปชฺชติ น วาตา วายนฺติ น นฺชฺโซ
สํทนฺติ น คพฺภินิโย วิชายนฺติ น จนฺทิมสฺสุริยา อฺเทนฺติ वा
อเปนฺติ वा เอลิกฺกขํยํยํยํยํยํ ๑ ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ชมฺมา
ภควํเนตฺติกา ภควํปฺปฐํรนา สํชฺช วต ภนฺเต ภควนฺตณฺณเว
ปฏิกฺกาคฺคฺ เอลสฺสํ ภาสิตสฺสํ อตฺโถ ภควโต ชมฺมํ สฺสฺวา ภิกฺข
ชาเรสฺสํนฺตํ ๑ เตนฺทํ ภิกฺขเว สฺสํนํ สํชฺชํ มนฺตํโรถ ภาสิตสฺสา
มฺมํ ๑ เหวํ ภนฺเตติ ไช เค ภิกฺขเว ภควโต ปจฺจุสฺสํสํ ๑ ภควา
เอกทโวจ ฐเป ไช ภิกฺขเว สติ ฐปํ อฺปาทาย ฐปํ อภินิวิสฺสํ
เอวํ ทิวจี อฺปฺปชฺชติ น วาตา วายนฺติ น นฺชฺโซ สํทนฺติ น
คพฺภินิโย วิชายนฺติ น จนฺทิมสฺสุริยา อฺเทนฺติ वा อเปนฺติ वा
เอลิกฺกขํยํยํยํยํ ๑ เวทนาย สติ ๑ เป ๑ สํญณาย สติ ๑
สํชฺชาเรสฺสํ สติ ๑ วิญฺญาเน สติ วิญฺญาณํ อฺปาทาย วิญฺญาณํ
อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิวจี อฺปฺปชฺชติ น วาตา วายนฺติ น นฺชฺโซ
สํทนฺติ น คพฺภินิโย วิชายนฺติ น จนฺทิมสฺสุริยา อฺเทนฺติ वा
อเปนฺติ वा เอลิกฺกขํยํยํยํยํ ๑

[๔๓๘] ตํ ก็ มณฺเฑน ภิกฺขเว ฐมฺปิ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑
 อนิจุจํ ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺสุํ วาติ ๑ ทุกฺขํ
 ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ อมฺปิ นุ ตํ อนุ-
 ปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิจิ อูปฺปชฺชเยยฺย น วาตา วายนฺติ น นชฺชโ
 สฺนฺทนฺติ น คพฺภินิโย วิชายนฺติ น จนฺทิมสฺสุริยา อุตฺเทนฺติ วา
 อเปนฺติ วา เอตฺถกฺขจายฺยฺยจฺจิตาติ ๑ โน เหนฺตํ ภาณเต ๑ เวทนา
 นิจุจา วา อนิจุจา วาติ ๑ เป ๑ สมฺมวาทา ๑ สงฺฆารวาทา นิจุจา
 วา อนิจุจา วาติ ๑ เป ๑ วิมฺมวาทนํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑
 อนิจุจํ ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺสุํ วาติ ๑ ทุกฺขํ
 ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ อมฺปิ นุ ตํ อนุ-
 ปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิจิ อูปฺปชฺชเยยฺย น วาตา วายนฺติ น นชฺชโ
 สฺนฺทนฺติ น คพฺภินิโย วิชายนฺติ น จนฺทิมสฺสุริยา อุตฺเทนฺติ วา
 อเปนฺติ วา เอตฺถกฺขจายฺยฺยจฺจิตาติ ๑ โน เหนฺตํ ภาณเต ๑ ยมฺมํทํ
 ทิฏฺฐิํ สฺสุํ มุคํ วิมฺมวาทํ ปตฺตํ ปริเยสํ อนฺนวิจฺจิตํ มนสา ตมฺปิ
 นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ
 วา ตํ สฺสุํ วาติ ๑ ทุกฺขํ ภาณเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณาม-
 ธมฺมํ อมฺปิ นุ ตํ อนุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิจิ อูปฺปชฺชเยยฺย น วาตา
 วายนฺติ น นชฺชโ สฺนฺทนฺติ น คพฺภินิโย วิชายนฺติ น จนฺทิมสฺสุริยา
 อุตฺเทนฺติ วา อเปนฺติ วา เอตฺถกฺขจายฺยฺยจฺจิตาติ ๑ โน เหนฺตํ ภาณเต ๑
 ยโต โช ภิกฺขเว อริยสํวอกฺกสฺส อิมสฺสุ จสฺสุ จาเนสฺสุ กงฺขา

ปัทมา โหติ ทุกเขมีสฺส กงฺขา ปัทมา โหติ ทุกขสมุทเขมีสฺส
 กงฺขา ปัทมา โหติ ทุกขนิโรเขมีสฺส กงฺขา ปัทมา โหติ ทุกข-
 นิโรธคามินียา ปฏิปทายมีสฺส กงฺขา ปัทมา โหติ ฯ อ ยํ อุลฺลสฺส
 ภิกฺขเว อริยสํวโก โสตาปนฺโน อวิเวกมโห นียโต สมนฺโพธิ-
 ปรายโนติ ฯ

[๔๑๘] ลำดับที่ ๑. กิเลสมี ๒๕ ชาติ ภิกขเว สติ ก็ อุปาทาย ก็
อภินิเวสสัน เหว่ ทิฏฐิจิ อุปปชฺชติ เอตัม มม เอโสหมสฺมิ เอโส
เม อตฺตาคิ ๑ ภควัมมุตตา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑ รูปเป ๒
ภิกขเว สติ รูปํ อุปาทาย รูปํ อภินิเวสสัน เหว่ ทิฏฐิจิ อุปปชฺชติ
เอตัม มม เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ ๑ เวทนาย สติ ๑ เป ๑
สณฺณาย สติ ๑ สังฺฆาเรสฺส สติ ๑ วิญฺญาเน สติ วิญฺญาณํ
อุปาทาย วิญฺญาณํ อภินิเวสสัน เหว่ ทิฏฐิจิ อุปปชฺชติ เอตัม มม
เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ ๑

[๔๒๐] ตํ กิ มณฺเณท ภิกฺขเว ฐึํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ
 อนิจฺจํ ภนฺเต ฯ เป ฯ อปี นุ ตํ อนุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิํ อปฺปปฺปເຍຍ
 ເຂັ້ມ ມມ ເອໂສໝສຸມີ ເອໂສ ເມ ອຕຸຕາຕິ າ ໂນ ເທຕໍ ກນເຕ າ
 ເວທນາ າ ສຸນຸວາ າ ສຸຂາຣາ າ ວິນຸວານໍ ນິຈຸຈໍ ວາ ອນິຈຸຈໍ
 ວາຕິ າ ອນິຈຸຈໍ າ ເປ າ ອປີ ນຸ ຕໍ ອນຸປາທາຍ ເວວໍ ທິງຊີ ອປປຸເສຍຍ
 ເຂັ້ມ ມມ ເອໂສໝສຸມີ ເອໂສ ເມ ອຕຸຕາຕິ າ ໂນ ເທຕໍ ກນເຕ າ
 ຍມຸປິທໍ ທິງຊໍ ສຸຕໍ ມຸຕໍ ວິນຸວາຕໍ ປຕຸຕໍ ປຣິເຍສິຕໍ ອນຸວິຈຣິຕໍ ມນສາ

คัม นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ อนิจุจํ ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ
 ทุกฺขํ วา คํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกฺขํ ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ
 วิปริณามธมฺมํ อป นุ คํ อนุปาทาย เอวํ ทิวจี อุปฺปชฺชเยย
 เอตํ มม เอโสหฺมสมฺมํ เอโส เม อตฺตาติ ฯ โน เหนฺตํ ภาณเต ฯ

ยโต โช ภิกฺขเว อริยสํวกฺสฺส อิมสฺส ฉสฺส จ्ञาเนสฺส กฺงฺขา
 ปหฺนํวา โหติ ทุกฺเขมีสฺส กฺงฺขา ปหฺนํวา โหติ ฯ เป ฯ ทุกฺข-
 นิโรธคามินียา ปฏิปทายมีสฺส กฺงฺขา ปหฺนํวา โหติ ฯ อयํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว อริยสํวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต สมนฺโพธิ-
 ปรายโนติ ฯ

[๔๒๑] สํวคฺคํ ฯ กิธฺมํ นุ โช ภิกฺขเว สติ กิ อฺปาทาย
 กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิวจี อฺปฺปชฺชติ โส อตฺตา โส โตโก
 โส เปจฺจ ภวิสฺสํนิ นิจุจํ ชฺวโ สสฺสโต อวิปริณามธมฺโมติ ฯ
 ภควํมฺมตฺตา โน ภาณเต ธมฺมา ฯ เป ฯ ฐเป โช ภิกฺขเว สติ
 ฐปํ อฺปาทาย ฐปํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิวจี อฺปฺปชฺชติ โส อตฺตา
 ฯ เป ฯ อวิปริณามธมฺโม เวทนาย สติ ฯ เป ฯ สณฺณาย สติ ฯ
 สงฺขารสฺส สติ ฯ วิมฺบวณฺเน สต วิมฺบวณฺณํ อฺปาทาย วิมฺบวณฺณํ
 อภินิวิสฺส เอวํ ทิวจี อฺปฺปชฺชติ โส อตฺตา โส โตโก โส
 เปจฺจ ภวิสฺสํนิ นิจุจํ ชฺวโ สสฺสโต อวิปริณามธมฺโม ฯ

[๔๒๒] คํ กิ มนฺณถ ภิกฺขเว ฐปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ
 อนิจุจํ ภาณเต ฯ เป ฯ วิปริณามธมฺมํ อป นุ คํ อนุปาทาย

เอวํ ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชเยยฺย โส อตฺตตา ๑ เป ๑ อวิปริณามมฺโมติ ๑
 โน เหนฺตํ ภนฺเต ๑ เวทนา ๑ สณฺณ ๑ สงฺฆารว ๑ วิญฺญาณํ
 นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภนฺเต ๑ อปี นุ ตํ อนุปาทาย
 เอวํ ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชเยยฺย โส อตฺตตา ๑ เป ๑ อวิปริณามมฺโมติ ๑
 โน เหนฺตํ ภนฺเต ๑ ยมฺมปีทํ ทิฏฺฐิ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ ปตฺตํ
 ปริยเอตํ อนวิจฺจิตํ มนสา ตํปี นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑
 อนิจุจํ ภนฺเต ๑ ยํ ปณานิจุจํ ๑ เป ๑ อปี นุ ตํ อนุปาทาย เอวํ
 ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชเยยฺย โส อตฺตตา โส โสโก โส เปจฺจ ภวิสฺสํ
 นิจุจํ ชฺชว สุตฺตโต อวิปริณามมฺโมติ ๑ โน เหนฺตํ ภนฺเต ๑

ยโต โช ภิกฺขเว อริยสํวากฺสูตํ อิมेषฺสุ ฉสุ จ्ञาเนสุ กงฺขา
 ปทึนา โหติ ทฺวเขมีสุตํ กงฺขา ปทึนา โหติ ๑ เป ๑ ทฺวเข-
 นิโรคามินิยา ปฏิปทายมีสุตํ กงฺขา ปทึนา โหติ ๑ อयํ อจฺจุจติ
 ภิกฺขเว อริยสํวโก โสตาปนฺโน อวินิปาทมฺโม นียโต สมฺโพธิ-
 ปรายนติ ๑

[๔๒๓] สํวากฺสูตํ ๑ กิธฺมํ นุ โช ภิกฺขเว สติ กิ อูปาทาย กิ
 อภินิวิสุตํ เอวํ ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชติ โน จสุตํ โน จ เม สียา น
 ภวิสฺสํ น เม ภวิสฺสํตํ ๑ ภคจฺมุตกา โน ภนฺเต มฺมา
 ๑ เป ๑ รูป โช ภิกฺขเว สติ รูปํ อูปาทาย รูปํ อภินิวิสุตํ เอวํ
 ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชติ โน จสุตํ โน จ เม สียา น ภวิสฺสํ น

๑ ภวิสฺสํตํ ปาไซ ๑

ตฺติ วิญฺญาณํ อุนฺนาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิตฺตํ เอวํ ทิฏฺฐิจิ อุนฺนาทชฺชตฺติ
นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ ยิฏฺฐํ ๑ เป ๑ กายสฺสํ เกทา อจฺจุตฺตชฺชตฺติ
วินตฺตํนตฺติ น โหนตฺติ ปรมมรณา ๑

[๔๒๖] ตํ ก็ มนุสฺสเว ภิกฺขเว รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑
อนิจุจํ ภาณเต ๑ ยํ ปณฺณิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ อปฺปี นุ ตํ
อุนฺนาทาย เอวํ ทิฏฺฐิจิ อุนฺนาทชฺชชย นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ ยิฏฺฐํ
๑ เป ๑ กายสฺสํ เกทา อจฺจุตฺตชฺชตฺติ วินตฺตํนตฺติ น โหนตฺติ ปรม-
มรณาติ ๑ โน เหตุํ ภาณเต ๑ เวทนา ๑ เป ๑ สณฺญา ๑ สงฺฆารว ๑
วิญฺญาณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภาณเต ๑ เป ๑ อปฺปี
นุ ตํ อุนฺนาทาย เอวํ ทิฏฺฐิจิ อุนฺนาทชฺชชย นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ
ยิฏฺฐํ ๑ เป ๑ กายสฺสํ เกทา อจฺจุตฺตชฺชตฺติ วินตฺตํนตฺติ น โหนตฺติ
ปรมมรณาติ ๑ โน เหตุํ ภาณเต ๑ ยมฺมํทํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ
วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริยตฺตํ อุนฺนวิจฺจิตํ มนสา ตมฺปิ นิจุจํ วา อนิจุจํ
วาติ ๑ อนิจุจํ ภาณเต ๑ เป ๑ อปฺปี นุ ตํ อุนฺนาทาย เอวํ ทิฏฺฐิจิ
อุนฺนาทชฺชชย นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ ยิฏฺฐํ ๑ เป ๑ ย เกจิ อตฺถิก-
วาทํ วทนตฺติ พาเส จ ปณฺทิตเต จ กายสฺสํ เกทา อจฺจุตฺตชฺชตฺติ
วินตฺตํนตฺติ น โหนตฺติ ปรมมรณาติ ๑ โน เหตุํ ภาณเต ๑

ยโต โช ภิกฺขเว อริยสํวากสฺสํ อิมสฺสํ นสฺสํ จ्ञาเนสฺสํ กงฺขา
ปทฺธินา โหติ ทุกฺขเขมฺมิตฺตํ กงฺขา ปทฺธินา โหติ ๑ เป ๑ ทุกฺข-
นิโรธคามินิยา ปฏิปทายมิตฺตํ กงฺขา ปทฺธินา โหติ ๑ อยํ อจฺจุตฺติ

ภิกฺขเว อริยสํวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตมฺโม นียโต สมนฺโพธิ-
ปฺรายนฺติ ฯ

[๔๒๗] สํวคฺคํ ฯ กิธฺมํ นุ โข ภิกฺขเว สฺติ กิํ อูปาทาย
กิํ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิํ อูปฺปชฺชติ กรโต การยโต ฉินฺทโต
เฉทาปฺยโต ปจฺจโต ปจาปฺยโต โสจฺจโต โสจาปฺยโต กิธมโต กิธมา-
ปฺยโต ฌนฺทโต ฌนฺทาปฺยโต ปาณมตีปาตาปฺยโต อทินฺนํ อาทิยโต
สฺนํชํ ฉินฺทโต นิธฺโตปํ หรโต เขภาคาริกํ กโรโต ปริปนฺเน
ติฏฺฐโต ปฺรทาวํ คจฺฉโต มุสา ภณฺโต กรโต น กรียติ ปาปํ
จฺรปฺริยนฺเตน เจมฺปี จกฺกฺเคน โย อิมิสฺสา ปจฺจเวีย ปาเนน เขกํ
มัสฺสํชํ เขกํ มัสฺสํปฺนฺชํ กเรยฺย นตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ นตฺถิ
ปาปสฺสํ อากโม ทกฺขิณญเจมฺปี คงฺคาย ตีรํ คจฺฉेยฺย หนฺนฺโต
ฆาเตนฺโต ฉินฺทนฺโต เฉทาเปนฺโต ปจฺฉนฺโต ปจาเปนฺโต นตฺถิ
ตโตนิทานํ ปาปํ นตฺถิ ปาปสฺสํ อากโม อุตฺตรณฺเจมฺปี คงฺคาย
ตีรํ คจฺฉेยฺย ททฺนฺโต ทาเปนฺโต ยชฺชนฺโต ยชาเปนฺโต นตฺถิ
ตโตนิทานํ ปุณฺณํ นตฺถิ ปุณฺณสฺสํ อากโม ทาเนน ทเมน
สํยเมน สจฺจวชฺเชน นตฺถิ ปุณฺณํ นตฺถิ ปุณฺณสฺสํ อากโมติ ฯ
ภคฺควมฺมุตกา โน ภนฺเต ชมฺมา ฯ เป ฯ ฐเป โข ภิกฺขเว สฺติ
ฐปํ อูปาทาย ฐปํ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิํ อูปฺปชฺชติ กรโต
การยโต ฯ เป ฯ นตฺถิ ปุณฺณํ นตฺถิ ปุณฺณสฺสํ อากโม ฯ
เวทนาย สฺติ ฯ เป ฯ สณฺณาย สฺติ ฯ สงฺฆาเวสุ สฺติ ฯ

วิญญาณเณ สติ วิญญาณํ อุปาทาย วิญญาณํ อภินิวิตฺตํ เอวํ
ทิฏฐิจิ อุปฺปชฺชติ กรโต การยโต ฯ เป ฯ นตฺถิ ปุณฺณํ นตฺถิ
ปุณฺณสฺส อากโม ฯ

[๔๒๘] ตํ ก็ มนุญฺหเว ภิกฺขเว ฐมฺปิ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ
อนิจุจํ ภาณเต ฯ เป ฯ วิปริณามชฺฌมํ อมฺปิ นุ ตํ อนุปาทาย
เอวํ ทิฏฐิจิ อุปฺปชฺชชฺชเยย กรโต การยโต ฯ เป ฯ นตฺถิ ปุณฺณํ
นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโมติ ฯ โน เหตุํ ภาณเต ฯ เวทนา ฯ เป ฯ
สญฺญา ฯ สงฺขารว ฯ วิญญาณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ อนิจุจํ
ภาณเต ฯ เป ฯ อมฺปิ นุ ตํ อนุปาทาย เอวํ ทิฏฐิจิ อุปฺปชฺชชฺชเยย กรโต
การยโต ฯ เป ฯ นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโมติ ฯ โน เหตุํ ภาณเต ฯ
ยมฺมํทํ ทิฏฐิจิ สุตํ มุตํ วิญญาตํ ปตฺตํ ปริยตฺตํ อานุจฺจวตํ มนสา
ตมฺปิ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ อนิจุจํ ภาณเต ฯ เป ฯ อมฺปิ นุ
ตํ อนุปาทาย เอวํ ทิฏฐิจิ อุปฺปชฺชชฺชเยย กรโต การยโต ฯ เป ฯ
นตฺถิ ปุณฺณํ นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโมติ ฯ โน เหตุํ ภาณเต ฯ

ยโต โช ภิกฺขเว อริยสํวากสฺส อิมํสุ ฉสุ ชานํสุ กงฺขา
ปหฺนํวา โหติ ทฺวณฺณมฺปิสุสฺส กงฺขา ปหฺนํวา โหติ ฯ เป ฯ ทฺวณฺณนิโรช-
คามินิยา ปฏิปทายมฺปิสุสฺส กงฺขา ปหฺนํวา โหติ ฯ อयํ อจฺจุจติ ภิกฺขเว
อริยสํวากโก โสตาปนฺโน อวินิปาตชฺฌโม นิยโต สมนุโพธิปวายโนติ ฯ

[๔๒๙] สํวากุถิ ฯ กิถมฺมิ นุ โช ภิกฺขเว สติ ก็ อุปาทาย
ก็ อภินิวิตฺตํ เอวํ ทิฏฐิจิ อุปฺปชฺชติ นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจุโย

สัจจตาณํ สงฺกิลเฬย อเหตุ อุปฺปจฺจยา สัจจตา สงฺกิลิธฺสณฺติ นคฺติ
 เหตุ นคฺติ ปจฺจโย สัจจตาณํ วิสฺสุทฺธิยา อเหตุ อุปฺปจฺจยา สัจจตา
 วิสฺสุทฺธณฺติ นคฺติ พถํ นคฺติ จิริยํ นคฺติ ปุริสธามา นคฺติ ปุริส-
 ปรกฺกโม สพฺเพ สัจจตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ญฺตา สพฺเพ ชีวา
 อวสา อพลา อวิริยา นิยติสงฺกคฺติภาวปรีณตา ฉลฺเลววาภิชาติสฺส สฺส-
 ทุกฺขํ ปฏฺฐิธฺเวทนฺตํ ๑ ภคฺวํมฺลกา โน ภนฺเต ขมฺมา ๑ เป ๑ รูเป
 โข ภิกฺขเว สติ รุปํ อฺปปาทาย รุปํ อภินิวิสฺส เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปปชฺชติ
 นคฺติ เหตุ นคฺติ ปจฺจโย ๑ เป ๑ สฺสทุกฺขํ ปฏฺฐิธฺเวทนฺตํ ๑
 เวทนาย สติ ๑ เป ๑ สณฺณาย สติ ๑ สงฺขารสฺส สติ ๑ วิญฺญาเน
 สติ วิญฺญาณํ อฺปปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปปชฺชติ
 นคฺติ เหตุ นคฺติ ปจฺจโย ๑ เป ๑ สฺสทุกฺขํ ปฏฺฐิธฺเวทนฺตํ ๑

[๔๓๐] ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว รุปํ นิจุํ วา อนิจุํ วาติ ๑
 อนิจุํ ภนฺเต ๑ เป ๑ วิปริณามขมฺมํ อปฺปี นุ ตํ อฺปปาทาย
 เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปปชฺชชฺช นคฺติ เหตุ นคฺติ ปจฺจโย ๑ เป ๑
 สฺสทุกฺขํ ปฏฺฐิธฺเวทนฺตํ ๑ โน เหตุ ภนฺเต ๑ เวทนา ๑ เป ๑
 สณฺณา ๑ สงฺขารว ๑ วิญฺญาณํ นิจุํ วา อนิจุํ วาติ ๑ อนิจุํ
 ภนฺเต ๑ เป ๑ อปฺปี นุ ตํ อฺปปาทาย เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปปชฺชชฺช
 นคฺติ เหตุ นคฺติ ปจฺจโย ๑ เป ๑ สฺสทุกฺขํ ปฏฺฐิธฺเวทนฺตํ ๑
 โน เหตุ ภนฺเต ๑ ยมฺมํทํ ทิฏฺฐิ สฺสํ มุคฺติ วิญฺญาตํ ปคฺติ ปริเยสํ
 อญฺจิริตํ มนสา ตปฺปี นิจุํ วา อนิจุํ วาติ ๑ อนิจุํ ภนฺเต

าเปฯ อมี นุ ตํ อญฺปาทาย เหวํ ทิวชี่ อญฺปชฺชเยยฺย นตฺถิ เหตุ
นตฺถิ ปจฺจโยฯ าเปฯ สฺยทฺถกฺขํ ปฏฺฐิเวทนตฺตํ ๑ โน เหตุ ภาณเตฯ ๑

ยโต โช ภิกฺขเว อริยสํวอกฺกตฺส อิมสฺส ฉสฺส จ्ञาเนสฺส กงฺขา ปทึนา
โหติ ทฺถกฺขมึตฺส กงฺขา ปทึนา โหติฯ ๑ ๑ ทฺถกฺขนิโรธคามินิยา
ปฏฺฐิพทายมึตฺส กงฺขา ปทึนา โหติฯ ๑ อมฺ ๑ จุจฺจติ ภิกฺขเว อริย-
สํวอกฺโก โสตาปนฺโน อวิณีปาทมฺโม นียโต สมนฺโพรปฺปายโนติฯ ๑

[๔๓๑] สํวอกฺกํ ๑ กิธฺมํ นุ โช ภิกฺขเว สติ กิ อญฺปาทาย
กิ อภินิวิตฺส เหวํ ทิวชี่ อญฺปชฺชติ สตฺตติเม กายา อกฺขฺยา อกฺขฺยวิชา
อนิมฺมิตฺตา อนิมฺมิตฺตวิชา วณฺณมา กฺขฺยจฺจํ เอตฺถกฺขจฺจํ อญฺจิจฺจํ เต น
อิตฺตชฺชติ น วิปริณฺมณฺติ อณฺณมณฺณํ พฺยาเชนฺติ นํ ๑ อณฺณ-
มณฺณตฺส สฺยชฺช วา ทฺถกฺขชฺช วา ๑ กตฺตเม สตฺต ๑ ปจฺจวีกาโย
อาโปกาโย เตโชกาโย วาโยกาโย สฺยชฺช ทฺถกฺขชฺช ชฺชเว ๑ สตฺตติเม
กายา อกฺขฺยา อกฺขฺยวิชา อนิมฺมิตฺตา อนิมฺมิตฺตวิชา วณฺณมา กฺขฺยจฺจํ
เอตฺถกฺขจฺจํ อญฺจิจฺจํ เต น อิตฺตชฺชติ น วิปริณฺมณฺติ น อณฺณ-
มณฺณํ พฺยาเชนฺติ นํ ๑ อณฺณมณฺณตฺส สฺยชฺช วา ทฺถกฺขชฺช วา ๑
โยมึ ติณฺเหณ สตฺตเกณ สฺสํ ฉินฺทติ น โภจฺจิ ทิณฺจ^๒ ชฺชวีกา
โวโรเปติฯ ๑ สตฺตทฺถกฺกํ เทว กายานมฺมุตฺตเรน สตฺตํ จิวรฺมณฺณวิตฺติ ๑
จฺจทฺทสฺส โช ปณิมานิ โยนิปฺปมฺมตฺตสฺสทฺสทฺสํ สยฺยจฺจ ๑ สตฺตานิ ๑
๑ สตฺตานิ ปณฺจ ๑ กมฺมฺโน สตฺตานิ ๑ ปณฺจ ๑ กมฺมฺมานิ ตฺตนิ ๑

๑ ส. อ. เหวํ ๑ พ. พฺยาปาเชนฺติ ๑ ๒ ส. เหวํ ๑ พ. ตํ ๑

វិណុណាណំ ឧភិវិសុតំ ខេវំ តិរិយាទិស្តុតេ ឧប្បឫទ្ធិ ឥតុតិមេ កាយា ឧក្ខវា
ឧក្ខវិចារា ។ បេ ។ ឥតុតុកុចំ ប្រតេត្តិ ។

[៤៣២] តំ កំ មឈុឈេ ភិកុខេ រូបំ និទុំ វា ឧនិទុំ វាតិ ។
ឧនិទុំ រាហុតេ ។ យំ ប្រាណិទុំ តុកុចំ វិប្រិណាមធុមំ ឧប្បិ អុ តំ
ឧបាតាយ ខេវំ តិរិយាទិស្តុតេ ឧប្បឫទ្ធិ ឥតុតិមេ កាយា ឧក្ខវា ឧក្ខវិចារា
។ បេ ។ ឥតុតុកុចំ ប្រតេត្តិ ។ ណៃ តេតំ រាហុតេ ។ វេត្តា ។ បេ ។
ឥណុណា ។ ឥតុតារា ។ វិណុណាណំ និទុំ វា ឧនិទុំ វាតិ ។
ឧនិទុំ រាហុតេ ។ ឧប្បិ អុ តំ ឧបាតាយ ខេវំ តិរិយាទិស្តុតេ ឧប្បឫទ្ធិ
ឥតុតិមេ កាយា ឧក្ខវា ឧក្ខវិចារា ។ បេ ។ ឥតុតុកុចំ ប្រតេត្តិ ។
ណៃ តេតំ រាហុតេ ។ យម្បិកំ តិរិយាទិស្តុតេ ឥតុតំ អុតំ វិណុណាណំ ប្រតុតំ
ប្រិយេសិតំ ឧប្បិវិចារំ មនសា តំប្បិ និទុំ វា ឧនិទុំ វាតិ ។ ឧនិទុំ
រាហុតេ ។ បេ ។ ឧប្បិ អុ តំ ឧបាតាយ ខេវំ តិរិយាទិស្តុតេ ឧប្បឫទ្ធិ
ឥតុតិមេ កាយា ឧក្ខវា ឧក្ខវិចារា ។ បេ ។ និវេត្តិយមាណា ឥតុតុកុចំ
ប្រតេត្តិ ។ ណៃ តេតំ រាហុតេ ។

យតោ ឧ ភិកុខេ ឧរិយសាវតុតំ ឧរិយេ ឧតុតុ ឧរិយេ ឧតុតុ ឧរិយេ ឧតុតុ
តៃតិ តុកុចំ ឧតុតុ ឧតុតុ តៃតិ ។ បេ ។ តុកុចំ ឧរិយេ ឧតុតុ ឧរិយេ
ប្រិយេសិតុតុ ឧតុតុ ឧតុតុ តៃតិ ។ ឧប្បិ ឧតុតុ ភិកុខេ ឧរិយេ
សាវតុ តៃតាបតុ ឧរិយេ ឧតុតុ ឧរិយេ ឧតុតុ ឧរិយេ ឧតុតុ ឧរិយេ ឧតុតុ ។

[៤៣៣] សាវតុតុ ។ តៃតុ អុ ឧ ភិកុខេ ឧតុតុ កំ ឧបាតាយ
កំ ឧរិយេ ឧតុតុ ខេវំ តិរិយាទិស្តុតេ ឧប្បឫទ្ធិ ឥតុតុតៃ តៃតុតុ ។ រាហុតុ

[๔๓๕] สํวตฺถํ ๑ กิสมํ นุ โห ภิกฺขเว สติ ทิ อฺปาทาย
 ทิ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทัญญูจํ อฺปฺปชฺชติ อตฺตสฺสโต โถโกติ ๑ ภค-
 มฺมกกา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑ รุเป โห ภิกฺขเว สติ ๑ เป ๑
 เวทนาย สติ ๑ สณฺณาย สติ ๑ สงฺฆาเรสุ สติ ๑ วิญฺญาเน
 สติ วิญฺญาณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภนฺเต ๑ เป ๑
 อมฺปี นุ ตํ อฺปาทาย เหวํ ทัญญูจํ อฺปฺปชฺชชเยย อตฺตสฺสโต โถโกติ ๑
 โน เหวํ ภนฺเต ๑ ยมฺมํทํ ทัญญูจํ สฺสํ มุคํ วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริยสฺสํ
 อญฺจจริตํ มนสา ตมฺปี นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑ อนิจุจํ ภนฺเต
 ๑ เป ๑ อมฺปี นุ ตํ อฺปาทาย เหวํ ทัญญูจํ อฺปฺปชฺชชเยย อตฺตสฺสโต
 โถโกติ ๑ โน เหวํ ภนฺเต ๑

ยโต โห ภิกฺขเว อริยสํวตฺถสฺส อิมํสุ ฌสุ จ्ञาเนสุ กฺขชา ปทึนา
 โหติ ทฺวเขมฺมสฺส กฺขชา ปทึนา โหติ ๑ เป ๑ ทฺวเขมฺมโรชคามินิยา
 ปฏฺธิปทายมฺมสฺส กฺขชา ปทึนา โหติ ๑ อญฺ จุจฺจติ ภิกฺขเว อริย-
 สํวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตชฺมโม นียโต สมฺโพธิปราชฺโนติ ๑

[๔๓๖] สํวตฺถํ ๑ กิสมํ นุ โห ภิกฺขเว สติ ทิ อฺปาทาย
 ทิ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทัญญูจํ อฺปฺปชฺชติ อนนฺตวา โถโกติ ๑ ภค-
 มฺมกกา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑ นียโต สมฺโพธิปราชฺโนติ ๑

[๔๓๗] สํวตฺถํ ๑ กิสมํ นุ โห ภิกฺขเว สติ ทิ อฺปาทาย
 ทิ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทัญญูจํ อฺปฺปชฺชติ อนนฺตวา โถโกติ ๑ ภค-
 มฺมกกา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑ นียโต สมฺโพธิปราชฺโนติ ๑

[๔๓๘] สํวตฺถํ ๑ กิธมฺมํ นุ โห วิกฺขเว สติ กิ อฺปาทาย
 กิ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ ตํ ชฺวํ ตํ สํวณฺติ ๑ ภคฺวํ
 มฺมุตฺตา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑ นิยโต สมนฺโพธิปฺปายโนติ ๑

[๔๓๙] สํวตฺถํ ๑ กิธมฺมํ นุ โห วิกฺขเว สติ กิ อฺปาทาย
 กิ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ อณฺณํ ชฺวํ อณฺณํ สํวณฺติ ๑
 ภคฺวํมฺมุตฺตา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑ นิยโต สมนฺโพธิปฺปายโนติ ๑

[๔๔๐] สํวตฺถํ ๑ กิธมฺมํ นุ โห วิกฺขเว สติ กิ อฺปาทาย
 กิ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ โหติ ตถาคโต ปรมฺมมรณาติ ๑
 ภคฺวํมฺมุตฺตา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑ นิยโต สมนฺโพธิปฺปายโนติ ๑

[๔๔๑] สํวตฺถํ ๑ ตฺตร โห ๑ กิธมฺมํ นุ โห วิกฺขเว สติ
 กิ อฺปาทาย กิ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมมรณาติ ๑ ภคฺวํมฺมุตฺตา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑
 นิยโต สมนฺโพธิปฺปายโนติ ๑

[๔๔๒] สํวตฺถํ ๑ กิธมฺมํ นุ โห วิกฺขเว สติ กิ อฺปาทาย
 กิ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ โหติ จ น จ โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมมรณาติ ๑ ภคฺวํมฺมุตฺตา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑
 นิยโต สมนฺโพธิปฺปายโนติ ๑

[๔๔๓] สํวตฺถํ ๑ กิธมฺมํ นุ โห วิกฺขเว สติ กิ อฺปาทาย
 กิ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ เหว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมมรณาติ ๑ ภคฺวํมฺมุตฺตา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑

รูปเป โข ภิกฺขเว สติ รูปํ อูปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ
อูปปชฺชติ เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ ฯ เป ฯ

[๔๔๔] ตํ ก็ มนุสฺส ภิกฺขเว รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ
อนิจุจํ ภาณเต ฯ เป ฯ วิปริณามชมฺมํ อปิ นุ ตํ อูปาทาย
เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชเยยฺย เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรมมรณาติ ฯ โน เหตุํ ภาณเต ฯ ยมฺปิทํ ทิฏฺฐิ สุตํ มุตํ
วิณฺณวตํ ปตฺตํ ปริยสิตํ อหฺมิจริตํ มนสา ตมฺปิ นิจุจํ วา อนิจุจํ
วาติ ฯ อนิจุจํ ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ ทฺวํ วา ตํ สุตํ
วาติ ฯ ทฺวํ ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจุจํ ทฺวํ วิปริณามชมฺมํ อปิ
นุ ตํ อูปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชเยยฺย เหนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ ฯ โน เหตุํ ภาณเต ฯ

ยโต จ โข ภิกฺขเว อริยสํวกสฺส อิมํสุ ๑๑ สํว กงฺขา
ปหฺนํว โหติ ทฺวเขมีสฺส กงฺขา ปหฺนํว โหติ ทฺวชฺสํมฺทเยมีสฺส
กงฺขา ปหฺนํว โหติ ฯ เป ฯ นียโต สมนุสฺสปรายโนติ ฯ

โสตาปตฺติกคฺโค ฯ

อฏฺฐารสเวชฺชากรณํ นิฏฺฐิตํ ฯ

វិទ្យាជីវៈតំបុត្រេ តុតិយបៀមាតៃ តុតិយ

[៤៤៥] ឥវាគុតំ ។ ភិក្ខុនំ អុ ខៃ ភិក្ខុវេ ឥតិ កំ ចុបាតាយ
កំ ឧភិវិវត្តំ ខេវំ វិទ្យាជី ចុបុប្ផធម៌ អ វាគា វាយនុតិ អ អនុត្ថ
ឥនុត្ថនុតិ អ គុភិក្ខុនិយ វិធាយនុតិ អ អនុត្ថមនុត្ថរិយា ចុតេនុតិ វា
ចបេនុតិ វា ខេតិក្ខុនុត្ថយិក្ខុនុត្ថិកាតិ ។ ភាគវិមុត្តកា ណ ភាគេ ធម្មា
។ បេ ។ រូបេ ខៃ ភិក្ខុវេ ឥតិ រូបំ ចុបាតាយ រូបំ ឧភិវិវត្តំ ខេវំ
វិទ្យាជី ចុបុប្ផធម៌ អ វាគា វាយនុតិ ។ បេ ។ ខេតិក្ខុនុត្ថយិក្ខុនុត្ថិកាតិ ។
វេតនាយ ឥតិ ។ បេ ។ ឥនុត្ថាយ ឥតិ ។ ឥនុត្ថារេតុ ឥតិ ។ វិធម្មាយាណ
ឥតិ វិធម្មាយាណំ ចុបាតាយ វិធម្មាយាណំ ឧភិវិវត្តំ ខេវំ វិទ្យាជី ចុបុប្ផធម៌
អ វាគា វាយនុតិ ។ បេ ។ ខេតិក្ខុនុត្ថយិក្ខុនុត្ថិកាតិ ។

[៤៤៦] តំ កំ អនុបាត ភិក្ខុវេ រូបំ អិទុទំ វា ឧភិវិវត្តំ វាតិ ។
ឧភិវិវត្តំ ភាគេ ។ បេ ។ វិបរិណាមធម្មំ ឧបិ អុ តំ ឧបាតាយ
ខេវំ វិទ្យាជី ចុបុប្ផធម៌ អ វាគា វាយនុតិ ។ បេ ។ ខេតិក្ខុនុត្ថយិក្ខុនុត្ថិកាតិ ។
ណ អេតំ ភាគេ ។ ធម៌ ខៃ ភិក្ខុវេ តុតិយ ឥតិ
តុតិយ ចុបាតាយ តុតិយ ឧភិវិវត្តំ ខេវំ វិទ្យាជី ចុបុប្ផធម៌ អ វាគា
វាយនុតិ ។ បេ ។ ខេតិក្ខុនុត្ថយិក្ខុនុត្ថិកាតិ ។ វេតនា ។ បេ ។ ឥនុត្ថា ។
ឥនុត្ថារា ។ វិធម្មាយាណំ អិទុទំ វា ឧភិវិវត្តំ វាតិ ។ ឧភិវិវត្តំ ភាគេ ។
។ បេ ។ វិបរិណាមធម្មំ ឧបិ អុ តំ ឧបាតាយ ខេវំ វិទ្យាជី
ចុបុប្ផធម៌ អ វាគា វាយនុតិ ។ បេ ។ ខេតិក្ខុនុត្ថយិក្ខុនុត្ថិកាតិ ។

โน เहां ภนเต ๑ อิติ โห ภิกขเว ทุกฺเช สติ ทุกฺขํ อุปาทาย
 ทุกฺขํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิวชี อุปฺปชฺชติ น วาตา วายนฺติ น
 นชฺชโห สันทนฺติ น คพฺภินิโย วิชายนฺติ น จนฺทิมสฺสุริยา อุกฺเทนฺติ
 वा उपेनฺติ वा हेติฏฺฐายิฏฺฐิจิตฺตาติ ๑ (ปฺริมคฺคณานิ ทิ อฏฺฐารส
 เจยฺยากรณานิ จิตฺตารานิ) ๑

[๔๔๘] สํวตฺถํ ๑ ตตฺร โห ๑ ภิสฺสํ นุ โห ภิกขเว สติ
 ทิ อุปาทาย ทิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิวชี อุปฺปชฺชติ เหว โหติ
 น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาคิ ๑ ภคจฺมุตฺตา โน ภนเต
 ชมฺมา ๑ เป ๑ รูปे โห ภิกขเว สติ รูปํ อุปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส
 เอวํ ทิวชี อุปฺปชฺชติ เหว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรม-
 มรณาคิ ๑ เวทนาย สติ ๑ เป ๑ สณฺณาย สติ ๑ สงฺขารสฺส
 สติ ๑ วิญฺเณสฺส สติ วิญฺเณสฺสํ อุปาทาย วิญฺเณสฺสํ อภินิวิสฺส
 เอวํ ทิวชี อุปฺปชฺชติ เหว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรณาคิ ๑

[๔๔๘] ตํ ทิ มณฺเณท ภิกขเว รูปํ นิจุจํ वा อนิจุจํ วาติ ๑
 อนิจุจํ ภนเต ๑ เป ๑ จิปรินามชฺชมํ อปฺปี นุ ตํ อนุปาทาย
 เอวํ ทิวชี อุปฺปชฺชเยยฺย เหว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรม-
 มรณาคิ ๑ โน เहां ภนเต ๑ อิติ โห ภิกขเว ทุกฺเช สติ
 ทุกฺขํ อุปาทาย ทุกฺขํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิวชี อุปฺปชฺชติ เหว
 โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาคิ ๑ เวทนา ๑ เป ๑

ทิวจีตํยตฺเต ตติยเปຍယါໄສ ຫຕິໂຍ

[໔໕໖] ດ່າວຕຸ້ດ໌ ໑ ຫຕຸຣ ໂຂ ໑ ຕິດຸ່ມ໌ ນຸ ໂຂ ກິກຸຂເວ ສຕິ
 ກີ໌ ອຸປາທາຍ ກີ໌ ອກິນິວິດຸ່ສ໌ ເວວ໌ ທິງຸຈີ ອຸປຸປຊຸສຕິ ນ ວາຕາ
 ວາຍນຸຕິ ນ ນຊ໌ໂຂ ສ໌ນຸທນຸຕິ ນ ຄຸພຸກິນິໂຍ ວິຊາຍນຸຕິ ນ ຈນຸທິມສຸຣິຍາ
 ອຸເທນຸຕິ ວາ ອເປນຸຕິ ວາ ເອສິກຸງຊ່າຍິງຸຈີຕາຕິ ໑ ກກວ໌ມຸດກາ ໂນ
 ກນຸເຕ ຣມຸມາ ໑ ເປ ໑ ຮູເປ ໂຂ ກິກຸຂເວ ສຕິ ຮູປ໌ ອຸປາທາຍ ຮູປ໌
 ອກິນິວິດຸ່ສ໌ ເວວ໌ ທິງຸຈີ ອຸປຸປຊຸສຕິ ນ ວາຕາ ວາຍນຸຕິ ໑ ເປ ໑
 ເອສິກຸງຊ່າຍິງຸຈີຕາຕິ ໑ ເວທນາຍ ສຕິ ໑ ເປ ໑ ສ໌ນຸພາຍ ສຕິ ໑
 ສ໌ງຊາເຣສຸ ສຕິ ໑ ວິນຸພາເເ ສຕິ ວິນຸພາເເ ອຸປາທາຍ ວິນຸພາເເ
 ອກິນິວິດຸ່ສ໌ ເວວ໌ ທິງຸຈີ ອຸປຸປຊຸສຕິ ນ ວາຕາ ວາຍນຸຕິ ໑ ເປ ໑
 ເອສິກຸງຊ່າຍິງຸຈີຕາຕິ ໑

[໔໖໐] ຕ໌ ກີ໌ ມຸນຸພດ ກິກຸຂເວ ຮູປ໌ ນິຈຸຈ໌ ວາ ອນິຈຸຈ໌ ວາຕິ ໑
 ອນິຈຸຈ໌ ກນຸເຕ ໑ ເປ ໑ ວິປຣິດາມຣມ໌ ອປ໌ ນຸ ຕ໌ ອນຸປາທາຍ
 ເວວ໌ ທິງຸຈີ ອຸປຸປຊຸເຍຍ ນ ວາຕາ ວາຍນຸຕິ ໑ ເປ ໑ ເອສິກຸງຊ່າ-
 ຍິງຸຈີຕາຕິ ໑ ໂນ ເທດ໌ ກນຸເຕ ໑ ອຕິ ໂຂ ກິກຸຂເວ ຍທນິຈຸຈ໌ ຕ໌
 ທຸກ໌ ຕຕຸ່ມ໌ ສຕິ ຕຸປາທາຍ ເວວ໌ ທິງຸຈີ ອຸປຸປຊຸສຕິ ນ ວາຕາ
 ວາຍນຸຕິ ນ ນຊ໌ໂຂ ສ໌ນຸທນຸຕິ ນ ຄຸພຸກິນິໂຍ ວິຊາຍນຸຕິ ນ ຈນຸທິມສຸຣິຍາ
 ອຸເທນຸຕິ ວາ ອເປນຸຕິ ວາ ເອສິກຸງຊ່າຍິງຸຈີຕາຕິ ໑ ເວທນາ ໑ ເປ ໑
 ສ໌ນຸພາ ໑ ສ໌ງຊາຣາ ໑ ວິນຸພາເເ ນິຈຸຈ໌ ວາ ອນິຈຸຈ໌ ວາຕິ ໑

อนิจฺจํ ภาณเต ฯ เป ฯ วิปริณามธมฺมํ อปฺปี นุ ตํ อนุปาทาย
 เหวํ ทิฏฺฐิํ อุปฺปชฺเชยฺย น วาตา วายนฺติ ฯ เป ฯ เอตฺถกฺขฺชา-
 ยิฏฺฐิจิตฺตาติ ฯ โน เหตุํ ภาณเต ฯ อิติ โช ภิกฺขเว ยถนิจฺจํ ตํ
 ทุกฺขํ ตสฺมိํ สติ ตทฺฐปาทาย เหวํ ทิฏฺฐิํ อุปฺปชฺชติ ฯ เป ฯ
 เอตฺถกฺขฺชา ยิฏฺฐิจิตฺตาติ ฯ (ฉฬฺหิํสํ วิตุถาเรตพฺพทานิ) ฯ

[๔๖๓] สํวคฺถํ ฯ กิํสฺมिํ นุ โช ภิกฺขเว สติ กิํ อุปาทาย
 กิํ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิํ อุปฺปชฺชติ อทฺทขมฺสฺสํ อตฺตา โหติ
 อโรโค ปรมฺมรณาทิ ฯ ภควํมฺลกา โน ภาณเต ธมฺมา ฯ เป ฯ
 รูปे โช ภิกฺขเว สติ รูปํ อุปาทาย รูปํ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิ-
 อุปฺปชฺชติ อทฺทขมฺสฺสํ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณาทิ ฯ
 เวทนาย สติ ฯ เป ฯ สณฺณาย สติ ฯ สํขารสฺสํ สติ ฯ วิญฺเฒาเน
 สติ วิญฺเฒาณํ อุปาทาย วิญฺเฒาณํ อภินิวิสฺสํ เหวํ ทิฏฺฐิํ อุปฺปชฺชติ
 อทฺทขมฺสฺสํ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณาทิ ฯ

[๔๖๔] ตํ กิํ มนฺุเบถ ภิกฺขเว รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ
 อนิจฺจํ ภาณเต ฯ เป ฯ วิปริณามธมฺมํ อปฺปี นุ ตํ อนุปาทาย
 เหวํ ทิฏฺฐิํ อุปฺปชฺเชยฺย อทฺทขมฺสฺสํ อตฺตา โหติ อโรโค ปรม-
 มรณาทิ ฯ โน เหตุํ ภาณเต ฯ อิติ โช ภิกฺขเว ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ
 ตสฺมिํ สติ ตทฺฐปาทาย เหวํ ทิฏฺฐิํ อุปฺปชฺชติ อทฺทขมฺสฺสํ อตฺตา
 โหติ อโรโค ปรมฺมรณาทิ ฯ เวทนา ฯ เป ฯ สณฺณา ฯ สํขารว ฯ
 วิญฺเฒาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ภาณเต ฯ เป ฯ

วิปริณามธมมํ อปี นุ ตํ อนุปาทาย เอวํ ทิวจี อูปุปชเชยฺย
 อทุกขมตฺตํ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาติ ฯ โน เหตุ
 ภาวนเต ฯ อิติ โส ภิกขเว ยถนิจุํ ตํ ทุกฺขํ ตตฺถมํ สติ ตท-
 ปาทาย เอวํ ทิวจี อูปุปชติ อทุกขมตฺตํ อตฺตา โหติ อโรโค
 ปรมมรณาติ (คติยเปยุยาโต) ฯ

ពិរុទ្ធិឥតុតុពេ ទតុតុពេបេយ្យាតៃ ទតុតុតៃ

[៤៦៣] ឥវតុតៃ ។ ពិសុត្តិ អុ ខៃ ពិសុតុពេ ឥតិ ក៏ ចុបាតាយ
 ក៏ ចរិកិវិសុត្ត ខេវំ ពិរុទ្ធិ ចុបុបុធម្មតិ អ វាតា វាយនុតិ អ អធិសៃ
 ឥនុតុតិ អ កុវិភិកិយ វិធាយនុតិ អ អនុតិវិសុត្តិ ចុតេនុតិ វា
 ចបេនុតិ វា ខេតិកុទ្ធិវិសុត្តិធាតិ ។ រាគវិសុត្តិ អ រាគ អនុតេ អនុតេ
 ។ បេ ។ រូបេ ខៃ ពិសុតុពេ ឥតិ រូបំ ចុបាតាយ រូបំ ចរិកិវិសុត្ត ខេវំ
 ពិរុទ្ធិ ចុបុបុធម្មតិ អ វាតា វាយនុតិ ។ បេ ។ ខេតិកុទ្ធិវិសុត្តិធាតិ ។
 វេតនាយ ឥតិ ។ បេ ។ ឥនុតុតាយ ឥតិ ។ ឥនុតុតាយ ឥតិ ។ វិសុតុតាយ
 ឥតិ វិសុតុតាយ ចុបាតាយ វិសុតុតាយ ចរិកិវិសុត្ត ខេវំ ពិរុទ្ធិ ចុបុបុធម្មតិ
 អ វាតា វាយនុតិ ។ បេ ។ ខេតិកុទ្ធិវិសុត្តិធាតិ ។

[៤៦៤] តំ ក៏ អនុតុត ពិសុតុពេ រូបំ អិសុត្តិ វា អនុតុត វាតិ ។
 អនុតុត រាគ ។ យំ ឥនុតុត អនុតុត វា តំ ឥនុតុត វាតិ ។ អនុតុត
 រាគ ។ យំ ឥនុតុត អនុតុត វិសុតុតាយ អនុតុត កតុត អុ តំ ឥនុតុត
 ឥនុតុត ខេតិ អនុតុត ខេតិ អនុតុត ខេតិ អនុតុត វា អនុតុត វា
 អនុតុត ។ វេតនាយ ។ បេ ។ ឥនុតុត ។ ឥនុតុត ។ វិសុតុតាយ
 អនុតុត វា អនុតុត វាតិ ។ អនុតុត រាគ ។ យំ ឥនុតុត អនុតុត វា
 តំ ឥនុតុត វាតិ ។ អនុតុត រាគ ។ យំ ឥនុតុត អនុតុត វិសុតុតាយ អនុតុត
 កតុត អុ តំ ឥនុតុត ឥនុតុត ខេតិ អនុតុត ខេតិ អនុតុត វា អនុតុត វា
 អនុតុត ។ អនុតុត រាគ ។

[๔๖๕] ตตฺถมา ติทฺท ภัทฺทเว ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตฺตํคานาคคปจฺจุป-
 ปนฺนํ อชฺชณฺคตฺตํ วา พหิทฺทชา วา โอฬาริกํ วา สุตฺตมํ วา ธีนํ
 วา ปณฺณํ ตํ วา ยนฺนุเร สันฺติเก วา สัพฺพํ รูปํ เนตํ มม
 เนโสฬสฺสํ น เมโส อตฺตคาคิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺส-
 ปญฺญา ย ทฺวํสพฺพํ ๑ ยถา กาลิ เวทนา ๑ ยถา กาลิ สญฺญา ๑
 เย เกหิ สงฺขารว ๑ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตฺตํคานาคคปจฺจุป-
 ปนฺนํ อชฺชณฺคตฺตํ วา พหิทฺทชา วา โอฬาริกํ วา สุตฺตมํ วา ธีนํ วา
 ปณฺณํ ตํ วา ยนฺนุเร สันฺติเก วา สัพฺพํ วิญฺญาณํ เนตํ มม เนโส-
 ฬสฺสํ น เมโส อตฺตคาคิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺส-
 ปญฺญา ย ทฺวํสพฺพํ ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑ เป ๑ นวปํ อิตฺตตฺตยาติ ปชานาตฺติ ๑

[๔๖๖] ตาวตฺถํ ๑ กิธฺมํ นุ โห ภัทฺทเว สติ กิ อฺปาทาย
 กิ อภินิวิสฺสํ เอวํ ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ อตฺตมฺสํ อตฺตา โหติ
 อโรโค ปรมมฺรณาติ ๑ ภควํมฺตกา โน ภนฺเต ชมฺมา ๑ เป ๑
 รูปे โห ภัทฺทเว สติ รูปํ อฺปาทาย รูปํ อภินิวิสฺสํ เอวํ ทิฏฺฐิ
 อฺปฺปชฺชติ อตฺตมฺสํ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมฺรณาติ ๑
 เวทนาย สติ ๑ เป ๑ สญฺญา สติ ๑ สงฺขารสฺสํ สติ ๑ วิญฺญาเน
 สติ วิญฺญาณํ อฺปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺสํ เอวํ ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ
 อตฺตมฺสํ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมฺรณาติ ๑

[๔๖๗] ตํ กิ มนฺยณฺณ ภัทฺทเว รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ๑
 อนิจุจํ ภนฺเต ๑ ยํ ปณฺณนิจุจํ ทฺวํส วา ตํ สุตฺตมํ วาติ ๑ ทฺวํส

ภนเต ๑ ยัม ปณานิจุจํ ทุกขํ วิปริณามชมมํ กถถํ นุ ตํ สมนุ-
 ปสฺสํติ ๑ เอตํ มม เอตฺถมสฺมิมิ เอตฺถ เม อตฺตาทิ ๑ โน
 เหตุํ ภนเต ๑ เวทนา ๑ เป ๑ สญฺญา ๑ สงฺขาร ๑ วิญฺญาณํ
 นิจุจํ ๑ อานิจุจํ ๑ วาติ ๑ อานิจุจํ ภนเต ๑ ยัม ปณานิจุจํ ทุกขํ
 ๑ ตํ สฺจํ ๑ วาติ ๑ ทุกขํ ภนเต ๑ ยัม ปณานิจุจํ ทุกขํ วิปริณาม-
 ชมมํ กถถํ นุ ตํ สมนุปสฺสํติ ๑ เอตํ มม เอตฺถมสฺมิมิ เอตฺถ
 เม อตฺตาทิ ๑ โน เหตุํ ภนเต ๑

[๔๖๘] ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ยงฺกิญฺจิ รูปี อตฺตํคานาคตปจฺจุปปนฺหนํ
 อชฺฌตฺตํ ๑ พหิทฺธา ๑ โอฬาริกํ ๑ สฺสุมํ ๑ หีนํ ๑ ปณฺตํ
 ๑ ยัม ทูเร สฺนติเก ๑ สพฺพํ รูปี เนตํ มม เนตฺถมสฺมิมิ
 น เมตฺถ อตฺตาทิ ๑ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุปฺปญฺญา ยทฺธสฺสพฺพํ ๑
 ย ภาจิ เวทนา ๑ ย ภาจิ สญฺญา ๑ ย ภาจิ สงฺขาร ๑
 ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตฺตํคานาคตปจฺจุปปนฺหนํ อชฺฌตฺตํ ๑ พหิทฺธา
 ๑ โอฬาริกํ ๑ สฺสุมํ ๑ หีนํ ๑ ปณฺตํ ๑ ยัม ทูเร สฺนติเก
 ๑ สพฺพํ วิญฺญาณํ เนตํ มม เนตฺถมสฺมิมิ น เมตฺถ อตฺตาทิ
 ๑ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุปฺปญฺญา ยทฺธสฺสพฺพํ ๑ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว
 สฺสคฺคา อริยสํวโก รูปสฺสํมี นิสฺสํนํ เวทนายมี นิสฺสํนํ
 สญฺญายมี นิสฺสํนํ สงฺขารสฺสํมี นิสฺสํนํ วิญฺญาณสฺสํมี
 นิสฺสํนํ นิสฺสํนํ วิรชฺชติ วิรคฺคา วิมฺบฺบติ วิมฺบฺบติ
 วิมฺบฺบติ ๑ ฌานํ โหติ ๑ ฌาน ๑ ชาติ ๑ วุตฺติ ๑ พุทฺทมจฺจิมิ กตํ

กรณีนี้ นานวัน อิตถุตถายาติ ปชานาตติ ฯ (ปริมคมน์ อฏฐารส
 เวชยาภรรณา ทุติยคมน์ ฉพพัสส วิตุถาเวตพพานิ ตติยคมน์ ฉพพัสส
 วิตุถาเวตพพานิ จตุตถคมน์ ฉพพัสส วิตุถาเวตพพานิ) ฯ

ทิฏฐิสังยุตฺตํ นิฏฐิตํ ฯ

โอฏกนุตสยุตํ

[๔๖๘] ส้าวตถํ ๑ จกฺขํ ภิกฺขเว อนิจุจํ วิปริณามิ อณฺณตภา
 ภาวํ โสคํ อนิจุจํ วิปริณามิ อณฺณตภาวํ ฆานํ อนิจุจํ
 วิปริณามิ อณฺณตภาวํ ชิวหา อนิจุจา วิปริณามํ อณฺณตภาวํ
 กาโย อนิจุโจ วิปริณามํ อณฺณตภาวํ มโน อนิจุโจ วิปริณามํ
 อณฺณตภาวํ ๑ โย ภิกฺขเว อิมะ ชมฺเม เหวํ สทฺทหติ อธิมุจฺจติ ๑
 อยํ อฺจุจฺจติ สทฺธานุสํวํ โอฏกนฺโต สมฺมตฺตนิยามํ สปุปฺปิสฺสํ
 โอฏกนฺโต จิตฺตวตฺโต ปุณฺณชฺชนํ อภพฺโพ ทํ กมฺมํ กาทํ ยํ
 กมฺมํ กตฺวา นิริยํ วา ติรจฺจนายิณํ วา นีตฺติวีสยํ วา อูปปชฺเชยฺย
 อภพฺโพว ตาว กถํ กาทํ ยาว น โสตาปคฺคิณํ สจฺจนิโรติ ๑
 ยสฺส ๒ โย ภิกฺขเว อิมะ ชมฺมา เหวํ ปณฺณาย มตฺตโส นิชฺฌานํ
 ชมฺมํ ๑ อยํ อฺจุจฺจติ ชมฺมานุสํวํ โอฏกนฺโต สมฺมตฺตนิยามํ สปุปฺปิสฺสํ
 โอฏกนฺโต จิตฺตวตฺโต ปุณฺณชฺชนํ อภพฺโพ ทํ กมฺมํ กาทํ ยํ
 กมฺมํ กตฺวา นิริยํ วา ติรจฺจนายิณํ วา นีตฺติวีสยํ วา อูปปชฺเชยฺย
 อภพฺโพว ตาว กถํ กาทํ ยาว น โสตาปคฺคิณํ สจฺจนิโรติ ๑
 โย ภิกฺขเว อิมะ ชมฺเม เหวํ ฆานาติ เหวํ ปสฺสติ ๑ อยํ อฺจุจฺจติ
 โสตาปนฺโน อวินิปาทชฺมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺปายโนติ ๑

[๔๗๐] ส้าวตถํ ๑ ฐปฺวา ภิกฺขเว อนิจุจา วิปริณามิโน อณฺณตภา
 ภาวโน สทฺทา อนิจุจา วิปริณามิโน อณฺณตภาวโน คณฺหา

อนิจฺจา วิปริณามิโน อณฺณตภาวิโน รสา อนิจฺจา วิปริณามิโน
 อณฺณตภาวิโน โสฏฺฐพฺพา อนิจฺจา วิปริณามิโน อณฺณตภาวิโน
 ชมฺมา อนิจฺจา วิปริณามิโน อณฺณตภาวิโน ฯ โย ภิกฺขเว อิม
 ชมฺเม เอวํ สทฺทหติ อชิมนฺจติ ฯ อयํ อจฺจุติ สทฺธานุสํวํ โอฏกนฺโต
 สมฺมุตฺตนิยามํ สปรุสฺสญฺมํ โอฏกนฺโต จิตฺตฺวโต ปุณฺณชนญฺมํ อภพฺโพ
 ตํ กมฺมํ กาคฺคํ ยํ กมฺมํ กตฺวา นิริยํ วา ติรจฺจนโยนี วา ปิตฺติวิสยํ
 วา อุปฺปชฺเชยฺย อภพฺโพว ตาว กาคํ กาคฺคํ ยาว น โสตาปตฺติผลํ
 สจฺฉิกโรติ ฯ ยสฺส ๒ โย ภิกฺขเว อิม ชมฺมา เอวํ ปณฺณาย มตฺตโส
 นิชฺฌานํ ชนฺนติ ฯ อยํ อจฺจุติ ชมฺมานุสํวํ โอฏกนฺโต สมฺมุตฺตนิยามํ
 สปรุสฺสญฺมํ โอฏกนฺโต จิตฺตฺวโต ปุณฺณชนญฺมํ อภพฺโพ ตํ กมฺมํ
 กาคฺคํ ยํ กมฺมํ กตฺวา นิริยํ วา ติรจฺจนโยนี วา ปิตฺติวิสยํ วา
 อุปฺปชฺเชยฺย อภพฺโพว ตาว กาคํ กาคฺคํ ยาว น โสตาปตฺติผลํ
 สจฺฉิกโรติ ฯ โย ภิกฺขเว อิม ชมฺเม เอวํ ชานาติ เอวํ ปสฺสตี ฯ
 อยํ อจฺจุติ โสตาปนฺโน อวินิปาตชฺมุโม นียโต สมฺโพชิปฺรายโนติ ฯ

[๔๗๓] สํวตฺถํ ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ วิปริณามิ
 อณฺณตภาวิ โสตฺถวิญฺญาณํ ฯ เป ฯ ชานวิญฺญาณํ ฯ ชิดฺหา-
 วิญฺญาณํ ฯ กายวิญฺญาณํ ฯ มโนวิญฺญาณํ อนิจฺจํ วิปริณามิ
 อณฺณตภาวิ ฯ โย ภิกฺขเว ฯ เป ฯ สจฺฉิกโรติ ฯ ยสฺส ๒ โย ภิกฺขเว
 ฯ เป ฯ สจฺฉิกโรติ ฯ โย ภิกฺขเว ฯ เป ฯ สมฺโพชิปฺรายโนติ ฯ

[๔๗๔] สํวตฺถํ ฯ จกฺขุสฺสสฺสโส ภิกฺขเว อนิจฺจํ วิปริณามิ

อณฺณตภาภาวํ โสตตมฺมตฺโส ๑ ขานตมฺมตฺโส ๑ ชิวหาตมฺมตฺโส ๑
 กายตมฺมตฺโส ๑ มโนตมฺมตฺโส อนิจฺจา วิปริณามํ อณฺณตภาภาวํ ๑
 โย ภิกฺขเว อิมํ สมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมฺมจฺจติ ๑ อयํ อจฺจติ
 สทฺธานุสํวํ ๑ เป ๑ ตมฺโพนฺธิปฺปายโนติ ๑

[๔๗๓] สํวตฺถํ ๑ จกฺขุสฺสตมฺมตฺตสา เวทนา ภิกฺขเว อนิจฺจา
 วิปริณามํ อณฺณตภาภาวํ โสตตมฺมตฺตสา เวทนา ๑ ขานตมฺมตฺตสา
 เวทนา ๑ ชิวหาตมฺมตฺตสา เวทนา ๑ กายตมฺมตฺตสา เวทนา ๑
 มโนตมฺมตฺตสา เวทนา อนิจฺจา วิปริณามํ อณฺณตภาภาวํ ๑ โย
 ภิกฺขเว อิมํ สมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมฺมจฺจติ ๑ อยํ อจฺจติ
 สทฺธานุสํวํ ๑ เป ๑ ตมฺโพนฺธิปฺปายโนติ ๑

[๔๗๔] สํวตฺถํ ๑ รูปสณฺณตภาภาวํ ภิกฺขเว อนิจฺจา วิปริณามํ
 อณฺณตภาภาวํ สทฺทสณฺณตภาภาวํ ๑ คนฺธสณฺณตภาภาวํ ๑ รสสณฺณตภาภาวํ
 โสณฺณตภาภาวํ ๑ สมฺมสณฺณตภาภาวํ อนิจฺจา วิปริณามํ อณฺณตภาภาวํ ๑
 โย ภิกฺขเว อิมํ สมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมฺมจฺจติ ๑ อยํ อจฺจติ
 สทฺธานุสํวํ ๑ เป ๑ ตมฺโพนฺธิปฺปายโนติ ๑

[๔๗๕] สํวตฺถํ ๑ รูปสณฺณตเจตนา ภิกฺขเว อนิจฺจา วิปริณามํ
 อณฺณตภาภาวํ สทฺทสณฺณตเจตนา ๑ คนฺธสณฺณตเจตนา ๑ รสสณฺณตเจตนา ๑
 โสณฺณตเจตนา ๑ สมฺมสณฺณตเจตนา อนิจฺจา วิปริณามํ อณฺณตภาภาวํ ๑
 โย ภิกฺขเว อิมํ สมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมฺมจฺจติ ๑ อยํ อจฺจติ
 สทฺธานุสํวํ ๑ เป ๑ ตมฺโพนฺธิปฺปายโนติ ๑

[๔๗๖] ส้าวตุถิ์ ๑ รูปตณหา ภิกขเว อนิจจา วิปริณามิ
 อณฺเฏถภาวึ สทฺทตณหา ๑ คนฺตณหา ๑ รตฺตณหา ๑
 โณฏฐัพพตณหา ๑ ชมฺมตณหา อนิจจา วิปริณามิ อณฺเฏถภาวึ ๑
 โย ภิกขเว อิมะ ชมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมุจฺจติ ๑ อยํ อจฺจติ
 สทฺธานุสํวริ์ ๑ เป ๑ สมนุโพธิปฺรายนฺติ ๑

[๔๗๗] ส้าวตุถิ์ ๑ ปจฺจวชฺชาตุ ภิกขเว อนิจจา วิปริณามิ
 อณฺเฏถภาวึ ๑ อวโปชฺชาตุ ๑ เทโชชฺชาตุ ๑ วาโยชฺชาตุ ๑
 อากาสชฺชาตุ ๑ วิญฺญาณชฺชาตุ อนิจจา วิปริณามิ อณฺเฏถภาวึ ๑
 โย ภิกขเว อิมะ ชมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมุจฺจติ ๑ อยํ อจฺจติ
 สทฺธานุสํวริ์ ๑ เป ๑ สมนุโพธิปฺรายนฺติ ๑

[๔๗๘] ส้าวตุถิ์ ๑ รูปิ์ ภิกขเว อนิจจํ วิปริณามิ อณฺเฏถภาวึ
 เวทนา อนิจจา วิปริณามิ อณฺเฏถภาวึ สณฺเฑา ๑ สงฺขารว
 อนิจจา วิปริณามิโน อณฺเฏถภาวึโน วิญฺญาณํ อนิจจํ วิปริณามิ
 อณฺเฏถภาวึ ๑ โย ภิกขเว อิมะ ชมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมุจฺจติ ๑
 อยํ อจฺจติ สทฺธานุสํวริ์ โอฏกนฺโต สมนฺตคฺคินิยามํ สํปฺปฺริสฺสณฺมึ
 โอฏกนฺโต วัตถุคฺคโต ปุฏฺฐชนฺณมึ อภพฺโพ คํ กมฺมํ กาคุํ ยํ
 กมฺมํ กตฺวา นิรยํ วา ติรจฺจถานโยนึ วา ปิตฺติวิสยํ วา อูปปชฺชเยย
 อภพฺโพว ตาว กาลํ กาคุํ ยาว น โสตาปคฺคิณฺถํ สจฺจติโกโรติ ๑
 ยสฺสํ โส ภิกขเว อิมะ ชมฺมา เอวํ ปณฺณาย มคฺคโส นิชฺฌานํ
 ชมฺนติ ๑ อยํ อจฺจติ ชมฺมานุสํวริ์ โอฏกนฺโต สมนฺตคฺคินิยามํ สํปฺปฺริส-

ภุมฺมํ โยกุกฺกนฺโต จิตฺตวคฺโค ปุณฺณชนภุมฺมํ อภพฺโพ ทํ ภุมฺมํ กาคฺคํ ยํ
 ภุมฺมํ กคฺควา นิริยํ วา ทิรจฺจนโยนํ วา ปิตฺติวีสยํ วา อูปปชฺเชยฺย
 อภพฺโพว ตาว กาคํ กาคฺคํ ยาว น โสตาปคฺคิผลํ สจฺจนิกโรติ ฯ
 โย ภิกฺขเว อิมํ ชมฺเม เหวํ ปชานาติ เหวํ ปสฺสตี ฯ อयํ วุจฺจติ
 โสตาปนฺโน อวินิปาตชฺโม นิยโต สมนฺโหชิปรายโนติ ฯ

โยกุกฺกนตสัจจคฺคํ ฯ

ตสฺสสัทฺตทานํ

จกฺขุ รูปญฺจ วิญฺญาณํ ผลโส จ เวทนาย จ
 สญฺญา จ เจตนา ตณฺหา ขาคฺคฺ ขนฺธเณ เต ทสฺสตี ฯ

อุปปาตส์ยุตตัม

[๔๗๘] สวาคูตัม ๑ โย ภิกขเว จกขุสฺส อุปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว ทุกฺขสฺส เตโส อุปฺปาโท โรคาณํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว โย โสคฺคสฺส อุปฺปาโท จิตฺติ ๑ เป ๑ โย ฆานสฺส อุปฺปาโท จิตฺติ ๑ โย ชิวฺหาเย อุปฺปาโท จิตฺติ ๑ โย กายสฺส อุปฺปาโท จิตฺติ ๑ โย มนสฺส อุปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว ทุกฺขสฺส เตโส อุปฺปาโท โรคาณํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑

[๔๗๙] โย ๑ ภิกขเว จกขุสฺส นิโรโห รูปสโม อตฺตงฺคโม ทุกฺขสฺส เตโส นิโรโห โรคาณํ รูปสโม ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโม ๑ โย โสคฺคสฺส นิโรโห ๑ เป ๑ โย ฆานสฺส นิโรโห ๑ โย ชิวฺหาเย นิโรโห ๑ โย กายสฺส นิโรโห ๑ โย มนสฺส นิโรโห รูปสโม อตฺตงฺคโม ทุกฺขสฺส เตโส นิโรโห โรคาณํ รูปสโม ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ ๑

[๔๘๐] สวาคูตัม ๑ โย ภิกขเว รูปานํ อุปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว ทุกฺขสฺส เตโส อุปฺปาโท โรคาณํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว โย สทฺธานํ ๑ โย คนฺธานํ ๑ โย รसानํ ๑ โย โฉฏฺฐพฺพานํ ๑ โย ชมฺมานํ อุปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว ทุกฺขสฺส เตโส อุปฺปาโท โรคาณํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑

[๔๘๒] โย จ ๒ ภิกฺขเว รูปานํ นิโรโห วูปสโม อตฺตงฺคโม
 ทุกฺขตฺเตโส นิโรโห โรคานํ วูปสโม สรามรณสฺส อตฺตงฺคโม ฯ
 โย ตฺถทํ ๑ โย คนฺธานํ ๑ โย รสํ ๑ โย โผฏฺฐพฺพานํ ๑
 โย สมฺมานํ นิโรโห วูปสโม อตฺตงฺคโม ทุกฺขตฺเตโส นิโรโห
 โรคานํ วูปสโม สรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ ฯ

[๔๘๓] ตาวคฺคิ ๑ โย ภิกฺขเว จกฺขุวิญฺญาณสฺส อุปฺปาโท
 จิตฺติ ๑ เป ๑ สรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑ เป ๑ โย มโนวิญฺญาณสฺส
 อุปฺปาโท จิตฺติ ๑ เป ๑ สรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑

[๔๘๔] โย จ ๒ ภิกฺขเว จกฺขุวิญฺญาณสฺส นิโรโห ๑ เป ๑
 สรามรณสฺส อตฺตงฺคโม โย มโนวิญฺญาณสฺส นิโรโห ๑ เป ๑
 สรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ ฯ

[๔๘๕] ตาวคฺคิ ๑ โย ภิกฺขเว จกฺขุสฺส มุฬฺสํ อุปฺปาโท
 จิตฺติ ๑ เป ๑ สรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑ เป ๑ โย มโนสฺส มุฬฺสํ
 อุปฺปาโท จิตฺติ ๑ เป ๑ สรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑

[๔๘๖] โย จ ๒ ภิกฺขเว จกฺขุสฺส มุฬฺสํ นิโรโห ๑ เป ๑
 สรามรณสฺส อตฺตงฺคโม ๑ เป ๑ โย มโนสฺส มุฬฺสํ นิโรโห
 ๑ เป ๑ สรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ ฯ

[๔๘๗] ตาวคฺคิ ๑ โย ภิกฺขเว จกฺขุสฺส มุฬฺสํ ขาย เวทนาย
 อุปฺปาโท จิตฺติ ๑ เป ๑ สรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑ เป ๑ โย
 มโนสฺส มุฬฺสํ ขาย เวทนาย อุปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว

ทุกขสฺเสโส อุปฺปาโท โรคานํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑

[๔๘๘] โย ๑ โห ภิက္ขเว จกฺขุสฺสํมฺมสฺสํชาย เวทนาย นิโรโห
รูปสโม ๑ เป ๑ ชรามรณสฺส อตฺตงฺกโม ๑ เป ๑ โย มโน-
สฺสํมฺมสฺสํชาย เวทนาย นิโรโห รูปสโม อตฺตงฺกโม ทุกฺขสฺเสโส
นิโรโห โรคานํ รูปสโม ชรามรณสฺส อตฺตงฺกโมติ ๑

[๔๘๙] สํวตฺถํ ๑ โย ภิက္ขเว รูปสณฺณาย อุปฺปาโท จิตฺติ
๑ เป ๑ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑ เป ๑ โย ชมฺมสณฺณาย
อุปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว ทุกฺขสฺเสโส อุปฺปาโท
โรคานํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑

[๔๙๐] โย ๑ โห ภิက္ขเว รูปสณฺณาย นิโรโห ๑ เป ๑
ชรามรณสฺส อตฺตงฺกโม ๑ เป ๑ โย ชมฺมสณฺณาย นิโรโห
รูปสโม อตฺตงฺกโม ทุกฺขสฺเสโส นิโรโห โรคานํ รูปสโม
ชรามรณสฺส อตฺตงฺกโมติ ๑

[๔๙๑] สํวตฺถํ ๑ โย ภิက္ขเว รูปสณฺเจตฺตนาย อุปฺปาโท
จิตฺติ ๑ เป ๑ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑ เป ๑ โย ชมฺมสณฺเจตฺตนาย
อุปฺปาโท จิตฺติ ๑ เป ๑ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑

[๔๙๒] โย ๑ โห ภิက္ขเว รูปสณฺเจตฺตนาย นิโรโห ๑ เป ๑
ชรามรณสฺส อตฺตงฺกโม ๑ เป ๑ โย ชมฺมสณฺเจตฺตนาย นิโรโห
รูปสโม อตฺตงฺกโม ทุกฺขสฺเสโส นิโรโห โรคานํ รูปสโม ชรา-
มรณสฺส อตฺตงฺกโมติ ๑

[๔๘๓] สํวตฺถํ ๑ โย ภิกฺขเว รุปคณฺหาเย อปฺปภาโต จิตฺติ ๑ เป ๑ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑ เป ๑ โย ชมฺมคณฺหาเย อปฺปภาโต จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว ทุกฺขสฺสเสโส อปฺปภาโต โรคาณํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑

[๔๘๔] โย ๑ โข ภิกฺขเว รุปคณฺหาเย นิโรโห ๑ เป ๑ ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโม ๑ เป ๑ โย ชมฺมคณฺหาเย นิโรโห วุပ္สโม อตฺตงฺคโม ทุกฺขสฺสเสโส นิโรโห โรคาณํ วุပ္สโม ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ ๑

[๔๘๕] สํวตฺถํ ๑ โย ภิกฺขเว ปจฺจวฺชาตฺถาเย อปฺปภาโต จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว ๑ เป ๑ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว โย อาโปธตฺถาเย ๑ เป ๑ โย เตโชธตฺถาเย ๑ โย วาโยธตฺถาเย ๑ โย อากาสธตฺถาเย ๑ โย วิญฺญานธตฺถาเย อปฺปภาโต จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว ทุกฺขสฺสเสโส อปฺปภาโต โรคาณํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ๑

[๔๘๖] โย ๑ โข ภิกฺขเว ปจฺจวฺชาตฺถาเย นิโรโห ๑ เป ๑ ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโม โย อาโปธตฺถาเย นิโรโห ๑ เป ๑ ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโม โย เตโชธตฺถาเย นิโรโห ๑ โย วาโยธตฺถาเย นิโรโห ๑ โย อากาสธตฺถาเย นิโรโห ๑ โย วิญฺญานธตฺถาเย นิโรโห วุပ္สโม อตฺตงฺคโม ทุกฺขสฺสเสโส นิโรโห โรคาณํ วุပ္สโม ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ ๑

[๔๘๗] สํวตฺถํ ๑ โย ภิกฺขเว รูปํสุตฺตํ อุปปาโท จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ
 ปาตุภาโว ทุกฺขํสุตฺตํ อุปปาโท โรคาณํ จิตฺติ ชรามรณํสุตฺตํ ปาตุ-
 ภาโว โย เวทนาย ๑ เป ๑ โย สญฺญาย ๑ โย สงฺขารานํ ๑
 โย วิญฺญาณํสุตฺตํ อุปปาโท จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตุภาโว ทุกฺขํสุตฺตํ
 อุปปาโท โรคาณํ จิตฺติ ชรามรณํสุตฺตํ ปาตุภาโว ๑

[๔๘๘] โย ๑ โย ภิกฺขเว รูปํสุตฺตํ นิโรโห วุฏฺฐโม อตฺตงฺกโม
 ทุกฺขํสุตฺตํ นิโรโห โรคาณํ วุฏฺฐโม ชรามรณํสุตฺตํ อตฺตงฺกโม โย
 เวทนาย ๑ เป ๑ โย สญฺญาย ๑ โย สงฺขารานํ ๑ โย วิญฺญาณํสุตฺตํ
 นิโรโห วุฏฺฐโม อตฺตงฺกโม ทุกฺขํสุตฺตํ นิโรโห โรคาณํ วุฏฺฐโม
 ชรามรณํสุตฺตํ อตฺตงฺกโมติ ๑

อุปปาทตัลยัคคัม ๑

ตตฺถสุตฺตาทนํ

จกฺขุ รูปญฺจ วิญฺญาณํ ๘สุตฺตํ ๑ เวทนาย ๑

สญฺญา ๑ เจตนา ตณฺหา ธาตุ ธนุเชน เต ทสํติ ๑

กิลเลสส์ยุตต์

[๔๔๔] ๑. ยโ ภิกขเว จกขุสฺมึ นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส
 อุปกฺกิเถโส โย โสตสฺมึ นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส อุปกฺกิเถโส โย
 ฆานสฺมึ นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส อุปกฺกิเถโส โย ชิวฺหาย นนฺทราโค
 จิตฺตสฺสเถโส อุปกฺกิเถโส โย กายสฺมึ นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส
 อุปกฺกิเถโส โย มนสฺมึ นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส อุปกฺกิเถโส ฯ
 ๒. ยโ ภิกขเว ภิกฺขุโน อิมํสฺส นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส
 อุปกฺกิเถโส โย โสตสฺมึ นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส อุปกฺกิเถโส โย
 ฆานสฺมึ นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส อุปกฺกิเถโส โย ชิวฺหาย นนฺทราโค
 จิตฺตสฺสเถโส อุปกฺกิเถโส โย กายสฺมึ นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส
 อุปกฺกิเถโส โย มนสฺมึ นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส อุปกฺกิเถโส ฯ

[๕๐๐] คำว่าตถ์ ๑ โย ภิกขเว รุเปสฺส นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส
 อูปกฺกิตเถโส โย สทฺทสฺส ๑ โย คนฺธสฺส ๑ โย รสสฺส ๑ โย
 โผฏฐพฺพะสฺส ๑ โย ธมฺมสฺส นนฺทราโค จิตฺตสฺสเถโส อูปกฺกิตเถโส ๑
 ยโต โส ภิกขเว ภิกขุโน อิมสฺส ฉสุ จ्ञาเนสฺส เจตโส อูปกฺกิตเถโส
 ปทฺธิโน โหติ เนกขมฺมมฺนิณฺโณ จตฺถสฺส จิตฺตํ โหติ เนกขมฺมปฺริภาจิตฺตํ
 จิตฺตํ กมฺมมฺนิยํ ขายติ อภินฺญา สจฺฉนิกรณฺเญสฺส ธมฺมสฺสติ ๑

[๕๐๓] ต้าวตฎี ๑ โย ภิกขเว จกขุสမฺมุตฺตสฺมิมิ นนฺทราโค
จิตฺตสฺสោโส อุกฺกเกโส โย โสตมฺมุตฺตสฺมิมิ ๑ โย ฆาน-
ตมฺมุตฺตสฺมิมิ ๑ โย ชิฆฺหาตมฺมุตฺตสฺมิมิ ๑ โย กายตมฺมุตฺตสฺมิมิ ๑
โย มโนตมฺมุตฺตสฺมิมิ นนฺทราโค จิตฺตสฺสោโส อุกฺกเกโส ๑ ยโต

โฆ ภิกขเว ภิกขุโน ๑ เป ๑ อภินุญา สจฺจนิกรณํเยสุ ชมฺเมสุติ ๑

[๕๐๒] สํวตฺถํ ๑ โย ภิกขเว จกฺขุสํมุตฺตํชายน เวทนาย นนฺท-
 ราวโค จิตฺตํเสโส อูปกฺกิตฺเตโส โย โสตมฺมุตฺตํชายน เวทนาย ๑
 โย ฆานสํมุตฺตํชายน เวทนาย ๑ โย ชิวฺหาสํมุตฺตํชายน เวทนาย ๑
 โย กายสํมุตฺตํชายน เวทนาย ๑ โย มโนสํมุตฺตํชายน เวทนาย นนฺท-
 ราวโค จิตฺตํเสโส อูปกฺกิตฺเตโส ๑ ยโต โฆ ภิกขเว ภิกขุโน ๑ เป ๑
 อภินุญา สจฺจนิกรณํเยสุ ชมฺเมสุติ ๑

[๕๐๓] สํวตฺถํ ๑ โย ภิกขเว รูปสณฺณาย นนฺทราวโค จิตฺตํ-
 เสโส อูปกฺกิตฺเตโส โย สทฺทสณฺณาย ๑ โย คนฺธสณฺณาย ๑
 โย รสสณฺณาย ๑ โย โสฏฺฐพฺพสณฺณาย ๑ โย ชมฺมสณฺณาย
 นนฺทราวโค จิตฺตํเสโส อูปกฺกิตฺเตโส ๑ ยโต โฆ ภิกขเว ภิกขุโน
 ๑ เป ๑ อภินุญา สจฺจนิกรณํเยสุ ชมฺเมสุติ ๑

[๕๐๔] สํวตฺถํ ๑ โย ภิกขเว รูปสณฺเจตฺตายน นนฺทราวโค
 จิตฺตํเสโส อูปกฺกิตฺเตโส โย สทฺทสณฺเจตฺตายน ๑ โย คนฺธ-
 สณฺเจตฺตายน ๑ โย รสสณฺเจตฺตายน ๑ โย โสฏฺฐพฺพสณฺเจตฺตายน ๑
 โย ชมฺมสณฺเจตฺตายน นนฺทราวโค จิตฺตํเสโส อูปกฺกิตฺเตโส ๑ ยโต
 โฆ ภิกขเว ภิกขุโน ๑ เป ๑ อภินุญา สจฺจนิกรณํเยสุ ชมฺเมสุติ ๑

[๕๐๕] สํวตฺถํ ๑ โย ภิกขเว รูปตณฺหายน นนฺทราวโค จิตฺตํ-
 เสโส อูปกฺกิตฺเตโส โย สทฺทตณฺหายน ๑ โย คนฺธตณฺหายน ๑
 โย รสตณฺหายน ๑ โย โสฏฺฐพฺพตณฺหายน ๑ โย ชมฺมตณฺหายน

สาริปุตตสยัตถ์

[๕๐๘] เขกั สมนั อายสุมมา สาริปุตโต สาวตถิยั วิหริตี
เชตวนเ อนาถบิณฑิกตัสส อารามเ ๑ อถ ไช อายสุมมา สาริปุตโต
ปุปฺพณฺหสฺมยั นิวาเสตฺวา ปตฺตจฺจวรมาทาย สาวตฺถิี บิณฑาย ปาวิตฺติ
สาวตฺถิยั บิณฑาย จริตฺวา ปจฺฉนากตฺตํ บิณฑปาทปฏิกฺกนฺโต เยน
อนุชวณั เตนุปลงฺกมึ ทิวาวิหาราย อนุชวณั อชฺโฌคาเหตฺวา
อณฺเณตรสฺมึ รุกฺขมฺเเต ทิวาวิหารั นิสฺสึ ๑ อถ ไช อายสุมมา
สาริปุตโต สายนฺหสฺมยั ปฏิสตฺถาณนา อฺฐจฺจิโต เยน เชตวนเ อนาถ-
บิณฑิกตัสส อารามเ เตนุปลงฺกมึ ๑ อทุกฺสา ไช อายสุมมา อานนฺโต
อายสุมนฺตํ สาริปุตฺตํ ทูรโตว อากฺขณฺตํ ทิสฺวาน อายสุมนฺตํ
สาริปุตฺตํ เอตทโวจ วิปฺปลงฺกนานิ ไช เเต อาวุโส สาริปุตฺต
อินฺทริยานิ ปริสุทฺโธ มุชฺฉณฺโณ ปริโยทาโต กตเมนายสุมมา
สาริปุตโต อชฺช วิหารเณ วิหารสฺสึ ๑ อิทาหิ อาวุโส วิวิจฺเจว
กามเหิ วิวิจฺจ อภุสฺสเถหิ สมฺเมหิ สฺวิตกฺกํ สฺวิจาริ วิเวกขั ปิตีสุขั
ปจฺมี ฌานั อูปสุมฺปชฺช วิหฺรามี ๑ ตสฺส มยฺหิ อาวุโส น
เอวํ โหติ อหิ ปจฺมี ฌานั สฺมาปชฺชามํติ วา อหิ ปจฺมี
ฌานั สฺมาปนฺโนติ วา อหิ ปจฺมา ฌานา อฺฐจฺจิตฺติ วาติ ๑
ตถา หิ ปนายสุมโต สาริปุตฺตสฺส ทิฆรคฺตํ อหฺงการมมฺงการมานา-
นุสฺยา สุตฺตมฺหตา ตสฺมา อายสุมโต สาริปุตฺตสฺส น เอวํ โหติ

อหํ ปจฺมํ ฌานํ สฺมาปชฺชามํติ วา อหํ ปจฺมํ ฌานํ สฺมาปนฺโนติ
วา อหํ ปจฺมา ฌานา วุญฺจํติ วาติ ฯ

[๕๐๘] สํวคฺถํ ฯ อทฺทสา โส อายสฺมา อานนฺโท ฯ เป ฯ
อายสฺมณฺสํ สํวปฺปคฺคํ เอตทโวจ วิปฺปสฺสนานํ โส เต อาวุโส
สํวปฺปคฺค อมฺหุริยานิ ปริสฺสทฺโธ มุชฺฉณฺโณ ปริโยทาโต กตเม-
นายสฺมา สํวปฺปคฺโค อชฺช วิหารเณ วิหารสํติ ฯ อิทาหํ อาวุโส
วิตกฺกทวิจารานํ วุปฺปสฺมา อชฺชณฺตํ สํปฺปสาทณํ เจตโส เอโกทิกาวํ
อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาริขํ ปิตีสุขํ ทฺติยํ ฌานํ อุปฺปมฺปชฺช วิหรามิ ฯ
ตสฺส มยฺหํ อาวุโส น เอวํ โหติ อหํ ทฺติยํ ฌานํ สฺมาปชฺชามํติ
วา อหํ ทฺติยํ ฌานํ สฺมาปนฺโนติ วา อหํ ทฺติยา ฌานา
วุญฺจํติ วาติ ฯ ตถา हि ปณายสฺมโต สํวปฺปคฺคสฺส ทฺตฺตรคฺคํ
อหํการมมํการมานนฺตฺยา สฺสํมฺหตา ตสฺมา อายสฺมโต สํว-
ปฺปคฺคสฺส น เอวํ โหติ อหํ ทฺติยํ ฌานํ สฺมาปชฺชามํติ วา อหํ
ทฺติยํ ฌานํ สฺมาปนฺโนติ วา อหํ ทฺติยา ฌานา วุญฺจํติ วาติ ฯ

[๕๐๙] สํวคฺถํ ฯ อทฺทสา โส อายสฺมา อานนฺโท ฯ เป ฯ
วิปฺปสฺสนานํ โส เต อาวุโส สํวปฺปคฺค อมฺหุริยานิ ปริสฺสทฺโธ
มุชฺฉณฺโณ ปริโยทาโต กตเมนายสฺมา สํวปฺปคฺโค อชฺช วิหารเณ
วิหารสํติ ฯ อิทาหํ อาวุโส ปิติยา ฯ วิราคา อฺเปกฺขโก ฯ วิหรามิ
สโต ฯ สํปฺปชาโน สฺสณฺจ กาเยน ปฏฺฐิสงฺเขเทมิ ยนฺตํ อริยา
อาจิกฺขณฺติ อฺเปกฺขโก สติมา สฺสวิหารํติ ทฺติยํ ฌานํ อุป-

สมปชช วิหรามิ ฯ ตสฺส มยฺหํ อากุโส น เอวํ โหติ อหํ
 คตฺติยํ ฌานํ สมาปชฺชามิตี วา อหํ คตฺติยํ ฌานํ สમાปนฺโนติ วา
 อหํ คตฺติยา ฌานา อญฺเญโสติ วาติ ฯ ตถา हि ปณายสฺมโต สารี-
 ปุตุตตสฺสํ ที่มฺวตฺตํ อหํการมมํการมานานุสฺสา สุตฺตมฺหตา ตสฺมา
 อายสฺมโต สารีปุตุตตสฺสํ น เอวํ โหติ อหํ คตฺติยํ ฌานํ สมาปชฺชา-
 มิติ วา อหํ คตฺติยํ ฌานํ สમાปนฺโนติ วา อหํ คตฺติยา ฌานา
 อญฺเญโสติ วาติ ฯ

[๕๓๓] ตัวตุถํ ฯ อทุกตฺถา โช อายสฺมา อานนฺโท ฯ เป ฯ
 วิปฺปลนฺนานิ โช เต อากุโส สารีปุตุตฺต อินฺทฺริยานิ ปริสุทฺโธ
 มุขวณฺโณ ปริโยทาโต กตเมนายสฺมา สารีปุตุตฺโต อชฺช วิหาเรน
 วิหาสตี ฯ อิทาหํ อากุโส สุตฺตสฺสํ จ ปหานา ทฺวชฺชสฺสํ จ ปหานา
 ปุพฺพเพว โสมนสฺสโตมณสฺสํ อตฺถกฺกมา อทุกฺขมสฺสํ อูเปกฺขา-
 สติปาริสฺสฺสํ จตุตฺถํ ฌานํ อูปตฺตมปชฺช วิหรามิ ฯ ตสฺส มยฺหํ
 อากุโส น เอวํ โหติ อหํ จตุตฺถํ ฌานํ สมาปชฺชามิตี วา
 อหํ จตุตฺถํ ฌานํ สમાปนฺโนติ วา อหํ จตุตฺถา ฌานา
 อญฺเญโสติ วาติ ฯ ตถา हि ปณายสฺมโต สารีปุตุตตสฺสํ ที่มฺวตฺตํ
 อหํการมมมํการมานานุสฺสา สุตฺตมฺหตา ตสฺมา อายสฺมโต สารี-
 ปุตุตตสฺสํ น เอวํ โหติ อหํ จตุตฺถํ ฌานํ สมาปชฺชามิตี วา
 อหํ จตุตฺถํ ฌานํ สમાปนฺโนติ วา อหํ จตุตฺถา ฌานา
 อญฺเญโสติ วาติ ฯ

[๕๓๒] สํวตฺถํ ๑ อตฺตสํ ๒ อายสุมํ อานนฺโท ๑ เป ๑
 อิทํ อากุโส สพฺพโส รูปสณฺณํ สมตฺตํ กุมํ ปฏฺฐสณฺณํ
 อตฺตํ กุมํ นานตฺตสณฺณํ อมนสํการํ อนนฺโต อากาโสติ
 อากาสานนฺจายคณํ อุปสํปชฺช วิหรามิ ๑ เป ๑ อุกฺกจฺจิตฺติ วาติ ๑

[๕๓๓] สํวตฺถํ ๑ อตฺตสํ ๒ อายสุมํ อานนฺโท ๑ เป ๑
 อิทํ อากุโส สพฺพโส อากาสานนฺจายคณํ สมตฺตํ กุมํ อนนฺตํ
 วิณฺณณนฺตํ วิณฺณณนฺจายคณํ อุปสํปชฺช วิหรามิ ๑ เป ๑
 อุกฺกจฺจิตฺติ วาติ ๑

[๕๓๔] สํวตฺถํ ๑ อตฺ ๒ อายสุมํ สํวตฺตํ ๑ เป ๑ อิทํ
 อากุโส สพฺพโส วิณฺณณนฺจายคณํ สมตฺตํ กุมํ นตฺติ กิณฺจติ
 อากิณฺจณนฺจายคณํ อุปสํปชฺช วิหรามิ ๑ เป ๑ อุกฺกจฺจิตฺติ วาติ ๑

[๕๓๕] สํวตฺถํ ๑ อตฺ ๒ อายสุมํ สํวตฺตํ ๑ เป ๑ อิทํ
 อากุโส อากิณฺจณนฺจายคณํ สมตฺตํ กุมํ เวนสณฺณํ นานสณฺณนฺจายคณํ
 อุปสํปชฺช วิหรามิ ๑ เป ๑ อุกฺกจฺจิตฺติ วาติ ๑

[๕๓๖] เอกํ สมํ อายสุมํ สํวตฺตํ สํวตฺตํ วิหริ
 เขตฺวเน อนาถปฺปณฺตํ อารามํ ๑ อตฺ ๒ อายสุมํ สํวตฺตํ
 ปุพฺพนฺทสมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจํวรมาทาย สํวตฺถํ ปิณฺทาย ปาวีสํ
 สํวตฺตํ ปิณฺทาย จริตฺวา ปจฺจกตํ ปิณฺทปาทปฏฺกนฺโต
 เยน อนฺทวํ เตนฺปตฺตํ ทิวาวิหาราย อนฺทวํ อชฺโชนคาเสตฺวา
 อณฺตรสํ รุกฺขมฺเเต ทิวาวิหารํ นิสฺสํ ๑ อตฺ ๒ อายสุมํ

สาริปุคโคต ส่ายณฺหสฺมยํ ปฏิสฺสธฺตาณา อฺภูจฺโติ เยน เชตวนํ อนาถ-
 มีณฺทิกตฺสํ อารามิ เทนุปลงฺกมิ ฯ ๑ อทุกสา ๒ อายสฺมา
 อาณนฺโท อายสฺมนฺตํ สาริปุคฺคํ ทูรโตว อากฺขณฺตํ ทิสฺสุวาน
 อายสฺมนฺตํ สาริปุคฺคํ เอตทวโจ วิปฺปลนฺหานิ ๒ เติ อากฺโส
 สาริปุคฺค อิบฺทริยานิ ปริสฺสทฺโฆ มุชฺฉวณฺโณ ปริโยทาทิ กตเม-
 นายสฺมา สาริปุคโคต อชฺช วิหารเณ วิหาสํติ ฯ ๑ อิทาหํ อากฺโส
 สัพฺพุโส เนวสณฺณณานาสณฺณายคณํ สํตทิฏฺกมฺมํ สณฺณเวทยิตฺติโรหํ
 อุปสํปชฺช วิหรามิ ฯ ๑ ตสฺส มยฺหํ อากฺโส น เหวํ โหติ อหํ
 สณฺณเวทยิตฺติโรหํ สํมาปชฺชามํติ วา อหํ สณฺณเวทยิตฺติโรหํ
 สํมาปนฺโนติ วา อหํ สณฺณเวทยิตฺติโรหา อฺภูจฺโติติ วาติ ฯ ๑ ตถา
 หิ ปณายสฺมโต สาริปุคฺคตฺสํ ทิสฺสวตฺตํ อหฺงการมมํการมานานุสฺยา
 สฺสํมูหตา ตสฺมา อายสฺมโต สาริปุคฺคตฺสํ น เหวํ โหติ อหํ
 สณฺณเวทยิตฺติโรหํ สํมาปชฺชามํติ วา อหํ สณฺณเวทยิตฺติโรหํ
 สํมาปนฺโนติ วา อหํ สณฺณเวทยิตฺติโรหา อฺภูจฺโติติ วาติ ฯ

[๕๓๗] เขกํ สมยํ อายสฺมา สาริปุคโคต ราชคเห วิหริติ เวพุ-
 วเน กถนฺทกนิวาเป ฯ ๑ อถ ๒ อายสฺมา สาริปุคโคต ปุพฺพพนฺหสฺมยํ
 นิวาเสตฺวา ปคฺคจํจฺวมาทาย ราชคหํ มีณฺทาย ปาวิสฺสี ราชคเห
 สปทานํ มีณฺทาย จริตฺวา ตํ มีณฺทปาทํ อณฺณตฺวิ กุฑฺฑมฺถํ
 นิสฺสํสาย ภูณฺชติ ฯ ๑ อถ ๒ สฺฐิจิมฺฐํ ปริพฺพาสิกา เยนายสฺมา
 สาริปุคโคต เทนุปลงฺกมิ อุปลงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สาริปุคฺคํ

ชีเวณ ชีวัก กปฺเปเนติ อิมะ อัจฺจนฺติ ภคินี สมนพฺราหฺมณา
 จิตฺตํสาธุชา ญฺญชฺชนฺติ ฯ โส ชฺวาทํ ภคินี น วตฺตติวิชฺชาติรจฺจน-
 วิชฺชาย มิจฺฉาชีเวณ ชีวัก กปฺเปมิ น นกฺขตฺตวิชฺชาติรจฺจนวิชฺชาย
 มิจฺฉาชีเวณ ชีวัก กปฺเปมิ น ทฺวเตยฺยปฺพิณฺดคฺคมนาญโยคา มิจฺฉา-
 ชีเวณ ชีวัก กปฺเปมิ น อังคิวิชฺชาติรจฺจนวิชฺชาย มิจฺฉาชีเวณ
 ชีวัก กปฺเปมิ ชฺมเมณ ภิกฺขุํ ปริเยสํมิ ชฺมเมณ ภิกฺขุํ ปริเยสํติว
 ญฺญชฺชาเมติ ฯ อถ โห สํจิมุชฺชํ ปรีพฺพาชิกา ราชคเห วทียาย วทียํ
 สิงฺฆาฏเกณ สิงฺฆาฏกํ อปฺสงฺกมิตฺวา เขวมาโรเจสฺส ชฺมมิกํ สมน
 สกฺยปฺตฺติยา อาทวํ อาทาเรเนติ อนนฺตํ สมน สกฺยปฺตฺติยา
 อาทวํ อาทาเรเนติ เทถ สมนนํ สกฺยปฺตฺติยานํ ปิณฺฑชฺชนฺติ ฯ

สาริปุตตสํยุตฺตํ ฯ

ตสฺสํสํททานํ

จิเวกํ อวิตกกํ ฯ ปิตี อฺเปกฺขาสกฺกตฺตํ
 อากาสญฺเจว วิญฺญาณํ อากิญจเนวสญฺฌิณา
 นิโรโห นวโม อุตฺโต ทสฺมํ สํจิมุชฺชํ จาติ ฯ

นาคสัပ္พตัม

[๕๑๘] ส้าวตถึ ๑ ตตฺร ไช ๑ จตฺตโส อีมา ภิกฺขเว
นาคโยนิโย ๑ กตมา จตฺตโส ๑ อณฺทชา นาคา ชลาพุชา นาคา
ต้งฺเททชา นาคา อุปฺปาทิกา นาคา ๑ อีมา ไช ภิกฺขเว จตฺตโส
นาคโยนิโยติ ๑

[๕๑๙] ส้าวตถึ ๑ จตฺตโส อีมา ภิกฺขเว นาคโยนิโย ๑
กตมา จตฺตโส ๑ อณฺทชา นาคา ชลาพุชา นาคา ต้งฺเททชา
นาคา อุปฺปาทิกา นาคา ๑ ตตฺร ภิกฺขเว อณฺทเชหิ นาคเหหิ
ชลาพุชา ๑ ต้งฺเททชา ๑ อุปฺปาทิกา ๑ นาคา ปณฺตตฺรา ๑
ตตฺร ภิกฺขเว อณฺทเชหิ ๑ ชลาพุเชหิ ๑ นาคเหหิ ต้งฺเททชา ๑
อุปฺปาทิกา ๑ นาคา ปณฺตตฺรา ๑ ตตฺร ภิกฺขเว อณฺทเชหิ ๑
ชลาพุเชหิ ๑ ต้งฺเททเชหิ ๑ นาคเหหิ อุปฺปาทิกา นาคา ปณฺตตฺรา ๑
อีมา ไช ภิกฺขเว จตฺตโส นาคโยนิโยติ ๑

[๕๒๐] เขกั สมยั ภควา ส้าวตถึยั วิหฺรติ เชตฺวเน อนาถ-
ปิตฺตํ อารามํ ๑ อถ ไช อณฺณตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เทนุ-
ปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เขกมนฺตํ นิสฺสีติ ๑
เขกมนฺตํ นิสฺสินฺโน ไช โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ โโก นุ
ไช ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเชกจฺเจ อณฺทชา นาคา
อุโปสถํ อุปวสฺสตี โวสฺสฏฺฐกายา ๑ ภวนฺตํติ ๑ อิทฺถ ภิกฺขุ

เอกจฺจนํ อณฺทชานํ นาคานํ เขวํ โหติ มยฺ ไซ ปุพฺเพ กาเยน
 ทวยการิโน อหุมฺห วาจาเย ทวยการิโน มนสา ทวยการิโน เต
 มยฺ กาเยน ทวยการิโน วาจาเย ทวยการิโน มนสา ทวยการิโน
 กายสฺส เปทา ปรี มรณา อณฺทชานํ นาคานํ สหพฺยตํ อุปปฺนฺหา
 สจฺชช มยฺ กาเยน สฺจฺริตํ จเรยฺยาม วาจาเย สฺจฺริตํ จเรยฺยาม
 มนสา สฺจฺริตํ จเรยฺยาม เขวํ มยฺ กายสฺส เปทา ปรี มรณา
 สฺกคฺคิ สฺกคฺคิ โสถํ อุปปชฺชเรยฺยาม หนฺนท มยฺ เอตฺรหิ กาเยน
 สฺจฺริตํ จราม วาจาเย สฺจฺริตํ จราม มนสา สฺจฺริตํ จรามาคิ ฯ
 อยฺ ไซ ภิกฺขุ เหตุ อยฺ ปจฺจโย เยน มิเชกฺขเจ อณฺทชาน
 นาคา อูปสํถํ อูปวสนฺติ โวสฺสํชฺชกายา จ ภวณฺตํติ ฯ

[๕๒๑] สํวตฺถํ ฯ อถ ไซ อณฺณตโร ภิกฺขุ เยน ภควา
 ฯ เป ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไซ โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
 โก นุ ไซ ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน มิเชกฺขเจ ชลาพุชา
 นาคา อูปสํถํ อูปวสนฺติ โวสฺสํชฺชกายา จ ภวณฺตํติ ฯ (สพฺพ
 วิตุถาเวตพฺพ) ฯ อยฺ ไซ ภิกฺขุ เหตุ อยฺ ปจฺจโย เยน
 มิเชกฺขเจ ชลาพุชา นาคา อูปสํถํ อูปวสนฺติ โวสฺสํชฺชกายา จ
 ภวณฺตํติ ฯ

[๕๒๒] สํวตฺถํ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไซ โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ
 เอตทโวจ โก นุ ไซ ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน มิเชกฺขเจ
 สํเสทชา นาคา อูปสํถํ อูปวสนฺติ โวสฺสํชฺชกายา จ ภวณฺตํติ ฯ

๓๐๐ สุตตฺถนํมีฏเฐ สยฺยตฺถนิกายสฺส ชนฺชวาวคฺโค [๕๒๓]

(สพฺพํ วิตฺถาเรตพฺพํ) ฯ อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจโย
เยน มิจฺเชกฺขเจ สํเสทฺชา นาคา อูปสํถํ อูปวสฺสนฺติ โวสฺสํชฺชกายา
จ ภวณฺตํติ ฯ

[๕๒๓] สํวคฺถํ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินโน โข สํ ภิกฺขุ ภวณฺตํ
เอตทโวจ โโก นุ โข ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิจฺเชกฺขเจ
อูปปาทิกา นาคา อูปสํถํ อูปวสฺสนฺติ โวสฺสํชฺชกายา จ ภวณฺตํติ ฯ
อิชฺช ภิกฺขุ เอกจฺจนํ อูปปาทิกานํ นาคานํ เอวํ โหติ มยํ โข
ปฺพเพ กาเยน ทฺวยการิโน อหฺมฺห วาจาย ทฺวยการิโน มนฺสา
ทฺวยการิโน เต มยํ กาเยน ทฺวยการิโน วาจาย ทฺวยการิโน
มนฺสา ทฺวยการิโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อูปปาทิกานํ
นาคานํ สหฺพยตํ อูปปนฺนา สจฺจชฺช มยํ กาเยน สจฺจริตํ จเรยฺยาม
วาจาย สจฺจริตํ จเรยฺยาม มนฺสา สจฺจริตํ จเรยฺยาม เอวํ มยํ
กายสฺส เกทา ปรี มรณา สจฺจํ สคฺคํ โฉกํ อูปปชฺชเชยฺยาม
หนฺนท มยํ เอตฺรหิ กาเยน สจฺจริตํ จราม วาจาย สจฺจริตํ จราม
มนฺสา สจฺจริตํ จรามาคิ ฯ อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจโย
เยน มิจฺเชกฺขเจ อูปปาทิกา นาคา อูปสํถํ อูปวสฺสนฺติ โวสฺสํชฺชกายา
จ ภวณฺตํติ ฯ

[๕๒๔] สํวคฺถํ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินโน โข สํ ภิกฺขุ ภวณฺตํ
เอตทโวจ โโก นุ โข ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิจฺเชกฺขเจ
กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทฺชานํ นาคานํ สหฺพยตํ อูป-

ปฐขัตติ ๑ อธิ ภิกขุ เอกจฺโจ กาเยน ทวยการี โหติ วาจา
ทวยการี มนสา ทวยการี ตสฺส สุตํ โหติ อณฺทชา นาคา
ทํชายูกา วณฺณวณฺโต สฺวพหุตาติ ๑ ตสฺส เอวํ โหติ อโ
วตาทิ กายสฺส เปทา ปรี มรณา อณฺทชานํ นาคานํ สหพฺยตํ
อุปปชฺชเยยฺยติ ๑ โส กายสฺส เปทา ปรี มรณา อณฺทชานํ
นาคานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ ๑ อยํ โข ภิกขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย
เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เปทา ปรี มรณา อณฺทชานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ ๑

[๕๒๕] สํวคฺถํ ๑ เอกมฺหํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ
เอตทวโจ โก นุ โข ภาเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน มิเชกจฺโจ
กายสฺส เปทา ปรี มรณา สตาพฺชานํ นาคานํ สหพฺยตํ อุป
ปชฺชตฺติ ๑ เป ๑ อยํ โข ภิกขุ เหตุ อยํ ปจฺจโย เยน มิเชกจฺโจ
กายสฺส เปทา ปรี มรณา สตาพฺชานํ นาคานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ ๑

[๕๒๖] สํวคฺถํ ๑ เอกมฺหํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ
เอตทวโจ โก นุ โข ภาเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน มิเชกจฺโจ
กายสฺส เปทา ปรี มรณา สํเสทชานํ นาคานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ
๑ เป ๑ อยํ โข ภิกขุ เหตุ อยํ ปจฺจโย เยน มิเชกจฺโจ
กายสฺส เปทา ปรี มรณา สํเสทชานํ นาคานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ ๑

[๕๒๗] สํวคฺถํ ๑ เอกมฺหํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ
เอตทวโจ โก นุ โข ภาเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน มิเชกจฺโจ

กายสฺส เกทา ปวี มรณา อุปฺปาทิกานํ นาคานํ สหฺพยุคํ อุป-
 ปชฺชตฺติ ๑ อธิ ภิกฺขุ เอกํจฺจ กาเยน ทฺวยการี โหติ วาจา
 ทฺวยการี มนสา ทฺวยการี ตสฺส สุตํ โหติ อุปฺปาทิกา นาคา
 ทํชายูกา วณฺณวณฺโต สฺสพฺพสุตาติ ๑ ตสฺส เอวํ โหติ อโห
 วตาคํ กายสฺส เกทา ปวี มรณา อุปฺปาทิกานํ นาคานํ สหฺพยุคํ
 อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ ๑ โส กายสฺส เกทา ปวี มรณา อุปฺปาทิกานํ
 นาคานํ สหฺพยุคํ อุปฺปชฺชติ ๑ อयํ โช ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจุโย
 येन มิเรกํจฺจ กายสฺส เกทา ปวี มรณา อุปฺปาทิกานํ นาคานํ
 สหฺพยุคํ อุปฺปชฺชตฺติ ๑

[๕๒๘] สํวตฺถํ ๑ เอกมฺหํ นิสินฺโน โช โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ
 เขตฺทโวจ โโก นุ โช ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจุโย येन มิเรกํจฺจ
 กายสฺส เกทา ปวี มรณา อณฺุชานํ นาคานํ สหฺพยุคํ อุป-
 ปชฺชตฺติ ๑ อธิ ภิกฺขุ เอกํจฺจ กาเยน ทฺวยการี โหติ วาจา
 ทฺวยการี มนสา ทฺวยการี ตสฺส สุตํ โหติ อณฺุชชา นาคา
 ทํชายูกา วณฺณวณฺโต สฺสพฺพสุตาติ ๑ ตสฺส เอวํ โหติ อโห
 วตาคํ กายสฺส เกทา ปวี มรณา อณฺุชานํ นาคานํ สหฺพยุคํ
 อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ ๑ โส อนฺุณํ เทติ ปานํ เทติ วตฺถํ เทติ ยานํ
 เทติ มาถํ เทติ คนฺุชํ เทติ วิเลปนํ เทติ เสยฺย เทติ อวสธํ
 เทติ ปทํเปยฺยํ เทติ ๑ โส กายสฺส เกทา ปวี มรณา อณฺุชานํ
 นาคานํ สหฺพยุคํ อุปฺปชฺชติ ๑ อยํ โช ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจุโย

เขน มิเรกฺโข ภายตฺถ เกทา ปรี มรณา ธนุชฌานํ นาคานํ
สหพฺยํ อุปปชฺชตีติ ฯ

[๕๒๘] สํวตฺถิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไซ โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ โโก นุ ไซ ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เขน มิเรกฺโข
ภายตฺถ เกทา ปรี มรณา ธนุชฌานํ นาคานํ ฯ เป ฯ สํเสทฌานํ
นาคานํ ฯ อุปปาทิกานํ นาคานํ สหพฺยํ อุปปชฺชตีติ ฯ อิทฺถิ ภิกฺขุ
เอกโข กาเยน ทฺวยการี โหติ จาจาเย ทฺวยการี มนฺสา ทฺวยการี
ตฺถ สํ ตํ โหติ อุปปาทิกา นาคา ที่ชฌายกา จณฺณจฺจนฺโต สฺส-
พฺพหฺมาติ ฯ ตฺถ เอว โหติ อโห จตฺถํ ภายตฺถ เกทา ปรี
มรณา อุปปาทิกานํ นาคานํ สหพฺยํ อุปปชฺชเยยฺยนฺติ ฯ โส
อนนํ เทติ ปานํ เทติ จตฺถํ เทติ ยานํ เทติ มาถํ เทติ
คนฺธํ เทติ วิเลปนํ เทติ เสยฺยํ เทติ อาวธํ เทติ ปทํเปยฺยํ
เทติ ฯ โส ภายตฺถ เกทา ปรี มรณา อุปปาทิกานํ นาคานํ
สหพฺยํ อุปปชฺชติ ฯ อยํ ไซ ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจโย เขน
มิเรกฺโข ภายตฺถ เกทา ปรี มรณา อุปปาทิกานํ นาคานํ
สหพฺยํ อุปปชฺชตีติ ฯ (อิมินา เปยฺยาเถน สห ทสฺส สุตฺตฺตฺนฺตา
วิตฺถารว จตฺถํ โยนิสฺส จตฺตวํสํ เวยฺยากรณา กาทพฺพา ทสฺส
สุตฺตฺตฺนฺตา โหนฺติ ปณฺณาสํ สุตฺตฺตฺนฺตา โหนฺติ) ฯ

นาคสังยุตต์ ฯ

គតុរុក្ខតាណំ

សុត្តន្តបិដកេ បដិគគរំ ភក្កុរោ ។ ឧបសគ្គ

សុត្តន្ត សុត្តំ ភក្កុរោ ។ កាណ្ឌករោ ភក្កុរោ

នាគេអិ សុប្បកាសិតាគិ ។

ສຸປຸນຸນສຳຍຸຕຸຕິ

[໕໓໐] ສ່າວຕຸຕິ າ ຕຸຊຸ ໂຂ າ ຈຕຸສ໌ໄສ ອີມາ ກິກຸຂເວ
ສຸປຸນຸນໂຍນິໂຍ າ ກຕມາ ຈຕຸສ໌ໄສ າ ອນຸທຸຂາ ສຸປຸນຸນາ ສຕາພຸຂາ
ສຸປຸນຸນາ ສໍເສທຸຂາ ສຸປຸນຸນາ ອຸປປາຕິກາ ສຸປຸນຸນາ າ ອີມາ ໂຂ
ກິກຸຂເວ ຈຕຸສ໌ໄສ ສຸປຸນຸນໂຍນິໂຍຕິ າ

[໕໓໑] ສ່າວຕຸຕິ າ ຈຕຸສ໌ໄສ ອີມາ ກິກຸຂເວ ສຸປຸນຸນໂຍນິໂຍ າ
ກຕມາ ຈຕຸສ໌ໄສ າ ອນຸທຸຂາ ສຸປຸນຸນາ ສຕາພຸຂາ ສຸປຸນຸນາ ສໍເສທຸຂາ
ສຸປຸນຸນາ ອຸປປາຕິກາ ສຸປຸນຸນາ າ ຕຸຊຸ ກິກຸຂເວ ອນຸທຸຂາ ສຸປຸນຸນາ
ອນຸທຸເຂ ນາເຄ ພຣນຸຕິ ນ ສຕາພຸເຂ ນ ສໍເສທຸເຂ ນ ອຸປປາຕິເກ າ
ຕຸຊຸ ກິກຸຂເວ ສຕາພຸຂາ ສຸປຸນຸນາ ອນຸທຸເຂ ຈ ສຕາພຸເຂ ຈ ນາເຄ
ພຣນຸຕິ ນ ສໍເສທຸເຂ ນ ອຸປປາຕິເກ າ ຕຸຊຸ ກິກຸຂເວ ສໍເສທຸຂາ
ສຸປຸນຸນາ ອນຸທຸເຂ ຈ ສຕາພຸເຂ ຈ ສໍເສທຸເຂ ຈ ນາເຄ ພຣນຸຕິ ນ
ອຸປປາຕິເກ າ ຕຸຊຸ ກິກຸຂເວ ອຸປປາຕິກາ ສຸປຸນຸນາ ອນຸທຸເຂ ຈ
ສຕາພຸເຂ ຈ ສໍເສທຸເຂ ຈ ອຸປປາຕິເກ ຈ ນາເຄ ພຣນຸຕິ າ ອີມາ ໂຂ
ກິກຸຂເວ ຈຕຸສ໌ໄສ ສຸປຸນຸນໂຍນິໂຍຕິ າ

[໕໓໒] ສ່າວຕຸຕິ າ ອນຸເພຕໂຣ ກິກຸຊຸ ເຍນ ກຄວາ ຕະນຸປສງຸກມິ
ອຸປສງຸກມິຕຸວາ ກຄວນຸຕິ ອກິວາເທຕຸວາ ເອກມນຸຕິ ນິສິຕິ າ ເອກມນຸຕິ
ນິສິນໂນ ໂຂ ໄສ ກິກຸຊຸ ກຄວນຸຕິ ເອຕທໂວຈ ໂກ ນຸ ໂຂ ກນຸເຕ
ເທຕຸ ໂກ ປຈຸຈໂຍ ເຍນ ມິເຣກຈຸໂຈ ກາຍສຸສ ເກຫາ ປຣໍ ມຣຸນາ

อณฺทธานํ สุปฺณณานํ สหพฺยํ อุปฺปชฺชตฺติ ๑ อิท ภิภฺชฺช เอกจฺโจ
 กาเยน ทฺวยการี โหติ วาจาเย ทฺวยการี มนสา ทฺวยการี ตสฺส
 สุตํ โหติ อณฺทธานํ สุปฺณณา ทํชาเยกา วณฺณวณฺโต สฺว-
 พหุตาติ ๑ ตสฺส เอวํ โหติ อโห วตาคํ กายสฺส เกทา ปรํ
 มรณา อณฺทธานํ สุปฺณณานํ สหพฺยํ อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ ๑ โส
 กายสฺส เกทา ปรํ มรณา อณฺทธานํ สุปฺณณานํ สหพฺยํ อุป-
 ปชฺชติ ๑ อยํ โข ภิภฺชฺช เหตุ อयํ ปจฺจโย เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส
 เกทา ปรํ มรณา อณฺทธานํ สุปฺณณานํ สหพฺยํ อุปฺปชฺชตฺติ ๑

[๕๓๓] สํวคฺถํ ๑ เอกมฺนํ นิสินฺโน โข โส ภิภฺชฺช ภคฺวณฺตํ
 เอตทโวจ โท นฺุ โข ภาเน เหตุ โท ปจฺจโย เยน มิเชกจฺโจ
 กายสฺส เกทา ปรํ มรณา ชตาพฺธานํ สุปฺณณานํ ๑ เป ๑ สํเสทธานํ
 สุปฺณณานํ ๑ อุปฺปาทิกานํ สุปฺณณานํ สหพฺยํ อุปฺปชฺชตฺติ ๑
 อิท ภิภฺชฺช เอกจฺโจ กาเยน ทฺวยการี โหติ วาจาเย ทฺวยการี มนสา
 ทฺวยการี ตสฺส สุตํ โหติ อุปฺปาทิกา สุปฺณณา ทํชาเยกา
 วณฺณวณฺโต สฺวพหุตาติ ๑ ตสฺส เอวํ โหติ อโห วตาคํ
 กายสฺส เกทา ปรํ มรณา อุปฺปาทิกานํ สุปฺณณานํ สหพฺยํ อุป-
 ปชฺชเยยฺยนฺติ ๑ โส กายสฺส เกทา ปรํ มรณา อุปฺปาทิกานํ
 สุปฺณณานํ สหพฺยํ อุปฺปชฺชติ ๑ อยํ โข ภิภฺชฺช เหตุ อยํ
 ปจฺจโย เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรํ มรณา อุปฺปาทิกานํ
 สุปฺณณานํ สหพฺยํ อุปฺปชฺชตฺติ ๑

[๕๓๔] ส้าวคฤห์ ๑ เอกมนต์ นิสินโน ไช โส ภิกขุ ภควนตํ
 เขตทโวจ โโก นุ ไช ภาเนเต เหตุ โโก ปจจุโย เยน มิเชกจุโจ
 กายสัสส เปทา ปรี มรณา อณฺทชานํ สุพรรณนํ สหพยํ อุป-
 ปชชตฺติ ๑ อธิ ภิกขุ เอกจุโจ กาเยน ทวยการี โหติ วาจาย
 ทวยการี มนสา ทวยการี ตสฺส สุตํ โหติ อณฺทชา สุพรรณ-
 ทํชายกา วณฺณวณฺโโต สฺซพฺพหุตาติ ๑ ตสฺส เอวํ โหติ อโห
 วตาทํ กายสัสส เปทา ปรี มรณา อณฺทชานํ สุพรรณนํ สหพยํ
 อุปปชชเยยฺยนติ ๑ โส อนนํ เทติ ปานํ เทติ วตฺถํ เทติ ยานํ
 เทติ มาถํ เทติ คนฺธํ เทติ วิเลปนํ เทติ เสยฺยํ เทติ ธาวสถํ
 เทติ ปทํเปยฺยํ เทติ ๑ โส กายสัสส เปทา ปรี มรณา อณฺทชานํ
 สุพรรณนํ สหพยํ อุปปชชติ ๑ อยํ ไช ภิกขุ เหตุ อยํ
 ปจจุโย เยน มิเชกจุโจ กายสัสส เปทา ปรี มรณา อณฺทชานํ
 สุพรรณนํ สหพยํ อุปปชชติ ๑

[๕๓๕] ส้าวคฤห์ ๑ เอกมนต์ นิสินโน ไช โส ภิกขุ ภควนตํ
 เขตทโวจ โโก นุ ไช ภาเนเต เหตุ โโก ปจจุโย เยน มิเชกจุโจ
 กายสัสส เปทา ปรี มรณา ชลาพุชานํ สุพรรณนํ ๑ เป ๑ สํเสทชานํ
 สุพรรณนํ ๑ อุปปาทิกานํ สุพรรณนํ สหพยํ อุปปชชตฺติ ๑
 อธิ ภิกขุ เอกจุโจ กาเยน ทวยการี โหติ วาจาย ทวยการี มนสา
 ทวยการี ตสฺส สุตํ โหติ อุปปาทิกา สุพรรณ ทํชายกา วณฺณ-
 วณฺโโต สฺซพฺพหุตาติ ๑ ตสฺส เอวํ โหติ อโห วตาทํ กายสัสส เปทา

๓๐๘ สุตฺตฺตฺนปิฎกํ สุตฺตฺตฺนิกายสฺส ชนฺธวรวคฺโค [๕๓๕

ปรํ มรณา อุปฺปาทิกานํ สุปฺณณานํ สหฺพฺยํ อุปฺปชฺชชยฺยํ ๑
โส อนํ เทติ ปานํ เทติ วคฺคํ เทติ ยานํ เทติ มานํ เทติ
คนฺธํ เทติ วิเลปนํ เทติ เสยฺยํ เทติ ธาวสฺสํ เทติ ปทํเปยฺยํ
เทติ ๑ โส กายสฺส เกทา ปรํ มรณา อุปฺปาทิกานํ สุปฺณณานํ
สหฺพฺยํ อุปฺปชฺชติ ๑ อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจโย เยน
มิเชกฺโข กายสฺส เกทา ปรํ มรณา อุปฺปาทิกานํ สุปฺณณานํ
สหฺพฺยํ อุปฺปชฺชตีติ ๑ (เอวํ ปิณฺฑิเกน จจฺจตาฬิํ สุตฺตฺตฺนา
โหนติ) ๑

สุปฺณณสํยคฺคํ นิฏฺฐิตํ ๑

ตตฺตฺรทฺธานํ

สฺสทฺธกํ หรติ เจว ทฺวยการํ จตุโรปี จ

ทฺานุปการา จตฺตารอ สฺสฺปณฺณเณหิ สฺสฺปภาสิตาติ ๑

คณฺหพฺพกายสํยุตฺตํ

[๕๓๖] เอกํ สมนํ ภควา สํวคฺคิยํ วิหริติ เชตวนเณ อนาถ-
 มีนุจิกกฺขสฺส อารามเ ๑ เป ๑ ภควา เอกทโวจ คณฺหพฺพกายิเก
 เทเว โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํมี ทํ สฺสณาท ๑ เป ๑ กตเม จ ภิกฺขเว
 คณฺหพฺพกายิกา เทวา ๑ สฺนติ ภิกฺขเว มฺหคณฺเ อธิวตฺถา เทวา
 สฺนติ ภิกฺขเว สํวคณฺเ อธิวตฺถา เทวา สฺนติ ภิกฺขเว เมคฺค-
 คณฺเ อธิวตฺถา เทวา สฺนติ ภิกฺขเว ตจคณฺเ อธิวตฺถา เทวา
 สฺนติ ภิกฺขเว ปปฺปิกคณฺเ อธิวตฺถา เทวา สฺนติ ภิกฺขเว ปตฺต-
 คณฺเ อธิวตฺถา เทวา สฺนติ ภิกฺขเว ปุပ္ผคณฺเ อธิวตฺถา เทวา
 สฺนติ ภิกฺขเว ผตคณฺเ อธิวตฺถา เทวา สฺนติ ภิกฺขเว รสคณฺเ
 อธิวตฺถา เทวา สฺนติ ภิกฺขเว คณฺหคณฺเ อธิวตฺถา เทวา ๑
 อิมเ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว คณฺหพฺพกายิกา เทวาติ ๑

[๕๓๗] สํวคฺคิ ๑ อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ เยน ภควา ๑ เป ๑
 เอกมนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนตํ เอกทโวจ โก นุ โข
 ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน มิเรกฺโข ภายสฺส เภทา ปวํ
 มรณา คณฺหพฺพกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ ๑ อธิ ภิกฺขุ
 เอกโข กาเยน สฺสจฺริตํ จรติ วาจาเย สฺสจฺริตํ จรติ มนสา สฺสจฺริตํ
 จรติ คสฺส สฺสํ โหติ คณฺหพฺพกายิกา เทวา ทํชาเยกา วณฺณ-
 วนฺโต สฺสพฺพหุตาติ ๑ คสฺส เอวํ โหติ อโห วตาทิ ภายสฺส เภทา

ปรํ มรณา คณฺหพฺพกายิกานํ เทวานํ สหฺพยุคํ อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ ฯ
 โส ภาสสฺส เปทา ปรํ มรณา คณฺหพฺพกายิกานํ เทวานํ สหฺพยุคํ
 อุปฺปชฺชติ ฯ อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจุโย เยเน มิจฺเชกฺขุโจ
 กายสฺส เปทา ปรํ มรณา คณฺหพฺพกายิกานํ เทวานํ สหฺพยุคํ
 อุปฺปชฺชตฺติ ฯ

[๕๓๘] สํวตฺถํ ฯ อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ เยเน ภควา เทนุ-
 ปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสํติ ฯ
 เอกมฺนตํ นิสฺสินโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ โโก นุ
 โข ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจุโย เยเน มิจฺเชกฺขุโจ กายสฺส เปทา
 ปรํ มรณา มฺหคณฺเฑ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหฺพยุคํ อุปฺปชฺชตฺติ ฯ
 อธิ ภิกฺขุ เอกกฺขุ กาเยเน สจฺจํ จริตํ วาจาเย สจฺจํ จริตํ
 มนสา สจฺจํ จริตํ ตสฺส สุตํ โหติ มฺหคณฺเฑ อธิวตฺถา เทวา
 ทิฆายุกา วณฺณวณฺโฑ สจฺจพฺพตฺติ ฯ ตสฺส เอวํ โหติ อโห
 วตฺถาหํ กายสฺส เปทา ปรํ มรณา มฺหคณฺเฑ อธิวตฺถานํ เทวานํ
 สหฺพยุคํ อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ ฯ โส ทาตา โหติ มฺหคณฺเฑ ฯ โส
 กายสฺส เปทา ปรํ มรณา มฺหคณฺเฑ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหฺพยุคํ
 อุปฺปชฺชติ ฯ อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจุโย เยเน มิจฺเชกฺขุโจ
 กายสฺส เปทา ปรํ มรณา มฺหคณฺเฑ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหฺพยุคํ
 อุปฺปชฺชตฺติ ฯ

[๕๓๘] สํวตฺถํ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ

เขตทโวจ โโก นุ โช ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเรกฺโข
 กายสํสฺส เกทา ปรี มรณา สํวคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ เป ฯ
 เณคฺคฺคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ ตจฺคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ
 ปปฺปฏิกคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ ปตฺตคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ
 ปุํปฺผคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ ผตฺคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ
 รสคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ คณฺหคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ
 สหฺพยํ อุปฺปชฺชตฺติ ฯ อธิ ภิกฺขเว เอกฺโข กาเยน สํจริตํ จริ
 วาจาเย สํจริตํ จริ มนสา สํจริตํ จริ ตสฺส สํคํ โหติ
 สํวคฺคฺเช อธิวตฺถา เทวา ที่สมายุกา วณฺณวณฺโต สฺสพฺพุตฺติ ฯ
 ตสฺส เอวํ โหติ อโห วตฺถา กายสํสฺส เกทา ปรี มรณา
 สํวคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ เณคฺคฺคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ
 ตจฺคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ ปปฺปฏิกคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ
 ปตฺตคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ ปุํปฺผคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ
 ผตคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ รสคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ
 คณฺหคฺคฺเช อธิวตฺถานํ เทวานํ สหฺพยํ อุปฺปชฺเชยฺยนฺติ ฯ โส
 ทาตา โหติ สํวคฺคฺชานํ ฯ โส ทาตา โหติ เณคฺคฺคฺคฺชานํ ฯ โส
 ทาตา โหติ ตจฺคฺคฺชานํ ฯ โส ทาตา โหติ ปปฺปฏิกคฺคฺชานํ ฯ โส
 ทาตา โหติ ปตฺตคฺคฺชานํ ฯ โส ทาตา โหติ ปุํปฺผคฺคฺชานํ ฯ โส
 ทาตา โหติ ผตคฺคฺชานํ ฯ โส ทาตา โหติ รสคฺคฺชานํ ฯ โส
 ทาตา โหติ คณฺหคฺคฺชานํ ฯ โส กายสํสฺส เกทา ปรี มรณา

คนฺธคนฺธเ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหปุยคํ อุปปชฺชติ ฯ อยํ โข
ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจุโย เยน มิเรกฺกุโ จ กายสัจจ เกทา ปรี
มรณา คนฺธคนฺธเ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหปุยคํ อุปปชฺชติ ฯ

[๕๔๐] สํวตฺถํ ฯ เอกมฺหํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ โโก นฺุ โข ภาเน เหตุ โโก ปจฺจุโย เยน มิเรกฺกุโ จ
กายสัจจ เกทา ปรี มรณา มุตคนฺธเ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหปุยคํ
อุปปชฺชติ ฯ อธิ ภิกฺขุ เอกฺกุโ จ กาเยน สัจฺจวิคํ จริติ วาจา
สัจฺจวิคํ จริติ มนสา สัจฺจวิคํ จริติ ตสฺสํ สํคํ โหติ มุตคนฺธเ
อธิวตฺถา เทวา ทิฆายกา วนฺณวนฺโโต สฺสพฺพุตติ ฯ ตสฺสํ เอว
โหติ อโห วตฺถํ กายสัจจ เกทา ปรี มรณา มุตคนฺธเ อธิ
วตฺถานํ เทวานํ สหปุยคํ อุปปชฺชยฺยนฺติ ฯ โส อนฺนํ เทติ ปานํ
เทติ วตฺถํ เทติ ยานํ เทติ มาถํ เทติ คนฺธํ เทติ วิเลปนํ เทติ
เสยฺยํ เทติ อวตฺถํ เทติ ปทฺเบยฺยํ เทติ ฯ โส กายสัจจ เกทา
ปรี มรณา มุตคนฺธเ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหปุยคํ อุปปชฺชติ ฯ
อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจุโย เยน มิเรกฺกุโ จ กายสัจจ เกทา
ปรี มรณา มุตคนฺธเ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหปุยคํ อุปปชฺชติ ฯ

[๕๔๑] สํวตฺถํ ฯ เอกมฺหํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ โโก นฺุ โข ภาเน เหตุ โโก ปจฺจุโย เยน มิเร
กฺกุโ จ กายสัจจ เกทา ปรี มรณา สํวคนฺธเ อธิวตฺถานํ เทวานํ
ฯ เป ฯ แศคฺคคนฺธเ อธิวตฺถานํ เทวานํ ฯ ศจคนฺธเ อธิวตฺถานํ

เทวานํ ๑ ปปฏิกคณฺหเช อชิวตฺตณฺหํ เทวานํ ๑ ปตฺตคณฺหเช อชิวตฺตณฺหํ เทวานํ ๑ ปุပ္ผคณฺหเช อชิวตฺตณฺหํ เทวานํ ๑ ผลคณฺหเช อชิวตฺตณฺหํ เทวานํ ๑ รตฺถคณฺหเช อชิวตฺตณฺหํ เทวานํ ๑ คณฺหคณฺหเช อชิวตฺตณฺหํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชตํติ ๑ อธิ ภิกฺขุ เอกจฺโจ กาเยน สํจวิตํ จรติ วาจาเยน สํจวิตํ จรติ มนสา สํจวิตํ จรติ ตสฺส สํจ ใหติ คณฺหคณฺหเช อชิวตฺตณฺหํ เทวา ทํชาเยน วณฺณ-
 วณฺโตนํ สํพหุตาติ ๑ ตสฺส เอวํ ใหติ อโห วตฺตํ กายสํส
 เกทา ปรี มรณา คณฺหคณฺหเช อชิวตฺตณฺหํ เทวานํ สหปุยตํ อุป-
 ปชฺชชเยนติ ๑ โส อนนํ เทติ ปานํ เทติ วตฺตํ เทติ ยานํ
 เทติ มาถํ เทติ คณฺหํ เทติ วิเลปนํ เทติ เสยฺยํ เทติ อาวสํ
 เทติ ปทํเปยฺยํ เทติ ๑ โส กายสํส เกทา ปรี มรณา คณฺหคณฺหเช
 อชิวตฺตณฺหํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชติ ๑ อโย ไซ ภิกฺขุ เหตุ
 อโย ปจฺจโย येन มิเชกจฺโจ กายสํส เกทา ปรี มรณา คณฺหคณฺหเช
 อชิวตฺตณฺหํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชตํติ ๑ (เอวํ เอกปณฺณจฺเณ
 เอกสํคณฺจ ทฺวาทสํ จ สํคณฺดา ภวนฺติ) ๑

คณฺหพฺพกายสํยุตฺตํ นิฏฺฐิตํ ๑

ตสฺสํททานํ

สํทฺธกํ จ สํจวิตํ ทาตา หิ อปเร ตโย
 ทานูปการา ทสฺสา คณฺหพฺพา สํปฏกาสิตาติ ๑

วลาหกสัฏฺฐิ

[๕๔๒] ส้าวตฺถิ ๑ วลาหกกายิกา เทวา โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ
ตํ สฺสนาถ ๑เป ๑ กตเม จ ภิกฺขเว วลาหกกายิกา เทวา ๑ สฺนฺติ
ภิกฺขเว สํวลาหกา เทวา สฺนฺติ ภิกฺขเว อุนฺหวลาหกา เทวา
สฺนฺติ ภิกฺขเว อพฺพวลาหกา เทวา สฺนฺติ ภิกฺขเว วาตวลาหกา
เทวา สฺนฺติ ภิกฺขเว วสฺสวลาหกา เทวา ๑ อิมะ อุกฺกนฺติ
ภิกฺขเว วลาหกกายิกา เทวาติ ๑

[๕๔๓] ส้าวตฺถิ ๑ อถ โช อณฺเฏตโร ภิกฺขุ เยเน ภควา เตนุ-
ปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ๑
เอกมนฺตํ นิสีนฺโน โช โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ โโก นุ
โช ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยเน มิเรกฺโข ภาสฺสํ เกทา
ปรํ มรณา วลาหกกายิกานํ เทวานํ สหปุยฺยํ อฺปปฺชฺชตฺติ ๑ อธิ
ภิกฺขุ เอกโข ภาเยเน สฺจฺริตํ จรติ วาจาเย สฺจฺริตํ จรติ มนฺสา
สฺจฺริตํ จรติ คสฺสํ สฺตํ โหติ วลาหกกายิกา เทวา ทํชาเยกา
วณฺณเวเนโต สฺชฺพหุตาติ ๑ คสฺสํ เอวํ โหติ อโห วตาหํ
ภาสฺสํ เกทา ปรํ มรณา วลาหกกายิกานํ เทวานํ สหปุยฺยํ
อฺปปฺชฺชเยยฺยนฺติ ๑ โส อนนฺนํ เทติ ปานํ เทติ วตฺถํ เทติ ยานํ
เทติ มาถํ เทติ คนฺธํ เทติ วิเลปนํ เทติ เสยฺยํ เทติ อาวสฺถํ
เทติ ปทฺธิเยยฺยํ เทติ ๑ โส ภาสฺสํ เกทา ปรํ มรณา วลาห-

กายิกานัน เทวานัน สหพยุคัม อุปปชชติ ฯ อยมฺ ไช ภิกขุ เหตุ อยมฺ
ปจฺจโย เยน มิเชกฺโข กายสฺส เปทา ปรี มรณา วาทก-
กายิกานัน เทวานัน สหพยุคัม อุปปชชตฺติ ฯ

[๕๔๔] สวตฺถํ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไช โส ภิกขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ โโก นุ ไช ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเช-
กฺโข กายสฺส เปทา ปรี มรณา สัตตวาทกานัน เทวานัน สหพยุคัม
อุปปชชตฺติ ฯ อธิ ภิกขุ เอกโข กาเยน สุจฺริตํ จรติ วาจา
สุจฺริตํ จรติ มนสา สุจฺริตํ จรติ ตสฺส สุตํ โหติ สัตตวาทกา
เทวา ทิฆายุกา วณฺณวณฺโต สุชพฺพสาติ ฯ ตสฺส เอวํ โหติ อโห
วทานัน กายสฺส เปทา ปรี มรณา สัตตวาทกานัน เทวานัน สหพยุคัม
อุปปชชเยยฺยนฺติ ฯ โส อนนฺนํ เทติ ปานํ เทติ วตฺถํ เทติ ยานํ
เทติ มาถํ เทติ คนฺธํ เทติ วิเลปนํ เทติ เสยฺยํ เทติ อาวสธํ
เทติ ปทํเปยฺยํ เทติ ฯ โส กายสฺส เปทา ปรี มรณา สัตตวาทกานัน
เทวานัน สหพยุคัม อุปปชชติ ฯ อยมฺ ไช ภิกขุ เหตุ อยมฺ ปจฺจโย
เยน มิเชกฺโข กายสฺส เปทา ปรี มรณา สัตตวาทกานัน เทวานัน
สหพยุคัม อุปปชชตฺติ ฯ

[๕๔๕] สวตฺถํ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไช โส ภิกขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ โโก นุ ไช ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเชกฺโข
กายสฺส เปทา ปรี มรณา อุนฺนหวาทกานัน เทวานัน สหพยุคัม
อุปปชชตฺติ ฯ

วຈฺจนโคตฺตสํยุทฺถํ

[๕๕๔] เอกํ สํมยํ ภคฺวา สํวตฺตํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถ-
 ปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ อถ โข วຈฺจนโคตฺตํ ปริพฺพาชโก เยเน ภคฺวา
 เทนุปลงฺกมิ อฺปฺปลงฺกมิตฺวา ภคฺวา สํทฺธิํ สํมโมทิตํ สํมโมทนียํ
 กถํ สํวณฺณํ วิตฺติสํเรตฺตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิตํ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน
 โข วຈฺจนโคตฺตํ ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ โภ นุ โข
 โภ โคตม เหตุ โภ ปจฺจโย ยานิมาเน อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐจิกฺขานิ
 โลกเก อฺปฺปชฺชนฺติ สฺสํสโต โถโกติ วา อสฺสํสโต โถโกติ วา
 อนฺตฺวา โถโกติ วา อนนฺตฺวา โถโกติ วา ตํ ชีวํ ตํ สํวรัณฺติ
 วา อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สํวรัณฺติ วา โหติ ตถาคโต ปรั
 มรณาคิ วา น โหติ ตถาคโต ปรั มรณาคิ วา โหติ จ
 น จ โหติ ตถาคโต ปรั มรณาคิ วา เหนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรั มรณาคิ วาติ ฯ รูเป โข วຈฺจน อณฺเณวณฺนา
 รูปสํมูหเย อณฺเณวณฺนา- รูปนิโรธเย อณฺเณวณฺนา รูปนิโรธคามินียา
 ปฏิปทาย อณฺเณวณฺนา เอวมิมาเน อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐจิกฺขานิ โลกเก
 อฺปฺปชฺชนฺติ สฺสํสโต โถโกติ วา ฯ เป ฯ เหนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรั มรณาคิ วาติ ฯ อຍံ โข วຈฺจน เหตุ อຍံ
 ปจฺจโย ยานิมาเน อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐจิกฺขานิ โลกเก อฺปฺปชฺชนฺติ
 สฺสํสโต โถโกติ วา ฯ เป ฯ เหนว โหติ น น โหติ ตถา-

คโต ปรี มรณาคิ วาติ ฯ

[๕๕๕] สำนวนนี้ ฯ เอกมุนี นิธิโน ไช วรณโคตโต ปรีพพา-
ชโก ภควนุติ เขตทโวจ โภ นุ ไช โภ โคตม เหตุ โภ ปจฺจโย
ยานิมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชุนฺติ สสฺสโต
โตโกติ วา สสฺสโต โตโกติ วา ฯ เป ฯ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาคิ วาติ ฯ เวทนาย ไช วรณ อญฺญาณา
เวทนายสมุทเท อญฺญาณา เวทนายโรเช อญฺญาณา เวทนายโรช-
คามินิยา ปฏิปทาย อญฺญาณา เอวมิมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฐิจิตตานิ
โลเก อุปฺปชฺชุนฺติ สสฺสโต โตโกติ วา สสฺสโต โตโกติ
วา ฯ เป ฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาคิ
วาติ ฯ อัย ไช วรณ เหตุ อัย ปจฺจโย ยานิมานิ อเนกวิหิตานิ
ทิฏฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชุนฺติ สสฺสโต โตโกติ วา สสฺสโต
โตโกติ วา ฯ เป ฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี
มรณาคิ วาติ ฯ

[๕๕๖] สำนวนนี้ ฯ เอกมุนี นิธิโน ไช วรณโคตโต ปรีพพา-
ชโก ภควนุติ เขตทโวจ โภ นุ ไช โภ โคตม เหตุ โภ ปจฺจโย
ยานิมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชุนฺติ สสฺสโต
โตโกติ วา สสฺสโต โตโกติ วา ฯ เป ฯ เนว โหติ น
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาคิ วาติ ฯ สญฺญาณ ไช วรณ
อญฺญาณา สญฺญาณสมุทเท อญฺญาณา สญฺญาณโรเช อญฺญาณา

สณฺณานิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อญฺเณนา เอวมีมานิ อเนกวิหิตานิ
 ทิฏฺฐิจิตตานิ โถเก อูปฺปชฺชนฺติ สฺสํสโต โถโกติ วา อสํสํสโต
 โถโกติ วา ๑ เป ๑ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรั
 มรณาติ วาติ ๑ อัยฺ ๒ วจนฺ เหตุ อัยฺ ปจฺจโย ยานิมานิ
 อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โถเก อูปฺปชฺชนฺติ สฺสํสโต โถโกติ
 วา อสํสํสโต โถโกติ วา ๑ เป ๑ เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรั มรณาติ วาติ ๑

[๕๕๗] สํวคฺคํ ๑ เอกมนฺตํ นิสฺสินโน ๒ วจนโคตโต ปฏิพฺพา-
 ชโก ภควนฺตํ เขตฺตวจฺ โท นุ ๒ โท โท โคตมฺ เหตุ โท
 ปจฺจโย ยานิมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โถเก อูปฺปชฺชนฺติ
 สฺสํสโต โถโกติ วา อสํสํสโต โถโกติ วา ๑ เป ๑ เนว
 โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรั มรณาติ วาติ ๑ สงฺขารสฺสุ
 ๒ วจนฺ อญฺเณนา สงฺขารสํมุกฺเข อญฺเณนา สงฺขารนิโรธ
 อญฺเณนา สงฺขารนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อญฺเณนา เอวมีมานิ
 อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โถเก อูปฺปชฺชนฺติ สฺสํสโต โถโกติ วา
 อสํสํสโต โถโกติ วา ๑ เป ๑ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรั มรณาติ วาติ ๑ อัยฺ ๒ วจนฺ เหตุ อัยฺ ปจฺจโย ยานิมานิ
 อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โถเก อูปฺปชฺชนฺติ สฺสํสโต โถโกติ วา
 อสํสํสโต โถโกติ วา ๑ เป ๑ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรั มรณาติ วาติ ๑

[๕๕๘] สํวตฺถํ ๑ เขกมฺมํ นิสฺสินฺโน โข วฺจฺจโคจฺจโต ปริพฺพา-
 ชโก ภกฺขวํสํ เขตฺตทวฺจ โโก นุ โข โโก โคตมฺ เหตุ โโก
 ปจฺจโย ยานิมาํนิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ โถเก อูปฺปชฺชนฺติ
 สฺสํสํโต โถโกติ วา อสฺสํสํโต โถโกติ วา ๑ เป ๑ เนว
 โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรั มรณาคิ วาติ ๑ วิญฺญาณเณ
 โข วฺจฺจ อณฺเณวณฺณา วิญฺญาณสํมูทฺเย อณฺเณวณฺณา วิญฺญาณนิโรธเ
 อณฺเณวณฺณา วิญฺญาณนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อณฺเณวณฺณา เอวมิมาํนิ
 อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ โถเก อูปฺปชฺชนฺติ สฺสํสํโต โถโกติ
 วา อสฺสํสํโต โถโกติ วา ๑ เป ๑ เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรั มรณาคิ วาติ ๑ อยํ โข วฺจฺจ เหตุ อยํ ปจฺจโย
 ยานิมาํนิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ โถเก อูปฺปชฺชนฺติ สฺสํสํโต
 โถโกติ วา อสฺสํสํโต โถโกติ วา ๑ เป ๑ เนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรั มรณาคิ วาติ ๑

[๕๕๙] สํวตฺถํ ๑ เขกมฺมํ นิสฺสินฺโน โข วฺจฺจโคจฺจโต ปริพฺพา-
 ชโก ภกฺขวํสํ เขตฺตทวฺจ โโก นุ โข โโก โคตมฺ เหตุ โโก
 ปจฺจโย ยานิมาํนิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ โถเก อูปฺปชฺชนฺติ
 สฺสํสํโต โถโกติ วา อสฺสํสํโต โถโกติ วา ๑ เป ๑ เนว โหติ
 น น โหติ ตถาคโต ปรั มรณาคิ วาติ ๑ รุเป โข วฺจฺจ
 อทฺถสฺสํหา ๑ เป ๑ รูปนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อทฺถสฺสํหา ๑ เป ๑

[๕๖๐] สํวตฺถํ ๑ เวทนาย โข วฺจฺจ อทฺถสฺสํหา ๑

[๕๖๑] ส้าวตุถ์ ๑ สณฺณาย โห วจุณ อทสฺสนา ๑

[๕๖๒] ส้าวตุถ์ ๑ สงฺขารสฺ ๒ วจุณ อทสฺสนา ๑

[๕๖๓] ส้าวตุถ์ ๑ วิญฺเฌาณ โห วจุณ อทสฺสนา ๑ เป ๑
วิญฺเฌาณนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อทสฺสนา ๑

[๕๖๔] ส้าวตุถ์ ๑ รูป โห อนภิสมยา ๑ เป ๑ รูปนิโรธ-
คามินิยา ปฏิปทาย อนภิสมยา ๑ เป ๑

[๕๖๕] ส้าวตุถ์ ๑ เวทนาย โห วจุณ อนภิสมยา ๑ เป ๑

[๕๖๖] ส้าวตุถ์ ๑ สณฺณาย โห วจุณ อนภิสมยา ๑ เป ๑

[๕๖๗] ส้าวตุถ์ ๑ สงฺขารสฺ ๒ วจุณ อนภิสมยา ๑ เป ๑

[๕๖๘] ส้าวตุถ์ ๑ วิญฺเฌาณ โห วจุณ อนภิสมยา ๑ เป ๑

[๕๖๙] ส้าวตุถ์ ๑ เขกมฺมํ นิสฺสิน โห วจุณโคตฺโต ปริพฺพา-
ชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ โก นุ โห โภ โคตม เหตุ โภ
ปัจจุโย ๑ เป ๑ รูป โห วจุณ อนนุโพธา ๑ เป ๑ รูปนิโรธ-
คามินิยา ปฏิปทาย อนนุโพธา ๑ เป ๑

[๕๗๐] ส้าวตุถ์ ๑ เวทนาย โห วจุณ ๑ เป ๑

[๕๗๑] ส้าวตุถ์ ๑ สณฺณาย โห วจุณ ๑ เป ๑

[๕๗๒] ส้าวตุถ์ ๑ สงฺขารสฺ ๒ วจุณ ๑ เป ๑

[๕๗๓] ส้าวตุถ์ ๑ วิญฺเฌาณ โห วจุณ อนนุโพธา ๑ เป ๑
วิญฺเฌาณนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อนนุโพธา ๑ เป ๑

[๕๗๔] ส้าวตุถ์ ๑ โภ นุ โห โภ โคตม เหตุ โภ ปัจจุโย

อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา รูปนิโรธ อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา รูปนิโรธคามินิยา
ปฏฺธิปทาย อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา ฯ เป ฯ

[๕๘๑] สํวตฺถํ ฯ เวทนาย โห อจฺณ อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา ฯ เป ฯ
เวทนายนิโรธคามินิยา ปฏฺธิปทาย อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา ฯ เป ฯ

[๕๘๒] สํวตฺถํ ฯ สณฺณาย โห อจฺณ อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา ฯ เป ฯ
สณฺณานิโรธคามินิยา ปฏฺธิปทาย อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา ฯ เป ฯ

[๕๘๓] สํวตฺถํ ฯ สํฆาเรตฺถํ โห อจฺณ อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา ฯ เป ฯ
สํฆาเรนิโรธคามินิยา ปฏฺธิปทาย อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา ฯ เป ฯ

[๕๘๔] สํวตฺถํ ฯ วิญฺญาเณ โห อจฺณ อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา
วิญฺญาณสํมุทฺเต อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา วิญฺญาณนิโรธ อပ္ปจฺจุทฺ-
ตมฺมา วิญฺญาณนิโรธคามินิยา ปฏฺธิปทาย อပ္ปจฺจุทฺตมฺมา เอว-
มิมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจฺจาคานิ โถเก อပ္ปชฺชนฺติ สํสํสโต
โถโกติ วา ฯ เป ฯ เณว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรั มรณาติ
วาติ ฯ อยํ โห อจฺณ เหตุ อยํ ปจฺจโย ยานิมานิ อเนกวิหิตานิ
ทิฏฺฐิจฺจาคานิ โถเก อပ္ปชฺชนฺติ สํสํสโต โถโกติ วา อสํสํสโต
โถโกติ วา อนนฺตวา โถโกติ วา อนนฺตวา โถโกติ วา
คัม ชีวํ คัม สรรฺรณฺติ วา อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรรฺรณฺติ วา โหติ
ตถาคโต ปรั มรณาติ วา น โหติ ตถาคโต ปรั มรณาติ วา
โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรั มรณาติ วา เณว โหติ น
น โหติ ตถาคโต ปรั มรณาติ วาติ ฯ อยํ โห อจฺณ เหตุ อยํ

สมาธิสัมปยุตต์

[๔๘๕] สāvคถึ ๑ คคฺร โห ๑ เป ๑ จตฺตาริเม ภิกฺขเว
 ฌายี ๑ กคเม จตฺตาริ ๑ อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโ จ ฌายี สมาริธฺมํ
 สมาริกฺุสโต โหติ น สมาริธฺมํ สฺมาปคฺติกฺุสโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว
 เอกจฺโ จ ฌายี สมาริธฺมํ สฺมาปคฺติกฺุสโต โหติ น สมาริธฺมํ สมาริ-
 กฺุสโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโ จ ฌายี เนว สมาริธฺมํ สมาริ-
 กฺุสโต โหติ น สมาริธฺมํ สฺมาปคฺติกฺุสโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว
 เอกจฺโ จ ฌายี สมาริธฺมํ สมาริกฺุสโต จ โหติ สมาริธฺมํ สฺมาปคฺติ-
 กฺุสโต จ ๑ คคฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมาริธฺมํ สมาริกฺุสโต
 จ สมาริธฺมํ สฺมาปคฺติกฺุสโต จ ๑ อยํ อิมํ จคฺคณํ ฌายันํ อคฺคโค
 จ เสฏฺโ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ ๑ เสยฺยถาปี
 ภิกฺขเว ควา ชฺวี ชฺวรมฺหา ทธิ ทธิมฺหา นวณฺคํ นวณฺคฺมฺหา สํปปี
 สํปปีมฺหา สํปปีมณฺโ คคฺร อคฺคคฺมกฺุชายติ เอวเมว โห ภิกฺขเว
 ยวายํ ฌายี สมาริธฺมํ สมาริกฺุสโต จ สมาริธฺมํ สฺมาปคฺติกฺุสโต
 จ ๑ อยํ อิมํ จคฺคณํ ฌายันํ อคฺคโค จ เสฏฺโ จ ปาโมกฺโข
 จ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ ๑

[๔๘๖] สāvคถึ ๑ คคฺร โห ๑ เป ๑ จตฺตาริเม ภิกฺขเว
 ฌายี ๑ กคเม จตฺตาริ ๑ อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโ จ ฌายี สมาริธฺมํ
 สมาริกฺุสโต โหติ น สมาริธฺมํ จิตฺติกฺุสโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว

เอกจุโจ ฉายี สมาริสฺสํมํ จิตฺตํสโต โหติ น สมาริสฺสํมํ สมาริ-
 กุสฺสโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจุโจ ฉายี เหว สมาริสฺสํมํ สมาริ-
 กุสฺสโต โหติ น สมาริสฺสํมํ จิตฺตํสโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจุโจ
 ฉายี สมาริสฺสํมํ สมาริกุสฺสโต ๑ โหติ สมาริสฺสํมํ จิตฺตํสโต ๑ ๑
 ตตฺร ภิกฺขเว ยวํ ฉายี สมาริสฺสํมํ สมาริกุสฺสโต ๑ สมาริสฺสํมํ
 จิตฺตํสโต ๑ ๑ อํ อิมํ จตฺตํ ฉายี นํ อคฺโค ๑ เสฏฺโฐ ๑
 ปาโมกฺโข ๑ อุตฺตโม ๑ ปวโร ๑ ๑ เสยฺยถามี ภิกฺขเว ควา
 ธิวํ ธิวํมหา ทธี ทธีมหา นวณํคํ นวณํคํมหา สบฺบิ สบฺบิมหา
 สบฺบิมนฺโห ตตฺร อคฺคมกฺขายติ เอวเมว ๒ ภิกฺขเว ยวํ
 ฉายี สมาริสฺสํมํ สมาริกุสฺสโต ๑ สมาริสฺสํมํ จิตฺตํสโต ๑ ๑ อํ
 อิมํ จตฺตํ ฉายี นํ อคฺโค ๑ เสฏฺโฐ ๑ ปาโมกฺโข ๑ อุตฺตโม
 ๑ ปวโร จาติ ๑

[๕๘๗] สัจจตนํ ๑ จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฉายี ๑ กตเม จตฺตาโร ๑
 อธิ ภิกฺขเว เอกจุโจ ฉายี สมาริสฺสํมํ สมาริกุสฺสโต โหติ น สมาริสฺสํมํ
 อุตฺตมกุสฺสโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจุโจ ฉายี สมาริสฺสํมํ อุตฺตม-
 กุสฺสโต โหติ น สมาริสฺสํมํ สมาริกุสฺสโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจุโจ
 ฉายี เหว สมาริสฺสํมํ สมาริกุสฺสโต โหติ น สมาริสฺสํมํ อุตฺตม-
 กุสฺสโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจุโจ ฉายี สมาริสฺสํมํ สมาริกุสฺสโต
 ๑ โหติ สมาริสฺสํมํ อุตฺตมกุสฺสโต ๑ ๑ ตตฺร ภิกฺขเว ยวํ ฉายี
 สมาริสฺสํมํ สมาริกุสฺสโต ๑ สมาริสฺสํมํ อุตฺตมกุสฺสโต ๑ ๑ อํ อิมํ

จตุณฺ्हํ ฌายีณํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ
ปวโร จ ฯ เสยฺยถาปီ ภิกฺขเว ควา ชีวํ ชีวฺมฺหา ทธิ ทธิมฺหา
นวฺนํคํ นวฺนํคฺมฺหา สํปปี สํปปีมฺหา ฯ เป ฯ ปวโร จาติ ฯ

[๕๘๘] สาวตฺถี ฯ จตุตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี ฯ กตฺเม จตุตาโร ฯ
อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโஜ ฌายี สฺมาธิสฺมํ สฺมาธิกฺุสโต โหติ น สฺมาธิสฺมํ
กถฺติคฺกุสโต ฯ อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโஜ ฌายี สฺมาธิสฺมํ กถฺติคฺ-
กฺุสโต โหติ น สฺมาธิสฺมํ สฺมาธิกฺุสโต ฯ อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโஜ
ฌายี เนว สฺมาธิสฺมํ สฺมาธิกฺุสโต โหติ น สฺมาธิสฺมํ กถฺติคฺกุสโต ฯ
อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโஜ ฌายี สฺมาธิสฺมํ สฺมาธิกฺุสโต จ โหติ
สฺมาธิสฺมํ กถฺติคฺกุสโต จ ฯ คตฺตฺว ภิกฺขเว ยฺวายํ ฌายี สฺมาธิสฺมํ
สฺมาธิกฺุสโต จ สฺมาธิสฺมํ กถฺติคฺกุสโต จ ฯ อยํ อิมํสํ จตุณฺ्हํ
ฌายีณํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร
จ ฯ เสยฺยถาปီ ภิกฺขเว ควา ชีวํ ชีวฺมฺหา ทธิ ทธิมฺหา นวฺนํคํ
นวฺนํคฺมฺหา สํปปี สํปปีมฺหา ฯ เป ฯ ปวโร จาติ ฯ

[๕๘๘] สาวตฺถี ฯ จตุตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี ฯ กตฺเม จตุตาโร ฯ
อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโஜ ฌายี สฺมาธิสฺมํ สฺมาธิกฺุสโต โหติ น สฺมาธิสฺมํ
อวรมฺมณกฺุสโต ฯ อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโஜ ฌายี สฺมาธิสฺมํ
อวรมฺมณกฺุสโต โหติ น สฺมาธิสฺมํ สฺมาธิกฺุสโต ฯ อิธ ปน ภิกฺขเว
เอกจฺโஜ ฌายี เนว สฺมาธิสฺมํ สฺมาธิกฺุสโต โหติ น สฺมาธิสฺมํ
อวรมฺมณกฺุสโต ฯ อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโஜ ฌายี สฺมาธิสฺมํ

อภินิหารกุตโต ๑ อธิ ปณ ภิกขเว เอกจุโจ ฌายี สมาธิสัม
สมาธิกุตโต ๑ โหติ สมาธิสัม อภินิหารกุตโต ๑ ๑ ตตฺร ภิกขเว
ยวามิ ฌายี สมาธิสัม สมาธิกุตโต ๑ สมาธิสัม อภินิหารกุตโต
๑ ๑ อยิ อิมสํ จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺโค ๑ เสฏฺโฐ ๑ ปาโมกฺโข
๑ อุตฺตโม ๑ ปวโร ๑ ๑ เสยฺยถาปึ ภิกขเว ควา ชีวํ ๑ เป ๑
ปวโร จาติ ๑

[๕๘๒] ศาสดุถิ ๑ จตฺตาวโรเม ภิกขเว ฌายี ๑ กตเม จตฺตาวโร ๑
อธิ ภิกขเว เอกจุโจ ฌายี สมาธิสัม สมาธิกุตโต โหติ น สมาธิสัม
สํกฺกจฺจการี ๑ อธิ ปณ ภิกขเว เอกจุโจ ฌายี สมาธิสัม สํกฺกจฺจ-
การี โหติ น สมาธิสัม สมาธิกุตโต ๑ อธิ ปณ ภิกขเว เอกจุโจ
ฌายี เนว สมาธิสัม สมาธิกุตโต โหติ น สมาธิสัม สํกฺกจฺจการี ๑
อธิ ปณ ภิกขเว เอกจุโจ ฌายี สมาธิสัม สมาธิกุตโต ๑ โหติ
สมาธิสัม สํกฺกจฺจการี ๑ ๑ ตตฺร ภิกขเว ยวามิ ฌายี สมาธิสัม
สมาธิกุตโต ๑ สมาธิสัม สํกฺกจฺจการี ๑ ๑ อยิ อิมสํ จตฺตุนํ
ฌายีนํ อคฺโค ๑ เสฏฺโฐ ๑ ปาโมกฺโข ๑ อุตฺตโม ๑ ปวโร
๑ ๑ เสยฺยถาปึ ภิกขเว ควา ชีวํ ๑ เป ๑ ปวโร จาติ ๑

[๕๘๓] ศาสดุถิ ๑ จตฺตาวโรเม ภิกขเว ฌายี ๑ กตเม จตฺตาวโร ๑
อธิ ภิกขเว เอกจุโจ ฌายี สมาธิสัม สมาธิกุตโต โหติ น สมาธิสัม
สํกฺกจฺจการี ๑ อธิ ปณ ภิกขเว เอกจุโจ ฌายี สมาธิสัม สํกฺกจฺจการี
โหติ น สมาธิสัม สมาธิกุตโต ๑ อธิ ปณ ภิกขเว เอกจุโจ ฌายี

เฮกขุโจ ฌายี เนว สมาธิสัมบุต สมาสตติกุตโต โหติ น สมาธิสัมบุต
 จิตฺกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เฮกขุโจ ฌายี สมาธิสัมบุต สมาสตติ-
 กุตโต ๑ โหติ สมาธิสัมบุต จิตฺกุตโต ๑ ๑ ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวายํ ฌายี
 สมาธิสัมบุต สมาสตติกุตโต ๑ สมาธิสัมบุต จิตฺกุตโต ๑ ๑ อยํ อิมํ
 จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺคโค ๑ เสฏฺโฐ ๑ ปาโมกฺโข ๑ อุตฺตโม ๑ ปวโร
 ๑ ๑ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ทวา ชฺวี ๑ เป ๑ ปวโร จาติ ๑

[๕๘๖] สํวตฺถํ ๑ จตฺตวาโรเม ภิกฺขเว ฌายี ๑ กตเม จตฺตวาโร ๑
 อธิ ภิกฺขเว เฮกขุโจ ฌายี สมาธิสัมบุต สมาสตติกุตโต โหติ น
 สมาธิสัมบุต วุจฺจํชานกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เฮกขุโจ ฌายี
 สมาธิสัมบุต วุจฺจํชานกุตโต โหติ น สมาธิสัมบุต สมาสตติกุตโต ๑ อธิ
 ปน ภิกฺขเว เฮกขุโจ ฌายี เนว สมาธิสัมบุต สมาสตติกุตโต โหติ
 น สมาธิสัมบุต วุจฺจํชานกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เฮกขุโจ ฌายี
 สมาธิสัมบุต สมาสตติกุตโต ๑ โหติ สมาธิสัมบุต วุจฺจํชานกุตโต ๑ ๑
 ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวายํ ฌายี ๑ เป ๑ ปวโร จาติ ๑

[๕๘๗] สํวตฺถํ ๑ จตฺตวาโรเม ภิกฺขเว ฌายี ๑ กตเม จตฺตวาโร ๑
 อธิ ภิกฺขเว เฮกขุโจ ฌายี สมาธิสัมบุต สมาสตติกุตโต โหติ น
 สมาธิสัมบุต กตฺติกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เฮกขุโจ ฌายี สมาธิสัมบุต
 กตฺติกุตโต โหติ น สมาธิสัมบุต สมาสตติกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว
 เฮกขุโจ ฌายี เนว สมาธิสัมบุต สมาสตติกุตโต โหติ น สมาธิสัมบุต
 กตฺติกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เฮกขุโจ ฌายี สมาธิสัมบุต สมาสตติ-

กฺขโต จ โหติ สมาริธฺมํ กถฺวติกฺขโต จ ๑ ๑ ตตฺร ๑ เป ๑ ปวโร
จาทิ ๑

[๕๘๘] สํวตฺถํ ๑ จตฺตาริเม ภิกฺขเว ฉายี ๑ กตเม จตฺตาริ ๑
อิธ ภิกฺขเว เขจฺจุจํ ฉายี สมาริธฺมํ สฺมาปตฺติกฺขโต โหติ น
สมาริธฺมํ อารมฺมณกฺขโต ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว เขจฺจุจํ ฉายี
สมาริธฺมํ อารมฺมณกฺขโต โหติ น สมาริธฺมํ สฺมาปตฺติกฺขโต ๑
อิธ ปน ภิกฺขเว เขจฺจุจํ ฉายี เณว สมาริธฺมํ สฺมาปตฺติกฺขโต
โหติ น สมาริธฺมํ อารมฺมณกฺขโต ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว เขจฺจุจํ
ฉายี สมาริธฺมํ สฺมาปตฺติกฺขโต จ โหติ สมาริธฺมํ อารมฺมณกฺขโต
จ ๑ ๑ ตตฺร ๑ เป ๑ ปวโร จาทิ ๑

[๕๘๘] สํวตฺถํ ๑ จตฺตาริเม ภิกฺขเว ฉายี ๑ กตเม จตฺตาริ ๑
อิธ ภิกฺขเว เขจฺจุจํ ฉายี สมาริธฺมํ สฺมาปตฺติกฺขโต โหติ น
สมาริธฺมํ โคจฺรกฺขโต ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว เขจฺจุจํ ฉายี สมาริธฺมํ
โคจฺรกฺขโต โหติ น สมาริธฺมํ สฺมาปตฺติกฺขโต ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว
เขจฺจุจํ ฉายี เณว สมาริธฺมํ สฺมาปตฺติกฺขโต โหติ น สมาริธฺมํ
โคจฺรกฺขโต ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว เขจฺจุจํ ฉายี สมาริธฺมํ สฺมาปตฺติ-
กฺขโต จ โหติ สมาริธฺมํ โคจฺรกฺขโต จ ๑ ๑ ตตฺร ๑ เป ๑ ปวโร
จาทิ ๑

[๖๐๐] สํวตฺถํ ๑ จตฺตาริเม ภิกฺขเว ฉายี ๑ กตเม จตฺตาริ ๑
อิธ ภิกฺขเว เขจฺจุจํ ฉายี สมาริธฺมํ สฺมาปตฺติกฺขโต โหติ น

สมาธิสัมยุตต์ อภินิหารกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกขเว เอกจุใจ ฌายี
สมาธิสัมยุตต์ อภินิหารกุตโต โหติ น สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติกุตโต ๑ อธิ
ปน ภิกขเว เอกจุใจ ฌายี เหว สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติกุตโต โหติ
น สมาธิสัมยุตต์ อภินิหารกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกขเว เอกจุใจ ฌายี
สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติกุตโต ๑ โหติ สมาธิสัมยุตต์ อภินิหารกุตโต ๑ ๑
คตฺร ๑ เป ๑ ปวโร จาติ ๑

[๖๐๑] สำนวนที่ ๑ จตุตถาโรเม ภิกขเว ฌายี ๑ กตเม จตุตถาโร ๑
อธิ ภิกขเว เอกจุใจ ฌายี สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติกุตโต โหติ น
สมาธิสัมยุตต์ สกุกกุจจกัรวี ๑ อธิ ปน ภิกขเว เอกจุใจ ฌายี สมาธิสัมยุตต์
สกุกกุจจกัรวี โหติ น สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกขเว
เอกจุใจ ฌายี เหว สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติกุตโต โหติ น สมาธิสัมยุตต์
สกุกกุจจกัรวี ๑ อธิ ปน ภิกขเว เอกจุใจ ฌายี สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติ-
กุตโต ๑ โหติ สมาธิสัมยุตต์ สกุกกุจจกัรวี ๑ ๑ คตฺร ๑ เป ๑ ปวโร
จาติ ๑

[๖๐๒] สำนวนที่ ๑ จตุตถาโรเม ภิกขเว ฌายี ๑ กตเม จตุตถาโร ๑
อธิ ภิกขเว เอกจุใจ ฌายี สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติกุตโต โหติ น
สมาธิสัมยุตต์ สำนวนที่ ๑ อธิ ปน ภิกขเว เอกจุใจ ฌายี สมาธิสัมยุตต์
สำนวนที่ ๑ โหติ น สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติกุตโต ๑ อธิ ปน ภิกขเว
เอกจุใจ ฌายี เหว สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติกุตโต โหติ น สมาธิสัมยุตต์
สำนวนที่ ๑ อธิ ปน ภิกขเว เอกจุใจ ฌายี สมาธิสัมยุตต์ สമാปตฺติ-

กุตโต จ โหติ สมาริธัมมิ สาคจจการี จ ๑ ๑ ตตฺร ๑ เป ๑ ปวโร
จาทิ ๑

[๖๐๓] ส้าวตถิ ๑ จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฉายี ๑ กตเม จตฺตาโร ๑
อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฉายี สมาริธัมมิ สมาปตฺติกุตโต โหติ น
สมาริธัมมิ สปปายการี ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฉายี สมาริธัมมิ
สปปายการี โหติ น สมาริธัมมิ สมาปตฺติกุตโต ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว
เอกจฺโจ ฉายี เนว สมาริธัมมิ สมาปตฺติกุตโต โหติ น สมาริธัมมิ
สปปายการี ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฉายี สมาริธัมมิ สมาปตฺติ-
กุตโต จ โหติ สมาริธัมมิ สปปายการี จ ๑ ๑ ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ
ฉายี สมาริธัมมิ สมาปตฺติกุตโต จ โหติ สมาริธัมมิ สปปายการี จ ๑
อํยํ อิมํสํ จตฺตุนํ ฉายีํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม
จ ปวโร จ ๑ ๑ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ควา ชีวํ ชีวฺมฺหา ทธิ ทธิมฺหา
นพฺปํ นพฺปํมฺหา สบฺบิ สบฺบิํมฺหา สบฺบิํมฺลฺลโธ ตตฺร อคฺค-
มกฺขายติ เอวเมว โช ภิกฺขเว ยวายํ ฉายี สมาริธัมมิ สมาปตฺติ-
กุตโต จ โหติ สมาริธัมมิ สปปายการี จ ๑ ๑ อํยํ อิมํสํ จตฺตุนํ ฉายีํ
อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จาทิ ๑

[๖๐๔] ส้าวตถิ ๑ จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฉายี ๑ กตเม จตฺตาโร ๑
อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฉายี สมาริธัมมิ จิตฺติกุตโต โหติ น สมาริธัมมิ
อฺญฺจฺจกุตโต ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฉายี สมาริธัมมิ
อฺญฺจฺจกุตโต โหติ น สมาริธัมมิ จิตฺติกุตโต ๑ อิธ ปน ภิกฺขเว

เอกจฺโจ ฌายี เนว สมาธิสุมิ จิตฺตํโสโต โหติ น สมาธิสุมิ
 วุจฺจํชานกฺขโต ๑ อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสุมิ
 จิตฺตํโสโต จ โหติ สมาธิสุมิ วุจฺจํชานกฺขโต จ ๑ ตตฺร ภิกฺขเว
 ยวายํ ฌายี ๑ เป ๑ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ ๑

[๖๐๕] สํวตฺถํ ๑ จตฺตารโหเม ภิกฺขเว ฌายี ๑ กตเม จตฺตารโ ๑
 อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสุมิ วุจฺจํชานกฺขโต โหติ น
 สมาธิสุมิ กตฺติตกฺขโต ๑ สมาธิสุมิ กตฺติตกฺขโต โหติ น สมาธิสุมิ
 วุจฺจํชานกฺขโต เนว สมาธิสุมิ วุจฺจํชานกฺขโต โหติ น สมาธิสุมิ
 กตฺติตกฺขโต ๑ สมาธิสุมิ วุจฺจํชานกฺขโต จ โหติ สมาธิสุมิ กตฺติต-
 กฺขโต จ ๑ ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี ๑ เป ๑ อุตฺตโม จ
 ปวโร จาติ ๑

[๖๐๖] สํวตฺถํ ๑ สมาธิสุมิ กตฺติตกฺขโต โหติ น สมาธิสุมิ
 อารมฺมณกฺขโต ๑ สมาธิสุมิ อารมฺมณกฺขโต โหติ น สมาธิสุมิ
 กตฺติตกฺขโต ๑ เนว สมาธิสุมิ กตฺติตกฺขโต โหติ น สมาธิสุมิ
 อารมฺมณกฺขโต ๑ สมาธิสุมิ กตฺติตกฺขโต จ โหติ สมาธิสุมิ
 อารมฺมณกฺขโต จ ๑ ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี ๑ เป ๑ อุตฺตโม
 จ ปวโร จาติ ๑

[๖๐๗] สํวตฺถํ ๑ สมาธิสุมิ อารมฺมณกฺขโต โหติ น
 สมาธิสุมิ โคจฺรกฺขโต ๑ สมาธิสุมิ โคจฺรกฺขโต โหติ น สมาธิสุมิ
 อารมฺมณกฺขโต ๑ เนว สมาธิสุมิ อารมฺมณกฺขโต โหติ น

สฺมาชิธฺมํ โคจรรุสฺสโต ๑ สฺมาชิธฺมํ อารมฺมณฺณรุสฺสโต ๑ โหติ
 สฺมาชิธฺมํ โคจรรุสฺสโต ๑ ๑ ตตฺถ ภิกฺขเว ยฺวํ ฌายี ๑ เป ๑
 อุตฺตโม ๑ ปวโร จาติ ๑

[๖๐๘] สํวตฺถํ ๑ สฺมาชิธฺมํ โคจรรุสฺสโต โหติ น สฺมาชิธฺมํ
 อภินฺหารุสฺสโต ๑ สฺมาชิธฺมํ อภินฺหารุสฺสโต โหติ น สฺมาชิธฺมํ
 โคจรรุสฺสโต ๑ เวน สฺมาชิธฺมํ โคจรรุสฺสโต โหติ น สฺมาชิธฺมํ
 อภินฺหารุสฺสโต ๑ สฺมาชิธฺมํ โคจรรุสฺสโต ๑ โหติ สฺมาชิธฺมํ
 อภินฺหารุสฺสโต ๑ ๑ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คฺวา ชีวํ ชีวฺมฺหา ทฺธิ
 ทฺธิมฺหา นวฺนํตํ นวฺนํตฺมฺหา สํปปี สํปปีมฺหา สํปปีมณฺโณ ตตฺถ
 อคฺคมกฺขายติ เอวเมว โช ภิกฺขเว ยฺวํ ฌายี สฺมาชิธฺมํ โคจรรุ-
 สฺสโต ๑ สฺมาชิธฺมํ อภินฺหารุสฺสโต ๑ ๑ อโย อิมสํ จตฺตุนฺนํ ฌายี
 ๑ เป ๑ อุตฺตโม ๑ ปวโร จาติ ๑

[๖๐๙] สํวตฺถํ ๑ สฺมาชิธฺมํ อภินฺหารุสฺสโต โหติ น สฺมาชิธฺมํ
 สํกฺกจฺจการี ๑ สฺมาชิธฺมํ สํกฺกจฺจการี โหติ น สฺมาชิธฺมํ อภินฺหา-
 รุสฺสโต ๑ เวน สฺมาชิธฺมํ อภินฺหารุสฺสโต โหติ น สฺมาชิธฺมํ
 สํกฺกจฺจการี ๑ สฺมาชิธฺมํ อภินฺหารุสฺสโต ๑ โหติ สฺมาชิธฺมํ
 สํกฺกจฺจการี ๑ ๑ ตตฺถ ภิกฺขเว ยฺวํ ฌายี ๑ เป ๑ อุตฺตโม ๑
 ปวโร จาติ ๑

[๖๑๐] สํวตฺถํ ๑ สฺมาชิธฺมํ สํกฺกจฺจการี โหติ น สฺมาชิธฺมํ
 สํตจฺจการี ๑ สฺมาชิธฺมํ สํตจฺจการี โหติ น สฺมาชิธฺมํ สํกฺกจฺจ-

การว้ ๑ เหนว สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ โหติ น สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑
 สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑ โหติ สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑ ๑ ตตฺร
 ภิกฺขเว ยฺวํ ฌายี ๑ เป ๑ อุตฺตโม ๑ ปวโร จาติ ๑

[๖๓๓] สวาคูตํ ๑ จตฺตารโหเม ภิกฺขเว ฌายี ๑ กตเม จตฺตารโ ๑
 อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ โหติ น สมาธิสัมมัตถกัจจการว้
 สปปายการว้ ๑ อิทฺถ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสัมมัตถกัจจการว้
 สปปายการว้ โหติ น สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑ อิทฺถ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ฌายี เหนว สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ โหติ น สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑
 อิทฺถ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑ โหติ
 สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑ ๑ ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวํ ฌายี สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑
 สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑ ๑ อโย อิมํ จตฺตุนํ ฌายี นํ อคฺโค ๑
 เสฏฺโฐ ๑ ปาโมกฺโข ๑ อุตฺตโม ๑ ปวโร จาติ ๑ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ชีวํ ชีวํหา ทธี ทธีมหา นวณฺตี
 นวณฺตีมหา สปปมํ สปปมํหา สปปมณฺโฑ ตตฺร อคฺคมกฺขายติ
 เหวเมว โห ภิกฺขเว ยฺวํ ฌายี สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑
 สมาธิสัมมัตถกัจจการว้ ๑ ๑ อโย อิมํ จตฺตุนํ ฌายี นํ อคฺโค ๑
 เสฏฺโฐ ๑ ปาโมกฺโข ๑ อุตฺตโม ๑ ปวโร จาติ ๑ อทมโวจ
 ภควา ๑ อคฺคตมนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสีติ อภินนฺทุนฺติ ๑
 (ปณฺณาสํ เวยฺยาकरणานิ วิตุถาเรตฺตพฺพานิ) ๑

สมาธิสังยุตต์ สมนตฺตํ ๑

ตตฺรทฺธานํ

สมามิ สมามตฺติ จิตฺติ วุชฺชานํ กตฺถิตารมฺมณฺน จ
 โคจโร อภินฺหาโร สกฺกจฺจสํวตฺตจฺจการี
 อโณมฺมิ สปปายนฺติ ฯ

ขนฺธวารวคฺคสํยุตํ สํมตฺตํ ฯ

ตตฺร วคฺคทฺธานํ

นกุตฺตปีตา อนิจฺจณฺจ ภาวํ นคฺคมหาเกณ จ
 อตฺตทํเปณ ปณฺณาสํ ปจฺจิมตฺติ ปวฺจจฺจติ ฯ
 อูปาโย อรหํ ขชฺชนิโย เถวํ ปุပ္พณฺณ ปณฺณจํ
 มชฺเชปณฺณาสโกสฺสโต สํมพุทฺธเชน ปภาสิตํ ฯ
 อนคฺคํ ชมฺมกถิกาวิชฺชา กุกฺกฬํ ทิฏฺฐิปปณฺณจํ
 ตติโย ปณฺณาสโก วุตฺโต นิปาโตติ ปวฺจจฺจตฺติ ฯ
 ขนฺธวาททิฏฺฐิ จ โยกฺกนฺติ อูปปาเทณ กิเลเสณ จ
 สํวรัปฺตโต จ นวโค จ สุปฺปณฺณคณฺธพฺพกายิกา
 พถาโห วจฺจโคตฺโต จ ฌาเนน ภวติ เตรสาติ ฯ

ปทานุกรกโม

อชาวิกิ	ปพเพ ๓๕๘	อิงเก ๓๐๖
อฆมุต	๖๘	๔๐
อฆิ	๖๖	๖๖
อติวทลุต	๓๐๔	๒๐๐
อทลุต	๕๕๘	๓๒๒
อทุกขมุต	๔๕๗	๒๖๘
อชฐจ้านาภินเวธานุตยา	๒๖	๓๗
อชปายโส	๓๒๖	๘๓
อชมุข	๕๓๗	๒๘๖
อนนตตตตต	๘๗	๕๓
อนนตตตตต	๓๘๔	๒๔๓
อนนตต	๓๘๓	๖๖
อนนตตตตต	๓๔๕	๒๒๐
อนนตตต	๒๔๕	๘๖
อนนตตต	๒๐๕	๓๓๗
อนนตตต	๕๖๘	๓๒๓
อนนตตตต	๓๔๓	๘๓
อนนตตต	๕๖๔	๓๒๓
อนนตตต	๓๕	๓๓

อนิรุทธธัมม	ปพฺพ	๓	อังก	๓
อนิรุทธธัมม	๖	๓๘๐	๖	๒๔๐
อนิรุ	๖	๓๗๘	๖	๒๓๘
อนิรุทฺธ	๖	๓๔๓	๖	๒๓๘
อนุปตฺต	๖	๕๗๖	๖	๓๒๔
อนุปาทาน	๖	๓๓	๖	๒๐
อนุปาทิยา	๖	๓๓๘	๖	๘๓
อนุปายา	๖	๘	๖	๓๓
อนุปาโย	๖	๓๐๕	๖	๖๖
อนุสโย	๖	๒๒๘	๖	๓๖๐
อนเนกวิหิตํ	๖	๓๕๘	๖	๓๐๕
อนนทวาร	๖	๓๓	๖	๓๓
อนปรนตานุทิจิโย	๖	๘๓	๖	๕๗
อนปริพา	๖	๘	๖	๓๓
อนปรทตฺต	๖	๓๐๔	๖	๒๐๐
อนุปติกานิ	๖	๓๐๖	๖	๖๗
อนิกุชฌนาตงฺโก	๖	๓	๖	๓
อนินนุทมาโน	๖	๓๔๓	๖	๘๓
อนินิพฺพตฺติ	๖	๖๖	๖	๓๘
อนินิหารกุตโต	๖	๖๐๘	๖	๓๓๘

ปทานุกรกโม

๓๔๓

อมคฺคกฺุสโต	ปพฺพ ๓๘๗	ขงฺเก ๓๓๓
อมณฺณมาโน	” ๓๔๐	” ๘๒
อมเตน อภิสํสฺสโต	” ๒	” ๒
อโยคกฺุชฌมกกาโม	” ๒๐๕	” ๓๓๗
อริยชมฺมสฺส อโกวิโท	” ๔	” ๓
อริยชมฺมสฺส โกวิโท	” ๕	” ๕
อริยชมฺเม อวินฺโตะ	” ๔	” ๓
อริยชมฺเม สฺสวินฺโตะ	” ๕	” ๕
อริยานํ อทสฺสํวํ	” ๔	” ๓
อริยานํ ทสฺสํวํ	” ๕	” ๕
อรุปํ	” ๔๕๒	” ๒๖๘
อโธณิกํ	” ๓๕๘	” ๓๐๖
อวตาคปฺปปฺหคานิ	” ๓๐๖	” ๖๗
อวิฆาโต	” ๘	” ๓๓
อวิชฺชาคโต	” ๓๐๐	” ๓๘๘
อวิชฺชา	” ”	” ”
อวินิปาตชมฺโม	” ๔๓๘	” ๒๕๐
อสมเปกฺุชฌนา	” ๕๗๗	” ๓๒๔
อัสสฺสทฺถกฺุชฌนา	” ๕๗๕	” ”
อหิตกาโม	” ๒๐๕	” ๓๓๗

อภฺษณฺทานิ	ปพฺพ ๓๐๖	อภฺษณ ๖๗
อภฺษณฺวิชฺชาติรจฺจนวิชฺชาย	„ ๕๑๗	„ ๒๘๗
อภฺษณฺภูโต	„ ๓	„ ๓
อภฺษณฺทปฺปา	„ ๘๗	„ ๕๓
อภฺษณฺนิยํ	„ ๒๒๗	„ ๓๕๗
อภฺษณฺภาวปฏฺฐิตาโก	„ ๒๔๘	„ ๓๗๕
อภฺษณฺสรวณา	„ ๘๗	„ ๕๓
อภฺษณา	„ ๔๒๓	„ ๒๕๓
อภฺษณฺทนิฏฺฐิ	„ ๓๕๘	„ ๒๒๖
อภฺษณฺกโม	„ ๖๗	„ ๓๘
อภฺษณฺโค	„ ๓	„ ๓
อภฺษณฺจกฺขมฺมา	„ ๕๘๐	„ ๓๒๕
อภฺษณฺจเวกฺขณา	„ ๕๗๘	„ ๓๒๔
อภฺษณฺจปฺตกฺขณา	„ ๕๗๘	„ „
อภฺษณฺวิเวชา	„ ๕๗๔	„ „
อภฺษณฺพิถํ	„ ๓๕๘	„ ๓๐๖
อภฺษณฺสสฺสสํ	„ ๒๕๐	„ ๓๗๖
อภฺษณฺสาโท	„ ๕๘	„ ๓๔
อภฺษณฺกาโย	„ ๓	„ ๓
อภฺษณฺจิตฺโต	„ ๓	„ ๓

ปทานุกรกโม

๓๔๕

ชาทীনโว	ปพฺพ ๕๘	อังก ๓๔
ชาไปกายิ	,, ๔๒๕	,, ๒๕๔
ชาไปชาตุ	,, ๑๐๗	,, ๖๗
ชาไป	,, ๔๒๕	,, ๒๕๔
ชาวกุชฌมฺปนโน	,, ๒๐๕	,, ๓๓๗
ชาวมุณณกุสโล	,, ๖๐๖	,, ๓๓๗
ชาสนฺธิปณฺจมา	,, ๔๒๕	,, ๒๕๔
ชาหพนา	,, ,,	,, ,,
ชาหุติโย	,, ,,	,, ,,
ชิตฺถิถสฺสํสาณิ	,, ๒๕๐	,, ๓๗๖
ชินฺทริยานิ	,, ๒	,, ๒
ชุกกปพฺพพฺ	,, ๒๔๓	,, ๓๗๑
ชุกยพฺพยานุปลฺ	,, ๒๒๘	,, ๑๖๐
ชุกฺกเทโส	,, ๔๘๘	,, ๒๘๘
ชุปาติกา	,, ๔๒๕	,, ๒๕๔
ชุปาทานปริตฺถสฺ	,, ๓๑	,, ๒๐
ชุปาทานํ	,, ๓๐๘	,, ๒๐๓
ชุปาทิยมาโน	,, ๓๓๘	,, ๘๑
ชุปายุปาทานา	,, ๒๖	,, ๓๗
ชุปาโย	,, ๓๐๕	,, ๖๖

อุกโตโตหิตฎุปรณานิ	ปพฺพ ๒๕๐	ขิงเก ๑๗๖
อุตุตมปฺริโส	” ๑๓๘	” ๗๖
อุปฺปาโท	” ๖๖	” ๓๕
อุพฺภมุโข	” ๕๑๗	” ๒๕๖
อุสฺสคฺโข	” ๒๒๕	” ๑๖๐
เอกนฺตทฺฐี	” ๔๕๕	” ๒๖๕
เอกนฺตสฺฐี	” ๔๕๔	” ”
เอตคฺคาคุมฺเพ	” ๗	” ๗
เอวฺมฺหานุภาโว	” ๑๕๕	” ๓๐๓
เอวฺมฺหิทฺธิโก	” ”	” ”
เอวฺมฺเหสฺสกุโข	” ”	” ”
โอยสํวรี	” ๑๒	” ๑๒
โอโก	” ”	” ”
โอหาวินิ	” ๒๓๗	” ๑๖๘
กฏกั	” ๑๕๕	” ๑๐๖
กทฺธิมคฺคปวฺรปจฺจุตฺตฺรณานิ	” ๒๕๐	” ๑๗๖
กัตฺฐปฺรณานิ	” ”	” ๑๗๗
กมุณินิ	” ๔๕๕	” ๒๘๘
กตฺติตฺตฺสโต	” ๖๐๖	” ๓๓๗
กายสํฐาเว	” ๒๒๓	” ๑๕๓

ปทานุกรกโม

๓๔๗

กัการปฏิสำคว์	ปพพ ๒๐๕	ปงเก ๓๓๗
กุกกุฏโปตกา	,, ๒๖๓	,, ๑๘๖
กุกกุฬ	,, ๓๓๔	,, ๒๓๗
กุกุชราซาโน	,, ๒๗๐	,, ๑๘๐
กุกุชมา	,, ๒๖๖	,, ๑๘๔
กุกุณินนา	,, ,,	,, ,,
กุกุสโมสรณา	,, ,,	,, ,,
ชยชมโม	,, ๓๘๕	,, ๒๔๓
ชตฺตียปณฺทิตา	,, ๗	,, ๘
ชตฺตียสฺสสฺสํ	,, ๒๕๐	,, ๑๗๗
ชาวกนฺโ	,, ๒๒๘	,, ๑๖๐
ชาวกิ	,, ๓๕๘	,, ๑๐๖
คหปติปณฺทิตา	,, ๗	,, ๘
คณฺโ	,, ๓๖๖	,, ๒๓๓
คทฺทูลพนฺโ	,, ๒๕๗	,, ๑๘๒
คพฺภินิโย	,, ๔๓๗	,, ๒๔๘
โคจรกุกุสโต	,, ๖๐๗	,, ๓๓๗
โคณกตฺตทานิ	,, ๒๕๐	,, ๑๗๖
โคปานสฺสโย	,, ๒๖๖	,, ๑๘๔
โคมยคณฺโ	,, ๒๒๘	,, ๑๖๐

จกฺขฺมา ปุริโส	ปพฺพ ๒๔๓	อฺงฺเก ๓๗๓
จาทุมฺมหาภูติโก	„ ๔๒๕	„ ๒๕๔
จิตฺตการโก	„ ๒๕๘	„ ๓๘๕
จิตฺตํ	„ ๔๘๘	„ ๒๘๘
ฉนฺทราคปฺปหานํ	„ ๕๘	„ ๓๕
ฉนฺทราควินโย	„ „	„ „
ฉนฺทราโค	„ ๕๘	„ ๓๓
ฉนฺโท	„ ๒๒๘	„ ๓๖๐
ฉินฺโน	„ ๑	„ ๓
ฉิตฺกฺสโล	„ ๕๘๖	„ ๓๒๗
ฉิตฺติ	„ ๖๖	„ ๓๘
คารกฺขฺพานํ ปภา	„ ๒๗๓	„ ๓๘๐
คาโส	„ ๑๓๓	„ ๗๐
คิมฺมวาทิตฺตํ	„ ๒๒๓	„ ๓๕๓
คิตฺตํ	„ ๓๕๘	„ ๓๐๖
คิพฺโพ วนฺตฺนฺโท	„ ๓๘๗	„ ๓๓๒
คฺรทฺธํ	„ ๓๐๕	„ ๒๐๓
เตโฆกายํ	„ ๔๒๕	„ ๒๕๔
เตโฆ	„ „	„ „
เตตฺตปฺปทํ	„ ๒๒๔	„ ๓๕๔

ปทานุกรกโม

๓๕๘

ถาถิปากสหัสธานี	ปพเพ ๒๕๐	ปงเก ๑๗๗
ทกาธยา	,, ๑๕๕	,, ๑๐๓
ททโร	,, ๑๘๓	,, ๑๒๘
ทกฺขิโน มคฺโค	,, ๑๘๗	,, ๑๓๒
ทนต์มยานิ	,, ๒๕๐	,, ๑๗๖
ทิสามุโ	,, ๕๑๗	,, ๒๘๖
ทัญจัมมณิพฺพานปฺปตฺโต	,, ๓๐๒	,, ๑๘๘
ทัญจิ	,, ๓๕๓	,, ๒๒๓
ทุกฺกตฺสหนานิ	,, ๒๕๐	,, ๑๗๗
ทุกฺกชกฺขนฺธสฺส นิโรโ	,, ๒๘	,, ๑๘
ทุกฺกชกฺขนฺธสฺส สมฺภโย	,, ๒๘	,, ๑๘
ทุกฺกชมโม	,, ๓๗๒	,, ๒๔๐
ทุกฺกช	,, ๓๘๑	,, ,,
ทุกฺกชานุปสฺส	,, ๓๔๔	,, ๒๑๘
ทฺเตยฺยปหิณฺณคณฺหาญโยคา	,, ๕๑๗	,, ๒๘๖
ทฺวรกฺมา	,, ๒๓๗	,, ๑๖๗
โทสฺสชโย	,, ๕๕	,, ๓๓
ทฺมมกฺกโก	,, ๓๐๒	,, ๑๘๘
ทฺมมทป	,, ๘๗	,, ๕๓
ทฺมมวาท	,, ๒๓๘	,, ๑๖๘

รหมมัสรณา	ปพฺพ ๘๗	ยงฺเก ๕๓
รหมมานุรหมมปฏิปนฺโน	,, ๓๐๒	,, ๓๘๘
รหมมานุสาร์	,, ๔๖๘	,, ๒๗๗
รหมายิตคฺค	,, ๒๒๓	,, ๓๕๓
เรณฺสหัสสํ	,, ๒๕๐	,, ๓๗๗
นคฺรสหัสสํ	,, ,	,, ๓๗๖
นคฺคตคฺควิชาตฺรจฺจนวิชฺชาย	,, ๕๓๗	,, ๒๘๖
นชฺไช	,, ๔๓๗	,, ๒๔๘
นาคสหัสสํ	,, ๒๕๐	,, ๓๗๖
นิกคตสาร์	,, ๓๔	,, ๓๓
นียโต	,, ๔๓๘	,, ๒๕๐
นิโรธรหมโม	,, ๓๘๘	,, ๒๔๒
นิโรโธ	,, ๖๗	,, ๓๘
นิวาส	,, ๗	,, ๘
นิพฺพานปรีโยสํ	,, ๓๖๖	,, ๒๓๒
นิพฺพาน	,, ,	,, ,
นิพฺพานคฺค	,, ,	,, ,
นิพฺพิทา	,, ๓๖๖	,, ๒๓๓
นิพฺพิทาพฺพุโต	,, ๘๓	,, ๕๐
เนวรูปีนารูปี	,, ๔๕๓	,, ๒๖๘

ปทานุกรกโม

๓๕๓

เนกขมมณินัน	ปพเพ ๔๘๘	ปงเก ๒๘๘
เนกขมมปริภาวติ	” ”	” ”
ปฏิกตุดตานิ	” ๒๕๐	” ๓๗๖
ปฏิกตุดตานิ	” ”	” ”
ปจวักาย	” ๔๒๕	” ๒๕๔
ปจวักชาตุ	” ๓๐๗	” ๖๗
ปจวัก	” ๓๐๖	” ”
ปทานิ	” ๔๒๕	” ๒๕๔
ปปาเต ปพเพ	” ๓๓	” ๓๒
ปริณญา	” ๒๘๙	” ๓๘๔
ปริณญาตาว	” ๒๘๙	” ๓๘๕
ปริณญะยา ชมมา	” ๒๘๐	” ๓๘๔
ปจจโน	” ๓๕๕	” ๓๐๓
ปจจโย	” ๔๒๘	” ๒๕๗
ปจจณานิปาต	” ๒๐๕	” ๓๓๗
ปจจณามคามิกา	” ๖	” ๗
ปพพชทายโก	” ๒๖๔	” ๓๘๘
ปพพเตยยา	” ๒๓๗	” ๓๖๘
ปถุงกตสสัน	” ๒๕๐	” ๓๗๖
ปาตุภาโว	” ๖๖	” ๓๘

ปาปสัส อากโม	ปพฺพ ๔๒๗	อญฺเฏ ๒๕๖
ปารทสัส	” ๓๑๕	” ๒๐๓
ปาสาทสหัสธานี	” ๒๕๐	” ๓๗๒
บิยวาทิ	” ๒๐๕	” ๓๓๗
ปิตฺติปาโมชฺช	” ๒๓๔	” ๓๖๕
ปุกฺกุชฺชนภุมิ	” ๔๖๘	” ๒๗๘
ปฐิตกาโม	” ๔๒๘	” ๒๕๘
ปฐิตปรกุกโม	” ”	” ”
ปญฺณสัส อากโม	” ๔๒๗	” ๒๕๖
ปุปฺผคณฺธา	” ๒๖๘	” ๓๘๐
ปุพฺพทณฺฑนุทฺติจฺจโย	” ๘๓	” ๕๗
ปุพฺพชฺชัย	” ๒๐๕	” ๓๓๗
ปฐิตกาเยน	” ๒๓๖	” ๓๔๖
พฺรหฺมจฺริยวาโส	” ๒๕๓	” ๓๗๘
พฺรหฺมณฺปนฺนทิตา	” ๗	” ๘
พถิ	” ๔๒๘	” ๒๕๘
พหุปรกาโร	” ๓๘๓	” ๓๒๘
พาพฺพทิตาโน	” ๒๓๕	” ๓๔๕
พิลาตยา	” ๓๕๕	” ๓๐๓
ภวคฺคิ	” ๓๕๒	” ๓๐๓

ปทานุกรกโม

๓๕๓

ภวนตฺติ	ปพฺพ ๓๖๘	ขงฺเก ๒๓๓
ภวนตฺติโรช	,, ,,	,, ,,
ภตฺตาภิหาโร	,, ๒๕๐	,, ๓๗๗
ภารณิกฺเขปนํ	,, ๕๓	,, ๓๒
ภารหาโร	,, ๕๑	,, ,,
ภาราทานํ	,, ๕๓	,, ,,
มณิสฺสสุตฺตานิ	,, ๒๕๐	,, ๓๗๗
มรฺรูกชาโต	,, ๓๘๔	,, ๓๒๘
มรฺรุ	,, ๓๕๘	,, ๓๐๖
มณาปจาวรี	,, ๒๐๕	,, ๓๓๗
มโนภาวณียานํ	,, ๓	,, ๓
มรฺริ	,, ๒๔๔	,, ๓๗๒
มหลตฺโต	,, ๓	,, ๓
มหาพฺยุทฺถฎาการปฺปมุขานิ	,, ๒๕๐	,, ๓๗๖
มหาสมฺมุทโท	,, ๒๕๖	,, ๓๘๓
มคฺคกุกฺคโต	,, ๓๘๗	,, ๓๓๓
มณฺณมาโน	,, ๓๔๐	,, ๘๒
มณฺทนกชาติโก	,, ๓๘๓	,, ๓๒๘
มาโน	,, ๒๒๘	,, ๓๖๐
มายาการนฺเตวาสี	,, ๒๔๖	,, ๓๗๓

มายากาโร	ปพฺพ ๒๔๖	ขงฺเก ๓๗๓
มารชมฺโม	„ ๓๗๘	„ ๒๓๘
มาเรตา	„ ๓๖๖	„ ๒๓๓
มาโร	„ „	„ „
มิจุฉาทิฏฺฐิ	„ ๓๕๕	„ ๒๒๕
มุขวณฺโณ	„ ๒	„ ๒
มุตคณฺธา	„ ๒๖๗	„ ๓๘๐
โมหกฺขโย	„ ๕๕	„ ๓๓
ยุวา	„ ๓๘๓	„ ๓๒๘
รชโก	„ ๒๕๘	„ ๓๘๕
รชนิยสฺสณฺจิตํ	„ ๓๔๖	„ ๘๗
รคสฺสสฺสณฺ	„ ๒๕๐	„ ๓๗๖
รคกฺขโย	„ ๕๕	„ ๓๓
รุกฺขา	„ ๒๓๗	„ ๓๖๘
รูปชาตุ	„ ๓๒	„ ๓๒
รูปชาตุรคณินิพนฺธํ	„ „	„ „
รูปนิโรโธ	„ ๓๓๓	„ ๗๒
รูปสฺสมุทโย	„ „	„ „
รูปํ	„ ๓๕๘	„ ๓๐๕
รูปมยยานิ	„ ๒๕๐	„ ๓๗๖

ปทานุกรกโม

๓๕๕

รูป	ปพฺพ ๔๕๒	ปจฺจ ๒๖๘
โรโค	๖ ๓๖๖	๖ ๒๓๓
โตกขมโม	๖ ๒๔๐	๖ ๓๗๐
โตโก	๖ ๔๒๓	๖ ๒๕๓
โตณิก	๖ ๓๕๘	๖ ๓๐๖
วนาสยา	๖ ๓๕๕	๖ ๓๐๓
วยขมโม	๖ ๓๘๖	๖ ๒๔๓
วโยอนุปปโต	๖ ๓	๖ ๓
วคฺคโกฏิสหสฺสานิ	๖ ๒๕๐	๖ ๓๗๗
วคฺควิชฺชาติริจฺจานวิชฺชา	๖ ๕๓๗	๖ ๒๘๖
วาทนุปาโต	๖ ๗	๖ ๘
วาโม มคฺโค	๖ ๓๘๗	๖ ๓๓๒
วาโยกาย	๖ ๔๒๕	๖ ๒๕๔
วาโย	๖ ๖	๖ ๖
วิทิสฺมาโช	๖ ๕๓๗	๖ ๒๘๖
วิมุตฺติ	๖ ๓๖๖	๖ ๒๓๒
วिरาโค	๖ ๖	๖ ๖
วิริย	๖ ๔๒๘	๖ ๒๕๘
วิชฺชาคโค	๖ ๓๐๓	๖ ๓๘๘
วิชฺชา	๖ ๖	๖ ๖

วิญญานนิโรธ	ปพฺพ ๓๓๗	ขงฺเก ๗๕
วิญญานสมุทโย	„ „	„ „
วิญญาน	„ ๓๕๘	„ ๓๐๖
วิปฺปฏิสาโร	„ ๒๓๖	„ ๓๔๖
วิสฺสฏฺฐิ	„ ๒๓๓	„ ๓๖๓
วฺจุจฺจํกุสโล	„ ๕๘๗	„ ๓๒๘
วฺจุทโม	„ ๓	„ ๓
วฺจุสโม	„ ๖๗	„ ๓๘
เวทนาชาตุ	„ ๓๒	„ ๓๒
เวทนาชาตุราควินิพนฺธิ	„ „	„ „
เวทนาสมุทโย	„ ๓๓๔	„ ๗๓
เวตามิกา	„ ๒๕๓	„ ๓๗๘
สํกฺกตฺตฺรจฺจํ	„ ๒๕๐	„ ๓๗๖
สํกฺกปายาโส	„ ๘	„ ๓๓
สํปริพาโห	„ ๘	„ ๓๓
สํมณฺณตฺตฺตา	„ ๗	„ ๘
สํมาธิกุสโล	„ ๕๘๕	„ ๓๒๗
สํมาปตฺติกุสโล	„ „	„ „
สํมุตฺตมโม	„ ๓๘๗	„ ๒๔๒
สโม ภูมิกาค	„ ๓๘๗	„ ๓๓๒

ปทานุกรกโม

๓๕๗

	ปพ.เพ ๒๔๓	อ.เก ๓๗๓
ตฺรทตฺมเย		
ตฺวิชาโต	๖	๓๓
ตฺหรมฺมิโก	๗	๘
ตฺกุกจฺการี	๖๐๘	๓๓๘
ตฺกุกายทฺธิจฺชี	๓๕๖	๒๒๕
ตฺกุกายนิโรธคามินํ ปฏิปทา	๘๐	๕๕
ตฺกุกายสมุทฺยคามินํ ปฏิปทา	๘๘	๖
ตฺงฺขารธาตุ	๓๒	๓๒
ตฺงฺขารธาตุราคะนิพฺพชฺ	๖	๖
ตฺงฺขารนิโรโธ	๓๓๖	๗๔
ตฺงฺขารสมุทฺโย	๖	๖
ตฺงฺขารรา	๓๕๘	๓๐๖
ตฺณฺว	๖	๓๐๕
ตฺณฺวธาตุ	๓๒	๓๒
ตฺณฺวธาตุราคะนิพฺพชฺ	๓๒	๓๒
ตฺณฺวานิโรโธ	๓๓๕	๗๔
ตฺณฺวสมุทฺโย	๖	๖
ตฺณฺวโณชณานิเวสฺสวินิพฺพชฺ โณธานา	๓๖๒	๒๒๗
ตฺณฺวโณชณานิเวสฺสวินิพฺพชฺ	๓๖๐	๒๒๖
ตฺตฺตาวาสา	๓๕๒	๓๐๓

สตฺโต	ปพฺพ ๓๖๗	ปิฎก ๒๓๒
สตฺธานุสාර	„ ๔๖๘	„ ๒๗๘
สตฺปุริสภูมิ	„ „	„ „
สตฺโพธิปรายโน	„ ๔๓๘	„ ๒๕๐
สตฺมมาตฺตสนิ	„ ๓๖๖	„ ๒๓๓
สตฺถ	„ „	„ „
สตฺตติสมี	„ ๒๔๘	„ ๓๗๕
สตฺตจุจการ	„ ๖๓๐	„ ๓๓๘
สตฺรคณฺหา	„ ๒๖๘	„ ๓๘๐
สตฺรคเวส	„ ๒๔๕	„ ๓๗๒
สตฺรตฺถิโก	„ „	„ „
สตฺรปริเยสนิ	„ „	„ „
สตฺรมยานิ	„ ๒๕๐	„ ๓๗๖
สตฺมโสตา	„ ๒๓๗	„ ๓๖๘
สตฺตทฺธิ	„ ๔๒๘	„ ๒๕๘
สตฺตทฺธิ	„ ๔๕๖	„ ๒๖๘
สตฺตยิตานิ	„ ๓๐๖	„ ๖๗
สตฺพโก ปปาโต	„ ๓๘๗	„ ๓๓๒
สตฺวณฺณมยานิ	„ ๒๕๐	„ ๓๗๖
สตฺ	„ ๔๒๘	„ ๒๕๗

อัฐาธารณนามานี

อรรถกถา (ปณฺณสาถาย)	ปพฺเพ ๒๐๘	อิงเก ๓๔๓
อรรถกถา (รฐเช)	๑๓	๑๒
อรรถกถา ทเว	๕๕๒	๓๓๔
อรรถกถา	๒๗๒	๓๔๐
อรรถกถา อรรถกถา	๒๒๒	๓๕๓
อรรถกถา เขมโก	๒๒๕	๓๕๔
อรรถกถา ฌนโน	๒๓๓	๓๖๒
อรรถกถา ราโช	๓๔๗	๔๘
อรรถกถา วกกถิ	๒๓๕	๓๔๕
อรรถกถา สรรวาโช	๓๔๘	๔๘
อรรถกถา ทเว	๕๕๒	๓๓๔
อรรถกถา	๒๔๓	๓๗๓
อรรถกถาการาเม	๒๒๒	๓๕๓
กาธา	๒๓๗	๓๖๘
กาฬิธา (วิหาโร)	๒๓๗	๓๔๗
กาฬานุสาร์	๒๖๗	๓๔๐
กัรรฆเว (นคเว)	๑๓	๑๒
กัธ	๒๓๗	๓๖๘

คงคา นที	ปพเพ ๒๔๒	อิงเก ๓๗๓
คนุชพุกายิกา เทวา	” ๕๓๖	” ๓๐๘
จกุกวตติ วาชา	” ๒๗๐	” ๓๘๐
จนุทปฏา	” ๒๗๓	” ”
จนุทิมสุริยา	” ๔๓๗	” ๒๔๘
ติสโส มีคจุณปุโต	” ๓๘๔	” ๓๒๘
เทวทหิ นาม สกฺยานิ นิคโม	” ๖	” ๗
นกุตปิตา	” ๓	” ๓
ปทุม	” ๒๔๓	” ๓๗๓
ปจฺฉาณูเม ชนปเท	” ๖	” ๗
ปพพชา	” ๒๓๗	” ๓๖๘
ปฺนุทริก	” ๒๔๓	” ๓๗๓
ปฺนุโณ นาม มนฺตานีปุโต	” ๓๘๓	” ๓๒๘
พทริการาเม	” ๒๒๕	” ๓๕๔
พฺรหฺมา สหฺมปติ	” ๓๖๖	” ๓๓๓
ภคฺเคสุ (ชนปเท)	” ๓	” ๓
เกสฺกพาวเน	” ”	” ”
มหติ ติจฺฉ	” ๓๓๓	” ๘๕
มาคณฺทียปณฺเท	” ๓๓	” ๓๒
มหากจฺจาโน (เถโร)	” ”	” ”

ยสธารวณนามานี

๓๖๓

โตหิตจนุทน์	ปพเพ ๒๖๘	อิงเก ๓๘๐
วตาทกกายิกา เทวา	” ๕๔๒	” ๓๓๔
วจุณโคตโต ปริพพาซโก	” ๕๕๔	” ๓๓๘
วสุตวตาทกา เทวา	” ๕๔๒	” ๓๓๔
วสุตัก	” ๒๖๘	” ๓๘๐
วตวตาทกา เทวา	” ๕๔๒	” ๓๓๔
วรณา	” ๒๓๗	” ๓๖๘
ตีเนรุ ปพพตราชา	” ๒๕๖	” ๓๘๓
ตีโห มิคราชา	” ๓๕๕	” ๓๐๓
ตุสุมารคิเร (นคเร)	” ๓	” ๓
ตุจิมุขี ปริพพาซิกา	” ๕๓๗	” ๒๘๕
หติททิกานี คหปติ	” ๓๓	” ๓๒

คาถานํ ปจํปาทา

โองํ ปหาย อนิเกตสํวํ	ปพฺเพ ๓๓	องฺเก ๓๒
” ” ”	” ๒๔	” ๓๖
นโม เต ปุริสํชฌน	” ๓๖๔	” ๓๓๐
เผณปฺนิชฺฌนํ รูปํ	” ๒๔๗	” ๓๗๔
ภารํ หเว ปญฺจกฺขณฺธา	” ๕๓	” ๓๒
ยทา พุทฺโธ อภินฺฌาย	” ๓๕๗	” ๓๐๔
สุตฺติโน วต อรหันฺโต	” ๓๕๓	” ๓๐๓

ปทศุถปฏเกโท

ทิจุจิโย	ทุกั	ปพเพ ๓๖๘	อิงเก ๓๓๔
	ติกั		
อภุสธวิตถุภา		” ๓๖๘	” ๓๓๓
ติวิฐุปปริกัฐั		” ๓๒๔	” ๘๐
นิรุติปภา		” ๓๓๔	” ๘๘
	จตุกั		
อนุตา		” ๒๗๔	” ๓๔’๒
ณายั		” ๕๘๕	” ๓๒๗
”		” ๕๘๖	” ”
”		” ๕๘๗	” ๓๒๘
”		” ๕๘๘	” ๓๒๘
”		” ๕๘๙	” ”
”		” ๕๙๐	” ๓๓๐
”		” ๕๙๓	” ”
”		” ๕๙๒	” ๓๓๓
”		” ๕๙๓	” ”
”		” ๕๙๔	” ๓๓๒

ปทตฤบฏภโท

จตกกั

ฌาย	ปพเพ ๕๙๕	อิงเก ๓๓๒
”	” ๕๙๖	” ๓๓๓
”	” ๕๙๗	” ”
”	” ๕๙๘	” ๓๓๔
”	” ๕๙๙	” ”
”	” ๖๐๐	” ”
”	” ๖๐๑	” ๓๓๕
”	” ๖๐๒	” ”
”	” ๖๐๓	” ๓๓๖
”	” ๖๐๔	” ”
”	” ๖๐๕	” ๓๓๗
”	” ๖๐๖	” ๓๓๘
นาคโยนิโย	” ๕๓๘	” ๒๙๘
”	” ๕๓๙	” ”
สุปณฺณโยนิโย	” ๕๓๐	” ๓๑๕
”	” ๕๓๑	” ”

ปณจกั

อุปาทานกฺขมฺชา	” ๓๓๒	” ๗๒
ขมฺชา	” ๙๕	” ๕๘

พืชมานาน	ปทุมธูปปะเทโท		๓๖๕	
	ปทุมเพ ๓๐๖		ธงุเก ๖๗	
	นกกั			
เจตนาภายา	,,	๓๓๖	,,	๗๔
วิณฺณภายา	,,	๓๓๗	,,	๗๕
เวทนาภายา	,,	๓๓๘	,,	๗๓
สณฺณภายา	,,	๓๓๕	,,	๗๔
	สตุคกั			
ภายา	,,	๔๓๓	,,	๒๕๘'
สตุคกัฐานุสโต	,,	๓๓๘	,,	๗๖

